

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ & ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ**

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΟΙ ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: «Ο έλεγχος και η εφαρμογή της θεωρίας των εμπλεκόμενων
φορέων στην βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα»**

Σκάλκος Ιωάννης

Διδακτορική διατριβή που υποβλήθηκε στο Τμήμα Οργάνωσης & Διαχείρισης
Αθλητισμού για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος

Σπάρτη 2010

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δουβής Ιωάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΟΔΑ
Παν. Πελοποννήσου, Επιβλέπων

Στρίγκας Αθανάσιος, Αναπληρωτής Καθηγητής INDIANA STATE UNIVERSITY, USA,
Μέλος

Βρόντου Ουρανία, Λέκτορας ΤΟΔΑ Παν. Πελοποννήσου, Μέλος

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στη μνήμη του πατέρα μου

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστώ θερμά του Καθηγητές μου για την καθοδήγηση και την στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας διατριβής. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Δουβή Ιωάννη, του οποίου η εμπειρία και η βαθιά γνώση σε ό,τι αφορά την επιστημονική τεκμηρίωση και συγγραφική ολοκλήρωση του παρόντος έργου ήταν καθοριστικής σημασίας.

Περίληψη

Οι καταδύσεις αποτελούν αναμφισβήτητα, μια από τις ωραιότερες και πλέον ενδιαφέρουσες ψυχαγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες προσφέρουν ταυτόχρονα άθληση, γνώσεις, υγεία, πνευματική άσκηση και ψυχική ηρεμία. Πολλοί αλλοδαποί επισκέπτες συχνά επιθυμούν να συνδυάσουν την περίοδο των διακοπών τους στην Ελλάδα με ασχολίες όπως οι Καταδύσεις Αναψυχής που είναι δύσκολο να πραγματοποιήσουν στην καθημερινή τους ζωή καθώς η χώρα τους δεν διαθέτει τις απαιτούμενες γεωφυσικές δυνατότητες. Το ερευνητικό πρόβλημα εστιάζεται στην ανυπαρξία σαφούς αποτύπωσης της Ελληνικής βιομηχανίας του καταδυτικού τουρισμού και των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης και των προοπτικών ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα, δια μέσου του προσδιορισμού των φορέων που εμπλέκονται στη βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα και της αξιολόγησης του έργου που επιτελούν. Στην παρούσα ερευνητική εργασία χρησιμοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση (λογισμικό QSR Nvivo) των συνεντεύξεων εκπροσώπων φορέων που διαμορφώνουν το τοπίο του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα. Με βάση τη θεωρητική προσέγγιση του Εμπλεκόμενου Φορέα, επιχειρείται η σε βάθος διερεύνηση θεματικών κατηγοριών όπως η *δυναμική*, το *νομοθετικό πλαίσιο* και η *ανάπτυξη*, οι οποίες προκύπτουν από την ανάλυση των δεδομένων.

Λέξεις Κλειδιά: Θεωρία του Εμπλεκόμενου Φορέα, Καταδυτικός Τουρισμός

Abstract

Diving constitutes undeniably, one of the most beautiful and henceforth interesting recreational activities, offering simultaneously exercise, health, intellectual activity and mental calmness. A lot of foreign visitors combine their vacations in Greece with recreational diving, attracted by the vast geophysical, cultural and historical possibilities or the country's marine environment. The research problem focuses on the lack of a comprehensive imprinting of the Greek Diving Tourism Industry and the interrelations between the institutions that function in it. Aim of the present thesis is to outline the current situation and future direction concerning the growth of diving tourism in Greece, by identifying the forces which are involved with the industry and by evaluating their work. The present study uses a qualitative approach (QSR Nvivo software) in order to evaluate and analyse interviews obtained by key representatives of institutions that form the diving tourism industry in Greece. Based on the theoretical approach of the Stakeholder Theory, the present study provides an in depth investigation of thematic categories such as the dynamics, the legal framework and the development of the industry, that result from the analysis of data.

Keywords: Stakeholder Theory, Diving Tourism

Περιεχόμενα	σελ.
Κεφάλαιο 1	01
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.1 Καταδυτικός τουρισμός: Μια εναλλακτική μορφή αθλητικού τουρισμού μεγάλης στρατηγικής σημασίας	02
1.2 Διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος	04
1.3 Σημαντικότητα της έρευνας	04
1.4 Θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο στηρίζεται η έρευνα	05
1.5 Ανάλυση του Εμπλεκόμενου Φορέα - Χαρτογράφηση	07
1.6 Συνεισφορά της παρούσας έρευνας στην παραγωγή νέας γνώσης	12
1.7 Σκοπός της Έρευνας	13
1.8 Ορισμοί Βασικών Εννοιών	13
1.9 Οι Περιορισμοί της Μελέτης	17
Κεφάλαιο 2	18
2.1 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	18
2.2 Εξέλιξη Αφίξεων σε Ελλάδα και Ανταγωνίστριες Χώρες	18
2.3 Εξέλιξη Εσόδων από τον Τουρισμό στην Ελλάδα	21
2.4 Εξέλιξη Αφίξεων & Εσόδων στην Ελλάδα	22
2.5 Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελληνική Οικονομία	23
2.6 Τουρισμός, Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.)	24
2.7 Δυνάμεις Ανταγωνισμού	28
2.8 Εναλλακτικός Τουρισμός - Έννοια, Λόγοι Ανάπτυξης και Χαρακτηριστικά	29
2.9 Η συμβολή του εναλλακτικού τουρισμού στην τοπική τουριστική ανάπτυξη	32
2.10 Καταδύσεις: Ιστορική εξέλιξη και είδη καταδύσεων	35
2.11 Το Καταδυτικό Περιβάλλον	37
2.12 Στατιστικά στοιχεία καταδύσεων	39
2.13 Λόγοι Πραγματοποίησης Καταδύσεων	43
2.14 Η αγορά των καταδύσεων αναψυχής- Καταδυτική εκπαίδευση και Καταδυτικά Κέντρα	44

2.15 Στοιχεία Καταδυτικού Τουρισμού	46
2.16 Οργάνωση και Διαχείριση καταδυτικών Πάρκων: Η Διεθνής Εμπειρία	48
2.17 Παραδείγματα καταδυτικών πάρκων απ' όλο τον κόσμο	49
2.17.1 Το Θαλάσσιο Πάρκο Medes στην Ισπανία	49
2.17.2 Το Θαλάσσιο Καταφύγιο Poor Knights στη Νέα Ζηλανδία	52
2.18 Ζητήματα ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης: εμπειρίες από τις περιοχές Mabini και Tingloy των Φιλιππινών	54
2.19 Το Σύστημα Κοραλλιογενών Υφάλων Great Barrier στην Αυστραλία	56
2.20 Το Θαλάσσιο Πάρκο του Υφάλου Great Barrier και η Τουριστική του Ανάπτυξη	57
2.20.1 Η διαχείριση του αειφόρου τουρισμού στον Ύφαλο Great Barrier	59
2.20.2 Ιδιαιτερότητες του Υφάλου Great Barrier και της διαχείρισης της τουριστικής δραστηριότητας	62
2.21 Έρευνα για τις διαφορές στα κίνητρα και τις προσδοκίες των δυτών στα Keys της Φλόριντας	63
2.22 Επαγωγικά Συμπεράσματα	68
2.23 Εμπλεκόμενοι Φορείς στην Ανάπτυξη του Καταδυτικού Τουρισμού στην Ελλάδα	69
2.23.1 Κεντρική και Περιφερειακή Διοίκηση	69
2.23.1.1 Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής	69
2.23.1.2 Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης	70
2.23.1.3 Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)	71
2.23.1.4 Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος	71
2.23.2 Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	72
2.23.3 Εξειδικευμένοι Φορείς	75
2.23.3.1 Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.)	75
2.23.3.2 Ελληνική Ομοσπονδία Υποβρύχιας Δραστηριότητας Αθλητικής Αλιείας και Τεχνικής Κολύμβησης	76
2.23.3.3 AIDA (International Association for the Development of Apnea)	77
2.23.3.4 Οργανισμοί Εκπαίδευσης και Πιστοποίησης - Παροχείς Καταδυτικών Υπηρεσιών Αναψυχής	78
2.23.3.5 Εμπορικά Καταστήματα Καταδυτικού Εξοπλισμού	79
2.24 Θεωρία των Εμπλεκόμενων Φορέων	80
2.24.1 Θεωρητικό Υπόβαθρο	80

2.24.2 Διασαφήνιση των Χαρακτηριστικών των Εμπλεκόμενων Φορέων	83
2.24.2.1 Δύναμη Επιρροής	83
2.24.2.2 Καταλληλότητα Εμπλοκής	84
2.24.2.3 Αμεσότητα Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις	84
2.24.3 Πρόσθετα Γνωρίσματα των Χαρακτηριστικών του Εμπλεκόμενου Φορέα	85
2.24.4 Ο Ρόλος του Διαχειριστή στη Θεωρία	87
2.24.5 Κατηγορίες του Εμπλεκόμενου Φορέα	88
2.24.6 Συνέπειες της Έρευνας και Διαχείρισης μιας Δυναμικής Θεωρίας	
Αναγνώρισης του Εμπλεκόμενου Φορέα	92
2.24.6.1 Ο Δυναμισμός στις Σχέσεις Εμπλεκόμενου Φορέα - Διαχειριστή	92
2.24.6.2 Επαγωγικοί συλλογισμοί για τη Διαχείριση, Έρευνα, και Μελλοντικές	
Κατευθύνσεις	93
2.24.6.3 Η Διερεύνηση της Καταλληλότητας Εμπλοκής στη Θεωρία του	
Εμπλεκόμενου Φορέα	93
2.24.7 Τάσεις και Εξελίξεις στη Θεωρία των Εμπλεκόμενων Φορέων	94
Κεφάλαιο 3	99
3.1 Μεθοδολογία	99
3.2 Αποφασίζοντας την ερευνητική προσέγγιση	100
3.3 Η ποιοτική αποτίμηση της διαδικασίας	102
3.4 Σχεδιάζοντας την ερευνητική στρατηγική	102
3.5 Η Επιτροπή των αδικών	104
3.6 Σχεδιάζοντας τον Οδηγό της Συνέντευξης	104
3.7 Η Συλλογή των Δεδομένων των Συνεντεύξεων	106
Κεφάλαιο 4	108
4.1 Ανάλυση των Δεδομένων	108
4.1.1 Κατηγορία 1 - Ζητήματα Καταδυτικής Αγοράς	108
4.1.2 Κατηγορία 2 - Ο ρόλος των Εμπλεκόμενων Φορέων	108
4.1.3 Κατηγορία 3 - Εφαρμογή της Θεωρίας των Εμπλεκόμενων Φορέων	109
4.2 Ζητήματα Καταδυτικής Αγοράς	111
4.2.1 Δυναμική	112
4.3 Νομοθετικό Πλαίσιο	117
4.4 Ο ρόλος των Εμπλεκόμενων Φορέων	120

4.4.1 Φορείς	120
4.4.2 Δραστηριότητα	122
4.5 Εφαρμογή της Θεωρίας του Εμπλεκόμενου Φορέα	124
4.5.1 Δύναμη Επιρροής	124
4.5.2 Καταλληλότητα Εμπλοκής	126
4.5.3 Αμεσότητα Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις	130
Κεφάλαιο 5	133
ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
5.1 Ο Καταδυτικός Τουρισμός Στην Ελλάδα. Παρούσες Τάσεις - Μελλοντικές Προεκτάσεις	133
Βιβλιογραφία	148

Πίνακες - Σχήματα - Γραφήματα

Πίνακας 1.1.: Μήτρα Δύναμης Επιρροής / Δυναμισμού	08
Πίνακας 1.2.: Μήτρα Δύναμης Επιρροής / Ενδιαφέροντος	09
Πίνακες 2.1 & 2.2: Εξέλιξη Αφίξεων, Εσόδων, ΜΚΔ, Ελλάδα & Ανταγωνιστές, 1990-2000	20
Πίνακας 2.3: Τουρισμός & Τουριστική Απασχόληση το 2002	25
Πίνακας 2.4: Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του τουρισμού στην Οικονομία	26
Πίνακας 2.5: Τουρισμός & Απασχόληση 2001-2005	27
Πίνακας 2.6: Συνολικός Αριθμός Πιστοποιήσεων της PADI (σε παγκόσμια κλίμακα)	40
Πίνακας 2.7: Πιστοποιήσεις Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης της PADI (σε παγκόσμια κλίμακα)	42
Πίνακας 2.8: Καταδυτικά κέντρα στην Ελλάδα ανά περιφέρεια	46
Πίνακας 4.1: Κατάσταση της καταδυτικής αγοράς	111
Σχήμα 1.1.: Το Μοντέλο της Δύναμης Επιρροής, Καταλληλότητας Εμπλοκής και της Αμεσότητας Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις - Αιτήματα - Ανάγκες	11
Σχήμα 2.3: Η Τυπολογία του εμπλεκόμενου φορέα - Ένα, δύο ή τρία χαρακτηριστικά παρόντα	89
Σχήμα 7. : Μεθοδολογία (βήματα)	99
Γράφημα 2.1: Εξέλιξη Αφίξεων & Εσόδων, Ελλάδα, 1990-2000	23
Γράφημα 2.2: Συνολικός Αριθμός Πιστοποιήσεων της PADI (σε παγκόσμια κλίμακα)	41

Κεφάλαιο 1

Οι καταδύσεις αναψυχής αποτελούν μια δραστηριότητα η οποία πέρα από τη ψυχαγωγία προσφέρει στους ενασχολούμενους και πρόσθετα οφέλη όπως φυσική αλλά και πνευματική άσκηση, ποικίλες γνώσεις (περιβαλλοντικές, φυσικές κ.α.) αλλά και την ευεργετική ευεξία και ψυχική ηρεμία που προκύπτει από το συνδυασμό της φυσικής δραστηριότητας και του υγρού στοιχείου. Η γεωγραφική μορφολογία της Ελλάδας ευνοεί ιδιαίτερα την ενασχόληση με τις καταδύσεις ειδικά, σε αντιπαράθεση με άλλες χώρες, ώστε πολλοί από τους αλλοδαπούς επισκέπτες να συνηθίζουν να εντάσσουν την ερασιτεχνική κατάδυση στο πλαίσιο των διακοπών τους, εκμεταλλευόμενοι τα γεωφυσικά χαρακτηριστικά που δεν διαθέτουν οι χώρες προέλευσής τους. (YENANΠ, 2005)

Ο καταδυτικός τουρισμός αποτελεί έναν ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα σε παγκόσμια κλίμακα. Από την δραστηριότητα αυτή απορρέει κάθε χρόνο αξιόλογος όγκος συναλλάγματος ο οποίος καταλήγει, κατά κανόνα, σε παράλιες χώρες που διαθέτουν υποθαλάσσια περιβάλλοντα ιδιαίτερου φυσικού κάλλους παράλληλα με πλούσια υποθαλάσσια χλωρίδα και πανίδα. Στη λίστα των χωρών που απολαμβάνουν σημαντική εισροή συναλλάγματος από τον καταδυτικό τουρισμό συμπεριλαμβάνονται οι Μαλβίδες αλλά και οι μεσογειακές Αίγυπτος, Τουρκία και Μάλτα. Ενδεικτικό των οικονομικών μεγεθών εν γένει που προκύπτουν από τον καταδυτικό τουρισμό είναι το γεγονός ότι χώρες, όπως π.χ. η Μαλαισία, στηρίζουν σε μεγάλο βαθμό την εθνική τους οικονομία στα έσοδα που απορρέουν απ' αυτή τη μορφή τουρισμού. Άλλωστε στο ευρύτερο πλαίσιο του καταδυτικού τουρισμού εντοπίζεται ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που, είτε ως φυσικά πρόσωπα είτε ως εμπορικές επιχειρήσεις παροχής προϊόντων και υπηρεσιών, δραστηριοποιούνται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στον επαγγελματικό αυτό τομέα. Βάσει των παραπάνω είναι εύλογο το ενδιαφέρον πολλών χωρών να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες και να αναπτύξουν τις προϋποθέσεις προκειμένου να αυξήσουν την προσέλευση επισκεπτών-ερασιτεχνών δυτών και να αποκτήσουν έτσι μερίδιο από την πίτα της παγκόσμιας καταδυτικής αγοράς. (YENANΠ, 2005)

Μολονότι το ενδιαφέρον για τις καταδύσεις αναψυχής κερδίζει συνεχώς έδαφος στον ευρωπαϊκό χώρο (ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, όπως η Αυστρία και η Ελβετία, διαθέτουν 50 και 100

καταδυτικές λέσχες αντίστοιχα) εντούτοις μεγάλος αριθμός αυτοδυτών στρέφεται σε χώρες εκτός της ευρωπαϊκής ηπείρου με συνακόλουθο αποτέλεσμα τη διαρροή ευρωπαϊκού συναλλάγματος σε εξωκοινοτικές χώρες. (YENANΠ, 2005)

Γεγονός είναι ότι το υποθαλάσσιο περιβάλλον τροπικών χωρών διαφέρει αρκετά από το αντίστοιχο ευρωπαϊκών χωρών χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο ευρωπαϊκός υποθαλάσσιος χώρος στερείται ενδιαφέρουσας μορφολογίας και πλούσιας χλωρίδας και πανίδας όσο και αν η τελευταία έχει περιοριστεί σε κάποιο βαθμό λόγω της υπεραλίευσης. Ειδικά η Ελλάδα, η οποία διαθέτει κυρίως βραχώδη και ως εκ τούτου ενδιαφέροντα βυθό (λόγω της παρουσίας σπηλαίων, χαράδρων κτλ.) σε συνδυασμό με τις ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες, παρέχει πρόσφορο έδαφος για την πραγματοποίηση καταδυτικών δραστηριοτήτων και για περίοδο τουλάχιστον οκτώ μηνών εντός του ημερολογιακού έτους. Πέρα από τα προφανή συσχετιζόμενα πλεονεκτήματα της χώρας, όπως η άνω των 15.000 χιλιομέτρων μήκους ακτογραμμή και τα πολυάριθμα νησιά, στοιχεία όπως η πλούσια πολιτιστική παράδοση, κληρονομιά και ιστορία μπορούν να αποτελέσουν πρόσθετους πόλους έλξης, ικανούς να προσελκύσουν τους θιασώτες αυτής της κατηγορίας τουρισμού και να εντάξουν καθ' αυτό τον τρόπο τη χώρα στον παγκόσμιο καταδυτικό χάρτη. Βάσει των παραπάνω το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στη χώρα κρίνεται περισσότερο από σκόπιμο, αναγκαίο. (YENANΠ, 2005)

1.1 Καταδυτικός τουρισμός: Μια εναλλακτική μορφή αθλητικού τουρισμού μεγάλης στρατηγικής σημασίας.

Η αναφορά κάποιων στατιστικών μεγεθών γύρω από τον καταδυτικό τουρισμό προσφέρει μια ενδεικτική εικόνα της δυναμικής αυτού του ειδικού κλάδου τουρισμού υπό όρους τόσο αναπτυξιακούς όσο και πρωτίστως οικονομικούς. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Υποβρύχιων Δραστηριοτήτων (European Underwater Federation – E.U.F.) εκτιμάται ότι στον ευρωπαϊκό χώρο δραστηριοποιούνται περισσότεροι από 3.000.000 αυτοδύτες. Από το σύνολο των ενεργών αυτών δυτών, περισσότεροι από 825.000 συνηθίζουν να ταξιδεύουν έστω και μια φορά το έτος σε κάποιο καταδυτικό προορισμό με γνώμονα τη δυνατότητα εξάσκησης αυτής τους της δραστηριότητας. Στο πλαίσιο των ταξιδιών

τους εκτιμάται ότι πραγματοποιούν κατά μέσο όρο 10 διανυκτερεύσεις με τη σχετική δαπάνη να ανέρχεται σε περισσότερο από 1,5 δισ. ευρώ ετησίως. Προσθέτοντας στο ποσό αυτό περίπου 520.000.000 που αντιστοιχούν σε δαπάνες από έμμεσα ταξίδια προκύπτει ότι η συνολική δαπάνη τους υπερβαίνει τα 2 δισ. ευρώ ετησίως. Από τον κατάλογο των κρατών του ευρωπαϊκού χώρου πρώτες στην προτίμηση των αυτοδυτών αναδεικνύονται χώρες, όπως η Ισπανία, η Μάλτα, η Κύπρος και η Αίγυπτος - Ερυθρά Θάλασσα, ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν εισέλθει δυναμικά στο χώρο η Κροατία και η Τουρκία. Η Ελλάδα, μολονότι διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα όπως την άνω των 15.000 χιλιομέτρων μήκους ακτογραμμή και τα περίπου 3.000 νησιά, δεν έχει καταφέρει ακόμη να ενταχθεί ουσιαστικά στον παγκόσμιο χάρτη των καταδυτικών προορισμών. (Κτενάς, 2005)

Το πρόβλημα εστιάζεται στην ανυπαρξία σαφούς αποτύπωσης της βιομηχανίας του καταδυτικού τουρισμού και των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Για ένα νέο επιχειρηματία που επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί στο χώρο, δεν υπάρχει σαφής εικόνα του πόσοι και ποιοι φορείς εμπλέκονται και σε ποιο βαθμό επηρεάζουν τις εξελίξεις. Επίσης ασαφές είναι το μέγεθος της γραφειοκρατίας που δημιουργείται αλλά και το νομικό πλαίσιο που περιβάλλει τη βιομηχανία. Σκοπός της ερευνητικής προσπάθειας της οποίας ηγείται το παρόν πόνημα, είναι η αποτύπωση της παρούσας κατάστασης και των προοπτικών ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα, δια μέσου του προσδιορισμού των φορέων που εμπλέκονται στη βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα και της αξιολόγησης του έργου που επιτελούν.

Η συγκεκριμένη ερευνητική προσπάθεια είναι υψηλής στρατηγικής σημασίας καθώς στοχεύει στην υπόδειξη των κατάλληλων πρακτικών με σκοπό: α) τη διευκόλυνση στην εισροή κεφαλαίων και την έναρξη επιχειρηματικών δράσεων με βάση τα δοκιμασμένα επιτυχημένα ξένα πρότυπα, β) την απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης, λειτουργίας, οργάνωσης και γενικότερης ανάπτυξης στο χώρο, δια μέσου του συμψηφισμού αρμοδιοτήτων (Διεύθυνση καταδυτικού τουρισμού ΥΠ.Τ.ΑΝ.) και γ) τη χάραξη εθνικής πολιτικής για τον καταδυτικό τουρισμό, την προσαρμογή του στρατηγικού πλάνου με στόχο την εξυπηρέτηση των αναγκών των εμπλεκόμενων μερών.

Τέλος, η παρούσα έρευνα θα δώσει επίσης έναυσμα για περαιτέρω συστηματική διερεύνηση επιπρόσθετων παραμέτρων που αφορούν τη βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού (προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών, χρηματοδότηση, προσέλευση-συμμετοχικότητα, πρωταθλητισμός, οργάνωση εκδηλώσεων, περιφερειακή ανάπτυξη κλπ). Όπως υποδεικνύουν τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία υπάρχει μια αρκετά σημαντική αγορά ποιοτικού τουρισμού στην οποία η Ελλάδα μπορεί να διεισδύσει μέσω αυτής της εναλλακτικής μορφής τουρισμού. Προκειμένου όμως να επιτευχθεί αυτό, η Ελλάδα θα πρέπει να αναθεωρήσει την τουριστική της πολιτική ενισχύοντας τον καταδυτικό τουρισμό και αναδεικνύοντας τον σε έναν υπολογίσιμο κλάδο της τουριστικής οικονομίας. Για την επίτευξη αυτού του στόχου σε πρώτη φάση κρίνεται αναγκαίο το «άνοιγμα» τόσο της εγχώριας καταδυτικής αγοράς όσο και της θάλασσας, με την παροχή ελκυστικών προϋποθέσεων ανάπτυξης στους ενδιαφερόμενους επενδυτές και οπωσδήποτε με μια δυναμική πολιτική προώθησης και προβολής εντός αλλά κυρίως εκτός των συνόρων. (Κτενάς, 2005)

1.2 Διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος

Ανυπαρξία ξεκάθαρης αποτύπωσης της βιομηχανίας του καταδυτικού τουρισμού και των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Για ένα νέο επιχειρηματία που επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί στο χώρο, δεν υπάρχει σαφής εικόνα του πόσοι φορείς εμπλέκονται και σε ποιο βαθμό επηρεάζουν τις εξελίξεις, του μεγέθους της γραφειοκρατίας που δημιουργείται και του νομικού πλαισίου που περιβάλλει τη βιομηχανία.

1.3 Σημαντικότητα της έρευνας

- Διευκόλυνση της εισροής κεφαλαίων και της έναρξης επιχειρηματικών δράσεων με βάση τα δοκιμασμένα επιτυχημένα ξένα πρότυπα.

- Απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης, λειτουργίας, οργάνωσης και γενικότερης ανάπτυξης στο χώρο, δια μέσου του συμψηφισμού αρμοδιοτήτων (Διεύθυνση καταδυτικού τουρισμού ΥΠ.Τ.ΑΝ.) και της χάραξης εθνικής πολιτικής για τον καταδυτικό τουρισμό.
- Προσαρμογή του στρατηγικού πλάνου με στόχο την εξυπηρέτηση των αναγκών των εμπλεκόμενων μερών.

1.4 Θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο στηρίζεται η έρευνα

Η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα είναι μια θεωρία οργανωτικής διαχείρισης και επιχειρηματικής ηθικής, η οποία απευθύνει ηθικές και άλλες αξίες εντός του πλαισίου διαχείρισης ενός οργανισμού. Η πρωτότυπη περιγραφή της εν λόγω θεωρίας, αναπτύχθηκε από τον R. Edward Freeman στο βιβλίο του *Στρατηγική Διαχείριση: Μια Προσέγγιση του Εμπλεκόμενου Φορέα* (1984). Η εν λόγω θεωρία αναγνωρίζει και διαμορφώνει τις ομάδες που αποτελούν τους εμπλεκόμενους φορείς μιας ανώνυμης εταιρείας, ενώ παράλληλα περιγράφει και προτείνει μεθόδους μέσω των οποίων η διαχείριση δύναται να δώσει τη δέουσα μέριμνα στα συμφέροντα των ομάδων αυτών. Κοντολογίς, η θεωρία επιχειρεί να εισάγει την «Αρχή του Ποιος ή Τι Πραγματικά Αξίζει».

Σύμφωνα με την παραδοσιακή θεώρηση μιας εταιρείας, τη θεώρηση του μετόχου (που αποτελεί και τη μόνη που αναγνωρίζεται από το επιχειρησιακό Δίκαιο στις περισσότερες χώρες), οι μέτοχοι αποτελούν τους ιδιοκτήτες της εταιρείας και η εταιρεία έχει ένα δεσμευτικό εντεταλμένο καθήκον να δίνει προτεραιότητα στις ανάγκες τους και να αυξάνει την αξία για αυτούς. Σε παλαιότερα επιχειρησιακά μοντέλα εισροών – εκροών, η εταιρεία μετατρέπει τις εισροές από τους επενδυτές, τους εργαζόμενους και τους προμηθευτές σε χρήσιμες, εμπορεύσιμες εκροές τις οποίες αγοράζουν οι πελάτες, επιτυγχάνοντας ως εκ τούτου την επιστροφή κάποιου κέρδους προς την εταιρεία. Βάσει αυτού του μοντέλου, οι εταιρείες ενδιαφέρονται για τις ανάγκες και τις επιθυμίες αυτών των τεσσάρων ομάδων, ήτοι των επενδυτών, των εργαζόμενων, των προμηθευτών και των πελατών. Η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα αντιτείνει ότι υπάρχουν και άλλες ομάδες οι οποίες εμπλέκονται, όπου και συμπεριλαμβάνονται διάφοροι κυβερνητικοί οργανισμοί, πολιτικά κόμματα,

επαγγελματικές ενώσεις, εργατικά συνδικάτα, κοινότητες, συνεταιρισμοί, ενδεχόμενοι εργαζόμενοι, ενδεχόμενοι πελάτες αλλά και το ευρύτερο κοινό. Κάποιες φορές ακόμα και ανταγωνιστές υπολογίζονται ως εμπλεκόμενοι φορείς.

Η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα αποτελεί μια συντελεστική επιχειρησιακή θεωρία, η οποία ενσωματώνει θεωρήσεις που βασίζονται στις πηγές, με θεωρήσεις που βασίζονται στην αγορά, προσθέτοντας σε αυτές ένα κοινωνικοπολιτικό επίπεδο. Αυτού του είδους η θεώρηση της εταιρείας χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει τους συγκεκριμένους εμπλεκόμενους φορείς μιας επιχείρησης (η δεοντολογική θεωρία (Donaldson) της αναγνώρισης του εμπλεκόμενου φορέα) καθώς επίσης για να εξετάσει τις συνθήκες υπό από τις οποίες αυτές οι ομάδες θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως εμπλεκόμενοι φορείς (η περιγραφική θεωρία της αξιολόγησης του εμπλεκόμενου φορέα). Τα δύο αυτά ερωτήματα απαρτίζουν τη σύγχρονη προσέγγιση της Θεωρίας του Εμπλεκόμενου Φορέα.

Έχουν γραφτεί αναρίθμητα άρθρα και βιβλία για τη θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα. Πρόσφατες ακαδημαϊκές εργασίες επί της θεωρίας του εμπλεκόμενου φορέα οι οποίες παραθέτουν παραδείγματα έρευνας και αναπτύσσουν περαιτέρω θεωρίες επί του συγκεκριμένου πεδίου, περιλαμβάνουν τις εργασίες των Donaldson και Preston, των Mitchell, Agle, και Wood (1997), Friedman και Miles (2002) καθώς και Phillips (2003).

Οι Donaldson και Preston(1995) ισχυρίζονται ότι η δεοντολογική βάση της θεωρίας, η οποία περιλαμβάνει την «αναγνώριση των ηθικών ή φιλοσοφικών κατευθυντήριων γραμμών για τη λειτουργία και διαχείριση της επιχείρησης», αποτελεί τον πυρήνα ολόκληρης της θεωρίας. Οι Mitchell et al.,(1997) εξάγουν μια τυπολογία των εμπλεκόμενων φορέων η οποία βασίζεται στα χαρακτηριστικά της δύναμης επιρροής (ο βαθμός στον οποίο μια ομάδα διαθέτει τα μέσα να επιβάλλει την θέλησή της σε μια σχέση), της καταλληλότητας εμπλοκής (κοινωνικά αποδεκτών και προσδοκώμενων δομών ή συμπεριφορών) και της αμεσότητας ανταπόκρισης σε αξιώσεις-αιτήματα-ανάγκες (η χρονική κρισιμότητα σε σχέση με την αντιμετώπιση των αξιώσεων του εμπλεκόμενου φορέα). Εξετάζοντας το συνδυασμό των χαρακτηριστικών αυτών βάσει δυαδικού συστήματος, προκύπτουν οκτώ τύποι εμπλεκόμενων φορέων μαζί με τις ειδικές εφαρμογές τους για τον οργανισμό. Οι Friedman και Miles(2002) ερευνούν περαιτέρω τις εφαρμογές των επίμαχων σχέσεων μεταξύ εμπλεκόμενων φορέων και οργανισμών, εισάγοντας τα συμβατά/ασύμβατα

συμφέροντα και τις απαραίτητες/απρόοπτες διασυνδέσεις ως πρόσθετα χαρακτηριστικά βάσει των οποίων εξετάζεται η διαμόρφωση αυτών των σχέσεων.

Ο Blattberg (2000) έχει επικρίνει τη θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα, επειδή προϋποθέτει ότι τα συμφέροντα των διάφορων εμπλεκόμενων φορέων μπορεί να είναι, στην καλύτερη των περιπτώσεων, συμβιβαζόμενα ή ισορροπημένα το ένα με το άλλο. Ο Blattberg (2000) ισχυρίζεται ότι αυτό συνιστά προϊόν της έμφασης επί της διαπραγμάτευσης ως την κυρίαρχη μέθοδο διαλόγου για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ των συμφερόντων των εμπλεκόμενων φορέων. Ο ίδιος αντιπροτείνει διάλογο και αυτό τον οδηγεί στην υπεράσπιση αυτού το οποίο αποκαλεί «πατριωτική» σύλληψη της επιχείρησης, ως μια πρόταση εναλλακτική εκείνης που σχετίζεται με τη θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα.

1.5 Ανάλυση του Εμπλεκόμενου Φορέα - Χαρτογράφηση

Ακολουθώντας ή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας *ανάλυσης του εμπλεκόμενου φορέα*, είναι συχνά χρήσιμη η κατηγοριοποίηση των διάφορων εμπλεκόμενων φορέων· έτσι σκιαγραφούνται αναλυτικότερα οι ομάδες των εμπλεκόμενων φορέων και το ποιες είναι ειδικότερα, ποια συμφέροντα εκπροσωπούν, το μέγεθος της δύναμης που κατέχουν καθώς και εάν αντιπροσωπεύουν ανασταλτικούς ή υποστηρικτικούς παράγοντες σε σχέση με τη συνειδητοποίηση των στόχων του οργανισμού από τη διαχείριση του ή τις μεθόδους που θα έπρεπε να εφαρμοστούν ως προς τους στόχους αυτούς. Η *χαρτογράφηση του εμπλεκόμενου φορέα* είναι η διαδικασία δημιουργίας τέτοιων εικόνων προκειμένου να διευκρινιστεί η θέση των εμπλεκόμενων σ' έναν οργανισμό φορέων.

Μεταξύ των γενικών μεθόδων οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην ανάλυση των εμπλεκόμενων φορέων συμπεριλαμβάνονται: η εσωτερική/εξωτερική ανάλυση του εμπλεκόμενου φορέα, η πρωτεύουσα/δευτερεύουσα ανάλυση του εμπλεκόμενου φορέα, η ανάλυση πεδίου δύναμης, η ανάλυση SWOT και διαγράμματα επιρροής δρώντος. Τα διαγράμματα επιρροής δρώντος βοηθούν στην απεικόνιση των επίσημων και κυρίως των ανεπίσημων υφιστάμενων σχέσεων: με

άλλα λόγια, των δικτύων. Αυτές οι σχέσεις συλλαμβάνονται ως μια κατευθυνόμενη γραφική παράσταση βελών τα οποία συνδέουν τον ένα εμπλεκόμενο φορέα με τον άλλο. Οι επίσημες και ανεπίσημες σχέσεις απεικονίζονται με τη χρήση διαφορετικών τύπων βελών.

Ένας αριθμός περισσότερων, εξειδικευμένων μεθόδων χαρτογράφησης των εμπλεκόμενων φορέων παρουσιάζεται κατωτέρω:

(α) Μήτρα Δύναμης Επιρροής/Δυναμισμού. Αυτός ο χάρτης εμπλεκόμενου φορέα κατηγοριοποιεί τους εμπλεκόμενους φορείς σε συνάρτηση με τη δύναμη επιρροής που κατέχουν και το δυναμισμό της θέσης τους. Η Μήτρα της Δύναμης Επιρροής/Δυναμισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να διαπιστωθεί πού ακριβώς θα πρέπει να επικεντρωθούν οι πολιτικές προσπάθειες κατά τη διάρκεια ανάπτυξης νέων στρατηγικών (Πίνακας 1.1).

Πίνακας 1.1.: Μήτρα Δύναμης Επιρροής / Δυναμισμού

		Δυναμισμός	
		Χαμηλό	Υψηλό
Δύναμη επιρροής	Χαμηλό	Α Λιγότερα προβλήματα	Β Απρόβλεπτοι αλλά ελεγχόμενοι
	Υψηλό	Γ Ισχυροί αλλά προβλεπόμενοι	Δ Μέγιστος κίνδυνος ή ευκαιρίες

- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στις ομάδες Α και Β είναι οι ευκολότερα αντιμετωπίσιμοι.

- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στην ομάδα Γ είναι σημαντικοί, γιατί είναι ισχυροί. Παρόλα αυτά ο δυναμισμός τους είναι χαμηλός, ούτως ώστε η στάση τους να είναι προβλεπόμενη και οι προσδοκίες τους να μπορούν να αντιμετωπιστούν με σχετικά εύκολο τρόπο.
- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στην ομάδα Δ θα πρέπει να τύχουν της μέγιστης διαχειριστικής προσοχής, διότι είναι ισχυροί και η στάση τους είναι δύσκολο να προβλεφθεί. Αυτοί μερικές φορές μπορεί να αντιμετωπιστούν με το να δοκιμαστούν νέες στρατηγικές επ' αυτών, προτού ληφθούν οι τελικές αποφάσεις.

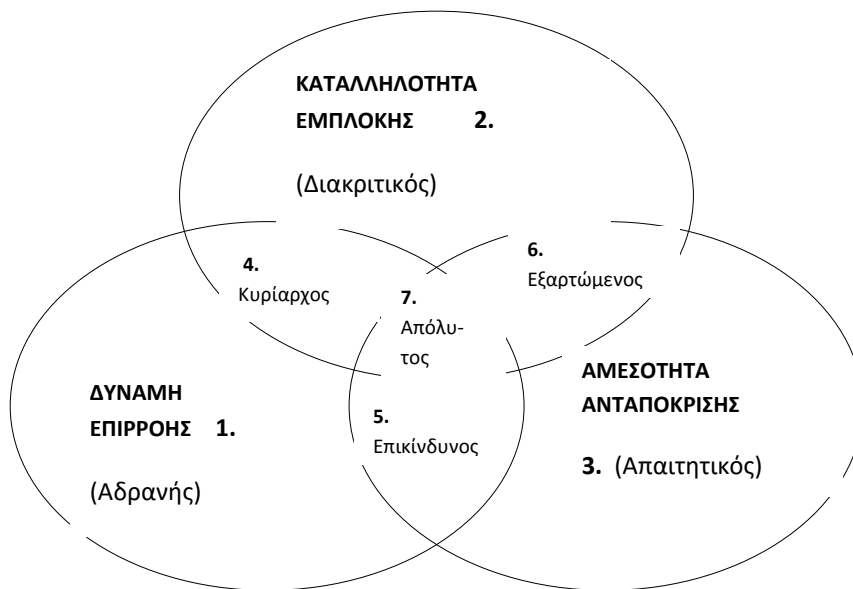
(β) Η μήτρα Δύναμης επιρροής /Ενδιαφέροντος. Αυτός ο χάρτης κατηγοριοποιεί τους εμπλεκόμενους φορείς ως προς τη δύναμη επιρροής που κατέχουν και το βαθμό εκδήλωσης ενδιαφέροντος στις στρατηγικές του οργανισμού. Ο χάρτης Δύναμης επιρροής/Ενδιαφέροντος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να υποδηλώσει τι είδους σχέση θα πρέπει να έχει ο οργανισμός με κάθε μια απ' αυτές τις ομάδες (Πίνακας 1.2).

Πίνακας 1.2.: Μήτρα Δύναμης Επιρροής / Ενδιαφέροντος

		Επίπεδο Ενδιαφέροντος	
		Χαμηλό	Υψηλό
Δύναμη επιρροής	Χαμηλό	Α Ελάχιστη Προσπάθεια	Β Συνεχής Πληροφόρηση
	Υψηλό	Γ Να διατηρούνται ικανοποιημένοι	Δ Παίκτες-κλειδιά

- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στην ομάδα Α απαιτούν ελάχιστη προσπάθεια και εποπτεία.
- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στην ομάδα Β θα πρέπει να κρατούνται συνεχώς πληροφορημένοι. Είναι σημαντικοί ως προς την επιρροή των ισχυρότερων εμπλεκόμενων φορέων.
- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στην ομάδα Γ είναι ισχυροί, αλλά το επίπεδο ενδιαφέροντός τους στις στρατηγικές του οργανισμού είναι χαμηλό. Είναι κατά κανόνα σχετικά παθητικοί αλλά μπορεί ξαφνικά να ενεργοποιηθούν ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων γεγονότων, μετακινούμενοι στην ομάδα Δ. Ως εκ τούτου θα πρέπει να μένουν ικανοποιημένοι.
- Οι εμπλεκόμενοι φορείς στην ομάδα Δ είναι ισχυροί, επιδεικνύοντας ταυτόχρονα υψηλό ενδιαφέρον για τις στρατηγικές του οργανισμού. Η αποδοχή των στρατηγικών απ' αυτούς τους παίκτες-κλειδιά θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη όταν γίνονται αντικείμενα επεξεργασίας.

(γ) *Το Μοντέλο της Δύναμης Επιρροής, Καταλληλότητας Εμπλοκής και της Αμεσότητας Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις – Αιτήματα – Ανάγκες* όπως περιγράφηκε από τους Mitchell, Agle and Wood (1997, 1999). Το μοντέλο αυτό εικονογραφεί τη συμπεριφορά του εμπλεκόμενου φορέα διακρίνοντας 7 τύπους, οι οποίοι προκύπτουν από το συνδυασμό τριών χαρακτηριστικών (Σχήμα 1.1).

Σχήμα 1.1. Το Μοντέλο της Δύναμης Επιρροής, Καταλληλότητας Εμπλοκής και της Αμεσότητας Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις – Αιτήματα – Ανάγκες

ΔΥΝΑΜΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ	ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ	ΑΜΕΣΟΤΗΤΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Δήμοι • Υπ. Εμπ. Ναυτιλίας • Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης • Λιμενικές Αρχές • Νομαρχίες • Ιδιωτική Πρωτοβουλία-Εμπλεκόμενοι Επαγγελματίες 	<ul style="list-style-type: none"> • Δήμοι • Υπ. Εμπ. Ναυτιλίας • Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης • Λιμενικές Αρχές • Ιδιωτική Πρωτοβουλία-Εμπλεκόμενοι Επαγγελματίες • Υπ. Ανάπτυξης • Οργανισμοί που Πιστοποιούν Παροχές 	<ul style="list-style-type: none"> • Δήμοι • Υπ. Εμπ.Ναυτιλίας • Υπ.Τουριστικής Ανάπτυξης • Λιμενικές Αρχές • Νομαρχίες • Ιδιωτική Πρωτοβουλία – Εμπλεκόμενοι Επαγγελματίες • Υπ. Ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> • Απόλυτος • Απόλυτος • Απόλυτος • Απόλυτος • Επικίνδυνος • Απόλυτος • Εξαρτώμενος • Διακριτικός

- ΔΥΝΑΜΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ του εμπλεκόμενου φορέα επί του οργανισμού.
- ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ ΕΜΠΛΟΚΗΣ του εμπλεκόμενου φορέα στον οργανισμό υπό όρους που σχετίζονται με την επιθυμία, την ορθότητα, ή την καταλληλότητα.
- ΑΜΕΣΟΤΗΤΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ του εμπλεκόμενου φορέα στις προϋποθέσεις που τίθενται για τον οργανισμό υπό όρους που σχετίζονται με την κρισιμότητα και την πίεση του χρόνου για τον εμπλεκόμενο φορέα.

Οι εμπλεκόμενοι φορείς οι οποίοι επιδεικνύουν μόνο το ένα από τα τρία χαρακτηριστικά (αριθμοί 1,2 και 3 στο σχήμα) ορίζονται ως *Λανθάνοντες Εμπλεκόμενοι Φορείς*. Διακρίνονται περαιτέρω σε αδρανείς, διακριτικούς και απαιτητικούς εμπλεκόμενους φορείς. Οι εμπλεκόμενοι φορείς οι οποίοι διαθέτουν δύο εκ των τριών χαρακτηριστικών (αριθμός 4, 5 και 6 στο σχήμα) ορίζονται ως *Επίδοξοι Εμπλεκόμενοι Φορείς*. Διακρίνονται περαιτέρω ως κυρίαρχοι, επικίνδυνοι ή εξαρτώμενοι εμπλεκόμενοι φορείς. Οι εμπλεκόμενοι φορείς που παρουσιάζουν και τα τρία προαναφερθέντα χαρακτηριστικά αποκαλούνται *Απόλυτοι Εμπλεκόμενοι Φορείς*.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαχειριστές ενός οργανισμού οφείλουν να εκτιμούν και να αξιολογούν τη θέση καθενός από τους εμπλεκόμενους φορείς. Η τελική απόφαση για τον τρόπο με τον οποίο θα δράσει ο οργανισμός σε σχέση με τους εμπλεκόμενους προς αυτόν φορείς, εναπόκειται στην υποκειμενική αντίληψη της διαχειριστικής αρχής.

1.6 Συνεισφορά της παρούσας έρευνας στην παραγωγή νέας γνώσης

- Η εφαρμογή του μοντέλου Mitchell, Agle and Wood (1997, 1999) θα δώσει μια ξεκάθαρη εικόνα για την παρούσα κατάσταση στο χώρο, αλλά και για την δυναμική των εμπλεκόμενων φορέων.
- Ανάλογου είδους έρευνα για τον καταδυτικό τουρισμό δεν εντοπίζεται στην Ελληνική ούτε στη Διεθνή βιβλιογραφία.
- Η παρούσα έρευνα θα δώσει έναυσμα για περαιτέρω συστηματική διερεύνηση επιπρόσθετων παραμέτρων που αφορούν τη βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού (προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών, χρηματοδότηση, προσέλευση-συμμετοχικότητα, πρωταθλητισμός, οργάνωση εκδηλώσεων, περιφερειακή ανάπτυξη κλπ).

1.7 Σκοπός της Έρευνας

- Αποτύπωση της παρούσας κατάστασης και των προοπτικών ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα και Διεθνώς.
- Προσδιορισμός των φορέων που εμπλέκονται στη βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα και αξιολόγηση του έργου που επιτελούν.
- Αξιολόγηση των σχέσεων αλληλεπίδρασης των εμπλεκόμενων φορέων με βάση τους παράγοντες: α) Δύναμη Επιρροής (Power), β) Καταλληλότητα Εμπλοκής (Legitimacy) και γ) Αμεσότητα Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις-Αιτήματα-Ανάγκες (Urgency).

1.8 Ορισμοί Βασικών Εννοιών

Καταδυτικός Τουρισμός: είδος εναλλακτικού τουρισμού που αφορά κάθε δραστηριότητα που συνδέεται με την ψυχαγωγικού χαρακτήρα υποβρύχια περιήγηση ερασιτεχνών δυτών υπό την καθοδήγηση επαγγελματιών δυτών σε υδάτινες περιοχές ιδιαίτερου ιστορικού ή περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.

Εμπλεκόμενοι Φορείς: Πρόσωπο, ομάδα, ή οργανισμός που παρουσιάζει άμεσο ή έμμεσο συμφέρον σε έναν οργανισμό καθώς μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από τις ενέργειες, τους στόχους και την πολιτική του οργανισμού. Οι εμπλεκόμενοι φορείς- κλειδιά σε έναν επιχειρηματικό οργανισμό περιλαμβάνουν τους πιστωτές, τους πελάτες, τους διευθυντές, τους εργαζόμενους, την κυβέρνηση (και τις υπηρεσίες της), τους ιδιοκτήτες (μετόχους), τους προμηθευτές, τα συνδικάτα αλλά και την κοινότητα από την οποία η επιχείρηση αντλεί τους πόρους της. Μολονότι η εμπλοκή ενός φορέα είναι συνήθως αυτό-νομιμοποιούμενη (εφόσον κάποιος κρίνουν εαυτούς ως εμπλεκόμενους φορείς, είναι εκ των πραγμάτων τέτοιοι), εντούτοις, δεν είναι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς ίσοι ώστε, διαφορετικοί εμπλεκόμενοι φορείς επιβάλλουν διαφορετική αντιμετώπιση. Παραδείγματος χάριν, στους πελάτες μιας εταιρείας αναγνωρίζεται το δικαίωμα να τυγχάνουν έντιμων εμπορικών πρακτικών και σίγουρα δεν αντιμετωπίζονται από την εταιρεία υπό τους όρους που η εταιρεία θέτει για τους υπαλλήλους της.

Δύναμη Επιρροής: Η δύναμη επιρροής είναι ένα μέσο μέτρησης της ικανότητας ενός προσώπου να ελέγχει το περιβάλλον γύρω του, συμπεριλαμβανομένης της συμπεριφοράς των άλλων ανθρώπων. Ο όρος *εξουσία* συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη δύναμη η οποία εκλαμβάνεται ως νόμιμη από τις κοινωνικές δομές. Η δύναμη γενικότερα μπορεί να θεωρηθεί ως κάτι κακό ή άδικο. Πράγματι, όλα τα δεινά και οι αδικίες που έχουν διαπραχθεί από άνθρωπο σε άνθρωπο περιλαμβάνουν δύναμη. Η άσκηση της δύναμης φαίνεται να αποτελεί ενδημικό χαρακτηριστικό των ανθρώπων ως κοινωνικών όντων.

Η χρήση της δύναμης δεν χρειάζεται απαραίτητα να περιλαμβάνει εξαναγκασμό (πίεση ή απειλή για πίεση). Από μια άποψη, αφορά περισσότερο αυτό που καθημερινά οι Αγγλόφωνοι αποκαλούν «επιρροή» αν και, κάποιοι συγγραφείς

διακρίνουν τη δύναμη από την επιρροή – αναλύοντας την τελευταία ως ένα μέσο άσκησης της δύναμης (Handy, C. 1993, Understanding Organizations).

Η κοινωνική επιρροή μπορεί επίσης να περιγραφεί ως δύναμη επιρροής - η ικανότητα κάποιου να επηρεάζει ένα πρόσωπο ή μία ομάδα ανθρώπων σύμφωνα με τη θέλησή του. Συμβαίνει συνήθως άνθρωποι οι οποίοι κατέχουν ομορφιά, πλούτο, σημαντικές θέσεις εργασίας κτλ., να ασκούν κοινωνική επιρροή πάνω σε άλλους «συνηθισμένους» ανθρώπους. Έτσι ακόμα και εάν ένα άτομο δεν κατέχει «ουσιαστική» δύναμη ή πολιτική δύναμη αλλά διαθέτει κάποιο απ' τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά (ομορφιά, χρήματα, κτλ.), μπορεί να ασκήσει επιρροή σε άλλους ανθρώπους και να τους πείσει να κάνουν κάτι. Εντούτοις, τα ωραία χαρακτηριστικά και μόνο δεν εξηγούν το γιατί οι ελκυστικοί άνθρωποι μπορούν να ασκούν μεγαλύτερη επιρροή από ότι οι μέτριας εμφάνισης άνθρωποι, καθώς πχ. η αυτοπεποίθηση αποτελεί υποπροϊόν της ομορφιάς. Ως εκ τούτου, η αυτοπεποίθηση του ατόμου και η αντιλαμβανόμενη προσωπικότητά του, αποτελούν κρίσιμο καθοριστικό παράγοντα του μεγέθους επιρροής που μπορεί να ασκεί κάποιος.

Καταλληλότητα Εμπλοκής: Η *καταλληλότητα εμπλοκής* συχνά ερμηνεύεται με έναν κανονιστικό ή θετικό τρόπο. Υπό μια κανονιστική έννοια, η καταλληλότητα εμπλοκής τυγχάνει μεγαλύτερης προσοχής ως μέρος μιας ηθικής φιλοσοφίας. Η καταλληλότητα εμπλοκής είναι η βάση μιας τέτοιας κυβερνητικής δύναμης καθώς εξασκείται στη βάση αφενός της συνειδητοποίησης από την πλευρά της κυβέρνησης ότι έχει το δικαίωμα να κυβερνά και αφετέρου της αναγνώρισης αυτού του δικαιώματος από τους κυβερνωμένους (Sternberger, 1968).

Η καταλληλότητα εμπλοκής περιλαμβάνει την ικανότητα ενός πολιτικού συστήματος να απεργάζεται και να συντηρεί την πεποίθηση ότι οι υπάρχοντες πολιτικοί θεσμοί είναι οι πλέον αρμόζοντες και κατάλληλοι για την κοινωνία (Lipset, 1959). Η κυβέρνηση δεν θεωρείται θεμιτή (νόμιμη) εκτός εάν διαθέτει τη συναίνεση των κυβερνωμένων (Locke & Ashcraft, 1991).

Κάτι καθίσταται θεμιτό όταν κάποιος το εγκρίνει. Υπό μια θετική έννοια, η νομιμότητα τυγχάνει μεγαλύτερης προσοχής στην πολιτική επιστήμη. Για παράδειγμα, ένα ίδρυμα εκλαμβάνεται ως νόμιμο, εφόσον εντοπίζεται γενική αποδοχή αυτού του ιδρύματος από τους ανθρώπους εκείνους οι οποίοι υπόκεινται στην εξουσία του. Σύμφωνα με τους Locke & Ashcraft (1991), τον Βρετανό

κοινωνιολόγο, τα ζητήματα νομιμότητας συνδέονται με εκείνα της συναίνεσης, εκπεφρασμένης και μη.

Η νομιμότητα στην πολιτική επιστήμη, είναι η λαϊκή αποδοχή ενός κυβερνητικού καθεστώτος ή ο νόμος ως εξουσία. Ενώ η έννοια της εξουσίας αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη θέση σε μια αναγνωρισμένη κυβέρνηση, ο όρος νομιμότητα χρησιμοποιείται όταν περιγράφεται ένα σύστημα διακυβέρνησης – όπου «η κυβέρνηση μπορεί γενικευόμενη να σημαίνει την “ευρύτερη σφαίρα επιρροής”». Σύμφωνα με τον Dahl (1994), η νομιμότητα θεωρείται βασική συνθήκη άσκησης εξουσίας: δίχως τουλάχιστον ενός ελάχιστου ποσοστού νομιμότητας, μια κυβέρνηση θα οδηγηθεί σε συχνά αδιέξοδα ή σε κατάρρευση μακροπρόθεσμα.

Ο Dahl (1994) έχει εξηγήσει την έννοια της νομιμότητας χρησιμοποιώντας τη μεταφορά μιας δεξαμενής. Για παράδειγμα, όσο η στάθμη διατηρείται σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο, διατηρείται και η σταθερότητα η οποία επαπειλείται, εάν η στάθμη πέσει κάτω από το απαιτούμενο επίπεδο. Τα καθεστώτα στις περισσότερες χώρες απαιτούν τη συναίνεση μιας μεγάλης μερίδας του πληθυσμού προκειμένου να διατηρήσουν τη δύναμή τους. Σε αρκετές χώρες όμως αυτό δεν ισχύει: πολλά αντιλαϊκά καθεστώτα έχουν επιβιώσει διότι υποστηρίχθηκαν και «νομιμοποιήθηκαν» από μια μικρή αλλά εξαιρετικά ισχυρή ως προς την επιρροή που ασκεί, ελίτ.

Στην περίπτωση της νομοθεσίας, η νομιμότητα αποκτά άλλη έννοια διακριτή από τον τρόπο που αναφέρθηκε παραπάνω. Μια ενέργεια μπορεί να είναι νόμιμη δίχως να είναι θεμιτή (όπως στην περίπτωση ανήθικου νόμου). Μια ενέργεια μπορεί επίσης να είναι θεμιτή δίχως να είναι νόμιμη. Όταν πηγές νομιμότητας συγκρούονται μεταξύ τους, ξεσπά συνταγματική κρίση.

Η νομιμότητα ως έννοια εφαρμόζεται συχνά σε άλλα, μη πολιτικά είδη εξουσίας καθώς και σε θέματα που αφορούν ολόκληρα οικονομικοπολιτικά συστήματα (π.χ καπιταλισμός), όπως αναφέρεται στη Μαρξιστική παράδοση. Ο Γερμανός οικονομολόγος και κοινωνιολόγος **Max Weber** επιχειρηματολόγησε ότι υπάρχουν τρεις μορφές νομιμότητας και ότι όλες οι ανθρώπινες κοινωνίες έχουν βασιστεί σ' αυτές, δια μέσου της ιστορίας.

- **Η Χαρισματική εξουσία.** Η νομιμότητα βασίζεται στο χάρισμα του αρχηγού, συχνά βασίζεται εν μέρει στην αντίληψη ότι αυτός ο αρχηγός έχει κάποια

πρόσθετα ή υπερφυσικά χαρακτηριστικά. Παράδειγμα: ένας φύλαρχος ή ένας θρησκευτικός ηγέτης.

- **Η Παραδοσιακή εξουσία.** Η νομιμότητα βασίζεται στην παράδοση. Πχ., οι άνθρωποι δέχονται την κυβέρνηση για τον απλό λόγο ότι βρίσκεται εκεί επί μακρού και βασίζεται σε λαοφιλείς παραδόσεις και συνήθειες πρακτικές. Παράδειγμα: η μοναρχία.

- **Η Ορθολογική/Νόμιμη εξουσία.** Η νομιμότητα βασίζεται στην αντίληψη ότι οι δυνάμεις μιας κυβέρνησης προέρχονται από καθορισμένες διαδικασίες, αρχές, και νόμους οι οποίοι είναι συνήθως πολύπλοκοι και καταγεγραμμένοι ως μέρος του συντάγματος. Παράδειγμα: η αντιπροσωπευτική δημοκρατία ή οι γραφειοκράτες.

- **Αμεσότητα Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις-Αιτήματα-Ανάγκες.** Η επείγουσα σημασία απαιτεί ταχεία δράση. Το επείγον της ανάγκης κάποιου/ας.

1.9 Οι Περιορισμοί της Μελέτης

Ιδανικά, η ανάλυση του εμπλεκόμενου φορέα θα πρέπει να διεξάγεται σε τακτά χρονικά διαστήματα ή ακόμη και συνεχώς, αφού οι σχετικοί εμπλεκόμενοι φορείς, η δύναμη επιρροής τους και οι συσχετίσεις μπορεί να μεταβληθούν με γρήγορο ρυθμό.

Η διαχείριση ενός οργανισμού πρέπει να έχει πρόσβαση στη θέση κάθε εμπλεκόμενου φορέα. Η τελική απόφαση για τον τρόπο με τον οποίο ο οργανισμός θα ενεργήσει σε σχέση με τους εμπλεκόμενους σε αυτόν φορείς, εναπόκειται στην υποκειμενική αντίληψη της διαχειριστικής αρχής του.

Συνήθως είναι αδύνατο να κατορθώσει η διαχείριση να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων απόλυτα. Ως εκ τούτου η διαχείριση καθίσταται μια πράξη εξισορρόπησης ή ακόμα και μια συμβιβαστική ή συνθετική πράξη, με τις ακόλουθες επιλογές:

- (α) Να εστιάσει σε μια πρωτεύουσα ομάδα, ικανοποιώντας όλους τους άλλους στο μέτρο του απαραίτητου ή του δυνατού.

(β) Να προσπαθήσει να εξισορροπήσει ή να συμβιβάσει ή να συνθέσει όλα τα συμφέροντα βάσει του ειδικού τους βάρους, της σπουδαιότητάς τους ή του επείγοντος της αντιμετώπισής τους.

Εντούτοις, η επικοδομητική συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς, αρκετά συχνά απουσιάζει.

Κεφάλαιο 2

2.1 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Στον ελλαδικό χώρο ο αμιγώς καταδυτικός τουρισμός ως προϊόν δεν έχει αναπτυχθεί. Με το ν. 3409/2005 ουσιαστικά τέθηκαν οι νομικές βάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη του χώρου. Από την καθυστερημένη ενσωμάτωση του ως άνω νόμου στο Ελληνικό Δίκαιο έως σήμερα, δεν έχουν ακόμα υιοθετηθεί, μέσω υπουργικών αποφάσεων ή αποφάσεων ειδικών εποπτικών φορέων ή αστυνομικών – λιμενικών αρχών ή ακόμα και οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, κανόνες που θα οριοθετούν τις ειδικές ποιοτικές προϋποθέσεις λειτουργίας των καταδυτικών κέντρων ή πάρκων.

Πλησίον κάθε οργανωμένης ακτής στην Ελλάδα υφίσταται κάποιο κέντρο καταδύσεων. Σε αυτά τα κέντρα παρέχεται η δυνατότητα στον περιηγητή να αποκτήσει βασικές γνώσεις σε ότι αφορά στις καταδύσεις. Αυτή η υπεραπλουστευμένη μορφή καταδυτικών κέντρων δεν μπορεί να αποτελέσει εμπορεύσιμο τουριστικό προϊόν. Ως εκ τούτου η σχεδίαση του προϊόντος ξεκινά από μηδενική βάση.

Προτού παρατεθούν περισσότερο εξειδικευμένα στοιχεία, θα ήταν χρήσιμη μια γενικότερη περιγραφή της τουριστικής εικόνας της Ελλάδας μεμονωμένα αλλά και εντός του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου που βρίσκεται. Μέσα από τη μελέτη των αριθμών θα διαφανούν οι αιτίες δημιουργίας και ανάπτυξης νέων τουριστικών προϊόντων.

2.2 Εξέλιξη Αφίξεων σε Ελλάδα και Ανταγωνίστριες Χώρες

Για να γίνει αντιληπτή η αναγκαιότητα ορθής σχεδίασης νέων τουριστικών προϊόντων αρκεί να αναλυθούν τα οικονομικά και ποσοτικά στοιχεία της πώλησης τουριστικών προϊόντων στην Ελλάδα σε σύγκριση με τις γειτονικές – ανταγωνιστικές – χώρες. Η Ελλάδα λόγω κλιματολογικών χαρακτηριστικών αλλά και γεωφυσικών ιδιαιτεροτήτων ανταγωνίζεται, σε επίπεδο τουριστικής βιομηχανίας, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Κύπρο, την Τουρκία και την Αίγυπτο.

Οι ακόλουθοι πίνακες 2.1 & 2.2 (ΣΕΤΕ, 2003α) προβάλλουν την ανταγωνιστικότητα αυτή σε αριθμούς. Συγκεκριμένα συγκρίνονται τα βασικά μεγέθη απόδοσης τουριστικών προϊόντων (αφίξεις, έσοδα, Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη) για την περίοδο 1990 – 2000.

Αρχικά πρέπει να εξεταστεί η πορεία αφίξεων, εσόδων και ΜΚΔ για την δεκαετία 1990-2000. Κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο δόθηκε έμφαση στη βελτιστοποίηση των υπηρεσιών τουρισμού και παράλληλα δαπανήθηκαν προς αυτή την κατεύθυνση κοινοτικά κονδύλια. Η ανάληψη, από την Αθήνα, της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 οδήγησε στην επιτάχυνση, από το 1997 και μετά, του έργου ανάπτυξης των τουριστικών υποδομών.

Πίνακες 2.1 & 2.2: Εξέλιξη Αφίξεων, Εσόδων, ΜΚΔ, Ελλάδα & Ανταγωνιστές, 1990-2000
(Αφίξεις σε '000, Έσοδα σε εκ. USD)

ΕΤΟΣ	ΙΣΠΑΝΙΑ			ΤΟΥΡΚΙΑ			ΚΥΠΡΟΣ		
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΕΣΟΔΑ	ΜΚΔ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΕΣΟΔΑ	ΜΚΔ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΕΣΟΔΑ	ΜΚΔ
1990	37.441	18.593	497	4.799	3.225	672	1.561	1.258	806
1991	38.539	19.004	493	5.158	2.654	515	1.385	1.026	741
1992	39.638	22.181	560	6.549	3.639	556	1.991	1.539	773
1993	40.085	19.425	485	5.904	3.959	671	1.841	1.396	758
1994	43.232	21.853	505	6.034	4.321	716	2.069	1.700	822
1995	34.920	25.388	727	7.083	4.957	700	2.100	1.788	851
1996	36.221	26.690	737	7.966	5.962	748	1.950	1.669	856
1997	39.553	26.651	674	9.040	8.088	895	2.088	1.639	785
1998	43.396	29.839	688	8.960	7.809	872	2.223	1.696	763
1999	46.776	32.497	695	6.893	5.203	755	2.434	1.878	772
2000	48.200	31.197	647	10.428	7.636	732	2.686	1.819	677
Δ(00/90)	28,70%			117,30%			72,10%		
ΕΕΑ	3,50%			8,10%			5,60%		

ΕΤΟΣ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ			ΑΙΓΥΠΤΟΣ			ΕΛΛΑΔΑ		
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΕΣΟΔΑ	ΜΚΔ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΕΣΟΔΑ	ΜΚΔ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΕΣΟΔΑ	ΜΚΔ
1990	8.020	3.555	443	2.411	1.994	827	8.873	2.587	292
1991	8.657	3.710	429	2.112	2.029	961	8.036	2.567	319
1992	8.884	3.721	419	2.944	2.730	927	9.331	3.272	351
1993	8.434	4.102	486	2.291	1.332	581	9.413	3.335	354
1994	9.132	4.087	448	2.356	1.384	587	10.642	3.905	367
1995	9.511	4.339	456	2.871	2.684	935	10.130	4.136	408
1996	9.730	4.265	438	3.528	3.204	908	9.233	3.723	403
1997	10.172	4.619	454	3.656	3.727	1.019	10.070	5.151	512
1998	11.295	5.302	469	3.213	2.565	798	10.916	6.188	567
1999	11.632	5.131	441	4.490	3.903	869	12.164	8.782	722
2000	12.096	6.204	513	5.506	4.300	781	13.096	9.221	704
Δ(00/90)	50,80%			128,40%			47,59%		
ΕΕΑ	4,20%			8,60%			3,97%		

Πηγές: ΕΟΤ/ΕΣΥΕ (2003), ΤτΕ (2002), WTO (2002), ΚΟΤ (2002), ΤΥΔ (2002), Γενική Διεύθυνση Τουρισμού της Πορτογαλίας (DGT) (2002), Andersen (2002)

ΕΕΑ: Ενιαία Ετήσια Αύξηση

Όπως διαπιστώνεται η Ελλάδα το 2000 παρουσίασε τη 2^η μικρότερη αύξηση αφίξεων με 47,59% και Ενιαία Ετήσια Αύξηση 3,97% σε σχέση με το 1990, με 1^η την Ισπανία που παρουσίασε 28,70% αύξηση στις αφίξεις και Ενιαία Ετήσια Αύξηση 3,50%. Αντίστοιχα σε απόλυτους αριθμούς, το 2000 η Ισπανία ήρθε 1^η σε έσοδα με 31.197 χιλ. Δολάρια και η Ελλάδα 2^η με 9.221 χιλ. Δολάρια.

Στο σημείο αυτό χρήζουν αναφοράς τα ιδιαίτερα οικονομικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος. Από τους πίνακες φαίνεται ότι η Ελλάδα κατείχε το 2000 την 3^η θέση σε Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη με \$704, ενώ την 1^η και 2^η θέση κατείχαν οι γειτονικές Αίγυπτος και Τουρκία με \$781 και \$732 αντίστοιχα.

Σταδιακά οι μεγάλοι ρυθμοί ανάπτυξης των ανταγωνιστών θα οδηγήσουν σε απώλεια καταναλωτών του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο βασικοί ανταγωνιστές της Ελλάδας, ήτοι η Τουρκία και η Αίγυπτος, έχουν ποσοστό Ενιαίας Ετήσιας Αύξησης ίσο με 8,10% και 8,60% αντίστοιχα. Δηλαδή παραπάνω από το διπλάσιο της Ελλάδας.

Το Ελληνικό Τουριστικό Προϊόν πωλείται σε τιμή όχι ιδιαίτερα υψηλή. Αυτό, άλλωστε, αντικατοπτρίζει τη βελτίωση των υποδομών την τελευταία δεκαετία σε σχέση με τις προηγούμενες. Σε κάθε περίπτωση όμως, η Τουρκία και η Αίγυπτος αν και ακριβότερες, καταφέρνουν να αυξάνουν τους καταναλωτές των Τουριστικών Προϊόντων τους.

2.3 Εξέλιξη Εσόδων από τον Τουρισμό στην Ελλάδα

Σημαντικός παράγοντας που απεικονίζει τη σημασία του τουρισμού είναι τα έσοδα. Στο Γράφημα 2.1 παρουσιάζεται η εξέλιξη των εσόδων από τον τουρισμό κατά τη δεκαετία 1990-2000 σε συνάρτηση με την πορεία των αφίξεων.

Η δεκαετία 1990-2000, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, ήταν ίσως η πιο σημαντική δεκαετία για την Ελληνική Τουριστική Βιομηχανία. Αφενός βελτιώθηκε η ποιότητα των τουριστικών προϊόντων και αφετέρου τα έσοδα αυξήθηκαν σημαντικά.

Σύμφωνα με το Γράφημα 2.1, (ΣΕΤΕ, 2003 α) μέχρι το 1997 το ποσοστό αύξησης των αφίξεων ήταν μεγαλύτερο από αυτό των εσόδων. Από το 1997 έως το

2000 μετά από ραγδαία αύξηση, ο ρυθμός ανόδου εσόδων και αφίξεων αυξανόταν σε ανάλογα ποσοστά.

Μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 οι τουριστικές υποδομές αναμένονταν να συνεχίσουν να αναπτύσσονται με τους ίδιους ρυθμούς. Άλλωστε λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων δημιουργήθηκαν καταλύματα και εγκαταστάσεις για την προσέλκυση καταναλωτών διαφόρων ειδών τουριστικών προϊόντων εφάμιλλων των τουριστικών παραδείσων της αλλοδαπής. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι περιηγητές από το εσωτερικό ή το εξωτερικό δεν μπορούν να βρουν ανάλογες παροχές σε ανταγωνίστριες χώρες.

Ο κίνδυνος μετατόπισης του τουριστικού ενδιαφέροντος στην περιοχή των Βαλκανίων είναι ορατός και η αντιμετώπιση του επιβάλλει την αύξηση των κλινών, τη διατήρηση της ποιότητας και την περαιτέρω βελτιστοποίησή της.

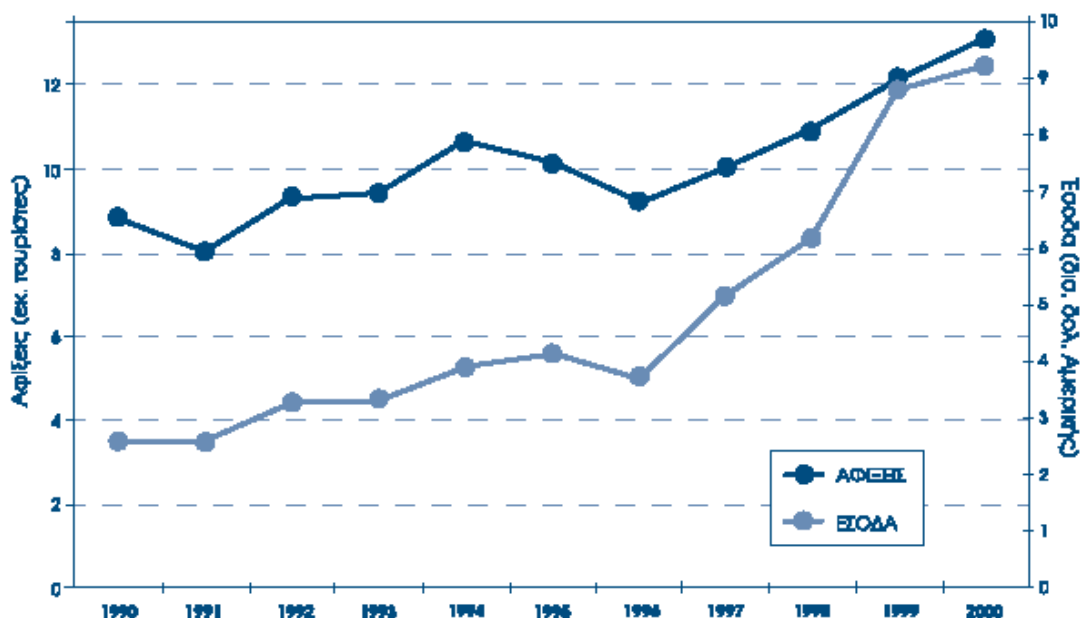
Η δυναμική αύξηση των εσόδων κατά την περίοδο 1997-2000 δείχνει ότι η Ελλάδα με ελάχιστη προσπάθεια δύναται να προσελκύσει τον περιηγητή κάθε είδους και να τον «πείσει» να συνεχίσει να επισκέπτεται τη χώρα μας. Η επίτευξη αυτού του στόχου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως έμμεση διαφήμιση για την τουριστική Ελλάδα. Έχει αποδειχθεί άλλωστε, ότι ο ικανοποιημένος πελάτης είναι και δυνητικός πωλητής – διαφημιστής για κάθε προϊόν.

2.4 Εξέλιξη Αφίξεων & Εσόδων στην Ελλάδα

Παραπάνω αναλύθηκε η πρόοδος των αφίξεων στην Ελλάδα. Στο Γράφημα 2.1 απεικονίζεται επίσης, η πρόοδος των εσόδων που προέκυψαν την αντίστοιχη περίοδο. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας 1990-2000 τα έσοδα από τον τουρισμό παρουσίασαν αύξηση ανάλογη με αυτή των αφίξεων. Ιδιαίτερα από το 1998 έως το 2000, η ποσοστιαία αύξηση αφίξεων και εσόδων ήταν σχεδόν ίση. Τούτο σημαίνει ότι οι καταναλωτές του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος αναγνώρισαν την ποιότητα των υπηρεσιών και «πλήρωσαν» για αυτή. Από μία άλλη οπτική γωνία η αύξηση των εσόδων μπορεί να ερμηνευθεί μέσω της ποιότητας των τουριστών. Άλλωστε αποτελεί κοινό τόπο ότι μόνο ο υψηλού κοινωνικού, οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου τουρίστας μπορεί αλλά και απαιτεί να λαμβάνει τις ανάλογες υπηρεσίες. Κρούσματα

παραβατικών συμπεριφορών από χαμηλής ποιότητας τουρίστες, όπως στη Ζάκυνθο, στην Κέρκυρα αλλά και στα Μάλια της Κρήτης, αποτελούν εξαιρέσεις.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών της Μεσογείου ενδεχομένως να προκαλέσει πτώση των τιμών και να καταστήσει τον Ελληνικό τουρισμό προσιτό σε χαμηλού οικονομικού επιπέδου και κοινωνικής θέσης τουρίστες. Αυτό ίσως προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις που θα επηρεάσουν την Ελληνική τουριστική βιομηχανία και την ποιότητα των υποδομών και υπηρεσιών. Γενεσιουργός αιτία των κινδύνων που προαναφέρθηκαν θα είναι η όξυνση του ανταγωνισμού.

Γράφημα 2.1: Εξέλιξη Αφίξεων & Εσόδων, Ελλάδα, 1990-2000

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των μεριδιούχων, σε ευρεία ανάλυση, της Μεσογειακής Τουριστικής Βιομηχανίας οδηγεί αναγκαστικά σε διεύρυνση της επιχειρηματικότητας. Όπως διαφαίνεται, οι ανταγωνίστριες χώρες και ιδιαίτερα η Ισπανία και η Τουρκία θα διεκδικήσουν μερίδιο από την Ελληνική τουριστική αγορά. Αφενός θα επιδιώξουν την ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων ενώ παράλληλα θα συντηρήσουν και βελτιστοποιήσουν τις υφιστάμενες υποδομές. Παρακάτω αναλύεται η παράλληλη πορεία των αφίξεων σε Ελλάδα και Ισπανία για τη χρονική περίοδο 1990-2000.

2.5 Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελληνική Οικονομία

Αρχής γενομένης το 1980, η Παγκόσμια και, κατά συνέπεια, η Ελληνική οικονομία ταλανίστηκε με κρίσεις που συνδέονταν κυρίως με το ενεργειακό πρόβλημα. Η Ελλάδα, κατά τη δεκαετία 1980-1990, υπέστη ακόμα μεγαλύτερη οικονομική κρίση διότι το μεγαλύτερο ποσοστό του Ελληνικού Εμπορικού Στόλου άλλαξε σημαία. Η δευτερογενής παραγωγή (μεταποίηση = βιοτεχνία, βιομηχανία κλπ.) αλλά και η πρωτογενής (πρώτες ύλες = ορυκτά, μεταλλεύματα, γεωργικά προϊόντα κλπ.) δεν μπόρεσαν να ισορροπήσουν το κενό που δημιουργήθηκε και αναγκαστικά έπρεπε να δοθεί έμφαση σε τομείς της τριτογενούς παραγωγής (υπηρεσίες = τουρισμός, χρηματοοικονομικές – επενδυτικές υπηρεσίες κλπ.).

Αποτελεί κοινό τόπο ότι στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στον ιδιωτικό τομέα, οι υπηρεσίες ανέκαθεν απασχολούσαν το μεγαλύτερο μέρος του ανθρώπινου δυναμικού της. Ευτυχώς, το μεγαλύτερο μέρος απασχολείτο σε τομείς που συνδέονταν με τον τουρισμό. Αυτό αποτέλεσε την «πρώτη ύλη» για την επίτευξη των τουριστικών στόχων των προηγούμενων δεκαετιών.

2.6 Τουρισμός, Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.)

Όπως προαναφέρθηκε, η τουριστική βιομηχανία κλήθηκε να καλύψει το παραγωγικό και εισοδηματικό κενό που προκάλεσε η κρίση της εμπορικής ναυτιλίας. Στον πίνακα 2.3 (ΣΕΤΕ, 2003β) αναλύονται, αφενός, η συμμετοχή της τουριστικής βιομηχανίας στο Α.Ε.Π. και, αφετέρου, η τουριστική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής.

Ως προς το Α.Ε.Π., το 2002 η τουριστική βιομηχανία κατέλαβε ποσοστό 15,00%. Στις βασικές ανταγωνίστριες χώρες, ήτοι την Ισπανία και την Πορτογαλία, τα ποσοστά ήταν 18,38% και 15,40% αντίστοιχα. Αυτό αποτελεί μία ακόμη απόδειξη της σημασίας που προσδίδουν στον τουρισμό οι χώρες αυτές και παράλληλα, μία ακόμη απόδειξη των κινδύνων που απειλούν την τουριστική Ελλάδα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται στον ίδιο πίνακα (2.3), ο ένας στους πέντε εργαζόμενους στην Ισπανία (20,11%) απασχολείται σε επαγγέλματα που συνδέονται με τον τουρισμό. Στην Ελλάδα, το ποσοστό είναι ελαφρώς χαμηλότερο (17,38%) από την Ισπανία και ελαφρώς υψηλότερο από την Πορτογαλία (16,96%).

Πίνακας 2.3: Τουρισμός & Τουριστική Απασχόληση το 2002

ΧΩΡΕΣ	Ο Τουρισμός ως ποσοστό του ΑΕΠ	Η τουριστική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης
Ισπανία	18,38	20,11
Πορτογαλία	15,40	16,96
ΕΛΛΑΔΑ	15,00	17,38
Αυστρία	14,85	16,77
Λουξεμβούργο	12,42	14,54
Γαλλία	12,30	13,94
Φιλανδία	11,49	12,01
Ιταλία	11,36	12,20
Ηνωμένο Βασίλειο	10,87	10,22
Βέλγιο	10,25	11,03
Γερμανία	9,88	10,78
Ολλανδία	9,81	9,65
Δανία	8,74	8,81
Ιρλανδία	8,53	7,68
Σουηδία	7,52	7,22

Πηγή: WTTC (2003)

Το 2005 και μετά την αναθεώρηση του Α.Ε.Π. το ποσοστό συμμετοχής του τουρισμού ανήλθε στο 18,20%. Σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (Σ.Ε.Τ.Ε.) που επιβεβαιώνουν το προαναφερθέν ποσοστό, οι απασχολούμενοι στον τουρισμό ανήλθαν, σε ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης, στο 19,1% ήτοι σε 838.250 θέσεις εργασίας επί συνόλου 4.382.000.

Στον επόμενο πίνακα 2.4 (Σ.Ε.Τ.Ε., 2007) αποδεικνύεται η ανοδική πορεία της συμμετοχής του τουρισμού στο ΑΕΠ σε ποσοστά και αριθμούς. Τα στοιχεία του πίνακα αυτού για το 2002 δεν συμφωνούν με τα αντίστοιχα του προηγούμενο πίνακα, (2.3) διότι έχουν ενδεχόμενα εξαχθεί, μετά την αναθεώρηση του ΑΕΠ.

Πίνακας 2.4: Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του τουρισμού στην Οικονομία

Έτος	ΑΕΠ (σε εκατ. €)	Τουριστικές Εισπράξεις (σε εκατ. €)	% Συμμετοχή Τουριστικής Οικονομίας στο ΑΕΠ	Συμμετοχή Τουριστικής Οικονομίας στο ΑΕΠ (σε εκατ. €)
2001	163.514	10.579,9	16,20%	26.483,3
2002	174.529	10.284,7	15,81%	27.597,7
2003	189.790	9.495,3	15,67%	29.736,4
2004	205.893	10.347,8	16,13%	33.201,0
2005	220.671	10.835,5	16,35%	36.084,1

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2007 (Επεξεργασία στοιχείων Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας, Τράπεζας της Ελλάδος και WTTC)

Όσον αφορά την απασχόληση, στον πίνακα 2.5 (Σ.Ε.Τ.Ε., 2007) παρατηρούμε σταθερά ανοδικούς ρυθμούς ανάπτυξης, γεγονός που ενισχύει ακόμη περισσότερο την κοινωνική αξία της τουριστικής βιομηχανίας. Άλλωστε, η όξυνση του προβλήματος της ανεργίας και οι χαμηλοί ρυθμοί απορρόφησης νέων εργαζομένων προβάλλουν την τουριστική ανάπτυξη ως λύση για τη θεραπεία του προβλήματος.

Πίνακας 2.5: Τουρισμός & Απασχόληση 2001-2005

Έτος	Αφίξεις	Άμεση Απασχόληση (000)	Συνολική (άμεση+έμμεση) Απασχόληση (000)	Συντελεστής Απασχόλησης
2001	13.019.202	409,92	779,15	1,901
2002	12.924.261	419,23	787,78	1,879
2003	12.850.835	423,49	793,78	1,874
2004	12.118.693	424,83	801,38	1,886
2005	12.798.268	434,44	838,25	1,930

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2007 (Επεξεργασία στοιχείων Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας και WTTC)

Ένα ενδιαφέρον αποτέλεσμα που εξάγεται από τον πίνακα 2.5 είναι ότι για τη βελτιστοποίηση των τουριστικών υπηρεσιών απαιτείται η αύξηση του απασχολούμενου δυναμικού καθώς και η εκπαίδευσή του. Εφόσον υφίσταται πρόθεση για ανάπτυξη νέων προϊόντων, η απασχόληση ειδικευμένου προσωπικού πρέπει να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες μεγαλύτερου πλήθους αφίξεων.

2.7 Δυνάμεις Ανταγωνισμού

Σύμφωνα με πληροφορίες από ενημερωτικό υλικό του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, η μέση συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι περίπου 11,78% με έσοδα άνω των 250 δισεκατομμυρίων δολαρίων και τις αφίξεις να υπερβαίνουν τις 400.000.000 ετησίως. Η τουριστική αγορά είναι τεράστια και η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να αποσπάσει ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό.

Ο καταδυτικός τουρισμός στο βαθμό που κερδίζει έδαφος ως προϊόν και με τους λάτρεις του να αυξάνονται, μπορεί να αποτελέσει ένα βασικό νέο τουριστικό προϊόν. Ο ανταγωνισμός στη Μεσόγειο είναι μεγάλος. Η Ισπανία και η Αίγυπτος έχουν ήδη επενδύσει στον καταδυτικό τουρισμό, τη στιγμή που η Ελλάδα βρίσκεται ακόμη εκτός ανταγωνισμού. Η αναπαρξία υποδομών σε συνδυασμό με την στρεβλωμένη άποψη για την οργάνωση καταδυτικών κέντρων στερούν από την Ελλάδα ένα σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Το οικονομικό και, κατά συνέπεια, το τουριστικό περιβάλλον εξελίσσεται και η προσήλωση στη διεύρυνση των τουριστικών δραστηριοτήτων κρίνεται επιβεβλημένη.

Σήμερα στην Ευρώπη εκτιμάται ότι υπάρχουν πάνω από 3,5 εκατομμύρια ενεργοί δύτες, εκ των οποίων περισσότεροι από 800.000 κάθε χρόνο, πραγματοποιούν τουλάχιστον ένα καταδυτικό ταξίδι σε κάποιον καταδυτικό προορισμό, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Υποβρύχιων Δραστηριοτήτων (European Underwater Federation) και του RSTC (Recreational Scuba Training Council). Κατά μέσον όρο, οι δύτες αυτοί σε κάθε ταξίδι τους, πραγματοποιούν 10 διανυκτερεύσεις και ξοδεύουν γι' αυτή τους τη δραστηριότητα πάνω από 1,4 δισ. ευρώ ετησίως. Σ' αυτό το ποσό θα πρέπει να προστεθούν και 520 εκατ. ευρώ επιπλέον, τα οποία δαπανώνται σε έμμεσα ταξίδια. Συνολικά, δηλαδή, ξοδεύουν περίπου 2 δισ. ευρώ κάθε χρόνο.

Από τους πιο δημοφιλείς καταδυτικούς προορισμούς στην Ευρώπη είναι η Ισπανία, η Μάλτα, η Κύπρος και η Ερυθρά Θάλασσα - Αίγυπτος, ενώ στον κατάλογο προστέθηκαν τα τελευταία χρόνια δύο νέες χώρες: η Κροατία και η Τουρκία. Τα τρία μικρά και υπεραλιευμένα νησάκια στο αρχιπέλαγος Mendes, στο τουριστικό θέρετρο L'Estartit της Ισπανίας, αποτελούν σήμερα έναν από τους σημαντικότερους καταδυτικούς προορισμούς της Ευρώπης.

Τα νησιά Mendes μετετράπησαν σε καταδυτικό πάρκο το 1990. Σήμερα τα άλλοτε υπεραλιευμένα νησιά έχουν μεταμορφωθεί σε έναν από τους πιο ενδιαφέροντες και δημοφιλείς καταδυτικούς προορισμούς. Οι επισκέπτες δύτες ανέρχονται στους 20.000 ετησίως ή 9,3% του συνόλου των τουριστών που επισκέπτονται το L' Estartit, ενώ συνολικά πραγματοποιούνται 60.000 καταδύσεις κάθε χρόνο. Η τουριστική περίοδος στην περιοχή έχει αυξηθεί πλέον στους 10 μήνες, οι διαθέσιμες κλίνες ανέρχονται στις 30.000, ενώ η μαρίνα της περιοχής μπορεί να φιλοξενήσει περισσότερα από 740 σκάφη. Τα ετήσια έσοδα που προέρχονται μόνο από τον καταδυτικό τουρισμό ανέρχονται σε 3 εκατ. ευρώ (Κτενάς, 2005).

Ένα δεύτερο αντίστοιχο παράδειγμα αφορά το καταδυτικό πάρκο του Σαρμ Ελ Σείχ στην Αίγυπτο. Μέχρι το 1983 το Σαρμ Ελ Σείχ αποτελούσε έναν καταδυτικό προορισμό για λίγους που «διψούσαν» για περιπέτεια, καθώς η περιοχή πέρα από τη φυσική της ομορφιά, δεν διέθετε τίποτε άλλο. Το 2003, ύστερα από μια μεθοδευμένη αξιοποίηση και τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, υποστηριζόμενη από διαφημιστικές εκστρατείες του αιγυπτιακού Υπουργείου Τουρισμού, το Σαρμ Ελ Σείχ μεταμορφώθηκε σε έναν καταδυτικό παράδεισο προσελκύοντας τουρίστες απ' όλον τον κόσμο. Με 40 καταδυτικά κέντρα, 300 καταδυτικά σκάφη και πάνω από 20.000 κλίνες, η τουριστική σεζόν στο Σαρμ Ελ Σείχ διαρκεί 364 ημέρες τον χρόνο, ενώ τα έσοδα από τον καταδυτικό τουρισμό ανέρχονται σε αρκετά εκατομμύρια ετησίως. Καθημερινά, κατά μέσον όρο 200 καταδυτικά σκάφη μεταφέρουν περίπου 6.000 δύτες. Το κόστος ανά κατάδυση ανέρχεται κατά μέσον όρο στα 50 ευρώ, αντιστοιχώντας σε έσοδα ύψους περίπου 36 εκατ. ευρώ ετησίως (Κτενάς, 2005).

2.8 Εναλλακτικός Τουρισμός - Έννοια, Λόγοι Ανάπτυξης και Χαρακτηριστικά

Οι μαζικές διαστάσεις που έλαβε ο τουρισμός τις τελευταίες δεκαετίες και οι αρνητικές συνέπειες που προέκυψαν, δημιούργησαν την ανάγκη εξεύρεσης νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία θα μπορούσαν να εξασφαλίζουν την επιδιωκόμενη οικονομική ανάπτυξη σε συνδυασμό με το σεβασμό και την προστασία του φυσικού αλλά και πολιτισμικού περιβάλλοντος κάθε τόπου.

Στο πλαίσιο προσέγγισης και ανάπτυξης αυτού του νέου τουριστικού προτύπου, προέκυψε η ιδέα του εναλλακτικού τουρισμού ως ένα είδος ενεργητικού τουρισμού το οποίο διαφοροποιείται από το παραδοσιακό μοντέλο της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης και ως προς τη φιλοσοφία αλλά και ως προς τα αποτελέσματα και τον τρόπο επίτευξής τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Butler (1990), οι εναλλακτικοί τύποι τουρισμού (και τουρίστα) επιφέρουν λιγότερες αρνητικές συνέπειες στους προορισμούς υποδοχής τουριστών χωρίς, όμως, να μειώνουν τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα, πραγματικότητα επιθυμητή από όλους όσους βρίσκονται σε θέσεις κλειδιά στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής καθώς και από το ντόπιο πληθυσμό.

Στην προσπάθεια διαμόρφωσης ενός εννοιολογικού πλαισίου για τον εναλλακτικό τουρισμό, η αντιπαραβολή με το κλασικό μοντέλο του μαζικού τουρισμού είναι σχεδόν πάντα αναπόφευκτη. Όπως άλλωστε σημειώνεται από τους Eadington & Smith (1992), μεγάλος αριθμός σχετικών μελετών δεν αναφέρεται στην πραγματική έννοια του εναλλακτικού τουρισμού, αλλά στις αρνητικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού, καθώς είναι ευκολότερο να ασχοληθεί κάποιος με τις αρνητικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού, παρά να διατυπώσει μια ρεαλιστική και συγκροτημένη άποψη για το τι πραγματικά είναι ο εναλλακτικός τουρισμός.

Παρόλα αυτά στο πλαίσιο ορισμού του εναλλακτικού τουρισμού μια σύντομη αλλά ολοκληρωμένη έννοια έχει διατυπώσει ο Inskoop (1991) σύμφωνα με την οποία : «ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα».

Η διάκριση του εναλλακτικού από το μαζικό τουρισμό βασίζεται σε μια σειρά από διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά, μεταξύ των οποίων βασικό ρόλο διαδραματίζουν τα κίνητρα των τουριστών. Όπως αναφέρει ο Cazes (1989) τα κίνητρα που ωθούν κάποιο άτομο να επιλέξει διακοπές «εναλλακτικού τύπου» διαφέρουν από τα κίνητρα του συνηθισμένου μαζικού τουρίστα και μπορούν να νοηθούν ως κίνητρα τουρισμού ενεργητικού τύπου (περιπλάνηση, αναρρίχηση, περίπατος), εξερευνητικού χαρακτήρα και συνάντησης (ιστορικοί/αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με ντόπιους, τοπικό πολιτισμό, ήθη κι έθιμα) ή ακόμα και

δεσμευτικού χαρακτήρα (εθελοντική εργασία, προσφορά βοήθειας και ενίσχυσης, συμμετοχή σε αρχαιολογικές ανασκαφές, κλπ).

Υπό μια έννοια, στη βάση των κινήτρων εδράζεται και η διάκριση των διαφόρων μορφών εναλλακτικού τουρισμού όπως είναι ενδεικτικά, ο αθλητικός, ο πολιτιστικός, ο θρησκευτικός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο αγροτουρισμός και ο τουρισμός στη φύση.

Συνοπτικά, όπως αναφέρεται από τον Ανδριώτη (2003), στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι διακοπές δεν αποτελούν απλά μια μεμονωμένη απόπειρα φυγής από την καθημερινότητα αλλά το ταξίδι αποκτά νόημα με κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντολογικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις.

Στα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού εντάσσονται και άλλες παράμετροι, όπως ο τουριστικός προορισμός που συνδυάζεται με την αναζήτηση της αυθεντικότητας, αλλά και το μέγεθος των τουριστικών επιχειρήσεων που επιλέγει ο εναλλακτικός τουρίστας και οι οποίες κατά κανόνα είναι μικρής κλίμακας και διαχειριζόμενες από ντόπιους κατοίκους.

Άλλωστε, η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην τουριστική ανάπτυξη αποτελεί μια από τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού και μια ακόμη ειδοποιό διαφορά του σε σύγκριση με το μοντέλο της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης (Ανδριώτης 2003). Ο εναλλακτικός τουρισμός αντιτίθεται στις κλασσικές μορφές μαζικού τουρισμού και υπό τους όρους της αναπτυξιακής διαδικασίας, αφού προωθεί την ενδογενή τουριστική ανάπτυξη σε αντίθεση με την εξωγενή τουριστική ανάπτυξη που κατά κανόνα εντοπίζεται στη βάση του μαζικού τουρισμού.

Όπως ενδεικτικά σημειώνει ο Fennel (2001): «οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δίνουν στις χώρες την ευκαιρία να εκμηδενίσουν τις εξωγενείς επιδράσεις, να αναπτύξουν τη δική τους υποδομή και ανωδομή, ώστε να συμμετέχουν οι ίδιες στην ορθολογική ανάπτυξή τους - ουσιαστικά να κερδίσουν τη μάχη σε σημαντικά θέματα, αντί να τα παραχωρούν όλα σε ξένους επιχειρηματίες και ξένους θεσμικούς παράγοντες του τουριστικού χώρου».

Η εμπλοκή των κατοίκων μιας τουριστικής περιοχής βάσει του εναλλακτικού μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης, μπορεί να διερευνηθεί, αφενός σε σχέση με τη συμμετοχή τους στα οφέλη από την τουριστική ανάπτυξη και αφετέρου σε σχέση με

τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων για την αναπτυξιακή διαδικασία και το σχεδιασμό του προσφερόμενου προϊόντος (Mcintosh & Goeldner 1986, Timothy 1999, Tosun 2000). Όπως αναφέρει ο Hall (2000), η συμμετοχή των κατοίκων στην αναπτυξιακή διαδικασία αποτελεί μια μορφή σχεδιασμού από κάτω προς τα πάνω, με έμφαση στην τοπικά ελεγχόμενη ανάπτυξη αντί για την ανάπτυξη της ίδιας της κοινότητας. Σε κάθε περίπτωση, μέσω της συμμετοχής τους στην αναπτυξιακή διαδικασία, οι κάτοικοι μιας τουριστικής περιοχής έχουν την ευκαιρία να καθορίσουν οι ίδιοι την έκταση και τη μορφή της τουριστικής ανάπτυξης καθώς και τον τρόπο που θέλουν να «πωλήσουν» την περιοχή τους (Γαλάνη-Μουταφή 1992, Timothy 1998).

Παρόλα αυτά η συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στον αναπτυξιακό σχεδιασμό δεν επιδιώκεται ούτε ενθαρρύνεται πάντοτε. Σε κάποιες περιπτώσεις οι κυβερνήσεις (που τις περισσότερες φορές αναλαμβάνουν το ρόλο του αξιοποιητή) δεν είναι πρόθυμες να διαπραγματευτούν ορισμένα προβλήματα εξαιτίας πιθανού πολιτικού κόστους ή γιατί τα ενδιαφέροντα τους στοχεύουν προς άλλες κατευθύνσεις (Pearce, Moscardo & Ross 1996), ενώ πολλοί επενδυτές και φορείς ανάπτυξης αποφεύγουν την ενεργή εμπλοκή της κοινωνίας, με τη σκέψη ότι μπορεί να αποβεί χρονοβόρα στη λήψη αποφάσεων, θεωρώντας την, ως εκ τούτου, δυσλειτουργική ή και ανώφελη (Ανδριώτης 2003).

Όπως επισημαίνουν αρκετοί ερευνητές, και στην περίπτωση της Ελλάδας τις περισσότερες φορές, οι κάτοικοι δεν συμμετέχουν στην αναπτυξιακή διαδικασία που επηρεάζει την ίδια τους τη ζωή (Andriotis 2002, Παπαϊωάννου, Σερντεδάκης και Τσιώλης, 1998).

2.9 Η συμβολή του εναλλακτικού τουρισμού στην τοπική τουριστική ανάπτυξη

Ο εναλλακτικός τουρισμός προέκυψε ακριβώς ως μια εναλλακτική πρόταση τουριστικής ανάπτυξης, αντιτιθέμενος στην μαζικοποίηση της τουριστικής διακίνησης και τα αποτελέσματα του μαζικού αναπτυξιακού μοντέλου τουρισμού.

Το νέο αυτό πρότυπο απέκτησε ποικίλους οπαδούς και υποστηρικτές από ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών ομάδων, οι οποίοι υποστηρίζουν με διαφορετικούς τρόπους

την αναζήτηση της ποιότητας, τη σύνδεση της διαμονής τους σ' έναν τόπο με την προστασία του περιβάλλοντος και της εντόπιας κουλτούρας αλλά και την αναζήτηση ενός διαφορετικού προτύπου τοπικής ανάπτυξης (Τσάρτας 1996).

Άλλωστε, τα κίνητρα του τουρίστα εναλλακτικού τύπου, εμπεριέχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προστασία της κοινωνίας, του πολιτισμού και του περιβάλλοντος του τόπου υποδοχής, συμβάλλοντας καθ' αυτό τον τρόπο στην αειφόρο ανάπτυξη και τη μακροβιότητα των υπαρχόντων πόρων.

Μολονότι ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης με πολλά οφέλη για έναν τουριστικό προορισμό, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν παρουσιάζει καμία αρνητική επίπτωση (Ανδριώτης 2003). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ίδιος, δεν υπάρχει καμία μορφή τουρισμού χωρίς αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον. Ο εναλλακτικός τουρισμός όμως, μπορεί να χαρακτηριστεί ως τουρισμός μειωμένων αρνητικών επιπτώσεων, αφού σε σχέση και με τη φέρουσα ικανότητα μιας τουριστικής περιοχής, υποδεικνύει περισσότερους περιορισμούς (Ανδριώτης 2003).

Στη συλλογική έκδοση *Caring for the Earth* (1991) του Παγκόσμιου Οργανισμού για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN), του Προγράμματος Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) και του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση (WWF), ως περιβαλλοντική φέρουσα ικανότητα ορίζεται "η ικανότητα ενός οικοσυστήματος να υποστηρίζει υγιείς οργανισμούς διατηρώντας ταυτόχρονα την παραγωγικότητα, την προσαρμοστικότητα και την ικανότητά του για ανανέωση".

Η τουριστική φέρουσα ικανότητα αποτελεί ένα συγκεκριμένο τύπο της προαναφερόμενης περιβαλλοντικής και αναφέρεται στην φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής σε σχέση με την τουριστική δραστηριότητα και ανάπτυξη (Wolters 1991). Κατ' ουσία αντιπροσωπεύει το μέγιστο επίπεδο τουριστικής χρήσης και τουριστικής υποδομής, το οποίο μπορεί μια περιοχή να αντέξει. Εάν αυτό το όριο ξεπεραστεί, οι αναμενόμενες συνέπειες θα είναι η επιδείνωση των φυσικών πόρων με την αντίστοιχη μείωση της ικανοποίησης των επισκεπτών και/ή οι δυσμενείς επιπτώσεις στην κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό της περιοχής (McIntyre and Hetherington, 1991).

Μολονότι η έννοια της φέρουσας ικανότητας γίνεται εύκολα αντιληπτή σε θεωρητικό επίπεδο, όπως σημειώνει ο Ceballos-Lascurain (1996), είναι δύσκολο να

ποσοτικοποιηθεί και να μετρηθεί σε πρακτικό επίπεδο, αφού εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως το μέρος, την εποχή, τη συμπεριφορά των επισκεπτών, τις υποδομές, τα συστήματα διαχείρισης αλλά και τη δυναμική του ίδιου του περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά ο υπολογισμός της αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για το σχεδιασμό μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Στόχος είναι η διασφάλιση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος, αφού ενδεχόμενη ζημία θα επιφέρει αντίστοιχη πτώση στην τουριστική δραστηριότητα.

Μέσω της συμμετοχής των ντόπιων κατοίκων, όπως πρεσβεύουν οι αρχές του εναλλακτικού τουρισμού, δύναται να διασφαλιστεί το περιβάλλον το οποίο αποτέλεσε τον αρχικό πόλο έλξης για τους επισκέπτες και η συνεχής ροή τους, με αποτέλεσμα και τη μακροχρόνια ευημερία των ίδιων των κατοίκων (Dogart & Dogart 1996). Παράλληλα, οι επενδύσεις μικρής κλίμακας που προωθούνται μέσω του εναλλακτικού τουρισμού διατηρούν τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης από τους ντόπιους και εξασφαλίζουν αυξημένα οικονομικά οφέλη ενισχυμένα και από τη μείωση της διαρροής χρημάτων προς εξωγενείς φορείς. Για την τοπική ανάπτυξη ιδιαίτερα σημαντική είναι και η αυξημένη διασύνδεση που παρουσιάζει ο εναλλακτικός τουρισμός με άλλους τομείς της οικονομίας όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία και η χειροτεχνία. Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί επίσης να μειώσει αισθητά το πρόβλημα της υπανάπτυξης, αφού προσελκύει τουρίστες σε απομονωμένες περιοχές με μικρές αναπτυξιακές δυνατότητες και να αποτρέψει την μετανάστευση των ντόπιων κατοίκων και ειδικά των νέων, μέσω της προσφοράς ευκαιριών για απασχόληση. Τέλος, μέσω της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού, τα οφέλη και οι ζημιές διανέμονται περισσότερο ισομερώς μέσα στην τοπική κοινωνία, επιτρέποντας έτσι σε ένα μεγαλύτερο τμήμα του ντόπιου πληθυσμού να ωφελείται από την τουριστική ανάπτυξη αντί να υφίσταται μόνο τις ζημιές (Ανδριώτης, 2003).

Για αυτούς τους λόγους, όπως σημειώνει ο Ανδριώτης (2003), στις περιπτώσεις που η ενδογενής τουριστική ανάπτυξη δεν είναι δυνατή, οι κυβερνήσεις πρέπει να καταβάλλουν προσπάθειες ώστε ένα μεγάλο ποσοστό ελέγχου της ανάπτυξης να διατηρείται από το ντόπιο πληθυσμό, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή της ντόπιας κοινωνίας στην αναπτυξιακή διαδικασία π.χ. με τη χορήγηση κινήτρων για επενδύσεις σε τοπικούς επιχειρηματίες ή προωθώντας νομοθετικά μέτρα για απασχόληση των ντόπιων στον τουρισμό. Εναλλακτικά, εάν ο προορισμός έχει τη

δυνατότητα και τους οικονομικούς πόρους για ενδογενή ανάπτυξη, η κυβέρνηση πρέπει να ενθαρρύνει τους ντόπιους κατοίκους να επενδύσουν στην τουριστική βιομηχανία και να προσπαθήσουν να αξιοποιήσουν λογικά τους διαθέσιμους κοινωνικο-πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς πόρους.

2.10 Καταδύσεις: Ιστορική εξέλιξη και είδη καταδύσεων

Ο άνθρωπος ένιωσε την ανάγκη να γνωρίσει το υποβρύχιο περιβάλλον από αρχαιοτάτων χρόνων. Οι πρώτες προσπάθειες του ανθρώπου να εξερευνήσει τον υποθαλάσσιο κόσμο χρονολογούνται γύρω στα 4.500 π.Χ. μέσα από ανασκαφές που έγιναν στη Μεσοποταμία και οι οποίες έφεραν στο φως στρείδια και μαργαριτάρια. Από την προ Χριστού εποχή επίσης, οι γυναίκες Αμα των νησιών του Ειρηνικού καταδύονταν σε μεγάλα βάθη προκειμένου να αλιεύσουν μαργαριτάρια και κοχύλια, μια παράδοση που επιβιώνει μέχρι σήμερα.

Ο Όμηρος κάνει αναφορά στην κατάδυση με σκοπό την αλιεία σφουγγαριών, ενώ ο Θουκυδίδης αναφέρεται στη χρήση Αθηναίων δυτών κατά τη διάρκεια επίθεσης στις Συρακούσες για την καταστροφή των υποβρύχιων φραγμάτων. Σύμφωνα με ιστορικές πηγές, για τον ίδιο ακριβώς λόγο χρησιμοποιήθηκαν δύτες και από τον Μέγα Αλέξανδρο στην πολιορκία της Τύρου.

Ο Μέγας Αλέξανδρος μνημονεύεται και ως ο πρώτος που πραγματοποίησε κατάδυση με «κώδωνα». Οι κώδωνες ή καμπάνες αποτέλεσαν τις πρώτες συσκευές αυτόνομης κατάδυσης, οι οποίες αντεστραμμένες με κάθετη κάθοδο στο νερό παγίδευαν τον αέρα βοηθώντας έτσι την αναπνοή. Στο πέρασμα των αιώνων, πολλοί εφευρέτες και μηχανικοί ασχολήθηκαν με το σχεδιασμό και την κατασκευή συσκευών και μηχανισμών που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν στον άνθρωπο μεγαλύτερη παραμονή στο νερό. Μια σημαντική εξέλιξη στην επιστήμη και την ιστορία των καταδύσεων αποτέλεσε η κατασκευή από τον Γερμανό Augustus Siebe και τον Άγγλο John Deane του σκαφάνδρου, το οποίο περιλάμβανε ένα είδος ολόσωμης στολής και ένα μεταλλικό κάλυμμα που εφαρμοζόταν στο κεφάλι. Η εφεύρεση αυτή αποτέλεσε τον πρόδρομο του σκαφάνδρου που ως συσκευή, δεχόμενη συνεχώς βελτιώσεις από άλλους εφευρέτες, χρησιμοποιήθηκε για πολλά χρόνια παγκοσμίως αλλά και στην Ελλάδα, βοηθώντας σημαντικά την ανάπτυξη της

σπογγαλιείας με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τους σφουγγαράδες της Καλύμνου.

Δύο εφευρέτες που εξέλιξαν σημαντικά το σκάφανδρο ήταν οι Γάλλοι Benoit Rouquayrol και Auguste Denayrouze. Εκτός από την κατασκευή ενός ελαφρύτερου καλύμματος της κεφαλής, οι εφευρέτες αυτοί κατάφεραν να δημιουργήσουν την πρώτη συσκευή κλειστού κυκλώματος, η οποία μέσω μιας βαλβίδας επέτρεπε την παροχή αέρα στον δύτη, όταν ο ίδιος το επιθυμούσε, χαρίζοντας του έτσι μεγάλη αυτονομία, αφού δεν εξαρτώταν πλέον από την επιφάνεια για πρόσληψη αέρα, ένας περιορισμός που μέχρι τότε δεν είχε γίνει δυνατό να ξεπεραστεί.

Η τελειοποίηση της κατασκευής των Γάλλων εφευρετών ήρθε αρκετά χρόνια αργότερα από δύο συμπατριώτες τους, τον παγκοσμίως γνωστό Jacques Yves Cousteau και τον μηχανικό Emile Gagnan. Ξεκινώντας να δουλεύουν το 1942 στο Παρίσι πάνω στα σχέδια του δεύτερου, κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα μοντέρνο ρυθμιστή αέρος αλλάζοντας δραματικά την ιστορία των καταδύσεων. Τον Ιούνιο του 1943 ο Cousteau καταδύθηκε με τη νέα συσκευή φτάνοντας σε βάθος 18μ. (60 ποδιών) (Συμεωνίδης, 2000).

Οι συνεχείς τελειοποιήσεις και αυτής της σημαντικής εφεύρεσης είχαν ως αποτέλεσμα τις σύγχρονες αυτόνομες υποβρύχιες αναπνευστικές συσκευές ανοικτού κυκλώματος. Από τα αρχικά της ονομασίας των συσκευών αυτών στην αγγλική (Self-Contained Underwater Breathing Apparatus) προκύπτει η διεθνώς αναγνωρίσιμη λέξη SCUBA που προσδιορίζει την αυτόνομη κατάδυση.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Cousteau που είχε ήδη διαπιστώσει τις δυνατότητες ανάπτυξης των καταδύσεων ως σπορ, ασχολήθηκε με την εξερεύνηση του υποθαλάσσιου κόσμου φωτογραφίζοντας τα ευρήματά του και κινηματογραφώντας τα υποβρύχια ταξίδια του. Τα βιβλία και τα γνωστά ντοκυμαντέρ του, έριξαν φως στα μυστήρια του βυθού και προκάλεσαν το ενδιαφέρον εκατομμύριων ανθρώπων παγκοσμίως να γνωρίσουν το θαυμαστό του κόσμο (Συμεωνίδης, 2000).

Ο Συμεωνίδης, (2000), διακρίνει τέσσερις βασικές κατηγορίες καταδύσεων ανάλογα με το σκοπό πραγματοποίησής τους, οι οποίες αναλύονται ως ακολούθως: (α) *οι επαγγελματικές καταδύσεις*: πραγματοποιούνται στο πλαίσιο υποβρύχιων εργασιών όπως για παράδειγμα, συντηρήσεις θαλάσσιων πλατφορμών, έργα σε

λιμένες, καθαρισμοί και επισκευές πλοίων. (β) *οι επιστημονικού ενδιαφέροντος καταδύσεις*: σχετίζονται με υποθαλάσσιες αρχαιολογικές έρευνες ή με μελέτες και έρευνες γύρω από την υποθαλάσσια χλωρίδα και πανίδα. (γ) *οι καταδύσεις που σχετίζονται με πολεμικές δραστηριότητες*: έχουν προφανή σκοπό και πραγματοποιούνται από ειδικά εκπαιδευμένους βατραχάνθρωπους. (δ) *οι ερασιτεχνικές καταδύσεις*: πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των προσωπικών ενδιαφερόντων κάθε ερασιτέχνη δύτη και συνηθέστερα ως μια διαφορετικού είδους ψυχαγωγική δραστηριότητα.

Μια διαφορετική μορφή κατάδυσης είναι η ελεύθερη κατάδυση που πραγματοποιείται χωρίς τη χρήση αναπνευστικής συσκευής. Παλαιότερα οι άνθρωποι επιδίδονταν σε ελεύθερη κατάδυση καθαρά για πρακτικούς λόγους. Σύμφωνα με μια πληροφορία, το 1913 ο Έλληνας σφουγγαράς Γεώργιος Κάγγης έφτασε σε βάθος 75μ. για να περάσει ένα σχοινί στην άγκυρα Ιταλικού πολεμικού σκάφους. Σήμερα η ελεύθερη κατάδυση αποτελεί ένα δύσκολο τεχνικά αλλά και συναρπαστικό σπορ με στόχο την κατάδυση σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βάθος. Το πρώτο επίσημο ρεκόρ σημειώθηκε το 1969 από τον Bob Croft ο οποίος έφτασε στα 75μ. (247 πόδια) και έκτοτε τα ρεκόρ συνεχίζονται με τους αθλητές της ελεύθερης κατάδυσης να φτάνουν πλέον σε απίστευτα βάθη. Η πλειοψηφία πάντως των ανθρώπων που επιχειρούν ελεύθερες καταδύσεις έχει ως στόχο το κυνήγι υποβρύχιων θηραμάτων και όχι τα ρεκόρ. (Συμεωνίδης, 2000).

2.11 Το Καταδυτικό Περιβάλλον

Το υποθαλάσσιο περιβάλλον διαφέρει σημαντικά από τόπο σε τόπο και κατά τον ίδιο τρόπο διαφέρουν και οι καταδυτικές περιοχές μεταξύ τους. Η θερμοκρασία του νερού, η ορατότητα, οι θαλάσσιες δυνάμεις όπως τα κύματα, τα ρεύματα και οι παλίρροιες, η μορφολογία του βυθού και φυσικά η θαλάσσια χλωρίδα και πανίδα αποτελούν ειδοποιά φυσικά χαρακτηριστικά, τα οποία με τη σειρά τους επηρεάζονται από φυσικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως η εποχή του έτους, οι κλιματικές συνθήκες αλλά και η κατάσταση των ακτών. Η γνώση και η μελέτη των παραγόντων αυτών είναι σημαντική τόσο για την ασφάλεια των αυτοδυτών όσο και για τις προσδοκίες τους. (NAUI, 2004).

Η μορφολογία του βυθού παρουσιάζει αρκετές διαφοροποιήσεις και, κατά κανόνα, το υποθαλάσσιο έδαφος έχει κοινά χαρακτηριστικά με τη μορφολογία των κοντινών ακτών χωρίς να αποκλείονται οι εξαιρέσεις. Υπάρχουν βραχώδεις βυθοί, βυθοί με βότσαλα, αμμώδεις και λασπώδεις βυθοί και περιοχές με κοραλλιογενείς υφάλους. Στους βυθούς με άμμο, η παρουσία υποθαλάσσιας ζωής είναι πιο φτωγή και περιορισμένη απ' ό,τι στους βραχώδεις που προσφέρουν μια καλή βάση για την ανάπτυξη θαλάσσιων φυτών αλλά και εστία σε πολλά είδη θαλάσσιων ζώων. Οι κοραλλιογενείς υφαλοι είναι από τα πλουσιότερα και παλαιότερα φυσικά περιβάλλοντα στον πλανήτη και αποτελούνται αποκλειστικά από σχηματισμούς κοραλλιών. Αποτελούν από τις πιο ενδιαφέρουσες περιοχές για καταδύσεις και η άψογη ορατότητα στα νερά αυτών των βυθών βοηθάει την παρατήρηση του μαγευτικού θεάματος που προσφέρουν. Η κατάδυση σ' αυτό το περιβάλλον απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή αλλά και σεβασμό από τους αυτοδύτες, αφού οποιαδήποτε σκόπιμη ή μη φθορά, θα χρειαστεί δεκάδες χρόνια προκειμένου να αποκατασταθεί. Οι πιο γνωστοί κοραλλιογενείς υφαλοι βρίσκονται στην Αυστραλία με μεγαλύτερο και δημοφιλέστερο όλων, τον Great Barrier Reef.

Στη Μεσόγειο υπάρχουν κοραλλιογενείς βυθοί που βρίσκονται μετά τα 35μ. και τα χρώματά τους είναι εντυπωσιακά. Υπάρχουν επίσης ανάμικτοι βυθοί όπου μπορεί κανείς να συναντήσει μαλάκια όπως σουπιές και χταπόδια, ενώ υπάρχουν και βυθοί καλυμμένοι με την Ποσειδωνία (*Posidonia oceanica*). Πρόκειται για λεπτά, φύκια με μεγάλο μήκος, που συνήθως φιλοξενούν μικρά θαλάσσια ζώα όπως ιππόκαμπους, κοχύλια, χειλούδες και καβούρια (Συμεωνίδης 2000).

Η συνάντηση με τα διάφορων ειδών θαλάσσια πλάσματα και η παρατήρησή τους, κάνει τις καταδύσεις αναψυχής πιο συναρπαστικές και ενδιαφέρουσες. Πέρα όμως από ένα πλήθος ακίνδυνων για τον άνθρωπο θαλάσσιων ζώων υπάρχουν και κάποια που είναι δυνατόν να μετατρέψουν την καταδυτική εξόρμηση σε μια δυσάρεστη εμπειρία. Οι περιπτώσεις ωστόσο να συναντηθεί ένας δύτης με ζώα επικίνδυνα για τη ζωή του όπως καρχαρίες ή φάλαινες –δολοφόρους, είναι εξαιρετικά σπάνιες καθώς τα ίδια τα ζώα το αποφεύγουν. Ακριβώς για το λόγο αυτό, υπάρχουν δύτες που είναι πρόθυμοι να πληρώσουν διόλου ευκαταφρόνητα ποσά προκειμένου να βιώσουν μια τόσο σπάνια εμπειρία.

Κατά κανόνα, κανένα θαλάσσιο ζώο δεν επιτίθεται εκτός αν προκληθεί ή νιώσει ότι απειλείται. Αυτό ισχύει και για είδη που είναι ικανά να επιφέρουν σοβαρό

τραυματισμό με το δάγκωμα ή τις τοξικές ουσίες που εκλύουν με το κέντρισμά τους όπως τα παρακούντα και τα χέλια ή τα σαλάχια και κάποια είδη κοχυλίων που συναντά κανείς στους τροπικούς βυθούς (NAUI, 2004). Ψάρια με δηλητηριώδη αγκάθια που συναντά κανείς στη Μεσόγειο είναι οι σμέρνες, οι δράκαινες και συγκεκριμένα είδη σελαχιών για τα οποία ισχύει το ίδιο (Συμεωνίδης, 2000). Συνηθέστερες περιπτώσεις μικροτραυματισμών προκαλούνται από την επαφή με εντελώς φιλήσυχα ζώα όπως μέδουσες και αχινούς και οφείλονται στην απροσεξία των δυτών. Για την αποφυγή κάθε ενδεχόμενου τραυματισμού πρέπει να τηρούνται από τους δύτες οι βασικοί κανόνες της προσεκτικής παρατήρησης του βυθού, οι προσεκτικές κινήσεις και φυσικά η αποφυγή κάθε εξερεύνησης μέσω της αφής (NAUI, 2004).

Εκτός από τα φυσικά καταδυτικά περιβάλλοντα υπάρχουν και άλλα που δημιουργήθηκαν με ανθρώπινη παρέμβαση. Σ' αυτά περιλαμβάνονται τεχνητοί ύφαλοι, κυματοθραύστες, εγκαταστάσεις θαλάσσιων γεωτρήσεων καθώς και ναυάγια. Ειδικά τα τελευταία, θεωρούνται από πολλούς δύτες από τα πλέον συναρπαστικά καταδυτικά περιβάλλοντα. Η ιδιαιτερότητά τους όμως, επιβάλλει πρόσθετη εξειδικευμένη εκπαίδευση και αντίστοιχο εξοπλισμό (NAUI, 2004).

2.12 Στατιστικά στοιχεία καταδύσεων

Σύμφωνα με έναν ορισμό του Travel and Tourism Analyst, ως διακοπές περιπέτειας νοούνται «εκείνες οι οποίες περιέχουν ένα στοιχείο προσωπικής πρόκλησης, μέσω ελεγχόμενου κινδύνου, τόλμης και/ή διέγερσης, συχνά σε ένα απροσπέλαστο περιβάλλον» (Market Segments, 1992). Η αυτόνομη κατάδυση αποτελεί μια δραστηριότητα η οποία εμπίπτει στο πλαίσιο αυτού του ορισμού και έχει γνωρίσει μεγάλη άνοδο σε δημοτικότητα παράλληλα με τη γενικότερη αύξηση των δραστηριοτήτων περιπέτειας (Meisel και Cottrell, 2004).

Σύμφωνα με στοιχεία της National Sporting Goods Association (2002) για την Αμερική, οι καταδύσεις αποτελούν μια από τις γρηγορότερα αναπτυσσόμενες δραστηριότητες σε συμμετοχή. Βάσει ετήσιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε το έτος 2001 για 65 κατηγορίες αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, ο κλάδος των καταδύσεων κατέλαβε την τέταρτη θέση στη λίστα των δραστηριοτήτων

με τη μεγαλύτερη άνοδο στη συμμετοχή, σημειώνοντας αύξηση της τάξεως 10%, με τον αντίστοιχο αριθμό των συμμετεχόντων να φτάνει τα 2.1 εκατομμύρια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας οι καταδύσεις δικαίωναν τον τίτλο του ανδροκρατούμενου σπόρ, αφού οι γυναίκες, εκπροσωπούνταν με ποσοστό 31%. Εντούτοις, η συμμετοχή τους έχει σημειώσει σταδιακή αύξηση στο πέρασμα του χρόνου (National Sporting Goods Association 2002). Η παραπάνω διαπίστωση, άλλωστε, επιβεβαιώνεται από ακόμη πιο πρόσφατα στοιχεία του ίδιου φορέα βάσει των οποίων, το 2007 πλέον, το ποσοστό της γυναικείας συμμετοχής στην καταδυτική δραστηριότητα έφτασε το 41,3% (National Sporting Goods Association, 2007).

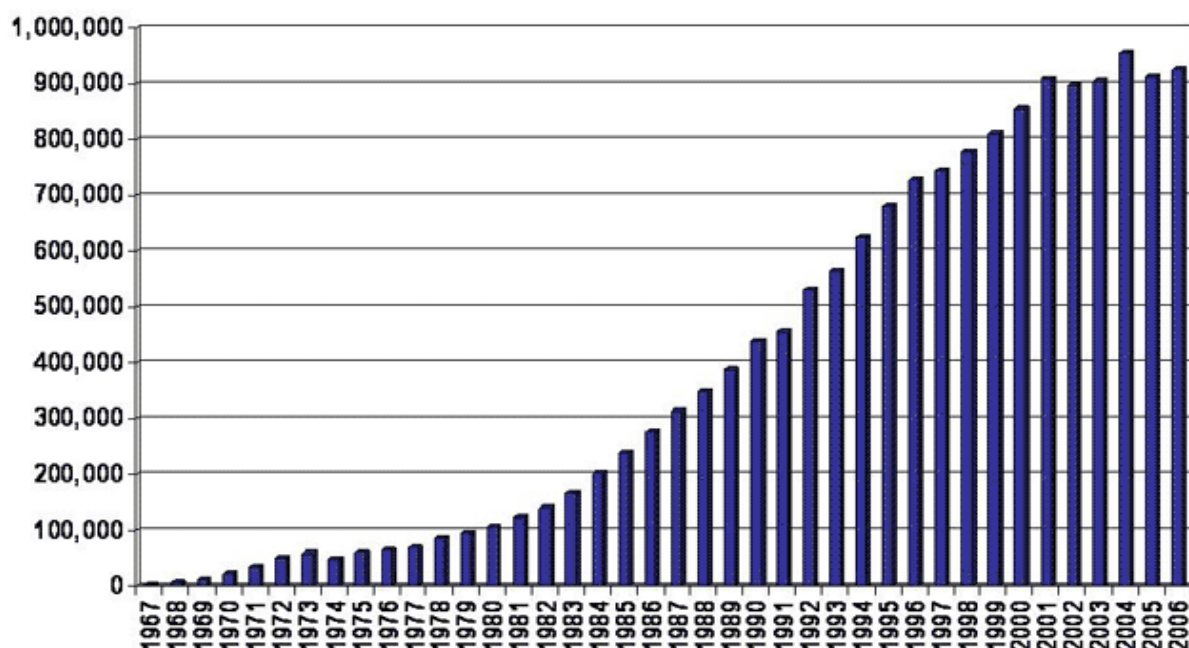
Όπως μαρτυρούν τα στατιστικά στοιχεία της PADI (Professional Association of Diving Instructors), που αποτελεί το μεγαλύτερο παγκόσμιο Οργανισμό Εκπαίδευσης και Πιστοποίησης Καταδύσεων, από το 1967 έως και το 2006 έχουν απονεμηθεί μέσω των μελών της (καταδυτικά κέντρα, εκπαιδευτικοί οργανισμοί, πιστοποιημένοι εκπαιδευτές) 15.654.928 πτυχία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων αυτόνομης κατάδυσης (Πίνακας 2.6) Όπως φαίνεται και από το Γράφημα 2.2 ειδικά από το 2001 και μετά, ο αριθμός των δυνάτων όλων των βαθμίδων που πιστοποιούνται από την PADI και μόνο κάθε χρόνο, ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 1 εκατομμύριο.

Πίνακας 2.6: Συνολικός Αριθμός Πιστοποιήσεων της PADI (σε παγκόσμια κλίμακα)

Year	Certifications Per Year	Cumulative Certifications	Growth Percentage
1967	3,226	3,226	
1968	8,442	11,668	161.69%
1969	12,168	23,836	44.14%
1970	23,736	47,572	95.07%
1971	36,490	84,062	53.73%
1972	51,842	135,904	42.07%
1973	60,120	196,024	15.97%
1974	49,834	245,858	-17.11%
1975	61,244	307,102	22.90%
1976	66,609	373,711	8.76%
1977	69,771	443,482	4.75%
1978	86,187	529,669	23.53%
1979	95,193	624,862	10.45%
1980	107,404	732,266	12.83%
1981	124,365	856,631	15.79%
1982	141,429	998,060	13.72%
1983	168,778	1,166,838	19.34%
1984	203,001	1,369,839	20.28%
1985	240,384	1,610,223	18.42%
1986	277,378	1,887,601	15.39%

Year	Certifications Per Year	Cumulative Certifications	Growth Percentage
1987	315,468	2,203,069	13.73%
1988	350,000	2,553,069	10.95%
1989	387,767	2,940,836	10.79%
1990	440,418	3,381,254	13.58%
1991	456,046	3,837,300	3.55%
1992	529,463	4,366,763	16.10%
1993	564,672	4,931,435	6.65%
1994	625,487	5,556,922	10.77%
1995	680,263	6,237,185	8.76%
1996	728,295	6,965,480	7.06%
1997	742,930	7,708,410	2.01%
1998	779,467	8,487,877	4.92%
1999	809,912	9,297,789	3.91%
2000	854,052	10,151,841	5.45%
2001	908,188	11,060,029	6.34%
2002	896,551	11,956,580	-1.28%
2003	905,278	12,861,858	0.97%
2004	955,381	13,817,239	5.53%
2005	913,419	14,730,658	-4.39%
2006	924,270	15,654,928	1.19%

Πηγή: www.padi.com/padi/en/footerlinks/certhistorynum.aspx

Γράφημα 2.2: Συνολικός Αριθμός Πιστοποιήσεων της PADI (σε παγκόσμια κλίμακα)

Πηγή: www.padi.com/padi/en/footerlinks/certhistorygraph.aspx

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα στοιχεία της PADI για τους αριθμούς πιστοποιήσεων στη βαθμίδα της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Όπως φαίνεται από τον πίνακα 2.7 ο συνολικός αριθμός πιστοποιήσεων απ' όλα τα παραρτήματα της PADI

παγκοσμίως, παρουσιάζει από το 2000 και έπειτα συνεχόμενη αύξηση. Το στοιχείο αυτό είναι ενδεικτικό του ενδιαφέροντος που επιδεικνύουν οι εκπαιδευόμενοι να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους από τη στιγμή που θα εμπλακούν σοβαρότερα με την καταδυτική δραστηριότητα. Δεδομένου επίσης ότι τα πτυχία αυτής της κατηγορίας επιτρέπουν την επαγγελματική ενασχόληση σε διάφορους επιμέρους τομείς των καταδύσεων και αποτελούν προϋπόθεση για την απόκτηση των ανώτατων πτυχίων Εκπαιδευτών (Master Instructor και Course Director), δύναται να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ένα σημαντικό ποσοστό ενασχολούμενων βλέπουν στο χώρο των καταδύσεων μια ενδιαφέρουσα επαγγελματική προοπτική.

Πίνακας 2.7: Πιστοποιήσεις Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης της PADI (σε παγκόσμια κλίμακα)

PADI Office	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
PADI Americas	88,802	92,056	91,151	91,438	96,082	103,964	105,950
PADI Asia Pacific	57,788	69,946	73,157	75,135	76,037	65,784	70,280
PADI Canada	6,773	7,258	7,174	7,136	7,651	7,766	7,365
PADI Europe	62,753	66,105	68,326	71,734	86,337	87,263	86,116
PADI International Ltd.	48,668	54,177	56,626	60,891	67,209	74,219	74,182
PADI Japan	36,236	36,191	35,906	33,459	32,835	31,710	35,607
PADI Nordic	7,810	8,383	8,152	8,456	8,027	7,327	6,937
Total All PADI Offices	308,830	334,116	340,492	348,249	374,178	378,133	386,437

Πηγή: www.padi.com/padi/en/footerlinks/conedcertnum.aspx

Όσον αφορά κάποια δημογραφικά χαρακτηριστικά των αυτοδυτών, σύμφωνα με στοιχεία της PADI για τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το 1990, ο μέσος όρος ηλικίας ήταν κοινός για τους άνδρες και τις γυναίκες στα 28,5 έτη, ενώ μια δεκαετία αργότερα, το 2000, ο γενικός μέσος όρος ηλικίας ανέβηκε στα 29,4 έτη (29,7 για τις γυναίκες και 29,3 για τους άνδρες).

Σύμφωνα πάντα με στοιχεία της PADI, ο αριθμός των ενεργών αυτοδυτών παγκοσμίως υπολογίζεται σε 5.000.000-7.000.000. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο αριθμός των δυτών που πιστοποιούνται για διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης κατά τα πρότυπα της PADI, ανέρχεται σε 5.000-6.000 (Ποζίδης, προσωπ. επικ/νία., 2007).

Στον ευρωπαϊκό χώρο μέσω των φορέων-μελών της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Υποβρύχιων Δραστηριοτήτων (European Underwater Federation-E.U.F) εκπροσωπούνται περισσότεροι από 3.000.000 δύτες, 5.000 σωματεία, 60.000 εκπαιδευτές καταδύσεων και 2.500 καταδυτικές σχολές.

2.13 Λόγοι Πραγματοποίησης Καταδύσεων

Μαζί με τη γενικότερη άνοδο που έχουν γνωρίσει στην προτίμηση του κοινού οι δραστηριότητες αναψυχής οι οποίες ενέχουν το στοιχείο της περιπέτειας και στις οποίες συγκαταλέγεται η αυτόνομη κατάδυση, ηγέρθη και το ερώτημα γύρω από τους λόγους που ωθούν τους αυτοδύτες να ασχοληθούν με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2001-2002 στη Φλόριντα της Αμερικής σε δείγμα 243 αυτοδυτών, μαθητών και εκπαιδευτών από 4 τάξεις καταδυτικής εκπαίδευσης, οι λόγοι που υποδείχθηκαν από τους συμμετέχοντες ως οι σημαντικότεροι παράγοντες ώθησης για ενασχόληση με τις καταδύσεις, περιγράφονται ως εξής:

- Για την παρατήρηση της υποβρύχιας πανίδας και χλωρίδας
- Γιατί πρόκειται για κάτι διεγερτικό και συναρπαστικό
- Για να εξερευνήσουν
- Για την περιπέτεια που συνεπάγεται

Στην ίδια έρευνα οι μελετητές προσπάθησαν να αποκαλύψουν τυχόν διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες, πάντα σε σχέση με τους λόγους που τους

ωθούν στην πραγματοποίηση καταδύσεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι για τους άνδρες σημαντικότεροι λόγοι ήταν:

- Το ρίσκο
- Η χρήση του εξοπλισμού τους
- Η δυνατότητα να δουν ιδιαίτερα αξιοθέατα όπως ναυάγια αλλά και,
- Η δυνατότητα να συλλέξουν σπάνια αντικείμενα

Οι γυναίκες αντιθέτως, ως σημαντικότερους λόγους υπέδειξαν:

- Να αποδείξουν στον εαυτό τους ότι μπορούν
- Να νιώσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση
- Να κάνουν κάτι δημιουργικό, όπως λήψη φωτογραφιών ή βίντεο
- Να μάθουν περισσότερα για το υποβρύχιο περιβάλλον και,
- Επειδή ήθελαν να ανταποκριθούν στην πρόκληση

Οι αξιοσημείωτες διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες στην αξιολόγηση των παραγόντων ώθησης για πραγματοποίηση καταδύσεων, αποκαλύπτουν σύμφωνα με τους ερευνητές, ότι οι άνδρες υπακούν κυρίως σε «εξωτερικά» κίνητρα ενώ οι γυναίκες κινούνται με γνώμονα πιο «εσωτερικές» ανάγκες, μια από τις οποίες ενδεχομένως αφορά και την ενδόμυχη ανάγκη να αποδείξουν στους εαυτούς τους και στους συντρόφους τους ότι μπορούν να συμμετάσχουν σε ένα ανδροκρατούμενο σπορ (Meyer, Thapa and Pennington- Gray, 2002).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα άλλης έρευνας που διεξήχθη στην ελληνική περιφέρεια (Γκιουζέπας, 2002), σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τους ενασχολούμενους με τις καταδύσεις, προέκυψαν τα παρακάτω:

- Διάθεση για μια περιπετειώδη εμπειρία,
- Ενδιαφέρον για τη θαλάσσια βιολογία,
- Θεώρηση των καταδύσεων ως ένα "διαφορετικό" σπορ,
- Ενδιαφέρον για συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως φωτογράφιση και βιντεοσκόπηση,
- Τάση για απόκτηση απλά νέων εμπειριών,
- Τάση για ρίσκο

2.14 Η αγορά των καταδύσεων αναψυχής- Καταδυτική εκπαίδευση και Καταδυτικά Κέντρα

Προκειμένου να μπορέσει ο κάθε ενδιαφερόμενος να πραγματοποιήσει αυτόνομη κατάδυση ή να εκπαιδευτεί σε αυτή συστηματικότερα, θα πρέπει να απευθυνθεί σε κάποιο καταδυτικό κέντρο. Στα αναγνωρισμένα καταδυτικά κέντρα παρέχεται εκπαίδευση μέσω πιστοποιημένων εκπαιδευτών, ενώ προσφέρονται ακόμη ενοικίαση και πώληση εξοπλισμού καθώς και διοργάνωση καταδυτικών εκδρομών.

Η καταδυτική εκπαίδευση διακρίνεται χονδρικά σε τρία επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά την εκπαίδευση των ερασιτεχνών αυτοδύτων. Το δεύτερο επίπεδο αφορά την εκπαίδευση όσων επιθυμούν ν' ασχοληθούν επαγγελματικά με τις καταδύσεις, ενώ στο τρίτο επίπεδο παρέχεται περισσότερο εξειδικευμένη και τεχνική εκπαίδευση (π.χ. για καταδύσεις σε πολύ μεγάλα βάθη ή ναυάγια, εκπαίδευση για παρασκευή των αέριων μειγμάτων κ.α.). Σε κάθε επίπεδο διακρίνονται διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης και η ολοκλήρωση κάθε μιας απ' αυτές, μέσα από την παρακολούθηση θεωρητικών και πρακτικών μαθημάτων, οδηγεί στην απονομή του αντίστοιχου διπλώματος από διεθνώς αναγνωρισμένους φορείς εκπαίδευσης και πιστοποίησης όπως η PADI. Άλλοι Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί Κατάδυσης αναγνωρισμένοι από το ελληνικό κράτος είναι η ANDI, η IANTD, η NAUI και η SSI, ενώ πτυχίο αυτοδύτη παρέχεται και από την Ελληνική Ομοσπονδία Υποβρύχιας Δραστηριότητας, Αθλητικής Αλιείας και Τεχνικής Κολύμβησης (Ε.Ο.Υ.Δ.Α.Α.Τ.Κ.).

Ενδεικτικά, η εκπαίδευση για το πρώτο δίπλωμα ερασιτεχνικής κατάδυσης ολοκληρώνεται σε περίπου οκτώ ημέρες. Οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούν θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα, ενώ στο εκπαιδευτικό πακέτο περιλαμβάνεται εκτός από το εκπαιδευτικό υλικό, ο πλήρης εξοπλισμός καθώς και το σκάφος μεταφοράς. Το κόστος για όλα τα παραπάνω κυμαίνεται ανάμεσα στα 300 με 400 €, ενώ μπορεί να διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα.

Στην κατηγορία επαγγελματικής εκπαίδευσης η πρώτη βαθμίδα αντιστοιχεί στην απόκτηση πτυχίου Divemaster. Ο κάτοχος του πτυχίου αυτού μπορεί να επιτηρεί εκπαιδευτικές και μη σχετικές δραστηριότητες, να σχεδιάζει, να οργανώνει και να κατευθύνει καταδύσεις, ενώ συνδράμει με διάφορους τρόπους τον εκπαιδευτή στο

έργο του. Η απόκτηση αυτού του πτυχίου αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσει κάποιος να φτάσει στη βαθμίδα του εκπαιδευτή (Instructor). Εντούτοις, υπάρχουν διάφορες βαθμίδες εκπαιδευτών για κάθε μία από τις οποίες ισχύουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις γνώσεων και καταδυτικής εμπειρίας βάσει των προτύπων που τίθενται από τους Διεθνείς Οργανισμούς Εκπαίδευσης και Πιστοποίησης (PADI, 1995).

Όσον αφορά την ελληνική καταδυτική αγορά, σύμφωνα με στοιχεία του Πανελληνίου Συνδέσμου Εκπαιδευτών Κατάδυσης (Π.Σ.Ε.Κ.), σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν 143 αναγνωρισμένα καταδυτικά κέντρα, η κατανομή των οποίων ανά γεωγραφική περιφέρεια απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2.8: Καταδυτικά κέντρα στην Ελλάδα ανά περιφέρεια

Γεωγραφική Περιφέρεια	Αριθμός
Αττική – Αργολοσαρωνικός	28
Πελοπόννησος	10
Κυκλάδες	20
Δωδεκάνησα	9
Κρήτη	24
Β.Α. Αιγαίο	6
Μακεδονία - Θράκη	11
Σποράδες	2
Ήπειρος - Ιόνιο	24
Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα	9
ΣΥΝΟΛΟ	143

Πηγή: (Π.Σ.Ε.Κ. – www.greekdiving.gr)

2.15 Στοιχεία Καταδυτικού Τουρισμού

Η αγορά του τουρισμού περιπέτειας έχει γνωρίσει σταθερή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια παράλληλα με την αύξηση των πιστοποιημένων αυτοδυτών, γεγονός που γεννά την ανάγκη για κατανόηση της αγοράς των καταδύσεων αναψυχής (Meisel & Cottrell 2003).

Η παραπάνω ανάγκη εντείνεται από το γεγονός ότι ο καταδυτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κλάδο της διεθνούς οικονομίας, με ετήσιο τζίρο που ανέρχεται σε δισεκατομμύρια δολάρια. Σύμφωνα με στοιχεία του RSTC Europe από τους περίπου 3.200.000 ενεργούς ευρωπαίους αυτοδύτες, 825.500 τείνουν να ταξιδεύουν μια φορά το χρόνο προς τον καταδυτικό προορισμό της αρεσκείας τους. Με μέση διάρκεια παραμονής τις 10 ημέρες, υπολογίζεται ότι η ετήσια δαπάνη τους μπορεί και να ανέλθει σε 3, 8 δις € περίπου.

Άλλωστε από την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Υποβρύχιων Δραστηριοτήτων (E.U.F.) εκτιμάται ότι ο τζίρος από τις καταδύσεις και μόνο ανέρχεται στο 1,4 δις € το χρόνο. Για μια περισσότερο ολοκληρωμένη εικόνα της οικονομικής δυναμικής του τομέα αυτού, στο παραπάνω ποσό θα πρέπει να προστεθεί και το εκτιμώμενο πόσο των 520.000.000€ περίπου που προκύπτει από την έμμεση εμπλοκή ταξιδιωτικών και άλλων τουριστικών επιχειρήσεων.

Υπάρχουν κράτη (όπως, για παράδειγμα, οι Σεϋχέλλες και οι Μαλδίβες,) η οικονομία των οποίων στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στον καταδυτικό τουρισμό, ενώ σε κάποιες χώρες, όπως η Ταϊλάνδη, τα Κανάρια Νησιά, η Αίγυπτος, η Μάλτα κ.α. τα κέρδη από τον καταδυτικό τουρισμό αντιπροσωπεύουν μεγάλο τμήμα του κυβερνητικού προϋπολογισμού (Sudara and Nateeharnchanalap 1988, Craic 1992 στο Van Treeck & Schumacher 1999). Σύμφωνα με στοιχεία της LTU, ο αριθμός των δυτών που αφίχθησαν από τη Γερμανία στις Μαλδίβες, στις αρχές του 1990, αντιπροσώπευε περίπου το 25% του Α.Ε.Π. της χώρας (Van Treeck & Schumacher 1999).

Η ανάπτυξη των ταξιδιών με σκοπό την κατάδυση είναι τέτοια, ώστε, σύμφωνα με έρευνες, τα ταξίδια αυτά ισοδυναμούν με το μισό των ετήσιων

συνολικών πωλήσεων της καταδυτικής βιομηχανίας και αυτό όχι όλο με τη μεσολάβηση καταδυτικών κέντρων τα οποία οργανώνουν ειδικά πακέτα εκδρομών με σκοπό την κατάδυση (PADI, 1995).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία του 2001 (Ποζίδης, προσωπ. επικ/νία), όταν υπήρχαν 127 αναγνωρισμένα καταδυτικά κέντρα, δέχονταν κατά μέσο όρο 398 επισκέψεις ανά κέντρο επί 2,5 άτομα (που αντιστοιχεί στους συνοδούς ή την οικογένεια του αυτοδύτη). Με βάση τα παραπάνω, στο σύνολο των καταδυτικών κέντρων αντιστοιχούσαν 126.365 επισκέπτες. Πολλαπλασιαζόμενος ο αριθμός αυτός με μέσο όρο διανυκτερεύσεων 14, δίνει ως αποτέλεσμα σύνολο διανυκτερεύσεων 1.769.110.

Οι παραπάνω αριθμοί είναι ενδεικτικοί του μεγέθους αλλά κυρίως της δυνατότητας ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα με όλες τις συνεπακόλουθες θετικές συνέπειες για τον ελληνικό τουρισμό και την ελληνική οικονομία.

2.16 Οργάνωση και Διαχείριση καταδυτικών Πάρκων: Η Διεθνής Εμπειρία

Τα ταξίδια και ο τουρισμός προώθησαν περισσότερο από το 10% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (GDP), καταναλωτικής δαπάνης και επένδυσης κεφαλαίου το 1997 (Hawkins 1998). Η ανάπτυξη και η διαχείριση του θαλάσσιου και του βασιζόμενου στη φύση τουρισμού είναι σημαντικά θέματα για τους διεθνείς κοραλλιογενείς υφάλους. Εκτός της Αυστραλίας, των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας, οι περισσότεροι κοραλλιογενείς ύφαλοι βρίσκονται σε αναπτυσσόμενες χώρες. Τα οφέλη του αειφόρου επί του υφάλου εξαρτώμενου τουρισμού περιλαμβάνουν αλλοδαπό και εγχώριο εισόδημα από επενδύσεις, αυξημένη απασχόληση, αυξημένη υποδομή, κίνητρο για εγκαθίδρυση των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών και εκτόπιση των περιβαλλοντικά καταστροφικών πρακτικών (Vogt, 1997). Οι διαχειριστικές πρακτικές σε αρκετές διεθνείς προστατευόμενες περιοχές κοραλλιογενών υφάλων επανεξετάστηκαν από τον Aiello (1997), ο οποίος συμπέρανε ότι η επιτυχία ήταν μικτή και ευρέως εξαρτώμενη επί

των διαθέσιμων πόρων για τη διαχείριση του πάρκου και επί των τοπικών κοινοτήτων.

Τα σημαντικά οικονομικά οφέλη θεωρούνται ως το κυριότερο κίνητρο για την προστασία και διαχείριση των κοραλλιογενών υφάλων σε πολλές χώρες. Οι Muthiga και McClanahan (1997) ανέφεραν ότι η φθορά σε έναν ανθρακοειδή ύφαλο της Κένυας ήταν μικρότερη κατά τη διάρκεια έντονης τουριστικής επισκεψιμότητας από όταν οι αλιευτικές πιέσεις ήταν υψηλές. Τα οικονομικά οφέλη από μια διαχειριζόμενη θαλάσσια περιοχή των Φιλιππίνων, λόγω της αλίευσης μεγάλων ποσοτήτων αλιευμάτων και του εισοδήματος από τον τουρισμό, υπερέβησαν το κόστος διαχείρισης, από αναφορά των White et al (2000). Οι ίδιοι σημειώνουν ότι τα έσοδα από τα εισιτήρια του καταδυτικού τουρισμού στο Πάρκο θα συντηρούσαν οικονομικά τη διαχείριση του υφάλου.

Τα μειονεκτήματα της μεγάλης τουριστικής ανάπτυξης σε αυτές τις περιοχές περιλαμβάνουν ανεξέλεγκτη ανάπτυξη σε περιοχές με ισχυρή περιβαλλοντική νομοθεσία ή αναγνώριση των συσσωρευτικών επιπτώσεων, εκτόπιση των ντόπιων από τις τοποθεσίες τουριστικού ενδιαφέροντος, μικρή ωφέλιμη αύξηση από τα μεγάλα τουριστικά θέρετρα προς τις τοπικές κοινότητες και ανεπιθύμητες κοινωνικές επιπτώσεις στο γηγενή πολιτισμό (Moscardo 1997, Hill 1998). Σε πολλές περιπτώσεις, μια κύρια αιτία ανησυχίας σχετίζεται με την ανεξέλεγκτη παράκτια ανάπτυξη των μεγάλων τουριστικών θέρετρων πλησίον των υφάλων, οι οποίοι είναι η κύρια εστία της τουριστικής αγοράς (Ormond et al 1997). Στην Καραϊβική, μπορεί να συμβεί κοινωνική εξάρθρωση, αφού 100 εκατομμύρια επισκεπτών κάθε χρόνο συνενώνονται με 170.000 μόνιμους κατοίκους (Hill 1998). Στο Αιγυπτιακό τμήμα της Ερυθράς Θάλασσας, η δεκαπλάσια αύξηση του καταδυτικού τουρισμού σε μια δεκαετία δημιούργησε τεράστιες επιπτώσεις από την αναχωμάτωση υφάλου για οικοδόμηση τουριστικού θέρετρου, καθώς επίσης και ανησυχίες σχετικά με τις άμεσες συνέπειες του μεγάλου αριθμού δυτών στους υφάλους. (Hawkins και Roberts 1994, Ormond et al 1977).

2.17 Παραδείγματα καταδυτικών πάρκων απ' όλο τον κόσμο

2.17.1 Το Θαλάσσιο Πάρκο Medes στην Ισπανία

Τα νησιά Medes συνιστούν ένα μικρό αρχιπέλαγος που αποτελείται από 7 νησίδες και πολυάριθμους υφάλους. Απέχουν περίπου 1 ν.μ. από το τουριστικό θέρετρο L' Estartit στα Βορειοανατολικά της Ισπανίας, εντός της αυτόνομης Περιφέρειας της Καταλονίας (Mundet & Ribera, 2001). Η γεωγραφική τους θέση στο μέσο της Costa Brava, μιας περιοχής με τη μεγαλύτερη τουριστική επισκεψιμότητα στην Καταλονία και από τις πιο σημαντικές σ' ολόκληρη την Ισπανία, συνέβαλε στο να εξελιχθεί το αρχιπέλαγος Medes σε έναν από τους σπουδαιότερους καταδυτικούς προορισμούς στη Δυτική Μεσόγειο (Jenner & Smith, 1992).

Στην εξέλιξη αυτή, σημαντικό παράγοντα διαδραμάτισε το φυσικό κάλλος της περιοχής. Η ιδιαίτερη μορφολογία και σύνθεση του βυθού, εκτός από ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον καταδυτικό σκηνικό, αποτελεί κυρίως ένα πρόσφορο χώρο για τη διαβίωση μεγάλης ποικιλίας θαλάσσιων ζώων και φυτών. Ενδεικτική της πλούσιας βιο-ποικιλότητας των νησιών Medes είναι η καταγραφή περισσότερων από 1345 ειδών θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας.

Τα νησιά Medes αποτελούν προστατευόμενη περιοχή που ανήκει στο κράτος και διοικείται από το Pla d' Espais d' Interès Natural (PEIN), ένα νομικό φορέα αρμόδιο για την προστασία περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους στην Καταλονία. Η προστατευόμενη έκταση περιλαμβάνει χερσαία και υδάτινα τμήματα καλύπτοντας συνολικά 40 εκτάρια (Mundet & Ribera, 2001).

Η αλματώδης ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στην περιοχή υπήρξε αποτέλεσμα της προσπάθειας για εξεύρεση και προσφορά εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων προς τους επισκέπτες, καθώς την τουριστική άνθιση των προηγούμενων δεκαετιών, η οποία είχε στηριχθεί στο απλό μοντέλο προσφοράς θάλασσας και ήλιου, διαδέχτηκε μια σοβαρή ύφεση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 (Priestley & Mundet, 1998). Τα μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας που επιβλήθηκαν το 1990, ωφέλησαν την περιοχή με διττό τρόπο: αφενός η υποθαλάσσια ζωή αναζωογονήθηκε σημαντικά και αφετέρου η περιοχή ξανάρθε στο προσκήνιο του τουριστικού ενδιαφέροντος (Mundet & Ribera, 2001).

Η θερμή υποδοχή αυτού του νέου τουριστικού προϊόντος αποδεικνύεται από τα στατιστικά στοιχεία βάσει των οποίων, το καλοκαίρι του 1990 στην περιοχή πραγματοποιούνταν γύρω στις 3.000 καταδύσεις ημερησίως (Zabala, 1999). Εντούτοις, η θεαματική αυτή αύξηση του καταδυτικού τουρισμού ενείχε σοβαρό

κίνδυνο διατάραξης της οικολογικής ισορροπίας της περιοχής με αποτέλεσμα, το 1995 οι Κυβερνητικές Αρχές της Καταλονίας να προβούν στην υιοθέτηση μέτρων, περιορίζοντας τον αριθμό των επιτρεπόμενων καταδύσεων σε 450 ημερησίως. Οι επαγγελματίες του χώρου προσαρμόζοντας τη λειτουργία τους βάσει των νέων μέτρων, ανέπτυξαν τη στρατηγική αύξησης των τιμών κατά τους μήνες αιχμής, ενώ κατεύθυναν μέρος της δραστηριότητάς τους εκτός της προστατευόμενης περιοχής. Παράλληλα, τιμολογώντας τις υπηρεσίες φθηνότερα τους μήνες με χαμηλή τουριστική κίνηση πέτυχαν την επιμήκυνση της τουριστικής σεζόν και την προσέλκυση νέων πελατών (Mundet & Ribera, 2001).

Πλέον, τους μήνες Απρίλιο, Μάιο και Οκτώβριο οι αυτοδύτες που επισκέπτονται την περιοχή, αποτελούν σύμφωνα με εκτιμήσεις το 90% του συνολικού αριθμού τουριστών, ενώ, πάντα βάσει εκτιμήσεων, οι αυτοδύτες που συρρέουν στην περιοχή ανέρχονται σε 20.000.000 ετησίως, αριθμός που αντιπροσωπεύει το 9,3% της συνολικής τουριστικής κίνησης. Σύμφωνα δε, με τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη από τους Mundet και Ribera (2001), το 1998-1999 σε δείγμα αυτοδυτών που επισκέφτηκαν την περιοχή, ο μέσος όρος παραμονής τους ανέρχονταν σε 12 μέρες.

Στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας διερευνήθηκαν πέρα από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των αυτοδυτών, οι λόγοι για τους οποίους επέλεξαν το συγκεκριμένο προορισμό. Το 90% των ερωτηθέντων υπέδειξε ως πρώτο και κύριο λόγο την πλούσια θαλάσσια ζωή της περιοχής απάντηση που έχουν δώσει δύτες σε σχετικές έρευνες για άλλους καταδυτικούς προορισμούς (Tabata 1992). Η διαπίστωση αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος, προκειμένου να υπάρξει συνέχεια για την καταδυτική αγορά της περιοχής αλλά και για την τουριστική κίνηση γενικότερα, γεγονός που αναφέρεται και από τους ίδιους τους επισκέπτες –αυτοδύτες (Mundet & Ribera 2001). Όπως άλλωστε επισημαίνουν οι ερευνητές, το βασικό θέμα συνίσταται στο συνδυασμό του οικονομικού κέρδους από την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στην περιοχή με την δυνατότητα της περιοχής να ανταπεξέλθει στην εντατική καταδυτική δραστηριότητα, χωρίς να ζημιωθεί το περιβάλλον. Ως παράδειγμα προς αποφυγή αναφέρεται η περίπτωση του Sharm-el-Sheik στην Ερυθρά Θάλασσα της Αίγυπτου, όπου η ταχύτατη ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού μετά το 1985 αποδείχτηκε καταστροφική για τις αποικίες κοραλλιών της περιοχής (Hawkins & Roberts 1993), ενώ ζημιά είχε

υποστεί και το υποθαλάσσιο περιβάλλον των νησιών Medes, προτού η περιοχή τεθεί υπό καθεστώς προστασίας (Zabala 1999).

Ως άλλοι παράγοντες, που συνέβαλαν στην επιλογή του συγκεκριμένου καταδυτικού προορισμού, υπεδείχθησαν η προσβασιμότητα λόγω γεωγραφικής θέσης (61.8%), η ποιότητα των υποδομών (50%), η καθαρότητα της θάλασσας (43%) και η περίοδος του χρόνου που προτιμάται για κατάδυση (42,2%). Η ύπαρξη συμπληρωματικών τουριστικών επιλογών προσμετρήθηκε πολύ λιγότερο ως παράγοντας, γεγονός που φανερώνει ότι οι επισκέπτες των Medes με σκοπό την κατάδυση δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την άσκηση κάποιας άλλης δραστηριότητας, εάν δεν σχετίζεται με κάποιο τρόπο με την κατάδυση.

Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αναφέρουν προτάσεις για τη βελτίωση των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στο πάρκο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων δήλωσε ότι θα ήθελε να ενημερωθεί εκτενέστερα για την περιοχή με έμφαση σε θέματα θαλάσσιας βιολογίας, υποβρύχιας φωτογραφίας αλλά και περιβαλλοντικής προστασίας. Από την γενική αποτίμηση των απόψεων των ερωτηθέντων αναδεικνύονται ως σημαντικοί παράγοντες για την ικανοποίηση των επισκεπτών, η ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν τα καταδυτικά κέντρα (ποιότητα σκαφών, διάρκεια των καταδυτικών εκδρομών) αλλά και η δυνατότητα για πραγματοποίηση αυτόνομης κατάδυσης χωρίς ξεναγό, ειδικά από πιο έμπειρους αυτοδύτες (Mundet & Ribera 2001).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η παραμονή των επισκεπτών στην εν λόγω περιοχή επιβεβαίωσε τις προσδοκίες των περισσότερων από αυτούς. Καθώς, όπως αποκαλύφθηκε από την έρευνα, οι περισσότεροι πληροφορήθηκαν για τον προορισμό αυτό κυρίως μέσω φίλων και γνωστών, καθίσταται σαφές ότι η ικανοποίηση των επισκεπτών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την βιωσιμότητα της περιοχής ως καταδυτικός προορισμός. Άλλωστε μόνο το 2,2% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι ενημερώθηκαν για το συγκεκριμένο προορισμό μέσω ταξιδιωτικών πρακτορείων και μόνο 5,2% οργάνωσαν το ταξίδι τους μέσω αυτών (Mundet & Ribera 2001), με την πλειοψηφία των επισκεπτών να οργανώνουν μόνοι τους το ταξίδι τους, ελαχιστοποιώντας την ανάγκη για παρέμβαση διαμεσολαβητών.

2.17.2 Το Θαλάσσιο Καταφύγιο Poor Knights στη Νέα Ζηλανδία

Το Θαλάσσιο Καταφύγιο Poor Knights αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους καταδυτικούς προορισμούς της Νέας Ζηλανδίας αλλά και παγκοσμίως. Ο ίδιος ο Jacques Yves Cousteau συμπεριέλαβε τα νησιά Poor Knights στη λίστα με τους 10 κορυφαίους καταδυτικούς προορισμούς ανά τον κόσμο. Το 1981 η θαλάσσια περιοχή που περικλείει τα νησιά Poor Knights ανακηρύχθηκε προστατευόμενο θαλάσσιο καταφύγιο, το δεύτερο μέχρι εκείνη την εποχή στη Νέα Ζηλανδία.

Η περιοχή χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Σε αυτό συμβάλλει η πλούσια μορφολογία του βυθού που περιλαμβάνει σπηλιές, αψίδες, πλαγιές, κρημνούς και κορυφές αλλά και υφάλους με ζωνρά χρώματα. Η πλούσια υποθαλάσσια χλωρίδα και πανίδα ενισχύεται από σπάνια είδη τροπικών ψαριών που φτάνουν στην περιοχή μέσω θερμών θαλάσσιων ρευμάτων. Άλλοι παράγοντες, όπως η καλή ορατότητα λόγω της διαύγειας των νερών και οι ευνοϊκές θερμοκρασίες (γύρω στους 23°C το καλοκαίρι και 14°C το χειμώνα), καθιστούν την περιοχή εκτός από ενδιαφέρουσα, εξαιρετικά πρόσφορη για καταδυτική δραστηριότητα αλλά και για άλλες συναφείς δραστηριότητες, όπως η υποβρύχια φωτογραφία. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι στην ευρύτερη περιοχή του Καταφυγίου υπάρχουν πάνω από 50 καταδυτικά σημεία με μεγάλη ποικιλία χαρακτηριστικών, που μπορούν να καλύψουν όλα τα ειδικότερα ενδιαφέροντα των δυτών αλλά και τα διάφορα επίπεδα καταδυτικής ικανότητας και εμπειρίας.

Η πρόσβαση στην προστατευόμενη περιοχή του Καταφυγίου που εκτείνεται σε απόσταση 800 μέτρων περιμετρικά των νησιών, γίνεται ακτοπλοϊκώς. Το κοντινότερο λιμάνι απέχει γύρω στα 30 χλμ. και αποτελεί τη βάση γραφείων που πραγματοποιούν οργανωμένες εκδρομές στα νησιά. Για όσους δεν επιθυμούν να καταδυθούν, εναλλακτικές δραστηριότητες αποτελούν το κολύμπι με μάσκα και αναπνευστήρα (snorkeling), η βαρκάδα και το κανό. Γενικότερα, η ναυσιπλοΐα και η αγκυροβόληση εντός της προστατευόμενης περιοχής επιτρέπονται, αρκεί να τηρούνται ορισμένοι κανόνες, όπως συγκεκριμένα όρια ταχύτητας και ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο χρήσης της άγκυρας. Εντός του Καταφυγίου απαγορεύεται αυστηρά κάθε αλιευτική δραστηριότητα, η ρύψη αντικειμένων και η με κάθε τρόπο ρύπανση του περιβάλλοντος, καθώς επίσης η αποκομιδή και η ενόχληση

οργανισμών οιασδήποτε μορφής. Η αποβίβαση στα χερσαία τμήματα του Καταφυγίου επιτρέπεται υπό όρους και συνήθως περιορίζεται μόνο στις αμμώδεις ακτές για παιχνίδια στην άμμο και πικ-νικ.

Για την προστασία και τη διαχείριση του Poor Knights αλλά και των υπόλοιπων θαλάσσιων καταφυγίων έχει συσταθεί ειδικός αρμόδιος φορέας από το 1971. Ο Φορέας Διαχείρισης είναι υπεύθυνος για τη σηματοδότηση των ορίων των καταφυγίων, για την επιβολή των νόμων και των κανονισμών, για την έκδοση αδειών για επιστημονικούς λόγους καθώς και για την παρακολούθηση και καταγραφή των όποιων περιβαλλοντικών αλλαγών. Μέσω των προγραμμάτων εντατικής παρακολούθησης της υποθαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας επιχειρείται να διαπιστωθεί το είδος και ο βαθμός ανταπόκρισης των οργανισμών αυτών στα λαμβανόμενα μέτρα προστασίας. Τα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών υποδεικνύουν σε μεγάλο βαθμό την κατεύθυνση που πρέπει να λάβει η πολιτική προστασίας και διαχείρισης του καταφυγίου.

2.18 Ζητήματα ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης: εμπειρίες από τις περιοχές Mabini και Tingloy των Φιλιππίνων

Η ολοκληρωμένη παράκτια διαχείριση κρίνεται, όλο και περισσότερο, ως ένα αποτελεσματικό μέσο διαχείρισης παράκτιων πόρων σε όλο τον κόσμο. Το 1991 στις Φιλιππίνες, με την ψήφιση του κώδικα Τοπικής Αυτοδιοίκησης η διαχείριση των παράκτιων περιοχών Mabini και Tingloy, μεταβιβάστηκε στην τοπική αυτοδιοίκηση. Κατά το χρονικό διάστημα της αποκέντρωσης, οι παράκτιες κοινότητες δεν είχαν πληροφόρηση για τα καθήκοντα που σχετίζονται με τη διαχείριση των παράκτιων πόρων. Επιπροσθέτως, πολλές κοινότητες διαπίστωσαν ότι η οικονομική και τεχνική υποστήριξη που προσέφερε η κεντρική κυβέρνηση, δεν επαρκούσε για την κάλυψη των πρόσθετων ευθυνών. Σήμερα, οι τοπικές μονάδες αυτοδιοίκησης, αγωνίζονται προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν επαρκώς στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης και να επιβάλλουν τη σχετική νομοθεσία (Milne, Christie και Jackson, 2005).

Όπως αποκάλυψε η σχετική έρευνα των Milne et al. (2005), για τις περιοχές Mabini και Tingloy του Batangas των Φιλιππίνων, αυτή η δυσχέρεια οφείλεται εν μέρει στις ελλείψεις της δημοσιονομικής διαχείρισης αλλά και στη λανθασμένη ιεράρχηση προτεραιοτήτων από πολλές κοινότητες της περιοχής. Στο πλαίσιο της ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε, συμμετείχε ένας μεγάλος αριθμός εμπλεκομένων στις παράκτιες ζώνες φορέων, από τοπικό έως εθνικό επίπεδο, και προέκυψε ποικιλία απόψεων για το θέμα χρηματοδότησης της ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης.

Γενικά, τα περισσότερα προγράμματα ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης που εφαρμόστηκαν σε αναπτυσσόμενες χώρες, απέτυχαν να συνεχιστούν μετά την άρση υποστήριξης. Στο πλαίσιο του Ερευνητικού Προγράμματος για την Αειφορία της Ολοκληρωμένης Παράκτιας Διαχείρισης, συντάχτηκε μια πολυσύνθετη μελέτη σε σχέση με τη διατήρηση των δράσεων ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης στις Φιλιππίνες, μετά την επίσημη ολοκλήρωση του Προγράμματος. Μια εκ των συνιστωσών της νομικής έρευνας στόχευε: (α) να αναγνωρίσει το πλαίσιο πολιτικής, νομικής και θεσμικής υποστήριξης της εφαρμογής ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης και (β) να αναδείξει τη σημασία της ύπαρξης και της εφαρμογής ενός αποτελεσματικού νομικού πλαισίου για τη διατήρηση της ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης ακόμα και μετά την άρση της υποστήριξης (Eisma, Christie και Hershman, 2005).

Η εργασία των Eisma et al (2005), επιχειρηματολογεί ακριβώς επ' αυτού: ότι δηλαδή, η ύπαρξη ενός νομικού πλαισίου και η αποτελεσματική εφαρμογή του υποστηρίζουν την αειφορία της ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης. Νόμοι, ρυθμίσεις, διατάξεις και άλλες νομικές πράξεις δύνανται να στηρίζουν ουσιαστικά την αειφόρο υλοποίηση προγραμμάτων ολοκληρωμένης παράκτιας διαχείρισης, εφόσον εφαρμόζονται ή επιβάλλονται. Στις Φιλιππίνες, μολονότι υπάρχει πλήθος νόμων οι οποίοι παρέχουν το κανονιστικό πλαίσιο και τις κατευθύνσεις για ολοκληρωμένη παράκτια διαχείριση, εν τούτοις δεν εφαρμόζονται για πολλούς και διάφορους λόγους. Προκειμένου να ανακαλύψουν ποιοι παράγοντες επηρεάζουν το θέμα της εφαρμογής των νόμων, οι ερευνητές διεξήγαγαν επιτόπια έρευνα σε δύο περιοχές των Φιλιππίνων: στο Mabini του Batangas και στο Bais Bay του Negros Oriental. Από την ποιοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων προέκυψε ότι η ανεπαρκής εφαρμογή των νόμων στις δύο παραπάνω περιοχές οφείλεται στη σύγκρουση των

υιοθετούμενων πολιτικών, στη σύγχυση των ρόλων, στην πολιτική ανάμειξη, στην έλλειψη ενδιαφέροντος για διεκπεραίωση υποθέσεων μέχρι τέλους, στην επιλεκτική εφαρμογή νόμων αλλά και στην εφαρμογή τους μέσω άτυπων μηχανισμών.

Μια άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε γύρω από τις προστατευόμενες θαλάσσιες περιοχές Mabini και Tingloy των Φιλιππίνων από τον Majanen Terhi (2007), είχε ως θέμα τις συγκρούσεις χρήσεως των πόρων. Μέσω της ανάλυσης των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκαν μεγάλες διαφορές ανάμεσα στις διάφορες ομάδες εμπλεκόμενων φορέων ως προς τα αναμενόμενα οφέλη, τις δαπάνες διατήρησης και τον τουρισμό εν γένει, οι οποίες και έχουν οδηγήσει τις ομάδες αυτές σε σύγκρουση. Μέσω των συγκρούσεων αυτών, στη βάση των οποίων εντοπίζονται σχέσεις με άνισες δυνάμεις επιρροής, οι επαγγελματίες αλιείς αναδεικνύονται ως οι πλέον αδύναμοι εμπλεκόμενοι φορείς. Προκύπτει επίσης, ότι οι ίδιοι συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά ενημέρωσης και συμμετοχής σε δράσεις προστασίας και διατήρησης. Το βασικό συμπέρασμα της έρευνας συνίσταται στο ότι, προκειμένου να μπορέσουν τα προγράμματα προστασίας και διατήρησης να ενταχθούν αποτελεσματικά στις κοινωνικές και νομικές δομές των Mabini και Tingloy, οι συγκρούσεις σχετικά με τη χρήση των πόρων χρήζουν άμεσης προσοχής.

2.19 Το Σύστημα Κοραλλιογενών Υφάλων Great Barrier στην Αυστραλία

Το Great Barrier στην Αυστραλία είναι το μεγαλύτερο σύστημα υφάλου στον κόσμο. Έχει μήκος 2.500 χλμ., καλύπτει μια περιοχή 344.000 τ. χλμ. και αποτελείται από 2.900 ασύνδετους κοραλλιογενείς υφάλους και 940 νησιά, εκ των οποίων τα 27 περιέχουν θέρετρα (Zann, 1996). Κάθε ύφαλος έχει κατά μέσον όρο εμβαδόν περίπου 10 τ. χλμ. και περίμετρο περίπου 10 χλμ. (Harriot, 2002). Γεωγραφικά βρίσκεται λίγο έξω από την ανατολική ακτή του Queensland και εκτείνεται από τα νότια της Παπούα - Νέας Γουινέας έως το Bundaberg (Skeat, 2003).

Ο ύφαλος του Great Barrier είναι ένας ογκώδης σχηματισμός που αποτελεί και τη μοναδική έμβια δομή η οποία είναι ορατή από τη σελήνη – οι αστροναύτες τον περιγράφουν ως «μια λεπτή λευκή γραμμή στο μπλε ωκεανό». Οι σημερινοί έμβιοι ύφαλοι του έχουν αναπτυχθεί από την τελευταία εποχή των παγετώνων 8.000

χρόνια πριν, ενώ όλα τα αμμώδη νησιά εντός του υφάλου Great Barrier είναι κάτι λιγότερο από 6.000 ετών.

Ο ύφαλος Great Barrier είναι το μεγαλύτερο, πολυπλοκότερο και πιο πολυποίκιλο κοραλλιογενές σύστημα υφάλου στον κόσμο. Αποτελεί εστία για περισσότερα από 1.500 είδη ψαριών, 400 είδη κοραλλιών και πολλών σπάνιων και προς εξαφάνιση ειδών. Η περιοχή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εύρεση τροφής και την αναπαραγωγή φαλαινών και δελφινιών ενώ εδώ επίσης εντοπίζονται έξι από τα επτά είδη θαλάσσιων χελώνων που υπάρχουν παγκοσμίως.

Πέρα από φυσικό θαύμα, ο Ύφαλος Great Barrier αποτελεί κοιτίδα μιας πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς, επί χιλιάδες ετών, αυτό το μοναδικό θαλάσσιο περιβάλλον έχει υπάρξει το επίκεντρο της κοινωνικής, οικονομικής και πνευματικής ζωής των Αβοριγίνων και των ανθρώπων του Torres Strait Island.

Το 1981 σε αναγνώριση της φυσικής του σπουδαιότητας, ο ύφαλος Great Barrier καταγράφηκε ως περιοχή Παγκόσμιας Κληρονομιάς και αποτελεί τη μεγαλύτερη περιοχή που ανακηρύχτηκε ποτέ ως τέτοια. Βάσει της Συμβάσεως Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η Αυστραλία έχει τη διεθνή υποχρέωση να προστατεύει, να διατηρεί, να παρουσιάζει αλλά και να κληροδοτήσει αυτήν τη θαυμάσια περιοχή στις μελλοντικές γενεές (Skeat, 2003)

2.20 Το Θαλάσσιο Πάρκο του Υφάλου Great Barrier και η Τουριστική του Ανάπτυξη

Το Θαλάσσιο Πάρκο του υφάλου Great Barrier αποτελεί προστατευόμενη περιοχή η οποία περιλαμβάνει σχεδόν το σύνολο της έκτασης του υφάλου. Περικλείει μια περιοχή 344.000 τ. χλμ. περίπου, η οποία αρχίζει από το άκρο του ακρωτηρίου του York και εκτείνεται κατά μήκος της ακτής του Queensland έως στα βόρεια του Bundaberg. Στο Θαλάσσιο Πάρκο περιλαμβάνεται και όλο το υποθαλάσσιο περιβάλλον, με εξαίρεση ένα μικρό αριθμό περιοχών γύρω από κύριους λιμένες (Skeat, 2003).

Μολονότι βασικός στόχος είναι η προστασία της περιοχής και των πολιτισμικών αξιών της, μια σειρά εμπορικών και εξαγωγικών δραστηριοτήτων

πραγματοποιείται εντός του Θαλάσσιου Πάρκου με κυριότερες τον τουρισμό, την εμπορική και ερασιτεχνική αλιεία και τη ναυτιλία (Skeat, 2003).

Η πρώτη περίπτωση οργανωμένου τουρισμού στον Ύφαλο Great Barrier ήταν κατά τη δεκαετία του 1890, όταν το Green Island στα ανοικτά του Cairns έγινε προορισμός για κρουαζιέρες αναψυχής. Τη δεκαετία του 1930 τουριστικά θέρετρα είχαν ήδη αρχίσει να αναπτύσσονται στο Green Island και νοτιότερα στο νησί Heron. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα, η μεγαλύτερη τουριστική δραστηριότητα εντοπιζόταν κοντά στην ακτή και πλησίον των τοπικών κέντρων, καθώς περιοριζόταν από την τεχνολογία των σκαφών εκείνης της εποχής αλλά και από τις ανεπαρκείς συγκοινωνιακές συνδέσεις με μεγάλες πόλεις του νότου.

Τις δεκαετίες του 1960 και 1970 σημειώθηκε σταθερή αύξηση του αριθμού των επισκεπτών, ιδιαίτερα στο Green Island και στο νησί Whitsundays. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1970, νέα ταχύτερα σκάφη επέκτειναν την εμβέλεια μιας ημερήσιας εκδρομής στον Ύφαλο κατά 15-20 ναυτικά μίλια.

Ο τουρισμός στον Ύφαλο αναπτύχθηκε αλματωδώς τη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, χάρη στη βελτίωση της πρόσβασης από αέρος (συμπεριλαμβανομένου και ενός διεθνούς αεροδρομίου στο Cairns) αλλά και στη βελτίωση των οδικών συνδέσεων. Στην αρχή της δεκαετίας του 1980 οι αριθμοί των επισκεπτών στο Θαλάσσιο Πάρκο αυξάνονταν κατά 30% περίπου κάθε χρόνο. Εντός του ίδιου διαστήματος υπήρξε μια επίσης σταθερή αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα ο όγκος, το φάσμα και η ποικιλία των προσφερόμενων προϊόντων να διευρυνθούν αξιοσημείωτα. Σύγχρονα ταχύπλοα σκάφη επέκτειναν πλέον την εμβέλεια μιας ημερήσιας εκδρομής στον ύφαλο, περισσότερο από 50 ναυτικά μίλια (Skeat, 2003).

Σήμερα, ο τουρισμός αποτελεί τη μεγαλύτερη εμπορική δραστηριότητα στο Θαλάσσιο Πάρκο του Υφάλου Great Barrier. Αποδίδοντας περισσότερο από ένα δις δολάρια ετησίως, η βιομηχανία του θαλάσσιου τουρισμού αποτελεί ένα βασικό παράγοντα για την τοπική αλλά και για την οικονομία της Αυστραλίας γενικότερα.

Περίπου 1.600.000 τουρίστες επισκέπτονται πλέον το Θαλάσσιο Πάρκο του Υφάλου Great Barrier κάθε χρόνο. Ο αριθμός αυτός έχει μείνει σχετικά στατικός από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Περίπου το 85% των τουριστών επισκέπτονται το

Θαλάσσιο Πάρκο στην παράκτια περιοχή του Cairns και στο Whitsundays, μια περιοχή αθροιστικά μικρότερη από το 10% του Θαλάσσιου Πάρκου.

Υπάρχουν περίπου 730 τουριστικοί φορείς και 1.500 σκάφη και αεροσκάφη που έχουν άδεια να λειτουργούν και να κινούνται στο Θαλάσσιο Πάρκο του Υφάλου Great Barrier. Το 60% περίπου των εγκεκριμένων αυτών φορέων δραστηριοποιούνται ενεργά στην τουριστική λειτουργία του Θαλάσσιου Πάρκου.

Για την κάλυψη των διαφόρων αναγκών των επισκεπτών του Υφάλου έχει αναπτυχθεί ένα πολυδιάστατο πεδίο τουριστικών δραστηριοτήτων. Παρόλα αυτά, στη βάση οποιουδήποτε ταξιδιού στον Ύφαλο εντοπίζονται δραστηριότητες που αφορούν την επαφή με τη φύση και εστιάζουν στην κοραλλιογενή και στις άλλες μορφές θαλάσσιας ζωής. Ως χαρακτηριστικές τέτοιες δραστηριότητες αναφέρονται: το κολύμπι με μάσκα και αναπνευστήρα, η κατάδυση με μπουκάλες, το ψάρεμα, εκδρομές με σκάφη με γυάλινη καρίνα και με ημι-καταδυόμενα σκάφη αλλά και εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την εκμάθηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος (Skeat, 2003).

Η βιομηχανία του θαλάσσιου τουρισμού διαδραματίζει σημαντικό ρόλο όσον αφορά την παρουσίαση αυτής της περιοχής Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε ένα ευρύ φάσμα επισκεπτών, καθώς μέσω αυτής δύναται η πλειοψηφία των ανθρώπων να βιώσει την εμπειρία του Υφάλου Great Barrier (Illet et al, 2002) αλλά και να ενημερωθεί για την αξία του ως φυσικού μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Skeat, 2003).

2.20.1 Η διαχείριση του αειφόρου τουρισμού στον Ύφαλο Great Barrier

Η Διοικούσα Αρχή του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier αποτελεί υπηρεσία της κυβέρνησης της Κοινοπολιτείας και είναι υπεύθυνη για την εξασφάλιση της πολλαπλής και αειφόρας χρήσης του Θαλάσσιου Πάρκου και της κληροδότησής του στις επόμενες γενεές. Η ίδια υπηρεσία αποτελεί και την εγγυήτρια Αρχή για τη συμμόρφωση της Αυστραλίας με τις διατάξεις της Συμβάσεως Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Skeat, 2003).

Καθώς ο τουρισμός αποτελεί μια σημαντική εμπορική δραστηριότητα στην περιοχή του Υφάλου Great Barrier η οποία συνεπάγεται την εισροή εκατομμυρίων

επισκεπτών κάθε χρόνο, απαιτείται ιδιαίτερα προσεκτική διαχείριση από τη Διοικούσα Αρχή του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier, και την Υπηρεσία Πάρκων και Άγριας Ζωής του Queensland. (Harriott, 2002) Η συνεργασία και οι συντονισμένες προσπάθειες των παραπάνω φορέων με διάφορους ακόμα κυβερνητικούς οργανισμούς, τη βιομηχανία του θαλάσσιου τουρισμού αλλά και άλλους εμπλεκόμενους φορείς κρίνονται επίσης απαραίτητοι παράγοντες προκειμένου να μπορέσει να διατηρηθεί η ποικιλία, η ακεραιότητα αλλά και η παραγωγικότητα του Υφάλου και να ελαχιστοποιηθούν οι επιδράσεις από τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο Θαλάσσιο Πάρκο. Στόχος είναι η εξασφάλιση της προστασίας, της συνετής χρήσης, της ορθής αντίληψης και απόλαυσης του Υφάλου του Great Barrier εις το διηνεκές (Skeat, 2003).

Στο πλαίσιο διαχείρισης της τουριστικής χρήσης του Θαλάσσιου Πάρκου ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στα κάτωθι:

- προστασία των κοραλλιογενών υφάλων και της υπόλοιπης πανίδας και χλωρίδας, όπως το θαλάσσιο γρασίδι, από φθορές που προκαλούνται από άγκυρες, ανορθόδοξες τεχνικές κατάδυσης, ρίψη σκουπιδιών και επεμβάσεις των επισκεπτών
- προστασία των χελώνων και των θαλάσσιων πτηνών από ενοχλήσεις, ειδικά κατά την περίοδο κατασκευής των φωλιών τους
- σεβασμός της πολιτισμικής σπουδαιότητας του Υφάλου Great Barrier για τους Αβορίγινες και τους αυτόχθονες του Torres Strait
- ελαχιστοποίηση των συγκρούσεων των σχετικών με την πρόσβαση σε αυτό το πολυχρηστικό Θαλάσσιο Πάρκο
- πληροφόρηση της κοινότητας για τον Ύφαλο Great Barrier και την αξία του ως φυσικό μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς
- ενθάρρυνση για την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών από τις τουριστικές επιχειρήσεις
- υποβοήθηση της βιομηχανίας του θαλάσσιου τουρισμού ώστε να συνεισφέρει σε διαχειριστικές πρωτοβουλίες και προγράμματα εποπτείας

Θεμελιώδης για τη διαχείριση του Υφάλου είναι η Πράξη του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier η οποία ουσιαστικά παρέχει το κανονιστικό πλαίσιο για την εδραίωση, τη φροντίδα και την αειφόρο διαχείριση του Θαλάσσιου Πάρκου (Skeat, 2003).

Η Διοικούσα Αρχή του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier σε συνεργασία με την Υπηρεσία Πάρκων και Άγριας Ζωής του Queensland έχουν εφαρμόσει ένα σύνολο διαχειριστικών πρακτικών στην Περιοχή Παγκόσμιας Κληρονομιάς του Υφάλου Great Barrier (Illet et al, 2002). Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται ένα σύστημα διαχωρισμού ολόκληρου του υφάλου σε ζώνες, βάσει του οποίου για κάθε ζώνη ορίζεται ένα σύνολο αντικειμενικών στόχων παράλληλα με την περιγραφή των επιτρεπόμενων ή μη, δραστηριοτήτων και ιδιαίτερος εκείνων που σχετίζονται με την εξαγωγή, καθώς και εκείνων που απαιτούν άδεια.

Άλλωστε, άδεια απαιτείται για όλες τις τουριστικές δραστηριότητες εντός του Θαλάσσιου Πάρκου. Μέσω των αδειών προσδιορίζονται οι δραστηριότητες που μπορούν να αναληφθούν από τους τουριστικούς φορείς και περιγράφονται οι εκάστοτε απαιτούμενες προϋποθέσεις.

Τα θέματα που σχετίζονται με την τουριστική χρήση συγκεκριμένων περιοχών αντιμετωπίζονται συστηματικότερα μέσω προγραμμάτων διαχείρισης. Τέτοιου είδους προγράμματα έχουν αναπτυχθεί για τις περιοχές Cairns και Whitsundays (που αποτελούν και τους δύο κύριους τουριστικούς κόμβους του Θαλάσσιου Πάρκου). Αυτά τα προγράμματα έχουν εκπονηθεί για να διαχειρίζονται:

- τη περιβαλλοντική προστασία αυτών των υψηλής χρήσης περιοχών
- το διαχωρισμό των διαφορετικών χρήσεων
- την επίλυση αντιτιθέμενων χρήσεων και,
- τον περιορισμό της χρήσης όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο

Γενικά για τους πιο δημοφιλείς υφάλους και κόλπους επιχειρείται μια περισσότερο εξειδικευμένη διαχείριση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα τοπικής σημασίας και τα σχετικά προγράμματα και οι

στρατηγικές διαχείρισης αναπτύσσονται σε στενή συνεργασία με τους εντόπιους χρήστες.

Επιπλέον, έχει αναπτυχθεί ένα σύνολο βέλτιστων πρακτικών το οποίο διέπει τις δραστηριότητες των επαγγελματιών του τουρισμού αλλά και των επισκεπτών στο Θαλάσσιο Πάρκο. Πολλές από τις τουριστικές ενώσεις έχουν αναπτύξει εθελοντικά κώδικες καλής συμπεριφοράς για να διασφαλίσουν ότι οι δραστηριότητες των μελών τους συνάδουν με την επιδιωκόμενη αειφορία. Η Διοικούσα Αρχή του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier παρέχει πληροφορίες για τις προϋποθέσεις ορθής διαχείρισης και αειφόρου χρήσης, μέσα από ένα φάσμα προϊόντων ποιοτικής πληροφόρησης αλλά και επιμορφωτικών δράσεων.

Η Διοικούσα Αρχή του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier αναγνωρίζει, όλο και περισσότερο, το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η βιομηχανία του θαλάσσιου τουρισμού στην παρουσίαση της περιοχής προς το ευρύ κοινό αλλά και τη δυναμική που διαθέτει, ώστε δουλεύοντας σε συνεργασία με τους διαχειριστές να επιτευχθούν οι βέλτιστες πρακτικές και η αειφόρος χρήση του Θαλάσσιου Πάρκου. Η λιγότερο εντεταλμένη και περισσότερο συνεργατική προσέγγιση από κοινού των κυβερνητικών φορέων και της τουριστικής βιομηχανίας προτείνεται και ως μια περισσότερο εξελιγμένη μέθοδος διαχείρισης του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier σύμφωνα και με τη μελέτη των Illet et al (2002).

2.20.2 Ιδιαιτερότητες του Υφάλου Great Barrier και της διαχείρισης της τουριστικής δραστηριότητας

Η παράκτια ανάπτυξη αποτελεί ένα ουσιώδες ζήτημα για την Αυστραλία, η οποία, εντούτοις, διαθέτει επαρκή νομοθεσία και συστήματα ελέγχου της ανάπτυξης, συγκριτικά με πολλές χώρες του εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας για την ανάπτυξη της ενδοχώρας, η οποία πιθανόν να έχει επιπτώσεις στο Θαλάσσιο Πάρκο του Υφάλου Great Barrier. Οι κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις στις τοπικές κοινότητες είναι επίσης σημαντικές στην Αυστραλία, αλλά λιγότερο από ό,τι σε άλλες χώρες οι οποίες δεν εντάσσονται στο Ευρωκεντρικό πολιτισμικό πρότυπο. Τα ενδιαφέροντα των Αβοριγίνων στην περιοχή του Υφάλου Great Barrier αποτελούν αντικείμενο αυξημένης μέριμνας. Οι ανησυχίες ότι οι ραγδαία αυξανόμενοι αριθμοί

τουριστών θα απομακρύνουν τους ντόπιους κατοίκους από τη χρήση των υφάλων οι οποίοι βρίσκονται πλησίον πληθυσμιακών κέντρων, δημιουργούν πρόσθετη ευθύνη.

Σύμφωνα με την Harriott (2002) δύο σημαντικοί παράγοντες διαφοροποιούν τον Ύφαλο Great Barrier από οποιοδήποτε άλλο ύφαλο στον κόσμο σε σχέση με τον τουρισμό και τις επιπτώσεις του: το μεγάλο του μέγεθος και το καλά εδραιωμένο καθεστώς διαχείρισης. Η γεωγραφική κλίμακα του συστήματος του υφάλου Great Barrier που συντηρεί το θαλάσσιο τουρισμό είναι πελώρια συγκριτικά με π.χ. τους υφάλους της Φλόριδας, οι οποίοι είναι σχετικά μικροί σε εμβαδόν και προσεγγίζονται από πολύ μεγάλους αριθμούς τουριστών. Επίσης, η πλειοψηφία των υφάλων στην Περιοχή Παγκόσμιας Κληρονομιάς του Υφάλου του Great Barrier βρίσκονται σε σημαντική απόσταση από την ακτή, συγκριτικά με τους περισσότερους υφάλους σε άλλες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, οι ύφαλοι, οι οποίοι αποτελούν τη βάση της τουριστικής βιομηχανίας, βρίσκονται σε απόσταση 10-60 χλμ. από την ξηρά και καθώς οι περισσότεροι τουρίστες διαμένουν σε ξενοδοχεία και θέρετρα της ενδοχώρας, ο μόνος τρόπος για να φθάσουν σε αυτούς τους υφάλους είναι με σκάφος. Άλλωστε, η εστίαση της τουριστικής δραστηριότητας στις περιοχές του Cairns και του Whitsundays σημαίνει ότι το υπόλοιπο 93% του Θαλάσσιου Πάρκου έχει πολύ χαμηλό επίπεδο τουριστικής επιρροής. Επίσης, η παράκτια περιοχή, η παρακείμενη του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier, συντηρεί χαμηλούς αριθμούς πληθυσμού μειώνοντας τις περιβαλλοντικές πιέσεις, ιδιαίτερα σε σύγκριση με τους υφάλους της Νοτιοανατολικής Ασίας (Burke et al, 2002).

Ο δεύτερος παράγοντας αφορά τη διαχείριση του Θαλάσσιου Πάρκου του Υφάλου Great Barrier, η οποία συστήθηκε το 1975. Όπως επισημαίνει ο Aiello (1997) έχει αναγνωρισθεί ως πρωτοπόρα και ειδικά τα συστήματα διαχείρισης που εφαρμόζονται στον Ύφαλο του Great Barrier έχουν χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο για την ανάπτυξη θαλάσσιων πάρκων σε άλλες περιοχές. Αναγνωρίζοντας την κρισιμότητα του τουρισμού στο πλαίσιο διαχείρισης του θαλάσσιου πάρκου, πλήθος συστημάτων έχουν δημιουργηθεί για να συντονίζουν και να ελέγχουν τις τουριστικές δραστηριότητες και τις συνέπειές τους. Σε αυτά περιλαμβάνονται η ανάγκη αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τις όποιες οικοδομικές δραστηριότητες, η υπό προϋποθέσεις χορήγηση αδειών για τουριστικές δραστηριότητες, η επιβολή Διαχειριστικού Περιβαλλοντικού Τέλους από το 1993 για την υποστήριξη έρευνας και διαχείρισης του Θαλάσσιου Πάρκου και η ύπαρξη

κατάλληλου προσωπικού για επιβολή των κανονισμών εντός του θαλάσσιου πάρκου. Πολύ λίγα άλλα θαλάσσια πάρκα κοραλλιογενούς υφάλου είναι τόσο εντατικά διαχειριζόμενα (Harriott, 2002).

Οι ανωτέρω δύο παράγοντες σε συνδυασμό, συνεπάγονται ότι η τουριστική επίδραση στο περίπου 93% του Υφάλου Great Barrier είναι πολύ χαμηλή και τα εντατικά και καλώς – επινοημένα διαχειριστικά συστήματα είναι στην κατάλληλη θέση να διαχειριστούν τον τουρισμό και τις συνέπειές του στις γεωγραφικά περιορισμένες, εντατικής χρήσης περιοχές. (Harriott, 2002)

2.21 Έρευνα για τις διαφορές στα κίνητρα και τις προσδοκίες των δυτών στα Keys της Φλόριντας

Η μελέτη των Meisel και Cottrell (2004) εστιάζει στα κίνητρα και τις προσδοκίες σε σχέση με τον τουρισμό περιπέτειας, ενός αναπτυσσόμενου τομέα των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής.

Η αίσθηση της ελευθερίας και η εσωτερική παρακίνηση αποτελούν βασικά προσδιοριστικά χαρακτηριστικά οποιασδήποτε δραστηριότητας αναψυχής. Ο Neulinger (1974) όρισε την αίσθηση της ελευθερίας ως «μια κατάσταση κατά την οποία ένα πρόσωπο αισθάνεται ότι εκείνο το οποίο κάνει, γίνεται κατ' επιλογή του/της και διότι αυτός ή αυτή θέλουν να το κάνουν». Οι εκ των έσω παρακινούμενες συμπεριφορές, βασίζονται σε «εσωτερικές ψυχολογικές ανάγκες» για αυτό-προσδιορισμό και ικανότητα.

Πέρα απ' αυτό, όπως αναφέρει ο Crompton (1979), υπάρχουν παράγοντες ώθησης και έλξης οι οποίοι παρακινούν τους ανθρώπους να ασχοληθούν με κάποιες δραστηριότητες. Οι παράγοντες έλξης σχετίζονται με τον προορισμό και παραπέμπουν σε απτά χαρακτηριστικά, όπως η διαμονή, τα φυσικά θέλγητρα, οι ακρογιαλιές, κ.ο.κ. Οι παράγοντες ώθησης σχετίζονται με την αφετηρία και παραπέμπουν σε εσωτερικά κίνητρα, όπως η επιθυμία για διαφυγή, ανάπαυση και χαλάρωση.

Τα κίνητρα μεταξύ των δυτών διαφόρων επιπέδων έχουν διερευνηθεί και στη μελέτη των Todd, Graefe, & Mann (2001) που πραγματοποιήθηκε μεταξύ δυτών στο

Great Lakes της Νέας Υόρκης. Η μελέτη τους φανέρωσε σημαντικές διαφορές μεταξύ του επιπέδου καταδυτικής εμπειρίας και των κινήτρων για κατάδυση. Ως εκ τούτου η μεταβλητή επιπέδου καταδυτικής εμπειρίας των Todd et al. χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα των Meisel και Cottrell (2004).

Σύμφωνα με τον Mannell (1997), η ικανοποίηση που προκύπτει από την αναψυχή μπορεί να βασίζεται στην παρακίνηση ή την αξιολόγηση της εμπειρίας. Στην μελέτη των Meisel και Cottrell (2004) η ικανοποίηση γίνεται αντιληπτή ως στενά συνδεδεμένη με την παρακίνηση. Οι άνθρωποι που πραγματοποιούν αυτόνομη κατάδυση αναμένεται να ικανοποιηθούν όταν βιώσουν ή ικανοποιήσουν συγκεκριμένες ψυχαγωγικές ανάγκες και κίνητρα μέσω της ενασχόλησής τους με την κατάδυση.

Άλλες σχετικές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί από μελετητές, όπως τον Oliver (1980) και τους Churchill & Suprenant (1982), έχουν αποκαλύψει ότι οι προσδοκίες, με το να επηρεάζουν την αναμενόμενη απόδοση, έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ικανοποίηση του πελάτη.

Ευρήματα άλλων ερευνών, όπως των Danaher και Arweiler (1996), επιβεβαιώνουν ότι τα επίπεδα ικανοποίησης δύναται να εξαρτώνται και να ποικίλουν ανάλογα με τη χώρα προέλευσης. Μολονότι στην έρευνα τους χρησιμοποιήθηκε ένα περιορισμένο δείγμα, εντόπισαν διαφορές στο επίπεδο ικανοποίησης από την άσκηση υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής μεταξύ των επισκεπτών τεσσάρων διαφορετικών εθνικοτήτων στη Νέα Ζηλανδία.

Στη βιβλιογραφία τη σχετική με την άθληση και την ψυχαγωγία, ο βαθμός δεξιότητας των συμμετεχόντων αναγνωρίζεται ως ένας σημαντικός δείκτης ικανοποίησης και σπουδαιότητας της δραστηριότητας. Η δεξιότητα ορίζεται ως μια λειτουργία ικανότητας, εμπειρίας και μάθησης. Σύμφωνα και με την ορολογία του Csiksentmihalyi (1982), η πρόκληση και η ικανότητα χειρισμού της, μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την ικανοποίηση που πηγάζει από την ενασχόληση με τη δραστηριότητα.

Προβλέπεται ότι τα κίνητρα απορρέουν από την επιθυμία εκπλήρωσης συγκεκριμένων αναγκών και ότι οι δύτες από διαφορετικές χώρες προέλευσης έχουν εξίσου διαφορετικές προσδοκίες από τις υπηρεσίες που παρέχονται προς ικανοποίηση των αναγκών αυτών. Συνεπώς, η εθνικότητα χρησιμοποιήθηκε ως μια κατηγορία της

μεταβλητής «τύπος ομάδας», προκειμένου να εντοπιστούν διαφορές μεταξύ των δυτών διεθνούς προέλευσης και αυτών από τις ΗΠΑ.

Οι Turner και Fluker (2000) πραγματοποιώντας μια έρευνα γύρω από συμμετέχοντες σε μια εμπορικού τύπου εμπειρία rafting, διαπίστωσαν ότι οι προσδοκίες διέφεραν σημαντικά ανάμεσα στους συμμετέχοντες με και δίχως προηγούμενη εμπειρία. Οι συμμετέχοντες που στερούνταν προηγούμενης εμπειρίας προσδοκούσαν να βιώσουν μια έκρηξη αδρεναλίνης, να κατέβουν απότομους καταρράκτες, να προκληθούν. Στον αντίποδα, οι συμμετέχοντες που διέθεταν εμπειρία δεν προσδοκούσαν αυτή τη συγκίνηση αλλά μάλλον να γνωρίσουν καινούργιους ανθρώπους, να βρεθούν στη φύση και να διασκεδάσουν, καθιστώντας έτσι τις προσδοκίες τους ρεαλιστικότερες.

Πάνω σε αυτή τη διαπίστωση έχουν τοποθετηθεί οι Anderson, Fornell και Lehmann (1994), οι οποίοι περιγράφουν πως οι προσδοκίες των πελατών προσαρμόζονται και διαφοροποιούνται σύμφωνα με τα επίπεδα προηγούμενης εμπειρίας και πρόσθετης ενημέρωσης ενώ, οι Schreyer και Roggenbuck (1978) αναγνωρίζουν πέντε κυρίαρχα σημεία στην έρευνα γύρω από το θέμα των προσδοκιών:

- Οι άνθρωποι επιδεικνύουν μια μεγάλη ποικιλία προσδοκιών σχετικά με τη συμμετοχή τους σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες
- Οι προσδοκίες συνήθως διαφέρουν από δραστηριότητα σε δραστηριότητα
- Άνθρωποι που συμμετέχουν όλοι στην ίδια δραστηριότητα αναζητούν διαφορετικά αποτελέσματα, και
- Προϋπάρχουσες συνθήκες, όπως δημογραφικές, κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντολογικές μεταβλητές, σπανίως προδίδουν από μόνες τους τα κίνητρα των ψυχαγωγούμενων.

Οι Turner και Fluker (2000) εξέτασαν τις διαφορές ανάμεσα στις προσδοκίες που υπήρχαν πριν την εμπειρία του rafting και το βαθμό εκπλήρωσης των προσδοκιών αυτών μετά τη συμμετοχή. Στην έρευνα τους χρησιμοποιήθηκε ένα πλαίσιο επιβεβαίωσης / διάψευσης διακρίνοντας κενά μεταξύ των κινήτρων, των προσδοκιών και της ικανοποίησης από την εμπειρία της υπαίθριας δραστηριότητας.

Σκοπός της μελέτης των Meisel και Cottrell (2004) ήταν η αύξηση της κατανόησης γύρω από τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των δυτών, την προηγούμενη καταδυτική εμπειρία τους, καθώς και τα κίνητρα και τις προσδοκίες τους από την κατάδυση στα Keys της Φλόριδας.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της έρευνας τους, εξετάστηκε η σχέση μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών ομάδων (ναυτοπρόσκοποι, αυτοδύτες από τις ΗΠΑ και αλλοδαποί) και του επιπέδου καταδυτικής εμπειρίας (αρχάριο, ενδιάμεσο, προχωρημένο, ανώτερο, ανώτατο) προκειμένου να εντοπιστούν τυχόν διαφορές αναφορικά με τα κίνητρα και τις προσδοκίες. Διερευνήθηκε επίσης ο συσχετισμός καταδυτικής εκπαίδευσης και στόχων μαρκέτινγκ για τους επαγγελματίες των καταδύσεων στα Keys της Φλόριδας. Η ανάλυση χάσματος (gap) επιβεβαίωσης / διάψευσης διασκευασμένη από τους Turner και Fluker (2000) αποτέλεσε το θεωρητικό πλαίσιο της εν λόγω έρευνας.

Η μελέτη ανέδειξε διαφορές στα κίνητρα και τις προσδοκίες στις διάφορες υποκατηγορίες αυτοδυτών. Οι αρχάριοι και οι δύτες προχωρημένου επιπέδου εμφάνισαν διαφορές στα κίνητρα και τις προσδοκίες για την εμπειρία, γεγονός που υποδηλώνει ότι το επίπεδο εμπειρίας θα μπορούσε να αποτελέσει γνώμονα για τους εμπλεκόμενους στην καταδυτική βιομηχανία φορείς, ως προς τον επιμερισμό της αγοράς. Οι αρχάριοι δύτες φάνηκαν περισσότερο επικεντρωμένοι στην αναζήτηση νέων εμπειριών μέσω της κατάδυσης, ενώ προκειμένου να βιώσουν νέες περιπετειώδεις δραστηριότητες ήταν πρόθυμοι να προκληθούν σωματικά και να φοβηθούν. Οι δύτες προχωρημένου επιπέδου διακρίνονταν γενικά από ρεαλιστικότερες προσδοκίες και μια πιο χαλαρή αντιμετώπιση των καταδύσεων. Τα θέματα που τους ενδιέφεραν περισσότερο ήταν οι νέες γνωριμίες, η χρήση του εξοπλισμού τους και η χαλάρωση.

Τα πρακτορεία, οι επαγγελματίες του τουρισμού περιπέτειας καθώς και του καταδυτικού χώρου, ενδεχομένως να πρέπει να λάβουν υπ' όψη τους τα στοιχεία που προκύπτουν από τα βασικά ευρήματα ειδικά σε σχέση με τον επιμερισμό της αγοράς.

Οι επαγγελματίες του χώρου πιθανόν να θελήσουν να απευθύνουν μηνύματα όπως: «προκάλεσε τον εαυτό σου», ή «οι καταδύσεις είναι συναρπαστικές—μπορείς να το κάνεις;» προς τους αρχάριους δύτες. Αντιθέτως, όταν απευθύνονται σε περισσότερο έμπειρους δύτες, οι υπεύθυνοι προώθησης θα πρέπει να προσέξουν ότι

οι προσδοκίες αυτής της ομάδας είναι ρεαλιστικότερες, επομένως, η έμφαση πρέπει να δοθεί όχι στην πρόκληση και το ρίσκο, αλλά στη χαλάρωση, στη συναναστροφή με ανθρώπους που μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα καθώς και στην προηγούμενη εμπειρία. Ως ομάδα, οι ναυτοπρόσκοποι παρουσίασαν διαφορετικές προσδοκίες και κίνητρα από τους υπόλοιπους δύτες. Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί περαιτέρω έρευνα για να προσδιοριστούν οι λόγοι της αυξημένης ικανοποίησης από την εμπειρία τους, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στη συμμετοχή τους σε ένα οργανωμένο πρόγραμμα, στην περισσότερο εξατομικευμένη προσέγγιση με την παρουσία εκπαιδευτή και υπεύθυνου κατάδυσης ανά ομάδα, ή λόγω της ομοιογένειας που τους διακρίνει ως ομάδα. Τα ευρήματα αυτά έχουν άμεση σημασία για καταδυτικά κέντρα εμπορικού τύπου, ειδικά σε σχέση με τη βελτίωση προσανατολισμού των στόχων μάρκετινγκ.

2.22 Επαγωγικά Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας των Meisel και Cottrell, μπορούν να βοηθήσουν τους επαγγελματίες του χώρου, προκειμένου να εκτιμήσουν καλύτερα αυτή την ομάδα ψυχαγωγούμενων και να ενθαρρύνουν με αποτελεσματικότερο τρόπο περιβαλλοντολογικά προγράμματα στα Keys της Φλόριντας (π.χ. το Εθνικό Θαλάσσιο Καταφύγιο της Φλόριντας, PADI Project AWARE). Η γνώση αυτή μπορεί επίσης να ωφελήσει τους επαγγελματίες του χώρου να παρέχουν πληρέστερα και πιο επιτυχή καταδυτικά προγράμματα. Μπορεί, επίσης, να θελήσουν να βελτιώσουν το στάδιο προετοιμασίας των δυτών μέσω της θεωρητικής μελέτης καταδυτικών περιοχών σε χάρτες, πληροφόρησης και ενημέρωσης για τη θαλάσσια ζωή αλλά και διδάσκοντας στους δύτες τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλλουν στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Τα σχόλια που καταγράφηκαν στο πλαίσιο της έρευνας, αποκαλύπτουν ότι οι δύτες θέλουν να μάθουν τρόπους και μεθόδους κατάδυσης φιλικής προς το περιβάλλον. Οι εκπαιδευτές των καταδυτικών κέντρων μπορούν, αφού διδάξουν τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας, να ενημερώσουν τους αρχάριους αυτοδύτες πώς να καταδύονται χωρίς να αγγίζουν αλλά και πώς πρέπει να συμπεριφέρονται σε άσχημες καιρικές συνθήκες και σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης. Πολλά από τα παραπάνω περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα της Βάσης ναυτοπροσκόπων και ίσως αποτελούν και τους λόγους για τους οποίους αυτή η

κατηγορία δυτών παρουσιάζει υψηλότερο ποσοστό ικανοποίησης σε σχέση με τους πελάτες των εμπορικών καταδυτικών κέντρων.

Στο πλαίσιο διεξοδικότερης έρευνας προτείνεται η διερεύνηση των διαπολιτισμικών διαφορών σε σχέση με τα κίνητρα για κατάδυση, στοιχείο που θα συνέβαλε στην ικανοποίηση των προσδοκιών των αλλοδαπών δυτών, κάτι που δεν κατέστη δυνατό να πραγματοποιηθεί σε αυτήν τη μελέτη λόγω του περιορισμένου δείγματος αλλοδαπών δυτών. Οι δύτες έκαναν θετικά σχόλια για τη δοκιμαστική έρευνα πριν και μετά, επειδή τους επέτρεψε να σχολιάσουν με αμεσότητα για το βαθμό στον οποίο τα καταδυτικά κέντρα και η καταδυτική εμπειρία ικανοποίησαν τις προσδοκίες τους. Αυτού του είδους η προσέγγιση επιτρέπει μια έρευνα με προσανατολισμό-δράσης, η οποία μπορεί να παράγει αποτελέσματα προς άμεση υλοποίηση, καθώς αναφέρεται στην ποιότητα των υπηρεσιών.

2.23 Εμπλεκόμενοι Φορείς στην Ανάπτυξη του Καταδυτικού Τουρισμού στην Ελλάδα

2.23.1 Κεντρική και Περιφερειακή Διοίκηση

2.23.1.1 Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

Η αυτοτέλεια του Λιμενικού Σώματος επετεύχθη με τον Νόμο 345/1936 με τον οποίο ιδρύθηκε το Υφυπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας. Από το 1945 το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας μεταφέρθηκε στον Πειραιά.

Η Πολιτική Ηγεσία του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής δομείται ως εξής: Υπουργός, Υφυπουργός, Γενικός

Γραμματέας, Γενικός Γραμματέας Λιμένων και Λιμενικής Πολιτικής, Γενικός Γραμματέας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. Η Στρατιωτική Ηγεσία του Λιμενικού Σώματος αποτελείται από τον Αρχηγό του Λ.Σ., ο οποίος φέρει το βαθμό του Αντιναυάρχου, τους δύο Υπαρχηγούς του, που φέρουν το βαθμό του Υποναυάρχου και το Γενικό Επιθεωρητή Λ.Σ., που φέρει επίσης το βαθμό του Υποναυάρχου.

Οι λειτουργίες που επιτελούνται στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής στο μεγαλύτερο βαθμό είναι σύνθετες και απαιτούν την εμπλοκή και τη συνεργασία με ένα μεγάλο αριθμό συναρμόδιων Υπουργείων και Υπηρεσιών του Κράτους, περιφερειακών υπηρεσιών, αλλά και κοινωνικών εταίρων.

Στο πλαίσιο αυτό, το ΥΕΝΑΝΠ:

- Μεριμνά για την οργάνωση, βελτίωση, προστασία και ανάπτυξη της ναυτιλίας,
 - τη σύνδεσή της με την εθνική οικονομία,
 - τη στήριξη του θαλάσσιου τουρισμού,
 - την εξυπηρέτηση των θαλάσσιων συγκοινωνιών,
 - την προστασία της ανθρώπινης ζωής και περιουσίας στη θάλασσα,
 - την έρευνα και διάσωση,
 - την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος,
 - την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας,
 - την προστασία των πλοίων και των λιμένων από έκνομες ενέργειες καθώς και,
 - την άσκηση της ναυτιλιακής πολιτικής της χώρας.
- Οργανώνει και εποπτεύει τη ναυτική εκπαίδευση, ρυθμίζει και επιλύει θέματα ναυτικής εργασίας και εποπτεύει την οργάνωση και διοίκηση Οργανισμών και Ασφαλιστικών Ιδρυμάτων.
- Εποπτεύει τη διοίκηση, οργάνωση, λειτουργία και εκμετάλλευση των λιμένων της χώρας, την οργάνωση και διοίκηση της πλοηγικής υπηρεσίας και ασκεί τη λιμενική πολιτική της χώρας.

- Οργανώνει και εποπτεύει την αστυνόμευση των πλοίων, λιμένων, θαλάσσιου χώρου, καθώς και των θαλάσσιων συνόρων σύμφωνα με την ελληνική/κοινοτική νομοθεσία και τις διεθνείς συμβάσεις.

Οι σχετικές δράσεις του Υπουργείου στηρίζονται στην εθνική, κοινοτική και διεθνή ναυτιλιακή νομοθεσία, ενώ η κύρια επιδίωξη είναι ο συνεχής εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της αποδοτικότητας του Λιμενικού Σώματος, με την αξιοποίηση των νέων έξυπνων τεχνολογιών και την αναθεώρηση όλων των σχεδίων δράσης.

2.23.1.2 Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης

Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης ανασυστάθηκε με το Π.Δ. 122/2004 (ΦΕΚ 85/Α/17.03.04) και έχει τις αρμοδιότητες που ορίζονται από τον ν.3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004). Στο Π.Δ. 149/2005 (ΦΕΚ 211/Α/22.08.05) ορίζεται ο οργανισμός του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, καθώς και η διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών του.

Αποστολή του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης είναι ο προγραμματισμός και η χάραξη της τουριστικής πολιτικής, καθώς και ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας.

Για την άσκηση των αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης συστήνονται οι ακόλουθες οργανικές μονάδες: α) Γραφείο Υπουργού, β) Γραφείο Υφυπουργού, γ) Γραφείο Γενικού Γραμματέα, δ) Γραφείο Ειδικού Γραμματέα, ε) Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων, στ) Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, ζ) Διεύθυνση Πολιτικού Σχεδιασμού Έκτακτης Ανάγκης, η) Ενιαίος Διοικητικός Τομέας Οργάνωσης Διοίκησης και Εποπτείας, θ) Γενική Διεύθυνση Τουριστικής Ανάπτυξης, ι) Γενική Διεύθυνση Τουριστικής Προβολής.

2.23.1.3 Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης. Ιδρύθηκε το 1950 με τον Α.Ν. 1565/50 που κυρώθηκε με τον Ν.1624/51 και έκτοτε αποτελεί βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα.

Σύμφωνα με τον ν.3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004) ο Ε.Ο.Τ. διαρθρώνεται σε Κεντρική Υπηρεσία, με έδρα την Αθήνα και σε Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ) από 1.1.2005. Η διάρθρωση των υπηρεσιών του ΕΟΤ και οι αρμοδιότητες της κάθε υπηρεσιακής μονάδας περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 343/2001 (ΦΕΚ 231 Α).

Άλλοι φορείς εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης είναι:

- ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤ.Ε.Κ.),
- η Ανώνυμη Εταιρεία «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα» (Ε.Τ.Α. Α.Ε.),
- το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος,
- τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που εκ της υφιστάμενης νομοθεσίας εποπτεύονται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, καθώς και
- οι εταιρείες και κάθε είδους επιχειρήσεις, στις οποίες τα άνω νομικά πρόσωπα είναι αποκλειστικοί μέτοχοι ή μέτοχοι πλειοψηφίας.

2.23.1.4 Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος αποτελεί έναν από τους φορείς τουρισμού του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης. Λειτουργεί από το 1935 ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Ως νομοθετημένος σύμβουλος της Πολιτείας σε θέματα τουρισμού έχει εκ του νόμου ως μέλη, όλα τα ξενοδοχειακά καταλύματα και τις οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις της χώρας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο απαρτίζεται από εκπροσώπους του κράτους καθώς επίσης και από αιρετούς αντιπροσώπους ξενοδοχείων και οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων από όλη τη χώρα. Είναι μέλος της Συνομοσπονδίας των Εθνικών Ενώσεων Ξενοδοχείων Εστίασης και Αναψυχής των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Hotrec).

Η Νομική δομή του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου της Ελλάδος αποτελείται από τη Γενική Νομοθεσία, Νομοθεσία περί κατάταξης ξενοδοχείων σε κατηγορίες αστέρων αλλά και από τη Νομοθεσία περί τίτλων ξενοδοχείων.

Αναφορικά με τα μέλη του παρέχει συμβουλευτική στήριξη σε οικονομικά, εργασιακά και νομικά θέματα, καθώς επίσης εκδίδει και διανέμει δωρεάν το μηνιαίο ενημερωτικό δελτίο «ΞΕΝΙΑ».

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος δραστηριοποιείται στη μελέτη, υπόδειξη και εφαρμογή όλων των μέτρων που συντελούν στην ανάπτυξη της ξενοδοχειακής βιομηχανίας της χώρας. Συλλέγει και παρέχει πληροφορίες στατιστικών δελτίων και εκδίδει ετήσιο οδηγό με πληροφορίες ξενοδοχείων ανά την Ελλάδα, καθώς επίσης συμμετέχει σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις.

2.23.2 Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η ελληνική επικράτεια-με εξαίρεση την περιοχή του Αγίου Όρους, για την οποία προβλέπεται ιδιαίτερο καθεστώς- είναι διαιρεμένη σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ).

Οι ΟΤΑ σκοπό έχουν να δημιουργήσουν ευκαιρίες ενεργητικής συμμετοχής του πολίτη στα κοινά και να ενδυναμώσουν το αίσθημα ευθύνης και καθήκοντος του πολίτη απέναντι στη κοινωνία. Ο θεσμός της τοπικής Αυτοδιοίκησης κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα (άρθρο 102), το οποίο θεμελιώνει τον Α΄ και Β΄ βαθμό Αυτοδιοίκησης.

Πρώτη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμοι-Κοινότητες). Τους ΟΤΑ αποτελούν οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Σήμερα υπάρχουν 914 Δήμοι και 120 Κοινότητες (προηγούμενη κατάσταση: 5.800 περίπου Δήμοι και Κοινότητες). Επικεφαλής των Δήμων είναι οι Δήμαρχοι, οι Κοινοτάρχες και τα Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια αντίστοιχα.

Οι ΟΤΑ αποτελούν Ν.Π.Δ.Δ.(Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου) και απολαύουν διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας. Έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, δική τους περιουσία, δικό τους προϋπολογισμό και απασχολούν δικούς τους υπαλλήλους. Η οικονομική τους δυνατότητα είναι βασικός παράγοντας για την ουσιαστική λειτουργία τους. Γι' αυτό, το κράτος μεριμνά για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων τους. Η μέριμνα αυτή πραγματοποιείται με ρυθμίσεις εκ μέρους του κράτους που να εξασφαλίζουν έσοδα, όπως π.χ. από τον φόρο ακίνητης περιουσίας. Η

πολιτεία ασκεί διοικητική εποπτεία στους ΟΤΑ με τρόπο, όμως, που να μην εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους.

Στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ ανήκουν οι τοπικές υποθέσεις, εκείνες που αναφέρονται στην προαγωγή των συμφερόντων των κατοίκων της περιφέρειας των ΟΤΑ. Τέτοιες αρμοδιότητες αποτελούν: Η κατασκευή, συντήρηση και βελτίωση των κοινόχρηστων δημοτικών χώρων (δρόμοι, πάρκα, πλατείες, κ.λπ.), η καθαριότητα και η περισυλλογή των απορριμμάτων, η συντήρηση των σχολικών κτιρίων, η διαχείριση των δημοτικών επιχειρήσεων, η κατασκευή και συντήρηση βρεφονηπιακών σταθμών και νοσηλευτικών ιδρυμάτων, κ.λ.π.

Τα όργανα των ΟΤΑ εκλέγονται απευθείας από το λαό με άμεση, μυστική, και καθολική ψηφοφορία κάθε 4 χρόνια. Η αμεσότητα της εκλογής των οργάνων αποτελεί έκφραση λαϊκής κυριαρχίας. Διακρίνονται σε μονομελή: ο Δήμαρχος ή ο αντιδήμαρχος για τους δήμους, ο Πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος για τις κοινότητες και σε συλλογικά: το Δημοτικό Συμβούλιο και η Δημαρχιακή Επιτροπή, για τη δε κοινότητα, το κοινοτικό συμβούλιο. Ο Δήμαρχος και ο Πρόεδρος εκτελούν τις αποφάσεις των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων, προΐστανται των υπηρεσιών του δήμου ή της κοινότητας και τους εκπροσωπούν.

Για την καλύτερη συνεργασία των ΟΤΑ έχουν συσταθεί οι Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων. Οι ενώσεις αυτές είναι ΝΠΔΔ και διακρίνονται σε τοπικές (κατά περιφέρεια νομού) και την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας, καθώς και την Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας. Η συμμετοχή των δήμων και κοινοτήτων στις ενώσεις αυτές είναι υποχρεωτική. Σκοπός των ενώσεων είναι η προαγωγή της αυτοδιοίκησης, η έρευνα και μελέτη σχετικών προβλημάτων κ.λ.π.

Δεύτερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση): Μέχρι το έτος 1994 οι επικεφαλής των Νομών, Νομάρχες, διορίζονταν και παύονταν με ΠΔ που εκδιδόταν μετά από πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών. Από το 1994 (Ν. 2218/1994 και 2240/1994) οι νομοί αποτέλεσαν τον Β' βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης και αποτελούν ΝΠΔΔ. Τα όργανά τους και το Νομαρχιακό Συμβούλιο είναι αιρετά και αποτελούν όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. ("Κώδικας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης" Π.Δ. 30/96 ΦΕΚ Α' 21) Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση διακρίνεται στις απλές διοικητικές περιφέρειες, (Νομός) και στις διευρυμένες (διοικητική περιφέρεια περισσότερων νομών). Οι διευρυμένες είναι : α)

Αθηνών-Πειραιώς, β) Ροδόπης-Έβρου και γ) Δράμας –Καβάλας – Ξάνθης). Οι δυο βαθμίδες τοπικής αυτοδιοίκησης είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και ως εκ τούτου, οι Ν.Α. δεν ασκούν εποπτεία στους Δήμους και στις Κοινότητες.

Για την εκπλήρωση του σκοπού τους οι Ν.Α. διαθέτουν πόρους που προέρχονται από ίδια έσοδα (φόροι, τέλη, δικαιώματα κ.λπ.) και από κρατική επιχορήγηση. Η οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων των Νομαρχιών καθίσταται προβληματική, γιατί αυτές βρίσκονται ανάμεσα στις αρμοδιότητες της κρατικής διοίκησης αφενός και στις αρμοδιότητες των Δήμων και Κοινοτήτων αφετέρου. Στις Ν.Α. ανήκει πάντως η αρμοδιότητα διοίκησης τοπικών υποθέσεων νομαρχιακού επιπέδου. π.χ. χορήγηση αδειών εγκατάστασης, επέκτασης, διαρρύθμισης και λειτουργίας βιομηχανιών, εξασφάλιση της δημόσιας υγιεινής, κατασκευή σχολικών κτιρίων, κ.τ.λ. Όργανα των Ν.Α. είναι: α) το Νομαρχιακό Συμβούλιο, β) Οι Νομαρχιακές Επιτροπές και γ) ο Νομάρχης. Ο Νομάρχης και τα μέλη του Νομαρχιακού Συμβουλίου εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία και η θητεία τους είναι τετραετής. Όλες οι πράξεις των Νομαρχιακών Συμβουλίων και των Νομαρχιακών Επιτροπών αποστέλλονται στο Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας για να ελεγχθούν αν είναι νόμιμες ή όχι. Η ΚΕΔΚΕ και ΤΕΔΚΝΑ δημιούργησαν το Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ι.Τ.Α.), για να καλύψουν την ανάγκη της μελέτης και επιστημονικής προσέγγισης των ζητημάτων που αφορούν την Αυτοδιοίκηση.

2.23.3 Εξειδικευμένοι Φορείς

2.23.3.1 Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών (ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.)

Το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών ιδρύθηκε με Κυβερνητικό Διάταγμα της 3^{ης} Ιουνίου 2003 με σκοπό να συντονίσει την κρατική χρηματοδοτούμενη θαλάσσια έρευνα στην Ελλάδα. Το ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. διαθέτει εγκαταστάσεις σε διαφορετικούς χώρους και λειτουργεί με ενιαία διοικητική δομή.

Αποτελείται από 5 Ινστιτούτα, καθένα από τα οποία είναι υπεύθυνο για ένα διαφορετικό θεματικό αντικείμενο. Το Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας είναι εξοπλισμένο με άρτια, τελευταίας τεχνολογίας εργαστηριακά όργανα κι ασχολείται με την καταγραφή, μελέτη και έρευνα των φυσικών, χημικών, βιολογικών και γεωλογικών

συνθηκών του θαλάσσιου οικοσυστήματος και στα φυσικά του όρια με την ατμόσφαιρα, το βυθό και την ακτή. Επίσης δραστηριοποιείται στη θαλάσσια μετεωρολογία, τη μέτρηση και πρόγνωση της κατάστασης των θαλασσών. Το Ινστιτούτο Υδατοκαλλιεργειών εστιάζει την ερευνητική του προσπάθεια αφενός στην μελέτη της βιολογίας των ειδών και αφετέρου στις τεχνολογίες και στις τεχνικές εκτροφής τους, συμβάλλοντας στην επίλυση προβλημάτων του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Το Ινστιτούτο Θαλασσιών Βιολογικών Πόρων παράγει επιστημονική πληροφορία, η οποία είναι απαραίτητη για την ορθολογική χρήση των αλιευμάτων, ασχολείται με την παρακολούθηση και εκτίμηση των ιχθυοαποθεμάτων, καθώς και με τη μελέτη της βιολογίας και δυναμικής των ιχθυοπληθυσμών που παρουσιάζουν εμπορικό ενδιαφέρον. Οι πρόσφατες δραστηριότητες και οι προοπτικές έρευνας και τεχνολογίας του Ινστιτούτου Εσωτερικών Υδάτων καλύπτουν τομείς, όπως η συμβατική και τηλεματική παρακολούθηση του υδάτινου περιβάλλοντος, ο περιορισμός-αποτροπή της ρύπανσης, καθώς και η συμβολή στην παραγωγή γνώσης για την προστασία, διατήρηση κι αποκατάσταση των υδάτινων οικοσυστημάτων. Τέλος, το Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας και Γενετικής έχει ως κύρια ερευνητική προτεραιότητα την επιστημονική μελέτη της γενετικής ποικιλομορφίας της θαλάσσιας ζωής σε όλα τα επίπεδα της βιολογικής οργάνωσης.

Το ερευνητικό προσωπικό περιλαμβάνει, κατά κύριο λόγο, Ερευνητές και Ειδικούς Λειτουργικούς Επιστήμονες, οι οποίοι, την τελευταία πενταετία, έχουν πραγματοποιήσει μια σειρά από προγράμματα και μελέτες με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Δημόσιους και Ιδιωτικούς φορείς κι έχουν κάνει πολυάριθμες δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και παρουσιάσεις σε συνέδρια.

Για να μπορέσει το κέντρο να διεκπεραιώσει τα ερευνητικά του προγράμματα, υπάρχει διοικητική και τεχνική υποστήριξη, στην οποία συμπεριλαμβάνονται τα ερευνητικά σκάφη (ΑΙΓΑΙΟ, ΦΙΛΙΑ), το επανδρωμένο υποβρύχιο (Βαθυσκάφος ΘΕΤΙΣ) και τα τηλεκατευθυνόμενα υποβρύχια ρομπότ ROV, τα οποία είναι διαθέσιμα και σε ιδιωτικούς φορείς, Υπουργεία, Υπηρεσίες (π.χ. Εφορία Εναλίων Αρχαιοτήτων) για παροχή υπηρεσιών, όπως μελέτες, ή ανάκτηση αντικειμένων.

Επιπλέον, το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών παρέχει ευρέος φάσματος εφαρμοσμένες υπηρεσίες, προϊόντα και παραγωγές πολυμέσων, όπως video και CD-ROM με πλούσιο εκπαιδευτικό κι ενημερωτικό υλικό. Οι εφαρμογές

πληροφορικής αποτελούν σημαντικότατο τμήμα των άμεσων υπηρεσιών του ΕΛ.ΚΕ.ΘΕ. στην Ελληνική Οικονομία, καθώς και στη Θαλάσσια και Αλιευτική Βιομηχανία, εξασφαλίζοντας άμεση πρόσβαση σε διάφορες τράπεζες πληροφοριών σχετικά με την πρόβλεψη του καιρού, με συστήματα Γεωγραφικής Πληροφορίας και Θαλάσσιας Δορυφορικής Τηλεπισκόπησης.

2.23.3.2 Ελληνική Ομοσπονδία Υποβρύχιας Δραστηριότητας Αθλητικής Αλιείας και Τεχνικής Κολύμβησης

Η Ομοσπονδία έχει για σκοπό την καλλιέργεια και ανάπτυξη: α) της τεχνικής κολύμβησης με πτερύγια ή πτερύγιο, με ή χωρίς αναπνευστική συσκευή ή άλλα εξαρτήματα, όλων των υποβρύχιων και συναφών, ατομικών και ομαδικών αθλημάτων, καθώς και την επιστημονική, τεχνολογική, πολιτιστική και καλλιτεχνική μελέτη, έρευνα ή ενασχόληση του υποθαλάσσιου κόσμου, β) της αθλητικής αλιείας και γλυκών υδάτων, γ) την οργάνωση και συμμετοχή των μελών της σε αγώνες ταχύτητας μηχανοκίνητων σκαφών, αθλητικής αλιείας και σε αγώνες θαλασσοπλοΐας γενικά μικρών και μεγάλων αποστάσεων, δ) της ναυαγοσωστικής και ασφάλειας θάλασσας, ε) της οργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ.

Συμβάλλει δε, επίσης, στην προστασία της υποθαλάσσιας πανίδας και χλωρίδας της χώρας μας και γενικότερα του φυσικού πλούτου της:

α) ενημερώνοντας τα μέλη της για τους νόμους και διατάξεις του Κράτους, οι οποίες αφορούν την προστασία των θαλασσών – λιμνών – ποταμών και του φυσικού περιβάλλοντος γενικά.

β) εισηγούμενη στους αρμόδιους φορείς σχέδια νόμου για την προστασία θαλάσσιων ειδών τα οποία κινδυνεύουν να εκλείψουν και για την προστασία των θαλασσών – λιμνών – ποταμών από τη ρύπανση.

Η επίτευξη των σκοπών της Ε.Ο.Υ.Δ.Α.Τ.Κ. υποστηρίζεται από Επιτροπές που ασχολούνται με αντικείμενα της Ομοσπονδίας. Την επίτευξη του σκοπού της η Ομοσπονδία επιδιώκει ιδίως με:

α) Τη διοργάνωση, διεξαγωγή, έγκριση και εποπτεία κάθε μορφής αθλητικών αγώνων των πιο πάνω αθλημάτων μεταξύ των σωματείων - μελών της και τη συμμετοχή

αυτών και των αντιπροσωπευτικών εθνικών ομάδων σε αγώνες που διοργανώνονται από τις διεθνείς ομοσπονδίες και ενώσεις αυτών των αθλημάτων.

β) Την ηθική και υλική ενίσχυση των σωματείων – μελών της.

γ) Τη συνεργασία με το αρμόδιο για θέματα αθλητισμού Υπουργείο, με την Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή (Ε.Ο.Ε.), με άλλα εμπλεκόμενα με το άθλημα Υπουργεία, με τους υπεύθυνους φορείς για τον αθλητισμό που καλλιεργείται στα σχολεία, στις ένοπλες δυνάμεις, στα μαζικά προγράμματα, σε εργασιακούς χώρους και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης όλων των βαθμών.

δ) Την εκπροσώπηση της Ελλάδας στο εξωτερικό και τη συμμετοχή της στην Παγκόσμια και Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία.

ε) Τη διοργάνωση εκδηλώσεων αθλητικού περιεχομένου.

στ) Κάθε άλλο μέσο που αποσκοπεί στην προαγωγή των αθλημάτων της και την ανάπτυξη γενικά του αθλητισμού.

2.23.3.3 AIDA (International Association for the Development of Apnea)

Ο AIDA είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Ελεύθερης Κατάδυσης. Ιδρύθηκε το 1992 διοικεί και εποπτεύει την αναγνώριση των ανώτατων επιδόσεων (ρεκόρ), την οργάνωση των αγώνων και θέτει τα κριτήρια εκπαίδευσης για την ελεύθερη κατάδυση. Από το 1993 ο AIDA έχει καταγράψει 199 επίσημα παγκόσμια ρεκόρ. Εκπροσωπείται σε 25 χώρες και έχει 4000 μέλη.

2.23.3.4 Οργανισμοί Εκπαίδευσης και Πιστοποίησης – Παροχείς Καταδυτικών Υπηρεσιών Αναψυχής

Υπάρχουν παγκόσμιοι εκπαιδευτικοί Οργανισμοί οι οποίοι έχουν λάβει ISO και CE και αναγνωρίζονται από το Ελληνικό Κράτος. Οι επισήμως αναγνωρισμένοι Οργανισμοί εκπαίδευσης και πιστοποίησης είναι οι:

- PADI
- NAUI

- CMAS
- Iantd
- Andi

οι οποίοι μετά από σειρά μαθημάτων πιστοποιούν την ικανότητα αυτόνομης κατάδυσης. Τα πιστοποιητικά δίδονται από τους παροχείς αδειών. Σύμφωνα με το άρθρο 1, της Απόφασης 2123/02 (ΦΕΚ 449/Β/13.4.2006) για την έκδοση Άδειας Παροχέα Καταδυτικών Υπηρεσιών Αναψυχής (Παροχέας) από την αρμόδια Λιμενική Αρχή σε φυσικό πρόσωπο, θα πρέπει το πρόσωπο αυτό να πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις :

- α) να είναι Έλληνας υπήκοος και να έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του,
- β) να είναι πιστοποιημένος από Οργανισμό Πιστοποίησης Αυτοδυτών του άρθρου 4 του ν. 3409/2005, για την παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης αυτοδυτών και πιστοποιημένος από διαπιστευμένο προς τούτο φορέα πιστοποίησης προϊόντων των κρατών – μελών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.), για την παροχή υπηρεσιών οργανωμένης – καθοδηγούμενης κατάδυσης ή υπηρεσιών εκμίσθωσης καταδυτικού εξοπλισμού,
- γ) να μην έχει καταδικασθεί για ανθρωποκτονία από πρόθεση, κατασκοπεία, ληστεία, κλοπή, υπεξαίρεση, δόλια χρεοκοπία, λαθρεμπορία, φοροδιαφυγή, δωροδοκία, δωροληψία, παραχάραξη, πλαστογραφία, απιστία, απάτη, εκβίαση, συκοφαντική δυσφήμιση, έγκλημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής, παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών και περί μεσαζόντων, παράνομη αλιεία με χρήση εκρηκτικών ή χημικών ή φυτικών υλών ή συσκευών που παράγουν ηλεκτρικές εκκενώσεις, παράβαση του α.ν.192/1936 και σε οποιαδήποτε ποινή με την οποία καταγνώσθηκε έστω και μερική αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς και να μην διώκεται ως φυγόποινος ή φυγόδικος. Επίσης να μην έχει κηρυχθεί σε κατάσταση πτώχευσης και να μην έχει υποβληθεί σε στερητική ή επικουρική δικαστική συμπαράσταση,
- δ) να μην συμμετέχει στην μετοχική δομή ή στη διοίκηση Οργανισμού, αναγνωρισμένου σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 3409/2005,

ε) εφόσον διαθέτει σκάφος, ιδιόκτητο ή μισθωμένο, τα πιστοποιητικά αυτού να είναι σε ισχύ. Το σκάφος θα πρέπει να έχει τα απαραίτητα για την κατηγορία 5742 του εφόδια, φαρμακείο με το απαραίτητο φαρμακευτικό και επιδεσμικό υλικό στο οποίο θα συμπεριλαμβάνεται υποχρεωτικά μία φιάλη παροχής ιατρικού οξυγόνου με μάσκα και ένα πτυσσόμενο φορείο για την μεταφορά τυχών τραυματιών.

ζ) να εφαρμόζει την εκάστοτε κείμενη εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία για το απασχολούμενο σε αυτόν προσωπικό.

Είναι δυνατή η έκδοση άδειας Παροχέα και σε νομικό πρόσωπο, εφόσον η άσκηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας προβλέπεται ρητά από το καταστατικό του. Στην περίπτωση αυτή, οι προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν και στο πρόσωπο ενός τουλάχιστον από τους νόμιμους εκπροσώπους του νομικού προσώπου, του οποίου τα στοιχεία δηλώνονται στη Λιμενική Αρχή. Στην άδεια αναγράφεται η επωνυμία του νομικού προσώπου και συμπεριλαμβάνονται τα στοιχεία του νόμιμου εκπροσώπου.

2.23.3.5 Εμπορικά Καταστήματα Καταδυτικού Εξοπλισμού

Εμπορικά καταστήματα αμιγώς καταδυτικού χαρακτήρα και όχι σε συνδυασμό με καταστήματα αλιευτικού εξοπλισμού, υπάρχουν περίπου 50 σε ολόκληρη την Ελλάδα και συγκεκριμένα στις μεγάλες παραλιακές πόλεις, όπως Πειραιά, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Καβάλα κ.α.

Οργανωμένος ειδικός κλάδος για τα εμπορικά καταστήματα καταδυτικού εξοπλισμού στην Ελλάδα δεν υφίσταται μέχρι σήμερα και ως εκ τούτου ανήκουν στο εμπορικό επιμελητήριο της περιοχής που βρίσκεται το κάθε κατάστημα.

2.24 Θεωρία των Εμπλεκόμενων Φορέων

2.24.1 Θεωρητικό Υπόβαθρο

Το 1997 οι Mitchell, Agle και Wood δημοσίευσαν τη μελέτη τους «Σχετικά με μια Θεωρία Αναγνώρισης και Αξιολόγησης του Εμπλεκόμενου Φορέα: Ορίζοντας την Αρχή του Ποιος και Τι Πραγματικά Αξίζει». Στο άρθρο αυτό οι τρεις ερευνητές ανέπτυξαν μια θεωρία που είχε ως στόχο να εξελίξει τις υφιστάμενες θεωρίες προσέγγισης και ανάλυσης του «εμπλεκόμενου φορέα» στο πλαίσιο του διαχειριστικού περιβάλλοντος. Ουσιαστικά, πρότειναν μια νέα τυπολογία για την αναγνώριση και αξιολόγηση του εμπλεκόμενου φορέα βάσει τριών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων τα οποία μπορεί να κατέχει ή να μην κατέχει ο εμπλεκόμενος φορέας και τα οποία αφορούν (α) τη δύναμη επιρροής, (β) την καταλληλότητα εμπλοκής και (γ) την αμεσότητα ανταπόκρισης.

Η έννοια των «εμπλεκόμενων φορέων» αποτελεί εμπεδωμένη έννοια στην διαχειριστική επιστήμη αλλά και στον τρόπο σκέψης των διαχειριστών από το 1984 που ο Freeman εξέδωσε το βιβλίο-ορόσημο *Στρατηγική Διαχείριση: Μια προσέγγιση του εμπλεκόμενου φορέα*. Όμως παρά την ευρύτητα του όρου δεν υπάρχει συμφωνία για αυτό που ο Freeman (1984) αποκαλεί: η «Αρχή του Ποιος και Τι πραγματικά αξίζει» καθώς το αξίωμα αυτό εγείρει δύο βασικές ερωτήσεις: ποιος (ή τι) είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς μιας εταιρείας; Και προς ποιον (ή τι) οι διαχειριστές εφιστούν την προσοχή τους; Το πρώτο ερώτημα απαιτεί μια *κανονιστική θεωρία αναγνώρισης των εμπλεκόμενων φορέων*, για να εξηγήσει λογικά, γιατί οι διαχειριστές θα έπρεπε να θεωρούν συγκεκριμένες κατηγορίες οντοτήτων ως εμπλεκόμενους φορείς. Το δεύτερο ερώτημα απαιτεί μια *περιγραφική θεωρία αξιολόγησης των εμπλεκόμενων φορέων*, προκειμένου να εξηγήσει τις συνθήκες υπό τις οποίες οι διαχειριστές θεωρούν συγκεκριμένες κατηγορίες οντοτήτων ως εμπλεκόμενους φορείς.

Οι Mitchell, Agle και Wood(1997) επιχειρούν να αναπτύξουν τις παραπάνω θεωρίες επισημαίνοντας ότι είναι απαραίτητη μια θεωρία αναγνώρισης των εμπλεκόμενων φορέων που να μπορεί να διακρίνει κατά τρόπο αξιόπιστο τους εμπλεκόμενους από τους μη εμπλεκόμενους φορείς. Ιδιαίτερη έμφαση, όμως, δίνεται στην αναγκαιότητα μιας θεωρίας αξιολόγησης (πέρα απ' αυτή της αναγνώρισης) των εμπλεκόμενων φορέων, η οποία θα μπορεί να εξηγήσει σε ποιον και σε τι θα πρέπει οι διαχειριστές να εφιστούν πραγματικά την προσοχή τους καθώς μέσω αυτής ουσιαστικά ερευνάται η δυναμική των σχέσεων.

Μολονότι στην οικεία βιβλιογραφία εντοπίζεται πλήθος ορισμών για τον εμπλεκόμενο φορέα, βάση για την ανάλυση των Mitchell, Agle και Wood (1997)

αποτελεί ο ορισμός του εμπλεκόμενου φορέα κατά Freeman (1984): «οποιαδήποτε ομάδα ή άτομο που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από την επίτευξη των αντικειμενικών στόχων του οργανισμού». Η ευρύτητα του εν λόγω ορισμού βοηθάει στο να μην εξαιρεθεί εκ των προτέρων κανένας εμπλεκόμενος φορέας πραγματικός ή δυνητικός. Ακολούθως, εφαρμόζεται η αναγνώριση των εμπλεκόμενων φορέων και η κατηγοριοποίησή τους στη βάση κατοχής ή αποδιδόμενης κατοχής τους ενός, δύο ή ακόμα και των τριών από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: (1) δύναμη του εμπλεκόμενου φορέα να επηρεάζει την εταιρεία, (2) καταλληλότητα εμπλοκής του εμπλεκόμενου φορέα με την εταιρεία, και (3) αμεσότητα ανταπόκρισης σε αξιώσεις του εμπλεκόμενου φορέα επί της εταιρείας.

Η θεωρία των Mitchell, Agle και Wood(1997) παράγει μια πολυσήμαντη τυπολογία των εμπλεκόμενων φορέων βασισμένη στη δεοντολογική υπόθεση ότι αυτές οι μεταβλητές ορίζουν το πεδίο των εμπλεκόμενων φορέων.

Οικοδομώντας επί αυτής της τυπολογίας, οι μελετητές προτείνουν επιπροσθέτως μια θεωρία αξιολόγησης του εμπλεκόμενου φορέα. Στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας προτείνεται ένα δυναμικό μοντέλο, το οποίο επιτρέπει τη σαφή αναγνώριση της μοναδικότητας της κατάστασης και της διαχειριστικής αντίληψης, για να εξηγήσει το πώς οι διαχειριστές δίνουν προτεραιότητα στις σχέσεις του εμπλεκόμενου φορέα. Η τυπολογία της αναγνώρισης επιτρέπει να γίνουν προβλέψεις για τη διαχειριστική συμπεριφορά σε σχέση με την κάθε κατηγορία εμπλεκόμενου ,καθώς και γύρω από το πώς οι εμπλεκόμενοι φορείς μεταβαίνουν από την μια κατηγορία στην άλλη και τι σημαίνει αυτό για τους διαχειριστές. Στη θεωρία αξιολόγησης του εμπλεκόμενου φορέα, δεν προτείνεται ότι οι διαχειριστές θα έπρεπε να εφιστούν την προσοχή τους σε κάποιες εκ των κατηγοριών εμπλεκόμενων φορέων αλλά ότι, για να επιτύχουν συγκεκριμένους σκοπούς, οι διαχειριστές όντως εφιστούν συγκεκριμένα είδη προσοχής σε συγκεκριμένα είδη εμπλεκόμενων φορέων. Εν ολίγοις, η τυπολογία αναγνώρισης διευκολύνει να αναγνωριστούν οι διάφοροι τύποι πραγματικών εμπλεκόμενων φορέων, ενώ η θεωρία της αξιολόγησης διευκρινίζει τους λόγους για τους οποίους οι διαχειριστές ανταποκρίνονται στους εμπλεκόμενους φορείς με συγκεκριμένο τρόπο. Κατ' αυτό τον τρόπο τίθεται η βάση για μελλοντική εργασία στη θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα, η οποία διευκρινίζει πώς και υπό ποιες συνθήκες οι διαχειριστές δύνανται και θα έπρεπε να ανταποκρίνονται στους διάφορους τύπους εμπλεκόμενων φορέων.

Η επιχειρηματολογία συνεχίζει ως ακολούθως: Πρώτα, εξετάζεται η βιβλιογραφία του εμπλεκόμενου φορέα, τακτοποιώντας τις κατηγορηματικές και ενδεχόμενες θέσεις επί «Της Αρχής του Ποιος και Τι Πραγματικά Αξίζει». Ακολούθως παρουσιάζεται η άμυνα των τριών χαρακτηριστικών, κλειδιά- δύναμη επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής, και αμεσότητα ανταπόκρισης - ως μέσα αναγνώρισης των κατηγοριών των εμπλεκόμενων φορέων και εξετάζονται περιληπτικά οι κύριες οργανωτικές θεωρίες, προκειμένου να διευκρινιστεί πώς χειρίζονται αυτές τις τρεις ζωτικής σημασίας μεταβλητές. Κατόπιν, εισάγονται οι διαχειριστές και η αξιολόγηση στην εξέταση και αναλύονται οι κατηγορίες του εμπλεκόμενου φορέα οι οποίες προκύπτουν από την κατοχή του ενός, των δύο ή και των τριών αυτών χαρακτηριστικών, δίδοντας ιδιαίτερη προσήλωση στις διαχειριστικές επιπτώσεις της ύπαρξης και αξιολόγησης της κάθε κατηγορίας εμπλεκόμενου φορέα. Εν τέλει, απεικονίζονται οι δυναμικές ποιότητες της θεωρίας καταδεικνύοντας το πώς οι εμπλεκόμενοι φορείς μπορούν να μετατοπιστούν από τη μια κατηγορία στην άλλη, με σημαντικές συνέπειες για τους διαχειριστές και την ίδια την εταιρεία, και εξερευνώνται οι ερωτήσεις της έρευνας και οι κατευθύνσεις που αναδύονται από την θεωρία.

Στην ιστορία προσέγγισης της έννοιας του εμπλεκόμενου φορέα έχει διατυπωθεί από τους ερευνητές πλήθος ορισμών. Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται συμφωνία ως προς το τι είδους οντότητες μπορεί να είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς: Πρόσωπα, ομάδες, γειτονιές, οργανώσεις, οργανισμοί, κοινωνίες ακόμη και το ίδιο το φυσικό περιβάλλον θεωρούνται ως πραγματικοί ή εν δυνάμει εμπλεκόμενοι φορείς.

Οι ορισμοί των ερευνητών μπορούν να διακριθούν σε ευρείς και στενούς. Στη βάση του διαχωρισμού τους εντοπίζεται η έννοια του «διακυβεύματος». Σε γενικές γραμμές, οι μελετητές οι οποίοι προσπαθούν να περιορίσουν τον ορισμό του εμπλεκόμενου φορέα δίνουν έμφαση στην *καταλληλότητα εμπλοκής* βάσει της διεκδίκησης, η οποία μπορεί να συνίσταται σε συμβόλαιο, ανταλλαγή, νόμιμο τίτλο, νόμιμο δικαίωμα, ηθικό δικαίωμα, κατάσταση επικινδυνότητας, ή ηθικό ενδιαφέρον για τις ζημιές και τα οφέλη που προκύπτουν από τις ενέργειες της εταιρείας. Εν αντιθέσει, οι μελετητές οι οποίοι προτιμούν ένα ευρύ ορισμό, υπογραμμίζουν τη δύναμη του εμπλεκόμενου φορέα να επηρεάζει την συμπεριφορά της εταιρείας, ανεξαρτήτως εάν υπάρχουν βάσιμες διεκδικήσεις.

Οι Mitchell, Agle και Wood(1997) στην προσέγγιση τους γεφυρώνουν τις ανωτέρω πρακτικές, προτείνοντας ότι η ευρεία έννοια διαχείρισης του εμπλεκόμενου φορέα πρέπει να ορισθεί καταλληλότερα, ώστε να εξυπηρετήσει τα στενότερα συμφέροντα των καταλλήλως εμπλεκόμενων φορέων. Μέσα από την διαπραγμάτευση τους υποστηρίζουν ότι είναι απαραίτητο οι σχέσεις εμπλεκόμενου φορέα και διαχειριστή να αξιολογηθούν συστηματικά, επί πραγματικής και δυνητικής βάσης και υπό τους όρους της σχετικής απουσίας ή παρουσίας όλων ή κάποιων από τα τρία χαρακτηριστικά: δύναμη επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής και/ή αμεσότητα ανταπόκρισης. Αυτή θεωρούν ότι είναι και η προστιθέμενη αξία της θεωρίας αναγνώρισης του εμπλεκόμενου φορέα σε σχέση με άλλες συναφείς οργανωτικές θεωρίες.

2.24.2 Διασαφήνιση των Χαρακτηριστικών των Εμπλεκόμενων Φορέων

2.24.2.1 Δύναμη Επιρροής

Συνοψίζοντας στη διατύπωση τους προγενέστερους ορισμούς της δύναμης επιρροής (όπως του Webber και του Pfeffer) οι Mitchell, Agle και Wood(1997) καταλήγουν στο εξής αξίωμα: «η δύναμη επιρροής μπορεί να είναι περίπλοκο να διευκρινιστεί, αλλά δεν είναι και τόσο δύσκολο να αναγνωρισθεί: “[είναι] η ικανότητα εκείνων οι οποίοι κατέχουν τη δύναμη, να επιφέρουν τα αποτελέσματα που επιθυμούν” (Salancik & Pfeffer, 1974) ». Εγείρεται όμως το ερώτημα: πώς ασκείται η δύναμη επιρροής, ή εναλλακτικά, ποιες είναι οι βάσεις της δύναμης επιρροής;

Πάνω σ’ αυτό το ερώτημα έχει τοποθετηθεί ο Etzioni (1964) ο οποίος διακρίνει τρεις κατηγορίες δύναμης επιρροής βάσει των πόρων που χρησιμοποιούνται για την άσκησή της: την εξαναγκαστική, βασισμένη στους φυσικούς πόρους της πίεσης, της βίας ή του περιορισμού, τη χρηστική, βασισμένη σε υλικούς ή οικονομικούς πόρους, και τη δεοντολογική, βασισμένη σε συμβολικούς πόρους. Σημειώνεται όμως, ότι η κατοχή ή η πρόσβαση που μπορεί ένα συμβαλλόμενο μέρος μιας σχέσης να έχει στα παραπάνω μέσα συνιστά μια μεταβλητή. Ως εκ τούτου, η δύναμη επιρροής θεωρείται εφήμερη καθώς μπορεί να αποκτηθεί, όπως επίσης και να απωλεσθεί.

2.24.2.2 Καταλληλότητα Εμπλοκής

Στην προσπάθεια αξιολόγησης της φύσης των σχέσεων, ειδικά σε κοινωνικό επίπεδο, η καταλληλότητα εμπλοκής συχνά συνδυάζεται με τη δύναμη επιρροής. Παρόλα αυτά οι Mitchell, Agle και Wood(1997) επισημαίνουν, υιοθετώντας τη σχετική πρόταση του Weber (1947), ότι η καταλληλότητα εμπλοκής και η δύναμη επιρροής είναι διακριτά χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να συνδυαστούν για να δημιουργήσουν **εξουσία**, αλλά αυτό μπορεί να ισχύει επίσης και ανεξάρτητα. Ως εκ τούτου, συνιστούν ότι στη θεωρία αξιολόγησης του εμπλεκόμενου φορέα το χαρακτηριστικό της καταλληλότητας εμπλοκής στην ανάλυση των σχέσεων εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Χρησιμοποιώντας τον αρκετά περιγραφικό, σχετικό ορισμό του Suchman (1995) επεξηγούν ότι το χαρακτηριστικό της καταλληλότητας εμπλοκής είναι κάτι ευρύτερο και αποσπασματικότερο από μια προσωπική αντίληψη και έτσι μπορεί να οριστεί και να γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με διαφορετικούς τρόπους στα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης.

2.24.2.3 Αμεσότητα Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις

Το χαρακτηριστικό της αμεσότητας ανταπόκρισης στην ανάλυση του εμπλεκόμενου φορέα διαδραματίζει σύμφωνα με τους Mitchell, Agle και Wood(1997) καταλυτικό ρόλο, αφού, προστιθέμενο στα άλλα δύο, συντελεί στη μετακίνηση του θεωρητικού τους μοντέλου από στατικό σε δυναμικό. Ορίζουν την αμεσότητα ανταπόκρισης σε αξιώσεις ως το βαθμό στον οποίο οι αξιώσεις του εμπλεκόμενου φορέα χρήζουν άμεσης προσοχής ενώ αναγνωρίζουν σε αυτήν δύο βασικούς παράγοντες: α) ευαισθησία χρόνου και β) κρισιμότητα της αξίωσης. Η εν λόγω θεωρία δεν επιχειρεί να προσδιορίσει περαιτέρω τους παράγοντες αυτούς, αλλά να συλλάβει το απορρέον αποτέλεσμα τους -όταν οι παράγοντες αυτοί υφίστανται- ως αμεσότητα ανταπόκρισης και παραθέτοντας το με τα χαρακτηριστικά της δύναμης επιρροής και της καταλληλότητας εμπλοκής, να προσθέσει δυναμισμό στη συστηματική αναγνώριση των εμπλεκόμενων φορέων.

2.24.3 Πρόσθετα Γνωρίσματα των Χαρακτηριστικών του Εμπλεκόμενου Φορέα

Προκειμένου να υποστηριχθεί μια δυναμική θεωρία της αναγνώρισης και αξιολόγησης του εμπλεκόμενου φορέα, χρειάζεται να ληφθούν υπ' όψη αρκετές πρόσθετες συνέπειες της δύναμης επιρροής, καταλληλότητας εμπλοκής, και αμεσότητας ανταπόκρισης σε αξιώσεις. Πρώτον, κάθε χαρακτηριστικό συνιστά μια μεταβλητή και όχι μια σταθερή κατάσταση και έτσι μπορεί να αλλάξει για μια οποιαδήποτε ιδιαίτερη οντότητα ή σχέση εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή. Δεύτερον, η ύπαρξη ή ο βαθμός παρουσίας του κάθε χαρακτηριστικού είναι θέμα πολλαπλών αντιλήψεων και αποτελεί μια κατασκευασμένη παρά μια «αντικειμενική» πραγματικότητα. Τρίτον, ένα άτομο ή οντότητα μπορεί να μην κατέχει «συνειδητά» το χαρακτηριστικό ή, εάν συνειδητά το κατέχει, μπορεί να μην επιλέξει να ενεργοποιήσει κάποια σχετική συμπεριφορά. Αυτά τα γνωρίσματα των χαρακτηριστικών του εμπλεκόμενου φορέα είναι σημαντικά για το δυναμισμό της θεωρίας, καθώς παρέχουν ένα προπαρασκευαστικό πλαίσιο για να κατανοηθεί πώς οι εμπλεκόμενοι φορείς μπορούν να κερδίσουν ή να χάσουν στην αξιολόγησή τους από τους διαχειριστές μιας εταιρείας:

Ωστε, συνοψίζοντας :

1. Τα χαρακτηριστικά του εμπλεκόμενου φορέα αποτελούν μεταβλητές και όχι μια σταθερή κατάσταση.
2. Τα χαρακτηριστικά του εμπλεκόμενου φορέα αποτελούν κοινωνικά κατασκευασμένα και όχι αντικειμενική πραγματικότητα.
3. Συνειδητοποίηση και ηθελημένη άσκηση μπορεί να, ή και να μην διαπιστώνεται.

Αναφορικά με τη δύναμη επιρροής, οι Mitchell, Agle και Wood(1997) σημειώνουν ότι υφίσταται στις σχέσεις του εμπλεκόμενου φορέα σε λανθάνουσα μορφή και η άσκηση της πυροδοτείται από συνθήκες οι οποίες είναι έκδηλες στα άλλα δύο χαρακτηριστικά της σχέσης: την καταλληλότητα εμπλοκής και την αμεσότητα απόκρισης. Αυτό σημαίνει ότι η δύναμη εμπλοκής από μόνη της δεν εγγυάται υψηλή απόδοση σε μια σχέση εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή. Η

δύναμη επιρροής αποκτά κύρος μέσω της καταλληλότητας εμπλοκής και ασκείται μέσω της αμεσότητας ανταπόκρισης.

Σε σχέση με την καταλληλότητα εμπλοκής, σημειώνεται ότι οι διεκδικητές μπορεί ή μπορεί και να μην αντιληφθούν σωστά την καταλληλότητα εμπλοκής των διεκδικησέων τους. Παρομοίως, οι διαχειριστές μπορεί να έχουν αντιλήψεις της καταλληλότητας εμπλοκής του εμπλεκόμενου φορέα, οι οποίες να είναι σε αντίφαση με την αντίληψη του ίδιου του εμπλεκόμενου φορέα. Επίσης, όπως συμβαίνει και με τη δύναμη επιρροής η συνεισφορά της καταλληλότητας εμπλοκής στην αξιολόγηση του εμπλεκόμενου φορέα εξαρτάται από την αλληλεπίδραση με τα άλλα δύο χαρακτηριστικά: δύναμη επιρροής και αμεσότητα ανταπόκρισης. Η καταλληλότητα εμπλοκής αποκτά δικαιώματα μέσω της δύναμης επιρροής και φωνή μέσω της αμεσότητας ανταπόκρισης.

Ακολούθως, όπως ισχύει για τη δύναμη επιρροής και την καταλληλότητα εμπλοκής, έτσι και η αμεσότητα ανταπόκρισης αποτελεί ένα κοινωνικά δομημένο φαινόμενο αντίληψης, το οποίο μπορεί να γίνει αντιληπτό σωστά ή λανθασμένα από τον εμπλεκόμενο φορέα, τους διαχειριστές, ή από άλλους στο περιβάλλον της εταιρείας. Η αμεσότητα ανταπόκρισης από μόνη της δεν είναι επαρκής για να εγγυηθεί υψηλή αξιολόγηση στη σχέση εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή. Όταν, όμως, συνδυάζεται με τουλάχιστον ένα από τα άλλα χαρακτηριστικά, η αμεσότητα ανταπόκρισης θα αλλάξει τη σχέση, επιφέροντας αύξηση στην αξιολόγηση των διαχειριστών της εταιρείας. Συγκεκριμένα, σε συνδυασμό με την καταλληλότητα εμπλοκής, η αμεσότητα ανταπόκρισης προωθεί την πρόσβαση στα κανάλια λήψης αποφάσεων και σε συνδυασμό με τη δύναμη επιρροής, ενθαρρύνει τη μονόπλευρη δράση του εμπλεκόμενου φορέα. Σε συνδυασμό και με τα δυο, η αμεσότητα ανταπόκρισης πυροδοτεί ανταποδοτική αναγνώριση και δράση μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και των διαχειριστών.

Αυτά τα τρία γνωρίσματα των χαρακτηριστικών του εμπλεκόμενου φορέα, μεταβλητότητα, αντιλαμβανόμενη ποιότητα, μεταβλητή συνείδηση καθώς και θέληση, θέτουν το υπόβαθρο για μια μελλοντική ανάλυση της δυναμικής φύσης των σχέσεων εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή.

2.24.4 Ο Ρόλος του Διαχειριστή στη Θεωρία

Η ιδέα ότι ένας οργανισμός είναι ένας περιβαλλοντολογικά εξαρτώμενος συνασπισμός αποκλινόντων συμφερόντων, ο οποίος στηρίζεται στην απόκτηση της προσοχής των διαχειριστών στο κέντρο του συνδέσμου, προκειμένου να επιτευχθούν συμβιβασμοί μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, υποδηλώνει ότι η άποψη των διαχειριστών μπορεί να είναι ζωτικής σημασίας. Οι Mitchell, Agle και Wood(1997) προτείνουν ότι, μολονότι ομάδες μπορούν αξιόπιστα να αναγνωρισθούν ως εμπλεκόμενοι φορείς βασιζόμενοι στην κατοχή δύναμης επιρροής, καταλληλότητας εμπλοκής και αμεσότητας ανταπόκρισης σε σχέση με την εταιρεία, είναι οι διαχειριστές της εταιρείας εκείνοι οι οποίοι καθορίζουν ποιοι εμπλεκόμενοι φορείς είναι αξιολογήσιμοι και ως εκ τούτου θα τύχουν της προσοχής τους.

Εν ολίγοις, κάποιος μπορεί να αναγνωρίσει έναν εμπλεκόμενο φορέα μιας εταιρείας βασιζόμενος στα σχετικά χαρακτηριστικά, αλλά οι διαχειριστές μπορεί να ή μπορεί και να μην αντιληφθούν το πεδίο του εμπλεκόμενου φορέα ορθά. Οι εμπλεκόμενοι φορείς που θα τύχουν της προσοχής των διαχειριστών θα είναι μόνον εκείνοι οι οποίοι θα έχουν κριθεί ως υψηλής αξιολόγησης από τους διαχειριστές.

Λαμβάνοντας υπόψη προτάσεις άλλων θεωρητικών που υποδηλώνουν ότι η αντίληψη του διαχειριστή για τα χαρακτηριστικά του εμπλεκόμενου φορέα είναι κρίσιμη για την άποψη περί αξιολόγησής του, οι Mitchell, Agle και Wood(1997) αντιμετωπίζουν τα διαχειριστικά χαρακτηριστικά ως μια επίσης μεταβλητή και καταλήγουν στο ότι αποτελούν ένα σημαντικό ρυθμιστή της σχέσης εμπλεκόμενου φορέα-διαχειριστή.

2.24.5 Κατηγορίες του Εμπλεκόμενου Φορέα

Φτάνοντας στον πυρήνα της θεωρίας τους οι Mitchell, Agle και Wood(1997) με βάση τους διάφορους συνδυασμούς των χαρακτηριστικών των εμπλεκόμενων φορέων διακρίνουν επτά τύπους εμπλεκόμενου φορέα τους, οποίους κατατάσσουν σε τρεις κατηγορίες πάντα σε σχέση με την αξιολόγησή τους.

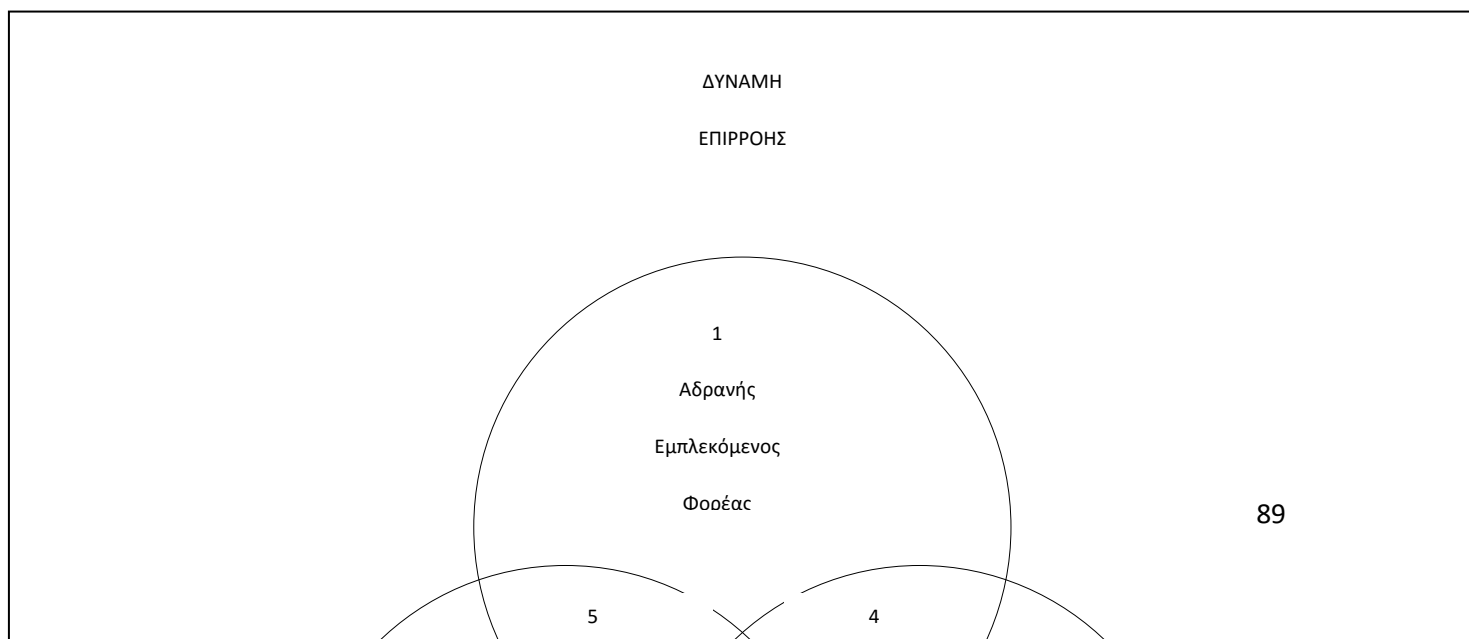
Προκύπτει έτσι η 1^η θεωρητική πρόταση σύμφωνα με την οποία, η αξιολόγηση του εμπλεκόμενου φορέα θα είναι θετικά συνδεδεμένη με το συσσωρευτικό αριθμό των χαρακτηριστικών του εμπλεκόμενου φορέα – δύναμη

επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής και αμεσότητα ανταπόκρισης – τα οποία γίνονται αντιληπτά από τους διαχειριστές ως παρόντα.

Προς χάριν ευκολίας, οι μελετητές υιοθετούν κάποια περιγραφικά ονόματα για να προσδιορίσουν τις κατηγορίες και τους τύπους των εμπλεκόμενων φορέων, ούτως ώστε και όπως φαίνεται στο σχήμα: οι εμπλεκόμενοι φορείς που διαθέτουν ή τους αποδίδεται η κατοχή ενός εκ των τριών χαρακτηριστικών ορίζονται ως «Λανθάνοντες» και αποτελούνται από τους αδρανείς, τους διακριτικούς και τους απαιτητικούς εμπλεκόμενους φορείς (πεδία 1,2,3, Σχήμα 2.3). Οι φορείς της κατηγορίας αυτής κρίνονται ως χαμηλής αξιολόγησης. Ακολουθώς, οι εμπλεκόμενοι φορείς οι οποίοι κατέχουν δύο χαρακτηριστικά, επειδή «κάτι προσδοκούν», προσδιορίζονται ως «Επίδοξοι» και αποτελούνται από τους κυρίαρχους, τους εξαρτώμενους και τους επικίνδυνους εμπλεκόμενους φορείς (πεδία 4,5,6). Οι φορείς της κατηγορίας αυτής κρίνονται ως μέτριας αξιολόγησης. Ο συνδυασμός και των τριών χαρακτηριστικών (συμπεριλαμβανομένων των δυναμικών σχέσεων μεταξύ τους) είναι το προσδιοριστικό γνώρισμα των εμπλεκόμενων φορέων υψηλής αξιολόγησης που χαρακτηρίζονται ως «Απόλυτοι» (πεδίο 7).

Τέλος, τα άτομα ή οι οντότητες που δεν κατέχουν κανένα από τα χαρακτηριστικά, δεν αποτελούν εμπλεκόμενους ή εν δυνάμει εμπλεκόμενους φορείς. (πεδίο 8).

Σχήμα 2.3: Η Τυπολογία του εμπλεκόμενου φορέα - Ένα, δύο ή τρία χαρακτηριστικά παρόντα

Αναλυτικότερα: *Λανθάνοντες Εμπλεκόμενοι Φορείς*. Οι φορείς αυτής της κατηγορίας δεδομένου ότι κατέχουν ένα από τα αναγνωρισμένα χαρακτηριστικά μπορεί να μη γίνουν αντιληπτοί από τους διαχειριστές, οι οποίοι επίσης δύνανται να μην ασχοληθούν μαζί τους.

Ειδικότερα: Το σχετικό χαρακτηριστικό ενός αδρανούς εμπλεκόμενου φορέα είναι η δύναμη επιρροής. Οι αδρανείς εμπλεκόμενοι φορείς κατέχουν δύναμη επιρροής για να επιβάλλουν τη θέλησή τους επί μιας εταιρείας, αλλά μην έχοντας μια σχέση κατάλληλης εμπλοκής ή αμεσότητας σε αξίωση, η δύναμη τους παραμένει αχρησιμοποίητη. Οι αδρανείς εμπλεκόμενοι φορείς έχουν μικρή ή καθόλου

αλληλεπίδραση με την εταιρεία. Όμως, λόγω της δυναμικής τους να αποκτήσουν ένα δεύτερο χαρακτηριστικό, η διαχείριση θα πρέπει να παραμένει ενήμερη γι' αυτούς, καθώς η δυναμική φύση της σχέσης εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή συνιστά ότι οι αδρανείς εμπλεκόμενοι φορείς θα καταστούν αξιολογήσιμοι για τους διαχειριστές, εάν αποκτήσουν είτε αμεσότητα ανταπόκρισης είτε καταλληλότητα εμπλοκής.

Οι διακριτικοί εμπλεκόμενοι φορείς κατέχουν το χαρακτηριστικό της καταλληλότητας εμπλοκής αλλά δεν έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν την εταιρεία, ούτε άμεσες αξιώσεις. Το σημείο- κλειδί συνίσταται στο ότι, απύσας της δύναμης και των άμεσων αξιώσεων, δεν υπάρχει απολύτως καμία πίεση στους διαχειριστές να εμπλακούν σε μια ενεργή σχέση μαζί τους, μολονότι οι διαχειριστές μπορεί να επιλέξουν να πράξουν τοιουτοτρόπως.

Όπου το μόνο σχετικό χαρακτηριστικό της σχέσης εμπλεκόμενου φορέα – διαχειριστή είναι η αμεσότητα ανταπόκρισης, ο εμπλεκόμενος φορέας περιγράφεται ως απαιτητικός. Οι απαιτητικοί εμπλεκόμενοι φορείς, εκείνοι με άμεσες αξιώσεις αλλά δίχως δύναμη επιρροής ούτε καταλληλότητα εμπλοκής, είναι τα «κουνούπια που βουίζουν στα αυτιά» των διαχειριστών: ενοχλητικά αλλά όχι επικίνδυνα, δεν εγγυώνται τίποτα περισσότερο από το να αποσπάσουν την προσοχή των διαχειριστών, ίσως όμως και όχι.

Βάσει των παραπάνω οι Mitchell, Agle και Wood(1997) καταλήγουν στη θεωρητική πρόταση 1^α, σύμφωνα με την οποία: Η αξιολόγηση του εμπλεκόμενου φορέα θα είναι χαμηλή, όταν μόνο ένα από τα χαρακτηριστικά του εμπλεκόμενου φορέα – δύναμη επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής, και αμεσότητα ανταπόκρισης – γίνεται αντιληπτό από τους διαχειριστές.

Επίδοξοι εμπλεκόμενοι φορείς. Καθώς εξετάζεται η εν δυνάμει σχέση μεταξύ των διαχειριστών και των εμπλεκόμενων φορέων με δύο ή τρία χαρακτηριστικά, παρατηρείται μια ποιοτικά διαφορετική ζώνη αξιολόγησης και μια αλλαγή στην ροπή, η οποία χαρακτηρίζει αυτή τη συνθήκη. Αν και οι εμπλεκόμενοι φορείς του ενός χαρακτηριστικού και άρα χαμηλής αξιολόγησης, αναμένεται να έχουν μια λανθάνουσα σχέση με τους διαχειριστές, οι εμπλεκόμενοι φορείς των δύο χαρακτηριστικών - μέτριας αξιολόγησης, φαίνεται ως «να αναμένουν κάτι», διότι ο συνδυασμός των δύο χαρακτηριστικών οδηγεί τον εμπλεκόμενο φορέα σε μια ενεργητική στάση με μια αντίστοιχη αύξηση της ανταπόκρισης της εταιρείας προς τα

συμφέροντά του. Επομένως, το επίπεδο σύγκρουσης μεταξύ των διαχειριστών και αυτών των αναμενόντων εμπλεκόμενων φορέων θα είναι μάλλον μεγαλύτερο. Άρα:

Πρόταση 1β: Η αξιολόγηση του εμπλεκόμενου φορέα θα είναι μέτρια εκεί όπου δύο εκ των χαρακτηριστικών – δύναμη επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής, αμεσότητα ανταπόκρισης – εκλαμβάνονται από τους διαχειριστές ως παρόντα.

Ειδικότερα, ως κυρίαρχοι εμπλεκόμενοι φορείς χαρακτηρίζονται αυτοί που διαθέτουν κατάλληλες αξιώσεις αλλά και την ικανότητα να ενεργούν επί αυτών των αξιώσεων (αν και μπορεί να επιλέξουν να μην ενεργήσουν). Οι κυρίαρχοι εμπλεκόμενοι φορείς είναι εκείνοι τους οποίους, πολλοί θεωρητικοί προσπαθούν να καθιερώσουν ως τους μόνους εμπλεκόμενους φορείς. Στην τυπολογία που αναλύεται εδώ, οι κυρίαρχοι εμπλεκόμενοι φορείς αναμένουν και λαβαίνουν αρκετή προσοχή από τους διαχειριστές, αλλά δεν είναι με κανένα τρόπο το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων προς το οποίο οι διαχειριστές θα έπρεπε να, ή όντως, σχετίζονται.

Ως εξαρτώμενοι εμπλεκόμενοι φορείς χαρακτηρίζονται εκείνοι που στερούνται δύναμης επιρροής αλλά έχουν άμεσες και κατάλληλες αξιώσεις. Ο σχετικός χαρακτηρισμός έγκειται στη διαπίστωση ότι οι φορείς αυτοί εξαρτώνται από άλλους (εμπλεκόμενους φορείς ή τους διαχειριστές) για τη δύναμη επιρροής που είναι αναγκαία, προκειμένου να υλοποιήσουν την επιθυμία τους.

Τέλος, όπου η αμεσότητα ανταπόκρισης και η δύναμη επιρροής χαρακτηρίζουν έναν εμπλεκόμενο φορέα ο οποίος στερείται καταλληλότητας εμπλοκής, αυτός θα είναι εξαναγκαστικός και πιθανότατα βίαιος και άρα καθίσταται κυριολεκτικά επικίνδυνος.

Απόλυτοι εμπλεκόμενοι φορείς. Οι Mitchell, Agle και Wood(1997) ορίζουν ως «αξιολόγηση» το βαθμό, στον οποίο οι διαχειριστές δίνουν προτεραιότητα στις ανταγωνιστικές αξιώσεις του εμπλεκόμενου φορέα. Επομένως:

Πρόταση 1γ: Η αξιολόγηση του εμπλεκόμενου φορέα θα είναι υψηλή, όταν και τα τρία χαρακτηριστικά του εμπλεκόμενου φορέα – δύναμη επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής και αμεσότητα ανταπόκρισης – εκλαμβάνονται από τους διαχειριστές ως παρόντα.

Εξ ορισμού, ένας εμπλεκόμενος φορέας ο οποίος επιδεικνύει ταυτόχρονα δύναμη επιρροής και καταλληλότητα εμπλοκής θα είναι ήδη μέλος ενός κυρίαρχου

συνασπισμού μιας εταιρείας. Όταν η αξίωση ενός τέτοιου εμπλεκόμενου φορέα είναι άμεση, οι διαχειριστές έχουν μια καθαρή και άμεση εντολή να υπηρετήσουν και δώσουν προτεραιότητα σε αυτήν την αξίωση του εμπλεκόμενου φορέα. Οποιοσδήποτε επίδοξος εμπλεκόμενος φορέας μπορεί να γίνει απόλυτος, αποκτώντας το χαρακτηριστικό που στερείται.

2.24.6 Συνέπειες της Έρευνας και Διαχείρισης μιας Δυναμικής Θεωρίας Αναγνώρισης του Εμπλεκόμενου Φορέα

2.24.6.1 Ο Δυναμισμός στις Σχέσεις Εμπλεκόμενου Φορέα – Διαχειριστή

Όπως επιδεικνύουν στην πραγμάτευσή τους οι Mitchell, Agle και Wood(1997), οι λανθάνοντες εμπλεκόμενοι φορείς μπορούν να αυξήσουν την αξιολόγησή τους προς τους διαχειριστές και να μετακινηθούν στην κατηγορία του επίδοξου εμπλεκόμενου φορέα, αποκτώντας μόνο ένα από τα αγνοούμενα χαρακτηριστικά. Εάν ο εμπλεκόμενος φορέας είναι ιδιαίτερα έξυπνος, π.χ. στην οικοδόμηση συνασπισμού, πολιτική δράση ή στην κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας, μπορεί να μετακινηθεί στην κατηγορία του «απόλυτου εμπλεκόμενου φορέα» (χαρακτηριζόμενος από υψηλή αξιολόγηση από τους διαχειριστές), ξεκινώντας από οποιαδήποτε θέση – λανθάνουσα, αναμενόμενη, ή εν δυνάμει.

Οι Mitchell, Agle και Wood(1997), ισχυρίζονται ότι, αν και οι περισσότεροι των θεωρητικών μπορεί να προσπαθήσουν για στατική σαφήνεια στο χάρτη του περιβάλλοντος του εμπλεκόμενου φορέα, οι διαχειριστές δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχνούν ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς αλλάζουν ως προς την αξιολόγησή τους και απαιτούν διαφορετικούς βαθμούς και τύπους προσοχής ανάλογα με την αποδιδόμενη σε αυτούς κατοχή των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών και ότι τα επίπεδα αυτών των χαρακτηριστικών, και ως εκ τούτου και η αξιολόγηση, δύνανται να διαφέρουν από περίπτωση σε περίπτωση και από χρονική στιγμή σε χρονική στιγμή. Παραθέτοντας σχετικά παραδείγματα οι Mitchell, Agle και Wood(1997), αποδεικνύουν ότι χρησιμοποιώντας την τυπολογία τους της αναγνώρισης, μπορεί να ερμηνευθεί συστηματικά η αξιολόγηση και ο δυναμισμός του εμπλεκόμενου φορέα.

2.24.6.2 Επαγωγικοί συλλογισμοί για τη Διαχείριση, Έρευνα, και Μελλοντικές Κατευθύνσεις

Σύμφωνα με τους ίδιους, το μοντέλο των Mitchell, Agle και Wood(1997) προσθέτει τις ζωτικές διαστάσεις της καταλληλότητας εμπλοκής και της αμεσότητας ανταπόκρισης στις τρέχουσες τεχνικές, οι οποίες δίνουν έμφαση στη δύναμη και τα συμφέροντα. Επί πλέον, επιτρέπει στους διαχειριστές μια συστηματικότερη ταξινόμηση των σχέσεών τους με τους εμπλεκόμενους φορείς, καθώς οι σχέσεις αυτές πραγματώνουν και «παραδίδουν» την αξιολόγηση στη δυναμική της εν εξελίξει επιχείρησης. Επιπροσθέτως, το τριών χαρακτηριστικών μοντέλο, επιτρέπει στους διαχειριστές να χαρτογραφήσουν την καταλληλότητα εμπλοκής των εμπλεκόμενων φορέων και ως εκ τούτου να γίνουν ευαίσθητοι επί των ηθικών συνεπειών των πράξεων τους σε σχέση με τον κάθε εμπλεκόμενο φορέα. Υπ' αυτή την έννοια, το μοντέλο αυτό στηρίζει και εκκινεί δεοντολογικές σκέψεις εντός του διαχειριστικού πλαισίου. Έτσι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν «η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα κρατά το κλειδί για μια πιο αποτελεσματική διαχείριση και για μια περισσότερο χρήσιμη και κατανοητή θεωρία της εταιρείας στην κοινωνία».

2.24.6.3 Η Διερεύνηση της Καταλληλότητας Εμπλοκής στη Θεωρία του Εμπλεκόμενου Φορέα

Συνοπτικά και σύμφωνα με τους εισηγητές της, η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα πρέπει να λογοδοτεί για τη δύναμη επιρροής και την αμεσότητα ανταπόκρισης, όπως επίσης, και για την καταλληλότητα εμπλοκής, άσχετα με το πόσο δυσάρεστα ή ανησυχητικά είναι τα αποτελέσματα. Οι διαχειριστές πρέπει να γνωρίζουν για τις οντότητες στο περιβάλλον τους, οι οποίες κατέχουν δύναμη και έχουν την πρόθεση να επιβάλλουν την θέλησή τους επί της εταιρείας. Η δύναμη επιρροής και η αμεσότητα εμπλοκής πρέπει να τύχουν προσοχής, εάν οι διαχειριστές πρόκειται να υπηρετήσουν τα νομικά και ηθικά συμφέροντα των κατάλληλα εμπλεκόμενων φορέων.

2.24.7 Τάσεις και Εξελίξεις στη Θεωρία των Εμπλεκόμενων Φορέων

Η θεωρία των εμπλεκόμενων φορέων έχει γνωρίσει εφαρμογή στην έρευνα διαχείρισης μεγάλου αριθμού και ποικιλίας οργανωτικών δομών πέρα από τις επιχειρήσεις, όπως στην πολιτική, στην παιδεία, σε συστήματα υγείας κ.α. ενώ από την αρχική της εμφάνιση στη σχετική βιβλιογραφία το 1984 με το πόνημα του Freeman *Στρατηγική Διαχείριση: Μια προσέγγιση του εμπλεκόμενου φορέα*, έχει τύχει διεξοδικής μελέτης, ανάλυσης και επανεκτίμησης με αποτέλεσμα την περαιτέρω εξέλιξή της.

Στην επιχειρησιακή διοίκηση, η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα έχει έρθει ακόμη και σε αντιπαράθεση με παραδοσιακές θεωρίες, οι οποίες τοποθετούν στο κέντρο της επιχειρησιακής διοίκησης τα συμφέροντα των μετόχων (Freeman, 2004). Σε άλλες περιπτώσεις, έχουν γίνει προσπάθειες διεύρυνσης της εν λόγω θεωρίας. Όπως αναφέρει ο Freeman (2004), η θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα λόγω του φιλόξενου πλαισίου της παρείχε την ευκαιρία να αναπτυχθεί μια συνολικότερη θεωρία, η οποία θα μπορούσε να συνδέσει μαζί έννοιες, όπως η θεωρία της διαμεσολάβησης, τα κόστη συναλλαγών, οι ανθρώπινες σχέσεις, η ηθική, ακόμη και το περιβάλλον.

Αυτή την ευκαιρία έχουν αξιοποιήσει θεωρητικοί, όπως οι Harrison και St. John (1994) (στο Freeman, 2004), οι οποίοι μπόρεσαν να συνδυάσουν τις παραδοσιακές προσεγγίσεις με τις προσεγγίσεις του εμπλεκόμενου φορέα, καθώς χρησιμοποιούν την προσέγγιση του εμπλεκόμενου φορέα ως ένα συνολικό περιβάλλον-πλαίσιο εντός του οποίου οι παραδοσιακές προσεγγίσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως στρατηγικά εργαλεία.

Οι ίδιοι, επίσης, διαφοροποιούν μεταξύ της ανάλυσης και της διαχείρισης του εμπλεκόμενου φορέα. Η διαχείριση του εμπλεκόμενου φορέα είναι οικοδομημένη επί μιας νοοτροπίας συνεταιρισμού, η οποία συμπεριλαμβάνει επικοινωνιακές, διαπραγματευτικές, συμβασιακές, διαχειριστικές και παρακινησιακές σχέσεις. Αυτές οι διαφορετικές πλευρές της διαχείρισης του εμπλεκόμενου φορέα παραμένουν ενωμένες χάρη στην επιχειρησιακή στρατηγική, η οποία προσδιορίζει τι ακριβώς αντιπροσωπεύει η εταιρεία. Η ηθική είναι μέρος αυτής της διαδικασίας, πρώτον επειδή η ανήθικη συμπεριφορά μπορεί να έχει υψηλό κόστος και δεύτερον, επειδή οι κώδικες ηθικής παρέχουν τη συνέπεια και εμπιστοσύνη που απαιτούνται προκειμένου να επιτευχθεί ωφέλιμη συνεργασία (Freeman, 2004).

Η άποψη, ότι οι επιχειρήσεις και η ηθική είναι συνδεδεμένες, αποτελεί και τη συμπερασματική θέση των Freeman, Wicks και Parmar (2004), οι οποίοι απαντώντας στους Sundaram & Inkpen (2004), επιχειρούν να αποσαφηνίσουν μια σειρά παρανοήσεων γύρω από τη θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα, αναδεικνύοντας παράλληλα τη σημασία της ηθικής παραμέτρου.

Ο ευρέως μνημονεύμενος και αποδεκτός ορισμός του Freeman(2004) αναφέρει ότι ο εμπλεκόμενος φορέας είναι «οποιαδήποτε ομάδα ή άτομο που μπορεί να επηρεάσει ή επηρεάζεται από την επίτευξη των στόχων του οργανισμού». Μπορούν να ομαδοποιηθούν ως ιδιοκτήτες, μη – ιδιοκτήτες, κάτοχοι δικαιωμάτων, συμβαλλόμενοι, επενεργούντες, προμηθευτές πόρων και εξαρτώμενοι από την εταιρεία (Mitchell, Agle & Wood, 1997).

Οι παραπάνω μπορούν να ταξινομηθούν σε ομάδες, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική διαχείριση. (Clarkson, 1995). Οι πρωτεύοντες εμπλεκόμενοι φορείς, γενικά, περιλαμβάνουν επενδυτές, υπαλλήλους, πελάτες, προμηθευτές και μετόχους της εταιρείας. Μερικές «δημόσιες ομάδες» (π.χ. κυβέρνηση και κοινότητες) είναι επίσης πρωτεύοντες εμπλεκόμενοι φορείς, καθώς παρέχουν υποδομή για τις λειτουργίες της εταιρείας. Οι δευτερεύοντες εμπλεκόμενοι φορείς, απ' την άλλη μεριά, έχουν ορισθεί από τον Clarkson (1995) ως «εκείνοι οι οποίοι επηρεάζουν ή επηρεάζονται από την επιχείρηση, αλλά δεν εμπλέκονται σε συναλλαγές με την επιχείρηση και δεν είναι ουσιώδεις για την επιβίωσή της». Είναι λιγότερο σημαίνοντες, αλλά διαθέτουν κάποιο επίπεδο δύναμης να συλλέξουν υποστήριξη και να επηρεάσουν τον οργανισμό (Frooman, 1999).

Η αποφασιστική θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα υποστηρίζει ότι η αποτελεσματική διαχείριση του εμπλεκόμενου φορέα και τα ευνοϊκά εταιρικά αποτελέσματα φαίνονται να βαδίζουν χέρι με χέρι. (Donaldson και Preston, 1995). Οι διαχειριστές πρέπει να είναι ενήμεροι των αναγκών των εμπλεκόμενων φορέων και, ακολούθως, να ευθυγραμμίσουν τη στρατηγική της εταιρείας, προκειμένου να εκπροσωπήσει πλησιέστερα αυτές τις ανάγκες (Wolfe και Putler, 2002). Η διαχείριση των εμπλεκόμενων φορέων έχει αυξανόμενα καταστεί σημαντικότερη και δυσκολότερη λόγω μιας «εντεινόμενης ηθικής ευαισθησίας, μεγαλύτερου ανταγωνισμού και ενός υπερδραστήριου και επικριτικού μέσου (Harrison και Freeman, 1999, στο O' Higgins και Morgan, 2006) Το παραπάνω είναι ιδιαιτέρως αληθές για τον πολιτικό στίβο.

Στο άρθρο των O' Higgins και Morgan(2006) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που έγινε επί πολιτικών κομμάτων και των εμπλεκόμενων αυτών φορέων. Ζητήθηκε από τα πέντε κύρια Ιρλανδικά πολιτικά κόμματα να κατονομάσουν τους πλέον σημαντικούς προς αυτούς εμπλεκόμενους φορείς, να εκτιμήσουν αυτούς τους εμπλεκόμενους φορείς αξιολογώντας τους ως προς τη δύναμη επιρροής, την καταλληλότητα εμπλοκής και την αμεσότητα ανταπόκρισης, καθώς και να περιγράψουν την έκταση και την ένταση της εμπλοκής του κόμματός τους, μαζί τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν, όπως θα μπορούσε να είναι αναμενόμενο, ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς οι οποίοι θεωρούνται περισσότεροι σημαντικοί στον οργανισμό απολαμβάνουν μεγαλύτερα επίπεδα δέσμευσης από τα κόμματα, από ό,τι εκείνοι οι οποίοι θεωρούνται λιγότερο κρίσιμοι. Η καταλληλότητα εμπλοκής είναι το πλέον σημαντικό χαρακτηριστικό για τα Ιρλανδικά πολιτικά κόμματα. Η παρουσία του χαρακτηριστικού της καταλληλότητας εμπλοκής είναι πιθανότερο να ενθαρρύνει ένα κόμμα να αξιολογήσει έναν εμπλεκόμενο φορέα πολύ περισσότερο από τη δύναμη επιρροής ή την αμεσότητα ανταπόκρισης. Η σπουδαιότητά της υπογραμμίζεται, πιθανόν, λόγω της δημόσιας και ιδεολογικής φύσης της πολιτικής.

Τα αποτελέσματα, επίσης, υποδηλώνουν ότι το πλαίσιο των Mitchell, Agle και Wood (1997) βάσει του οποίου η αξιολόγηση προσδιορίζεται από τη συνάθροιση δύναμης επιρροής, καταλληλότητας εμπλοκής και αμεσότητας ανταπόκρισης δεν εφαρμόζεται απαραίτητα ακριβώς. Η ισχυρή παρουσία ενός ή δύο εκ των χαρακτηριστικών μπορεί να σχετίζεται περισσότερο με την αξιολόγηση από ό,τι η απλή παρουσία και των τριών χαρακτηριστικών. Επίσης, τα τρία χαρακτηριστικά του ανωτέρω πλαισίου δεν φαίνεται να περιγράφουν πλήρως την αξιολόγηση για όλους τους οργανισμούς υπό μια γενική έννοια. Η επάρκεια των τριών χαρακτηριστικών υποστηρίζεται περισσότερο από οργανισμούς με έναν εστιασμένο, πραγματιστικό προσανατολισμό προς το «κέρδος». Όπως όμως παρατηρείται, οι περισσότεροι ιδεολογικά προσανατολισμένοι οργανισμοί μπορεί να αποδώσουν υψηλότερη αξιολόγηση στους εμπλεκόμενους φορείς οι οποίοι συνάδουν με την ιδεολογία τους, εν αντιθέσει προς εκείνους οι οποίοι κατέχουν δύναμη επιρροής, καταλληλότητα εμπλοκής και αμεσότητα ανταπόκρισης. Συνεπώς, η ιδεολογική διάσταση

διαπιστώνεται να είναι κάτι πέραν της καταλληλότητας εμπλοκής (O' Higgins και Morgan, 2006).

Η προσέγγιση της θεωρίας του εμπλεκόμενου φορέα των Mitchell, Agle και Wood (1997) χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση μελέτης που πραγματοποιήθηκε σε σχέση με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στις Ηνωμένες Πολιτείες, με στόχο να εξετάσει τα μεταβαλλόμενα επίπεδα αξιολόγησης μιας κρατικής επιχειρηματικής ομάδας, η οποία προσπάθησε να διαμορφώσει εκπαιδευτική πολιτική κατά τη διάρκεια της πενταετούς περιόδου εντατικής κρατικής μεταρρύθμισης (Mc Daniel και Miskel 2002).

Η εφαρμογή του μοντέλου των Mitchell, Agle και Wood(1997) στην ανάλυση εμπλοκής και αξιολόγησης ενός συγκεκριμένου φορέα, του Michigan Business Roundtable, αποδείχτηκε αποτελεσματική, με συνέπεια οι ερευνητές να συμπεράνουν ότι το μοντέλο του εμπλεκόμενου φορέα αποτελεί μια ορθή και χρήσιμη προοπτική από την οποία μπορεί κανείς να μελετήσει τις ομάδες αλλά και τα άτομα που εμπλέκονται στη διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής (Mc Daniel και Miskel 2002).

Όμως, παρά την επάρκεια του μοντέλου του εμπλεκόμενου φορέα στο πλαίσιο ανάλυσης της συγκεκριμένης περίπτωσης, οι ερευνητές σημειώνουν ότι το εν λόγω μοντέλο επιδέχεται περαιτέρω ανάπτυξη, όπως π.χ. βελτίωση της εμπειρικά βασισμένης επεξηγηματικής του δύναμης (Mc Daniel και Miskel 2002).

Η εφαρμογή του μοντέλου του εμπλεκόμενου φορέα κρίνεται αποτελεσματική και στην περίπτωση διαχείρισης της κοινοτικής υγείας, καθώς, όπως υποδεικνύουν τα αποτελέσματα σχετικής μελέτης, (Proenca 2003), η εν λόγω προσέγγιση βοηθά στην κατανόηση του κοινωνικού ρόλου και των ευθυνών των εταιρειών, ενώ έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί στην εξέταση «δύσκολων ως προς τη διαχείριση» θεμάτων, όπως οι επιχειρησιακές ηθικές πρακτικές, η εταιρική κοινωνική ευθύνη και οι πρακτικές περιβαλλοντικής προστασίας διαφόρων οργανώσεων (Harisson and Freeman, 1999, στο Proenca 2003).

Χρησιμοποιώντας την προσέγγιση του εμπλεκόμενου φορέα, η συγκεκριμένη μελέτη αναγνώρισε την ομάδα των εμπλεκόμενων στην κοινοτική υγεία φορέων, τους οποίους πρέπει να διαχειριστούν οι οργανισμοί φροντίδας υγείας, ανέλυσε τις στρατηγικές τους αξιολόγησης και επιρροής και εξέτασε το φάσμα των διαθέσιμων

αντιδράσεων των διαχειριστών φροντίδας υγείας. Γενικότερα, η εφαρμογή της προσέγγισης του εμπλεκόμενου φορέα επί του συγκεκριμένου πεδίου ανάλυσης της διαχείρισης της κοινοτικής υγείας, παρείχε χρήσιμα συμπεράσματα για το ρόλο καθενός από τους εμπλεκόμενους σ' αυτό το σύστημα φορείς, αλλά και για τις δυνατότητες ενίσχυσης του ρόλου αυτού (Proenca 2003).

Τη χρησιμότητα της εφαρμογής της θεωρίας του εμπλεκόμενου φορέα στη διαχείριση της δημόσιας υγείας επιβεβαιώνει και μια ακόμη έρευνα, που δίνει έμφαση στην αξιολόγηση των εμπλεκόμενων φορέων-οργανισμών (Page 2002). Σύμφωνα με την Page είναι κρίσιμο για τους διαχειριστές των υπηρεσιών της δημόσιας υγείας σε οποιοδήποτε επίπεδο, να σκεφτούν σοβαρά τη θεωρία του εμπλεκόμενου φορέα από την προοπτική του οργανισμού, καθώς οι διαχειριστές δημόσιας υγείας είναι υπεύθυνοι για τους εμπλεκόμενους στη δημόσια υγεία φορείς αλλά και η δημόσια υγεία αποτελεί εμπλεκόμενο φορέα σε άλλους οργανισμούς.

Στο άρθρο της η Page παρουσιάζει ένα καινοτομικό εργαλείο για τον προσδιορισμό της αξιολόγησης του εμπλεκόμενου φορέα οργανισμού, (το οποίο ονομάζει DOSS – Determination of Organization Stakeholder Salience), που βοηθά τους διαχειριστές στην εγκαθίδρυση προτεραιοτήτων για τις διεπιχειρησιακές σχέσεις, κατά τη διάρκεια στρατηγικού σχεδιασμού αλλά και στην καθημερινή διαδικασία λήψης αποφάσεων.

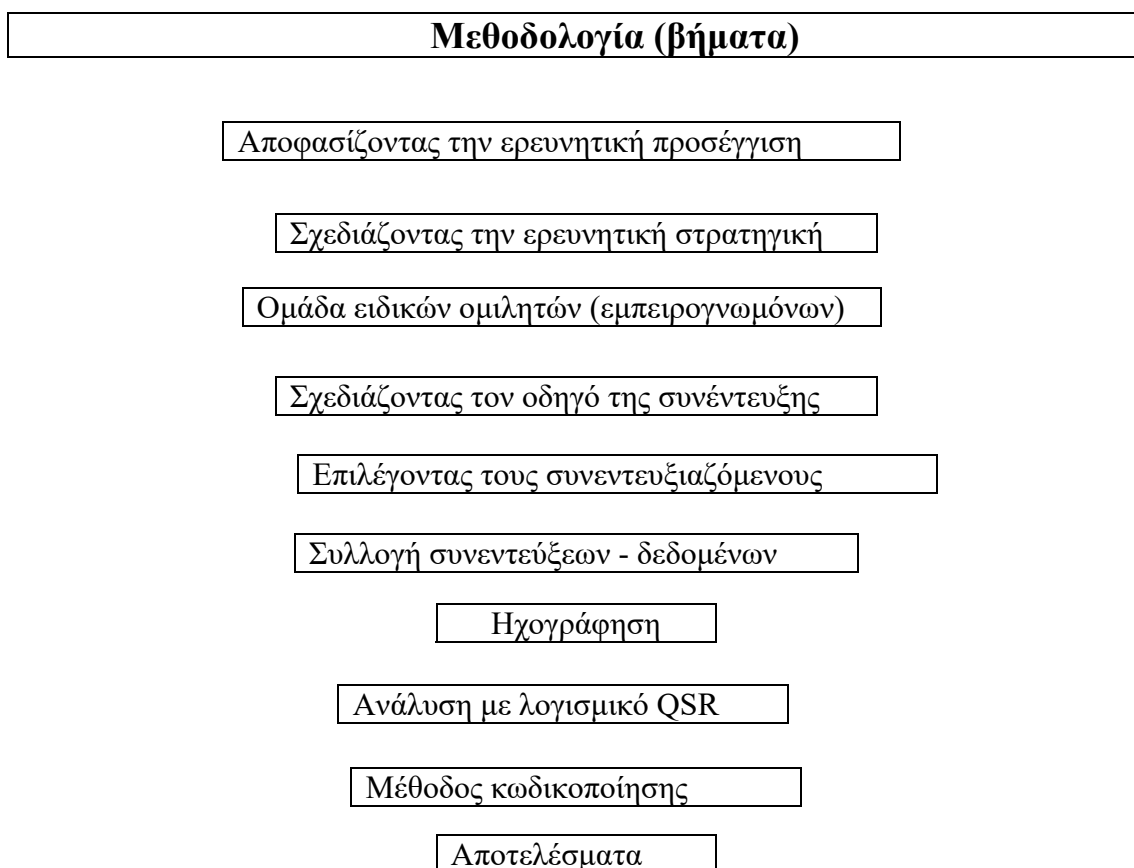
Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί ένα δείγμα περαιτέρω εξέλιξης της θεωρίας του εμπλεκόμενου φορέα, αφού με τα κατάλληλα εργαλεία αποδεικνύει τη χρησιμότητα της εφαρμογής της και για δημόσιους οργανισμούς πέρα από εταιρείες και για άλλους κερδοσκοπικούς φορείς.

Κεφάλαιο 3

3.1 Μεθοδολογία

Αυτό το κεφάλαιο ταξινομεί τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν, για να εξερευνηθεί και να γίνει κατανοητός ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων στη λήψη αποφάσεων σε οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού. Η ποιοτική έρευνα είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο στην αναγνώριση και κατανόηση αυτού του ρόλου. Μια ποικιλία από τεχνικές, όπως οι ομάδες

εστίασης, η των Δελφών προσέγγιση, συνεντεύξεις και παρατηρήσεις σε βάθος, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη συγκέντρωσης χρήσιμων δεδομένων αναφορικά με αυτόν το ρόλο (Weinstein, 1994). Η ποσοτική μεθοδολογία χρησιμοποιεί σε βάθος συνεντεύξεις για τη συγκέντρωση στοιχείων. Αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζει και αναλύει τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε σε αυτήν τη μελέτη (βλέπε σχήμα 7).

Σχήμα 7. Μεθοδολογία (βήματα)

3.2 Αποφασίζοντας την ερευνητική προσέγγιση

Χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική έρευνα σε αυτήν τη μελέτη λόγω του ότι ήταν η πλέον χρήσιμη στην εξήγηση των φαινομένων του ενδιαφέροντος και της ανεύρεσης του τρόπου εμπλοκής των άμεσα ενδιαφερόμενων φορέων στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων από οργανισμούς και εταιρείες που επιχειρούν στον καταδυτικό τουρισμό στην Ελλάδα. Τα ποιοτικά δεδομένα είναι ένα εργαλείο, το οποίο επιτρέπει στους ερευνητές να διερευνήσουν το βάθος, τα πρότυπα και τη νόηση ενός θέματος (McLean, Jensen & Hurd, 2004). Ασχολείται κυρίως με τις ιδιότητες, την κατάσταση και το χαρακτήρα (δηλαδή τη φύση των φαινομένων)

(Labuschagne,2003). Η ποιοτική έρευνα, γενικά, χρησιμοποιεί το φυσικό περιβάλλον και αναγνωρίζει τον ερευνητή ως το όργανο στην αλληλεπίδραση (Handerson, 1991). Οι ποιοτικοί ερευνητές προσεγγίζουν μια ερώτηση χωρίς μια υπόθεση ή μια ερώτηση για να αποδείξουν ή να διαψεύσουν, μάλλον, επιλέγουν να εστιάσουν στην κατανόηση των φαινομένων και ενδεχομένως στη δημιουργία νέας γνώσης (McLean, Jensen, & Hurd 2004). Οι ποιοτικές μεθοδολογίες προϋποθέτουν πολλαπλές υποκειμενικές πραγματικότητες, οι οποίες διαρκώς δομούνται και αναθεωρούνται. Σύμφωνα με τον Devers (1994), μερικές από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται συνήθως, περιλαμβάνουν φαινομενολογία, θεμελιωμένη θεωρία, εθνογραφία, βιογραφία, μέθοδο περίπτωσης, ερμηνευτική επιστήμη, αφηγηματική συστηματική έρευνα και ανάλυση της έλλογης διαδικασίας. Επίσης, ο Labuschagne (2003) δηλώνει ότι οι ποιοτικές μέθοδοι αποτελούνται από τρία είδη συλλογής δεδομένων:

1. Σε βάθος, αμφίπλευρες συνεντεύξεις·
2. Άμεση παρατήρηση και
3. Γραπτά έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων πηγών, όπως αμφίπλευρων γραπτών στοιχείων σε ερωτηματολόγια και προσωπικά ημερολόγια

Τα δεδομένα από τις αμφίπλευρες συνεντεύξεις αποτελούνται από απευθείας αποσπάσματα των ανθρώπων περί των εμπειριών τους, των απόψεων, των αισθημάτων και των γνώσεών τους. Τα δεδομένα από τις παρατηρήσεις αποτελούνται από λεπτομερειακές περιγραφές των συμπεριφορών των συμμετεχόντων, των δράσεων του προσωπικού, και του όλου πεδίου της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης. Η ανάλυση των εγγράφων αποφέρει περικοπές, αποσπάσματα, ή ολόκληρα εδάφια από καταχωρήσεις, αλληλογραφία, επίσημες αναφορές και αμφίπλευρες έρευνες.

Ο Handerson (1991) προτείνει τις ποιοτικές μεθόδους για ερευνητές που ενδιαφέρονται για τις μελέτες αναψυχής και ελευθέρου χρόνου, διότι οι ποιοτικές προσεγγίσεις επιτρέπουν σε κάποιον να απεικονίσει τις εμπειρίες του συμμετέχοντος και να αναγνωρίσει πολύπλοκες συμπεριφορές. Η ποιοτική προσέγγιση είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για τις εξερευνητικές, επεξηγηματικές και περιγραφικές μελέτες. Επιπλέον, ο Maxwell (1996) επισημαίνει πέντε συγκεκριμένους λόγους για τους οποίους η ποιοτική έρευνα ενδείκνυται ειδικά για αθλητικές επιστήμες. Αυτοί έχουν ως ακολούθως:

- Κατανόηση του συγκεκριμένου πλαισίου εντός του οποίου οι συμμετέχοντες ενεργούν, και της επίδρασης που έχει αυτό το πλαίσιο επί των ενεργειών τους
- Αναγνώριση απρόσμενων φαινομένων και επιρροών, και δημιουργία θεμελιωμένων θεωριών περί των τελευταίων
- Κατανόηση της διαδικασίας κατά την οποία γεγονότα και δράσεις λαμβάνουν χώρα
- Ανάπτυξη αιτιολογικών εξηγήσεων

Η αναγνώριση του ρόλου και της σημασίας των εμπλεκόμενων φορέων αναδύεται στα στρατηγικά σχέδια και τις προσωπικές απόψεις τις οποίες παρέχουν υψηλόβαθμα στελέχη των φορέων αυτών, και ως εκ τούτου, οι ερωτήσεις της έρευνας που θέτονται σε αυτήν τη μελέτη, υπέδειξαν την ποιοτική έρευνα ως την πλέον κατάλληλη μέθοδο.

Ο στόχος της μεθοδολογικής διαδικασίας αυτής της μελέτης ήταν να ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή και να ακούσει προσεκτικά τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις και τη γνώση των συνεντευξιζόντων. Η συνεισφορά των προσωπικών απόψεων ήταν επιθυμητή και ουσιώδης για την καλύτερη κατανόηση της θεωρίας των εμπλεκόμενων φορέων και των εφαρμογών της στον επιχειρηματικό κλάδο του καταδυτικού τουρισμού. Οι Browning και Hatch(1995) δηλώνουν τα ακόλουθα: «Οι ποιοτικές μέθοδοι συχνά προσαρμόζονται στο υπό διερεύνηση περιβάλλον, και συχνά ανακύπτουν ερωτήσεις, οι οποίες πολλές φορές μεταβάλλονται, καθώς οι μελέτες εξελίσσονται, καθιστώντας δύσκολη τη συλλογή των δεδομένων των κωδικοποιημένων περιγραφών και των διαδικασιών της ανάλυσης. Επί πλέον, η κατανόηση των συμφραζομένων μιας μελέτης είναι ουσιώδης για την επεξήγηση των ευρημάτων μιας ποιοτικής αναφοράς-πορίσματος και η σύνοψη των ευρημάτων σε λίγες λέξεις μπορεί να παραμορφώσει σημαντικές έννοιες, οι οποίες παρήχθησαν κατά τη μελέτη» (σελ. 100).

Είναι επίσης ουσιώδης η κατανόηση της γλώσσας και των απόψεων των συμμετεχόντων. Δίχως αυτήν την ουσιώδη κατανόηση, τα καταγεγραμμένα δεδομένα θα γίνονταν κατανοητά μόνον μέσω της επεξήγησης του ερευνητή και, επομένως, θα ήταν πλημμελή ευρήματα και ανακριβώς βασισμένα όσον αφορά τις πραγματικές απόψεις των συμμετεχόντων.

3.3 Η ποιοτική αποτίμηση της διαδικασίας

Σε ένα μεγάλο βαθμό, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των ποιοτικών δεδομένων εξαρτάται από τη μεθοδολογική επιδεξιότητα, την ευαισθησία και την εκπαίδευση του ερευνητή-αποτιμητή. Η επιδεξιότητα κατά την συνέντευξη περιλαμβάνει πολύ περισσότερα από το να γίνονται απλά ερωτήσεις (Labuschagne, 2003). Το κριτήριο της αξιοπιστίας για την ποιοτική έρευνα εστιάζεται στην αναγνώριση και ορθή καταγραφή των περιοδικών και συνεπών (ομογενών) ή ασυνεπών (ετερογενών) χαρακτηριστικών ως προτύπων, θεμάτων, παγκοσμίων απόψεων, και οποιωνδήποτε άλλων φαινομένων υπό μελέτη, σε παρόμοια ή διαφορετικά ανθρώπινα πλαίσια (Labuschagne, 2003).

3.4 Σχεδιάζοντας την ερευνητική στρατηγική

Πολλαπλές στρατηγικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη συγκέντρωση ποιοτικών δεδομένων. Μια από τις πλέον ευρέως χρησιμοποιούμενες στρατηγικές είναι η συνέντευξη. Ο Handerson (1991) δίνει έμφαση στη συνέντευξη ως την καλύτερη μέθοδο για την επιδίωξη ενός θέματος σε βάθος, λειτουργώντας με αποκαλυπτική μέθοδο και δημιουργώντας αλληλεπιδράσεις με τα άτομα. Ο σκοπός της συνέντευξης είναι να επιτρέψει στον ερευνητή να κατανοήσει την προοπτική του αποκρινόμενου. Ο Patton (2002) ενισχύει αυτήν την ιδέα λέγοντας: "Η ποιοτική συνέντευξη αρχίζει με την αξίωση ότι η προοπτική των άλλων είναι σημαντική, γνωστική και ικανή να είναι σαφής" (σελ. 341). Η συνέντευξη μπορεί να είναι δαπανηρή, χρονοβόρα, μεροληπτική, και μερικές φορές ανεπαρκής. Ωστόσο η μέθοδος παρέχει μερικά από τα πλέον πλούσια δεδομένα που μπορούν να βρουν οι ερευνητές.

Σύμφωνα με τον Handerson (1991), η συνέντευξη προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα με το να επιτρέπει στον ερευνητή να έχει καλύτερη κατανόηση των πολυπλοκοτήτων της κοινωνικής πραγματικότητας από ένα πλήθος προοπτικών. Σαν αποτέλεσμα, η συνέντευξη είναι ο καλύτερος τρόπος αναγνώρισης του ρόλου των

εμπλεκόμενων φορέων στη λήψη αποφάσεων σε οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού.

Ένα σημαντικό ζήτημα για τον ερευνητή και για τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις είναι να αισθάνονται άνετα μεταξύ τους. Προκατάληψη μπορεί να επέλθει κατά τη συλλογή δεδομένων για την ακεραιότητα της διερεύνησης. Ως εκ τούτου, πρέπει να δοθεί η πρέπουσα προσοχή στην αναγκαιότητα του να επιτραπεί η οικοδόμηση της εμπιστοσύνης και της αρμονικής σχέσης, προτού αναζητηθούν οι εμπειρίες, οι αντιλήψεις και η γνώση των συμμετεχόντων. Ο Hatch (1995) δήλωσε τα ακόλουθα σε σχέση με τη σπουδαιότητα οικοδόμησης αρμονικής σχέσης μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων: «Τα άτομα τα οποία είναι απρόθυμα ή ανίκανα να μοιραστούν τις αντιλήψεις τους σε αμφίπλευρες συνεντεύξεις ή εκείνα τα οποία είναι απρόθυμα ή ανίκανα να συμπεριφερθούν φυσικά, όταν παρακολουθούνται εκ του πλησίον, δεν αποτελούν καλούς συμμετέχοντες. « Ένα ουσιώδες στοιχείο σε οποιαδήποτε μελέτη, η οποία επιδιώκει να έχει πρόσβαση στις αντιλήψεις των συμμετεχόντων είναι η ανάπτυξη της εμπιστοσύνης και της αρμονικής σχέσης μεταξύ του ερευνητή και του συμμετέχοντος» (σελ. 125). Ο Riley (1996) προσθέτει στην υπεράνω δήλωση ότι οι ερωτήσεις της συνέντευξης θα πρέπει να είναι προσανατολιστικής φύσης και θα πρέπει να αποφεύγονται οι συγκεκριμενοποιήσεις, έτσι ώστε οι αποδίδοντες τις πληροφορίες να μπορούν να μιλήσουν περί του τι είναι σημαντικό για αυτούς.

3.5 Η Επιτροπή των ειδικών

Οι ερωτήσεις της συνέντευξης διαμορφώθηκαν βασισμένες σε βιβλιογραφία, σχετικής με το θέμα. Για να μειωθεί η προκατάληψη του λαμβάνοντος τη συνέντευξη, οι ερωτήσεις ήταν διαμορφωμένες έτσι, ώστε να ακολουθούν ένα πιο γενικευμένο πρωτόκολλο, όπου οι συμμετέχοντες μπορούσαν να εκφράσουν τις εμπειρίες και τη γνώση τους. Οι ερωτήσεις εξετάζονταν από μια επιτροπή ειδικών, αποτελούμενη από επαγγελματίες και στελέχη κυβερνητικών υπηρεσιών με εμπειρία ή/και αρμοδιότητες στον καταδυτικό τουρισμό, τις καταδύσεις γενικότερα, και την κυβερνητική πολιτική στο χώρο.

3.6 Σχεδιάζοντας τον Οδηγό της Συνέντευξης

Οι ερωτήσεις, οι σχετικές με τη γνώση της πληροφόρησης του υπόβαθρου του συνεντευξιαζόμενου ήταν:

1. Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι η αγορά των καταδύσεων στη χώρα μας και ποια η δυναμική της; Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην περιφέρεια;
2. Ποια είναι η άποψή σας για την ανάπτυξη καταδυτικών κέντρων με διεθνείς προδιαγραφές;
3. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τις καταδύσεις;(προβλήματα, ασάφειες)
4. Ποιοι είναι οι φορείς που, κατά τη γνώμη σας, εμπλέκονται στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού;
5. Ποια είναι η άποψή σας για τη δουλειά που γίνεται από τους εμπλεκόμενους φορείς που σχετίζονται με την καταδυτική δραστηριότητα (θετικά –αρνητικά);
6. Ποια είναι η άποψή σας για τη δύναμη που έχει ο φορέας που εκπροσωπείτε να επηρεάζει ουσιαστικά την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στη χώρα μας; Εξηγήστε τους λόγους.
7. Ιεραρχήστε και αξιολογήστε τους εμπλεκόμενους φορείς σύμφωνα με τη δύναμη που έχουν να επηρεάζουν τις εξελίξεις στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού. Εξηγήστε τις.
8. Αξιολογήστε την καταλληλότητα του φορέα που εκπροσωπείτε να εμπλέκεται ενεργά στα δρώμενα του κλάδου.
9. Ιεραρχήστε και αξιολογήστε τους εμπλεκόμενους φορείς σύμφωνα με την καταλληλότητα εμπλοκής στα πεδία δραστηριότητας του καταδυτικού τουρισμού. Εξηγήστε τις απόψεις σας για τον κάθε φορέα.
10. Πόσο άμεσα πιστεύετε ότι ο κλάδος πρέπει να ανταποκρίνεται στις αξιώσεις-αιτήματα –ανάγκες που εκφράζει ο φορέας σας;

11. Πόσο άμεσα πιστεύετε ότι ο κλάδος πρέπει να ανταποκρίνεται στις αξιώσεις-αιτήματα-ανάγκες που εκφράζουν όλοι οι υπόλοιποι εμπλεκόμενοι φορείς (κατά σειρά προτεραιότητας);
12. Προσθέστε ελεύθερα οποιαδήποτε άλλη πληροφορία πιστεύετε ότι σχετίζεται με το θέμα του καταδυτικού τουρισμού.

Ηθικές Θεωρήσεις. Η διεξαγωγή αυτής της έρευνας τελεί υπό την επίβλεψη τριμελούς διδακτορικής επιτροπής του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού του Πανεπιστημίου της Πελοποννήσου. Οι συνεντευξιαζόμενοι πληροφορήθηκαν ότι η συμμετοχή τους ήταν αυστηρά εθελοντική. Επίσης, τους δηλώθηκε ότι η συμμετοχή τους δεν θα τους έβλαπτε ψυχολογικά, οικονομικά, και εργασιακά.

Πληροφορημένη Συγκατάθεση. Πριν από τη συνέντευξη, σε κάθε εν δυνάμει συμμετέχοντα εστάλη μέσω φαξ ή μέσω e-mail μια αίτηση συγκατάθεσης η οποία περιέγραφε το σκοπό αυτής της μελέτης, τον προσδοκώμενο χρόνο που απαιτείτο, τους εν δυνάμει κινδύνους και τα οφέλη, την πληροφόρηση για την εμπιστευτικότητα και την αποζημίωση, και δηλώσεις που επιβεβαίωναν ότι η συμμετοχή ήταν εθελοντική και οι συμμετέχοντες θα μπορούσαν να αποχωρήσουν σε οποιοδήποτε χρόνο ή να αρνηθούν να απαντήσουν σε οποιαδήποτε ερώτηση χωρίς επίπτωση. Σε κάθε συμμετέχοντα εδόθη χρόνος να διαβάσει τη δήλωση συγκατάθεσης και η δυνατότητα να κάνει ερωτήσεις ή να εκφράσει ανησυχίες. Εάν το άτομο αποφάσιζε να συναινέσει, αυτός/αυτή υπέγραφε την αίτηση και την επέστρεφε (μέσω φαξ ή e-mail) στον ερευνητή. Ακολούθως καθοριζόταν ο χρόνος για τη συνέντευξη.

Εν Δυνάμει Κίνδυνοι και Οφέλη. Δεν υπήρχαν προβλεπόμενοι κίνδυνοι συνδεδεμένοι με τη συμμετοχή σε αυτήν τη μελέτη. Τα εν δυνάμει οφέλη ήταν οι ιδέες. Οι συμμετέχοντες θα μπορούσαν να ζητήσουν ένα αντίγραφο των τελικών αποτελεσμάτων μετά την περαίωση της μελέτης.

Εμπιστευτικότητα. Η έρευνα ήταν εμπιστευτική. Το όνομα του κάθε συμμετέχοντος δεν συσχετιζόταν με οποιαδήποτε πληροφορία που αυτός/αυτή παρείχε. Σε κάθε συμμετέχοντα δόθηκε ένας κωδικός αριθμός και ορίστηκαν κωδικοποιημένα ονόματα που χρησιμοποιήθηκαν σε όλα τα επίσημα αντίγραφα και

τις αναφορές. Οι ψηφιακά καταγεγραμμένες συνεντεύξεις φυλάχθηκαν σε ένα αρχείο του ηλεκτρονικού υπολογιστή της πανεπιστημιακής έδρας της επιτροπής. Ο ερευνητής έκανε τα επίσημα αντίγραφα των συνεντεύξεων. Όλα τα εκτυπωμένα αντίγραφα φυλάχθηκαν σε μια κλειδωμένη αρχειοθήκη, επίσης στο γραφείο της έδρας της επιτροπής. Οι μόνοι άνθρωποι οι οποίοι είχαν πρόσβαση στον κατάλογο και στα δεδομένα της έρευνας ήταν ο ερευνητής και τα μέλη της επιτροπής. Τα δεδομένα της έρευνας δεν καταμερίστηκαν με κανένα άλλο άτομο. Ο κατάλογος καταστράφηκε, όταν τελείωσε η μελέτη.

3.7 Η Συλλογή των Δεδομένων των Συνεντεύξεων

Όπως υποδηλώνει ο Devers (1994), οι συνεντεύξεις θα πρέπει να διεξάγονται σε χρόνο και τόπο βολικό για τους συμμετέχοντες. Κατ' ανάλογο τρόπο, οι συνεντεύξεις διήρκεσαν από μισή έως μια ώρα για κάθε αποκρινόμενο. Οι συνεντεύξεις διήρκεσαν κατά μέσο όρο 30 λεπτά. Ο ερευνητής ανέφερε σε όλους τους συμμετέχοντες ότι οι συνεντεύξεις καταγράφονταν. Η συνέντευξη άρχιζε με δημογραφικές ερωτήσεις του ερευνητή προς κάθε συμμετέχοντα. Αυτή η προσέγγιση επέτρεψε στον ερευνητή να διερευνήσει το υπόβαθρο του συμμετέχοντος. Μια τεχνική ποιοτικής συνέντευξης εφαρμόστηκε για να αποτιμηθούν οι εμπειρίες και οι αντιλήψεις του συμμετέχοντος.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, ο ερευνητής προέτρεψε τους συμμετέχοντες να αναπτύξουν τις θέσεις των διαφόρων φορέων, τους οποίους και εκπροσωπούν, σχετικά με την οργάνωση και/ή διαχείριση του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Καταγραφή δεδομένων. Ο Riley (1996) υποδεικνύει την ηχητική εγγραφή ως την προτιμητέα μέθοδο για την ακριβή (πιστή) καταγραφή των συζητήσεων της συνέντευξης. Το κύριο όφελος της ηχητικής εγγραφής των συνεντεύξεων είναι η ύπαρξη της πιστής αναπαραγωγής των δεδομένων της έρευνας (Handerson, 1991). Γι' αυτό το λόγο, χρησιμοποιήθηκαν η ηχητική εγγραφή και η ηχογράφηση.

Η χειρόγραφη λήψη σημειώσεων δύναται να είναι επιλεκτική όταν καταγράφονται συνομιλίες και οι ερευνητές συχνά διαπιστώνουν ότι οι γραπτές

καταγραφές είναι ατελείς (Douglas, 1985). Παρόλα αυτά, η λήψη σημειώσεων σε συνδυασμό με την ηχητική εγγραφή μπορεί να είναι χρήσιμες στην επισήμανση των κύριων σημείων της συνέντευξης. Επιπλέον, οι γραπτές σημειώσεις λήφθηκαν ταυτόχρονα για να υπογραμμιστούν συγκεκριμένες απαντήσεις που δόθηκαν από τους συμμετέχοντες.

Επίσημη Αντιγραφή. Οι συνεντεύξεις αντιγράφηκαν επί λέξει από τον ερευνητή. Τα ακριβή αντίγραφα εστάλησαν στους συνεντευξιαζόμενους για να επιβεβαιώσουν ότι οι επίσημες αντιγραφές ήταν σωστές.

Ανάλυση με το Λογισμικό QSR. Ένα ποιοτικό λογισμικό πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή (QSR NVivo) χρησιμοποιήθηκε για να διαχειριστεί τον κώδικα και να αναλύσει συστηματικά τα δεδομένα. Συγκεκριμένες μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν κατά την διάρκεια της ανάλυσης συμπεριλαμβανομένων τριών βασικών τύπων κωδίκων: ανοικτού, αξονικού και επιλεκτικού. Η κωδικοποίηση του ανοικτού τύπου συνετέλεσε στη διαμόρφωση κατηγοριών βασιζόμενων σε διακεκριμένες μονάδες (πχ. παραγράφους, προτάσεις, λέξεις). Σε κάθε μονάδα δόθηκε μια ονομασία, η οποία αντιπροσώπευε το παρατηρηθέν φαινόμενο.

Η κάθε λέξη εμπειρίχε μια θεματική συνάφεια και σημασία. Η αξονική κωδικοποίηση αποτελείτο από την εξερεύνηση της αλληλοσυσχέτισης μεταξύ και εντός αυτών των κατηγοριών. Η τελική φάση της ανάλυσης, υπό τον όρο επιλεκτική κωδικοποίηση, κατέληγε στην αναγνώριση ενός κύριου θέματος, το οποίο ενσωμάτωνε όλες τις άλλες κατηγορίες από τα πρώιμα στάδια της επεξεργασίας.

Κεφάλαιο 4

4.1 Ανάλυση των Δεδομένων

Πριν από την έναρξη των συνεντεύξεων είχαν δημιουργηθεί τρεις εκτενείς κατηγορίες με σκοπό να αποτελέσουν το υπόβαθρο για το σχεδιασμό της μελέτης. Μια περιληπτική περιγραφή των κατηγοριών αυτών αλλά και των ερωτήσεων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο κάθε μιας εξ αυτών βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει τον προσανατολισμό της παρούσας μελέτης. Η διερεύνηση και συζήτηση των ευρημάτων της μελέτης παρατίθενται ως ακολούθως:

4.1.1 Κατηγορία 1 - Ζητήματα Καταδυτικής Αγοράς

Ερώτηση 1: Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι η αγορά των καταδύσεων στη χώρα μας και ποια η δυναμική της; Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην περιφέρεια ;

Ερώτηση 2: Ποια είναι η άποψή σας για την ανάπτυξη καταδυτικών κέντρων με διεθνείς προδιαγραφές;

Ερώτηση 3: Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τις καταδύσεις; (προβλήματα, ασάφειες)

4.1.2 Κατηγορία 2 - Ο ρόλος των Εμπλεκόμενων Φορέων

Ερώτηση 4: Ποιοι είναι οι φορείς που, κατά τη γνώμη σας, εμπλέκονται στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού;

Ερώτηση 5: Ποια είναι η άποψή σας για τη δουλειά που γίνεται από τους εμπλεκόμενους φορείς που σχετίζονται με την καταδυτική δραστηριότητα; (θετική –αρνητική)

4.1.3 Κατηγορία 3 - Εφαρμογή της Θεωρίας των Εμπλεκόμενων Φορέων

Ερώτηση 6: Ποια είναι η άποψή σας για τη δύναμη που έχει ο φορέας που εκπροσωπείτε να επηρεάζει ουσιαστικά την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στη χώρα μας; Εξηγήστε τους λόγους.

Ερώτηση 7: Ιεραρχήστε και αξιολογήστε τους εμπλεκόμενους φορείς σύμφωνα με τη δύναμη που έχουν να επηρεάζουν τις εξελίξεις στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού. Εξηγήστε τις απόψεις σας για τον κάθε φορέα.

Ερώτηση 8: Αξιολογήστε την καταλληλότητα του φορέα που εκπροσωπείτε να εμπλέκεται ενεργά στα δρώμενα του κλάδου.

Ερώτηση 9: Ιεραρχήστε και αξιολογήστε τους εμπλεκόμενους φορείς σύμφωνα με την καταλληλότητα εμπλοκής στα πεδία δραστηριότητας του καταδυτικού τουρισμού. Εξηγήστε τις απόψεις σας για τον κάθε φορέα.

Ερώτηση 10: Πόσο άμεσα πιστεύετε ότι ο κλάδος πρέπει να ανταποκρίνεται στις αξιώσεις-αιτήματα-ανάγκες που εκφράζει ο φορέας σας;

Ερώτηση 11: Πόσο άμεσα πιστεύετε ότι ο κλάδος πρέπει να ανταποκρίνεται στις αξιώσεις-αιτήματα-ανάγκες που εκφράζουν όλοι οι υπόλοιποι φορείς (κατά σειρά προτεραιότητας);

Αρχής γενομένης από την πρώτη κατηγορία, ήτοι *τα ζητήματα της καταδυτικής αγοράς*, οι ερωτηθέντες παρείχαν γενικές πληροφορίες για την αγορά του καταδυτικού τουρισμού. Ήταν σημαντικό να εκτιμηθεί η τρέχουσα κατάσταση της συγκεκριμένης αγοράς αλλά και η μελλοντική δυναμική της. Η εξέταση της τρέχουσας κατάστασης των ζητημάτων παρέχει σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς την ευκαιρία να κοιτάξουν βαθιά στα προβλήματα ή τα επιτεύγματα της αγοράς και να προβούν σε υποθέσεις για τους λόγους που βρίσκονται πίσω από την υγιή ή προβληματική της ανάπτυξη. Στην ίδια κατηγορία ερωτήσεων εκτιμήθηκε επίσης το νομοθετικό πλαίσιο που περικλείει την εν λόγω αγορά. Η αναγνώριση των προβλημάτων που αφορούν τις ασάφειες του νόμου αλλά και τους κανόνες και πρακτικές της αγοράς αποτελεί ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος, το οποίο θα διευκολύνει την εφαρμογή των κατάλληλων λειτουργιών και θα έλκει τους επενδυτές / εμπλεκόμενους φορείς, οι οποίοι θα θελήσουν να αποτελέσουν μέρος της αναπτυσσόμενης αγοράς προκειμένου να αντιληφθούν το

κέρδος ή άλλες μη απτές ωφέλειες (ανάπτυξη του αθλητισμού, κοινωνική συνοχή, ευκαιρίες για συμμετοχή, τοπική ανάπτυξη κ.α.)

Στη δεύτερη κατηγορία ερωτήσεων, ήτοι *ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων*, οι ερωτηθέντες εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με τους ποικίλους ρόλους που οι διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς διαδραματίζουν, σχολιάζοντας παράλληλα για το πόσο επιτυχώς εκπληρώνουν οι εν λόγω φορείς τους ρόλους τους.

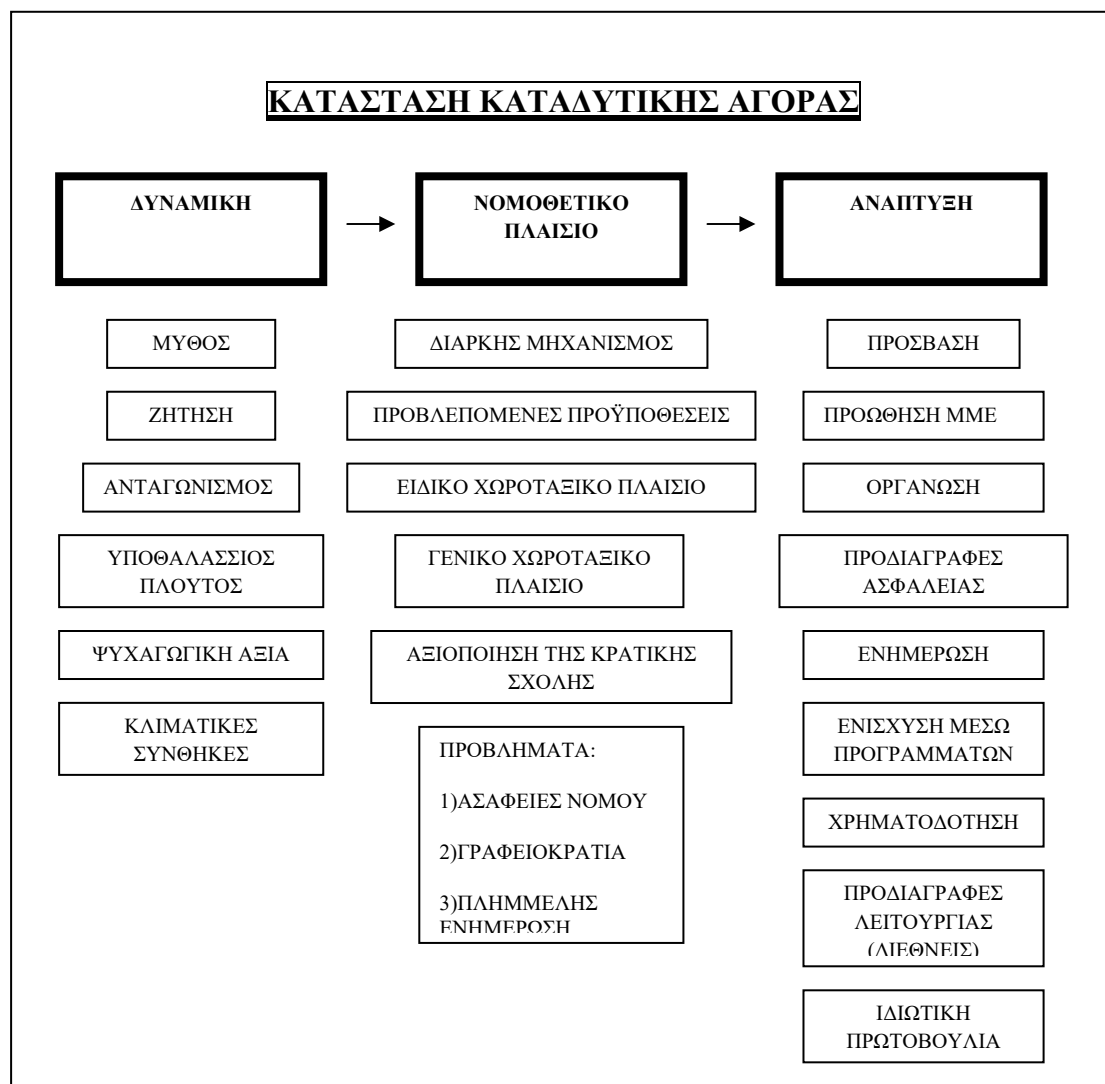
Η τρίτη κατηγορία ερωτήσεων, δηλαδή *η εφαρμογή της θεωρίας των εμπλεκόμενων φορέων*, συγκέντρωσε πληροφορίες που αφορούν την εφαρμογή της θεωρίας των εμπλεκόμενων φορέων στην καταδυτική αγορά. Οι ερωτήσεις, οι οποίες βασίζονται στη θεωρία των Mitchell, Agle and Wood(1997), αφορούν ουσιαστικά μια εμπειρική εκτίμηση της δύναμης, της καταλληλότητας εμπλοκής αλλά και της αξιολόγησης των εμπλεκόμενων φορέων από εκείνους που σχετίζονται με την αγορά των καταδύσεων στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα θα αποκαλύψουν την πολυπλοκότητα των σχέσεων εντός της αγοράς, ενώ θα βοηθήσουν τους ερευνητές να εξάγουν ασφαλέστερα συμπεράσματα για τις στρατηγικές προσεγγίσεις που θα πρέπει να εφαρμοστούν στο εγγύς μέλλον.

Οι ερωτήσεις αυτές οδήγησαν στο συγκεκριμένο σχεδιασμό της παρούσας μελέτης, ο οποίος, όπως επισημάνθηκε και στο Τρίτο κεφάλαιο, αφορούσε την πραγματοποίηση συνεντεύξεων και την ανάλυση των καταγεγραμμένων πληροφοριών. Ο πίνακας 4.1. παρέχει μια συνοπτική εικόνα των κατηγοριών, των θεματικών κατηγοριών και των υποθεμάτων, ως μέρος της διαδικασίας στην οποία ενεπλάκησαν οι ερωτηθέντες.

Στο παρόν τμήμα της μελέτης θα επιχειρηθεί μια αναλυτική περιγραφή του πίνακα (αρχίζοντας από την πάνω αριστερή πλευρά του). Οι θεματικές κατηγορίες, όπως η *δυναμική*, το *νομοθετικό πλαίσιο* και η *ανάπτυξη* απεικονίζονται ως συστατικά στοιχεία της κατηγορίας *Ζητήματα της Καταδυτικής Αγοράς*. Η θεματική κατηγορία *Φορείς* αποτελεί τη μόνη αντίστοιχη κατηγορία για το *Ρόλο των Εμπλεκόμενων Φορέων*.

Για κάθε μια από τις θεματικές κατηγορίες δίνεται ένας αριθμός από επί μέρους υποθέματα, τα οποία περιγράφουν τις απόψεις που εξέφρασαν οι ερωτηθέντες σε σχέση με τα ζητήματα για τα οποία ζητήθηκε η γνώμη τους.

Πίνακας 4.1: Κατάσταση της καταδυτικής αγοράς

4.2 Ζητήματα Καταδυτικής Αγοράς

Στην πρώτη κατηγορία διερευνήθηκε η κατάσταση των ζητημάτων της καταδυτικής αγοράς. Η ανάλυση των πληροφοριών απέδωσε τη δημιουργία των εξής τριών θεματικών κατηγοριών: (1) Δυναμική, (2) Νομοθετικό Πλαίσιο και (3) Ανάπτυξη. Τα υποθέματα κάθε μίας εκ των παραπάνω κατηγοριών έχουν ως εξής:

1. Δυναμική: (1) Μύθος, (2) Ζήτηση, (3) Ανταγωνισμός, (4)Υποθαλάσσιος Πλούτος, (5) Ψυχαγωγική Αξία και (6) Κλιματικές Συνθήκες.

2. Νομοθετικό Πλαίσιο: (1) Διαρκής Μηχανισμός, (2) Προβλεπόμενες Προϋποθέσεις, (3) Αξιοποίηση της Κρατικής Σχολής, (4) Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο, (5) Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο, (6) Αξιοποίηση της Κρατικής Σχολής, (7) Προβλήματα.
3. Ανάπτυξη: (1) Πρόσβαση, (2) Προώθηση από Μ.Μ.Ε., (3) Οργάνωση, (4) Προϋποθέσεις Ασφαλείας, (5) Ενημέρωση, (6) Ενίσχυση μέσω Προγραμμάτων, (7) Χρηματοδότηση, (8) Προδιαγραφές Λειτουργίας, (9) Ιδιωτική Πρωτοβουλία.

4.2.1 Δυναμική

Μύθος. Ένα από τα θέματα που ηγέρθησαν εντός της πρώτης θεματικής κατηγορίας σχετίζεται με το «μύθο» της περιοχής, όπου μπορεί να εντοπίζεται ένα καταδυτικό κέντρο. Οι ερωτηθέντες σχετικά ανέφεραν τα ακόλουθα: Το Υποκείμενο 1 ανέφερε ότι: “Σημαντικό ρόλο, όμως, παίζει ο «μύθος» του κάθε τόπου σε σχέση με την κατάδυση σε συνδυασμό με το γενικότερο «κλίμα» βιώματος του τουρίστα καταδύτη στον τόπο αυτόν”, ενώ πρόσθεσε: “Στο βαθμό που θα μπορέσουν να συμπληρώσουν μια οργάνωσή τους με διεθνείς προδιαγραφές με τον τοπικό «μύθο» και το βιωματικό «κλίμα», τότε μπορούμε να έχουμε στη χώρα μοναδικούς καταδυτικούς προορισμούς”.

Ζήτηση. Το αίτημα για καταδυτική δραστηριότητα ήταν ένα άλλο θέμα που προέκυψε από τη διαδικασία λήψης συνεντεύξεων. Σύμφωνα με το Υποκείμενο 7: “Στην Ελλάδα εκτιμώ ότι υπάρχουν περίπου 5000 αυτοδύτες.” Τα σχόλια του Υποκειμένου 3 υποστήριζαν την προηγούμενη δήλωση, καθώς ανέφερε ότι: “Στην Ελλάδα, την τελευταία δεκαετία, υπάρχει μια αυξανόμενη ζήτηση για καταδύσεις στο νέο κόσμο ιδιαίτερα, τόσο σε γυναίκες όσο και άνδρες. Στην Αθήνα, υπάρχουν ήδη αρκετά καταδυτικά κέντρα και πιστεύω ότι έχουμε δυνατότητες μεγάλης ανάπτυξης και στην Περιφέρεια, ενδεχομένως βρίσκοντας νέους τόπους καταδύσεων, όπως καταδυτικά πάρκα, θαλάσσια πάρκα, ναυάγια κ.α.” Το Υποκείμενο 5 επιβεβαιώνει αυτή την τάση αναφέροντας ότι: “Δυο χρόνια μετά την έναρξη λειτουργίας του νέου πλαισίου, περίπου 160 πιστοποιημένα καταδυτικά κέντρα λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα. Ο αριθμός των καταδυτικών κέντρων παρουσιάζει έντονα αυξητική τάση.” Το Υποκείμενο 1 συμπεραίνει ότι: “οι

δυνατότητες ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Περιφέρεια είναι τεράστιες κυρίως στα νησιά του Αιγαίου.” Τέλος, το Υποκείμενο 2 προσθέτει: “οι Περιφέρειες έχουν δυνατότητα ανάπτυξης, αν υπολογίσουμε ότι η Ελλάδα έχει πάρα πολλά νησιά. Βέβαια δεν υπάρχει και σε κάθε νησί καταδυτικό κέντρο, υπάρχουν μόνο στα μεγάλα νησιά.”

Ανταγωνισμός. Όπως διαπιστώνεται, η καταδυτική αγορά πρέπει να στραφεί στην αναζήτηση πελατών, όχι μόνο στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στο εξωτερικό, έλκοντας ενδιαφερόμενους και από άλλες χώρες. Το Υποκείμενο 1 επαληθεύει αυτή τη διαπίστωση αναφέροντας πως μολονότι: “...η αγορά των καταδύσεων στη χώρα μας βρίσκεται σε νηπιακό στάδιο, ...η δυναμική της είναι πολύ μεγάλη τόσο απευθυνόμενη στους εγχώριους εν δυνάμει πελάτες της, όσο κυρίως απευθυνόμενη στους Ευρωπαίους και αργότερα τους εκτός Ευρώπης εν δυνάμει πελάτες της.” Το Υποκείμενο 2 θέτει ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής καταδυτικής αγοράς, το οποίο συνίσταται στην ελλιπή πληροφόρηση των ξένων αγορών για τη διαθεσιμότητα καταδυτικών ευκαιριών στην Ελλάδα λέγοντας ότι: “οι δυνατότητες ανάπτυξης νομίζω ότι είναι πάρα πολύ μεγάλες στην Περιφέρεια. Σ’ αυτό μπορούν να βοηθήσουν οι ταξιδιωτικοί πράκτορες, λαμβάνοντας μέρος σε εκθέσεις και πουλώντας κατευθείαν στους πελάτες στο εξωτερικό, καθώς ο Έλληνας, λίγο πολύ, μπορεί να ενημερωθεί · όμως υπάρχουν, ακόμα, χώρες οι οποίες γνωρίζουν το παλιό καθεστώς, δηλαδή, ότι απαγορεύεται η κατάδυση στην Ελλάδα. Αν είναι δυνατόν, ύστερα από τρία χρόνια που έχει απελευθερωθεί η κατάδυση με τον καινούργιο νόμο, να μην δημοσιοποιείται και να το γνωρίζουν όλοι.” Το Υποκείμενο 7 προσθέτει ότι: “Οι δυνατότητες είναι σχετικές για ανάπτυξη στην Ελλάδα .Εκτός από την Ελληνική αγορά, ενδιαφέρον παρουσιάζει η διεθνής αγορά στην οποία δεν έγινε καμία διαφήμιση.” Το Υποκείμενο 4 θέτει ένα πρόσθετο θέμα ανησυχίας, το οποίο αφορά την ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικά αναφέρει: “Πολλές χώρες καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να αξιοποιήσουν το φυσικό περιβάλλον τους με σκοπό να προσελκύσουν ξένους ή να αυξήσουν συμμετοχές, επισκέπτες κτλ.”

Υποθαλάσσιος Πλούτος. Ο υποθαλάσσιος πλούτος της χώρας αποτελεί ένα στοιχείο το οποίο ενισχύει περαιτέρω τη δυναμική της καταδυτικής αγοράς στην Ελλάδα. Το Υποκείμενο 4 αναφέρει: “...σύμφωνα και με τα λεγόμενα αυτοδυτών υπάρχει θαυμάσιος υποθαλάσσιος πλούτος.” Το Υποκείμενο 6 επιβεβαιώνει την

προηγούμενη δήλωση και αναφέρει ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός από πλευράς εμπλεκόμενων φορέων δύναται να συνεισφέρει στην ανάπτυξη της αγοράς. Η ακριβής δήλωση του έχει ως εξής: “Η αγορά των καταδύσεων στη χώρα μας θα μπορούσε να ήταν πολύ πιο αναπτυγμένη λόγω του πλούσιου υποθαλάσσιου πλούτου που διαθέτει η χώρα μας, γι’ αυτό πιστεύουμε ότι τα επόμενα χρόνια θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσα από ένα μακροπρόθεσμο και σωστό σχεδιασμό.”

Ψυχαγωγική Αξία. Υπάρχει ψυχαγωγική αξία στην καταδυτική δραστηριότητα; Όπως αναφέρει το Υποκείμενο 4: “είναι γεγονός ότι οι καταδύσεις είναι από τις ωραιότερες, ενδιαφέρουσες και διαρκώς αναπτυσσόμενες ψυχαγωγικές δραστηριότητες που προσφέρουν άθληση, γνώσεις, υγεία, πνευματική άσκηση και ψυχική ηρεμία.” Ενώ συνεχίζει με μια πολύ ενδιαφέρουσα ανακάλυψη: “Είναι πλέον γνωστό ότι οι απαιτήσεις του σύγχρονου τουρισμού δεν περιορίζονται στο καλό φαγητό κτλ., αλλά πολλοί επισκέπτες θέλουν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με κάποιο χόμπυ ή να κάνουν κάποια δραστηριότητα που δεν μπορούν να κάνουν εύκολα στη χώρα τους”.

Κλιματικές Συνθήκες. Αν και μόνο ένα υποκείμενο αναφέρθηκε στην ιδιαίτερη σημασία των κλιματικών αλλαγών, για την ανάπτυξη της αγοράς είναι σημαντικό να αναφερθεί έστω ως ένας δυνητικός παράγοντας ανάπτυξης, ο οποίος χρήζει περαιτέρω έρευνας. Το Υποκείμενο 4 ανέφερε ότι: “Η Ελλάδα σίγουρα προσφέρεται για την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού λόγω των κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν αλλά και της μεγάλης ακτογραμμής.”

Ανάπτυξη. Αναφορικά με την ανάπτυξη της καταδυτικής αγοράς οι ερωτηθέντες ήταν ιδιαίτερα αποκαλυπτικοί στις απαντήσεις τους. Το Υποκείμενο 5 συνόψισε όσα εννοούσαν οι περισσότεροι ερωτηθέντες σχολιάζοντας την ανάπτυξη της αγοράς, λέγοντας: “Δυο χρόνια μετά την έναρξη λειτουργίας του νέου πλαισίου, περίπου 160 πιστοποιημένα καταδυτικά κέντρα λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα. Ο αριθμός των καταδυτικών κέντρων παρουσιάζει έντονα αυξητική τάση. Σε πολλούς παραθαλάσσιους τουριστικούς προορισμούς, ακόμη και σήμερα, δεν υπάρχει επίσημα καταγεγραμμένη καταδυτική δραστηριότητα. Γίνεται συνεπώς αντιληπτό ότι οι δυνατότητες ανάπτυξης είναι πολύ μεγάλες.” Στις επόμενες παραγράφους εξετάζεται μια σειρά από άλλα ζητήματα σχετιζόμενα με την ανάπτυξη της αγοράς.

Πρόσβαση. Χαρακτηριστικό επί του θέματος της πρόσβασης είναι το σχόλιο που έκανε ένας ερωτηθείς σχετικά με τα προβλήματα προσέγγισης κάποιων απομακρυσμένων καταδυτικών προορισμών, αναφέροντας: “Βέβαια δεν υπάρχει και σε κάθε νησί καταδυτικό κέντρο, υπάρχουν μόνο στα μεγάλα νησιά. Μπορούν όμως να δημιουργηθούν και στα μικρά νησιά, αν υπάρχει πρόσβαση, και δε χρειάζεται ο τουρίστας 12 -14 ώρες για να φτάσει. Όταν υπάρχει αεροπορική συγκοινωνία, όταν υπάρχει ακτοπλοϊκή σύνδεση με ταχύπλοα πλοία, τότε μιλάμε για πρόσβαση. Διαφορετικά, όταν χρειάζεται 16 και 18 ώρες ταξίδι για να φτάσει στον προορισμό του και να κάνει κατάδυση, έχει φάει δύο μέρες στο πήγαινε-έλα, οπότε μικρά τριήμερα από Έλληνες αυτοδύτες δεν μπορούν να γίνουν. Π.χ. αν θέλω εγώ να οργανώσω ένα γκρουπ και να πάω στη Μυτιλήνη με το πλοίο της γραμμής, χρειάζομαι 18 ώρες να πάω και 18 να γυρίσω.”

Ενημέρωση/Προώθηση από τα Μ.Μ.Ε. Από όσα ανέφεραν οι ερωτηθέντες, διαπιστώνεται ότι η αγορά δυσκολεύεται σημαντικά να αξιοποιήσει τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προκειμένου να προωθήσει τις υπηρεσίες της είτε σε εθνικό είτε σε διεθνές επίπεδο. Το Υποκείμενο 2 αναφέρει ότι: “Δε γίνεται η ανάλογη προώθηση από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τα αρμόδια Υπουργεία, όπως το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης (Ε.Ο.Τ.) και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας που εμπλέκονται περισσότερο. Οι δυνατότητες ανάπτυξης, νομίζω, ότι είναι πάρα πολύ μεγάλες στην Περιφέρεια. Σ’ αυτό μπορούν να βοηθήσουν οι ταξιδιωτικοί πράκτορες λαμβάνοντας μέρος σε εκθέσεις και πουλώντας κατευθείαν στους πελάτες στο εξωτερικό.” Το ίδιο πρόβλημα επισημαίνεται και από δεύτερο ερωτηθέντα. Το Υποκείμενο 7 σχολιάζει ότι: “Οι δυνατότητες είναι σχετικές για ανάπτυξη στην Ελλάδα, εκτός από την Ελληνική αγορά ενδιαφέρον παρουσιάζει η διεθνή αγορά, στην οποία δεν έγινε καμία διαφήμιση.”

Προϋποθέσεις Ασφάλειας. Η σχετική άποψη που επικρατεί για τους ανθρώπους που εμπλέκονται στην καταδυτική αγορά είναι θετική. Το Υποκείμενο 6 αναφέρει: “Η άποψή μας είναι σε κάθε περίπτωση θετική, λαμβάνοντας υπόψη πάντα την ασφάλεια των ατόμων που ασχολούνται με τις καταδύσεις καθώς και τον τουριστικό παράγοντα. Συγκεκριμένα είναι από κάθε άποψη θετικό, οι τουρίστες που έρχονται στη χώρα μας για να ασχοληθούν με τις καταδύσεις, να γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι οι κανόνες και οι προϋποθέσεις ασφάλειας είναι ίδιες με κάθε άλλη χώρα διεθνώς.”

Χρηματοδότηση: Οι συνεντεύξεις παρείχαν μερικές ιδιαίτερες χρήσιμες πληροφορίες για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας νέος επαγγελματίας στην προσπάθεια του να δραστηριοποιηθεί επιτυχώς στην εν λόγω αγορά. Το Υποκείμενο 2 αναφέρει ότι: “Χρειάζεται ενημέρωση και ενίσχυση μέσω προγραμμάτων, καθώς αυτή τη στιγμή δεν έχουν ενταχθεί σε προγράμματα τα καταδυτικά κέντρα. Μέσω της ένταξης σε ένα πρόγραμμα θα βοηθηθούν να αποκτήσουν καινούργιο καταδυτικό εξοπλισμό ή σκάφη για τη μεταφορά των ενδιαφερομένων. Η δαπάνη είναι παρά πολύ μεγάλη για κάποιον, ο οποίος θέλει να ξεκινήσει τώρα σαν επιχειρηματίας, καθώς πρέπει να διαθέτει budget της τάξεως των 100.000 € τουλάχιστον. Οπότε αντιλαμβάνεστε ότι είναι πολύ μεγάλη η δυσκολία για ένα νέο παιδί που ενδιαφέρεται να ασχοληθεί με το επάγγελμα του αυτοδύτη - εκπαιδευτή και συνοδού.” Το Υποκείμενο 1 προσεγγίζει το θέμα της χρηματοδότησης από μια διαφορετική πλευρά προτείνοντας: “Ειδικό πρόγραμμα χρηματοδότησης προς τους αντίστοιχους Δήμους της χάραξης γραμμής αιγιαλού και παραλίας, πολεοδόμησης και χάραξης οικοδομικής γραμμής σε όλες τις περιοχές που ονοματίζονται στο ψηφισμένο από τη Βουλή, Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο.”

Προδιαγραφές Λειτουργίας (διεθνείς)/Οργάνωση. Μεγάλος αριθμός ερωτηθέντων εξέφρασε άποψη για τις προδιαγραφές λειτουργίας των καταδυτικών κέντρων και εγκαταστάσεων. Το Υποκείμενο 1 αναφέρει: “Στο βαθμό που τα ελληνικά καταδυτικά κέντρα θα μπουν στον παγκόσμιο ανταγωνισμό του τουρισμού καταδύσεων με μόνο όπλο την «οργάνωση τους με διεθνείς προδιαγραφές» θα φιλοδοξήσουν να παίξουν ένα συμπληρωματικό ρόλο, παρακολουθητικό των διεθνών εξελίξεων. Στο βαθμό, όμως, που θα μπορέσουν να συμπληρώσουν μια οργάνωσή τους με διεθνείς προδιαγραφές με τον τοπικό «μύθο» και το βιωματικό «κλίμα», τότε μπορούμε να έχουμε στη χώρα μοναδικούς καταδυτικούς προορισμούς.” Το Υποκείμενο 3 προσθέτει: “Σημαντικό θα είναι, για να μπορούν να προσελκύουν ξένους τα καταδυτικά κέντρα που θα ανοίγουν, να έχουν διεθνείς προδιαγραφές για να μπορούν, αν γίνονται σχολεία άμεσα, να μεταβιβάζονται και σε άλλες χώρες. Ο ξένος που θα έρθει, θα θέλει να έχει κάποια στάνταρντς τα οποία υπάρχουν διεθνώς. Οπότε πιστεύω ότι όλα (τα καταδυτικά κέντρα) θα πρέπει να έχουν διεθνείς προδιαγραφές με διεθνή ασφάλιση της DAN και όλα τα απαιτούμενα.” Τέλος, το Υποκείμενο 7 ισχυρίζεται ότι: “Τα καταδυτικά κέντρα στην Ελλάδα λειτουργούν με πρότυπα διεθνών προδιαγραφών.”

Ιδιωτική Πρωτοβουλία. Όσον αφορά το ρόλο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην ανάπτυξη της καταδυτικής αγοράς, καταγράφηκαν μερικές αξιόλογες παρατηρήσεις. Το Υποκείμενο 4 παρουσιάζει μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα προσέγγιση: “Όσον αφορά ειδικά την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στην Περιφέρεια, σίγουρα υπάρχουν δυνατότητες. Πρέπει, όμως, να ενεργοποιηθούν και να αναλάβουν πρωτοβουλία τόσο οι ιδιωτικοί φορείς, όσο και η τοπική αυτοδιοίκηση και μάλιστα να υπάρξει συνεργασία. Βέβαια όσον αφορά επιμέρους θέματα, όπως η οικονομική στήριξη μιας ανάλογης πρωτοβουλίας από την τοπική αυτοδιοίκηση, θα πρέπει να υπάρχουν διατάξεις που να προβλέπουν το ρόλο του καθενός από τους εμπλεκόμενους φορείς. Πρέπει αυτά τα θέματα να θεσμοθετηθούν πρώτα στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης και ακολούθως να αποκεντρωθούν προς την Περιφέρεια.” Ο ίδιος ερωτηθείς συνεχίζει με μερικές πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις: “Γενικότερα πιστεύω ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, αλλά πρέπει να υπάρξει και κατάλληλη παρότρυνση για να ενεργοποιηθεί. Εφόσον ενεργοποιηθούν από ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς οι διατάξεις του νόμου που αφορούν την α) δημιουργία υποθαλάσσιων πάρκων και β) τη βύθιση ναυαγίων για την ανάπτυξη της θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας, τη λεγόμενη ναυαγιοκατάδυση που γίνεται κατά κόρον στο εξωτερικό, σίγουρα θα υπάρξει ανάπτυξη. Με λίγα λόγια χρειάζεται μια υποστήριξη αυτός ο κλάδος, ο οποίος προσωπικά πιστεύω ότι μπορεί να αναπτυχθεί πολύ.”

4.3 Νομοθετικό Πλαίσιο

Σε σχέση με το νομικό περιβάλλον οι συνεντεύξεις έφεραν στην επιφάνεια μια σειρά από ενδιαφέρουσες ιδέες, οι οποίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση του τρόπου με τον οποίο ρυθμίζεται η αγορά από την κυβέρνηση και άλλους εμπλεκόμενους φορείς. Εντός της συγκεκριμένης κατηγορίας εντοπίζονται τα ακόλουθα υποθέματα:

Διαρκής Μηχανισμός. Κατά τη διάρκεια της συνεντεύξεως το Υποκείμενο 1 πρότεινε τη: “Θεσμοθέτηση διαρκούς μηχανισμού διαβούλευσης και επικαιροποίησης της νομοθεσίας”.

Προβλεπόμενες Προϋποθέσεις. Το Υποκείμενο 1 επίσης πρότεινε: “Θεσμοθέτηση, το συντομότερο δυνατόν, των όρων και των προϋποθέσεων ίδρυσης, οργάνωσης και λειτουργίας των Καταδυτικών Πάρκων με αποφυγή γιγαντισμών, πολύπλοκων διαδικασιών, συναρμοδιοτήτων και κυρίαρχο ρόλο στην Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση σε όλα τα σχετικά στάδια.”

Αξιοποίηση της Κρατικής Σχολής. Το ίδιο Υποκείμενο αιτήθηκε την “πανελλήνια αλλά και διεθνή εκπαιδευτική αξιοποίηση της μοναδικής κρατικής Σχολής Δυτών Καλύμνου με αναβάθμιση της και εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας της.”

Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο. Το ίδιο Υποκείμενο επίσης πρότεινε την “Επίσπευση θεσμοθέτησης του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό.”

Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο. Τέλος, το Υποκείμενο 1 υπέδειξε: “Υποχρεωτική προσαρμογή των όποιων διαδικασιών στις σχετικές προβλέψεις του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου της Χώρας με αρμόδιες Υπηρεσίες τις Περιφέρειες”, καθώς και “Επικαιροποίηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων της Χώρας.”

Προβλήματα. Η διαδικασία των συνεντεύξεων ανέδειξε μια σειρά προβλημάτων σε σχέση με το νομοθετικό πλαίσιο. Τα Υποκείμενα 2 και 3 επιδεικνύουν αρνητική στάση απέναντι στη σχετική νομολογία. Τα υπόλοιπα υποκείμενα έχουν μια περισσότερο θετική στάση απέναντι στο νέο ρυθμιστικό νόμο για την καταδυτική αγορά. Τα προβλήματα αυτά περιγράφονται από τους ερωτηθέντες ως ακολούθως:

Υποκείμενο 2: “Υπάρχουν και προβλήματα και ασάφειες. Θα πρέπει να λυθούν μέσω συνεργασίας των ενδιαφερόμενων και άμεσα εμπλεκόμενων φορέων, όπως τα Υπουργεία Πολιτισμού και Εμπορικής Ναυτιλίας, αλλά και των υπόλοιπων φορέων. Προβλήματα εντοπίζονται καταρχάς στους εκπαιδευτές και σχετίζονται με την ασφάλισή τους. Κάνουν ένα σκληρό επάγγελμα και δεν είναι ασφαλισμένοι, ενώ θα έπρεπε να ασφαλιζονται στο ΙΚΑ. Επίσης, δεν υπάρχει σαφήνεια όσον αφορά τα προσόντα των δυτών-εκπαιδευτών, και το πρόβλημα εντοπίζεται στα λιμεναρχεία και την έλλειψη ενημέρωσης που τα διακρίνει. Ούτως ώστε, άλλο λιμεναρχείο ερμηνεύει το νόμο όπως το θέλει αυτό, άλλο επειδή διαθέτει εμπειρία τον ερμηνεύει

σωστά, άλλο λιμεναρχείο δεν έχει ενημερωθεί ακόμα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στα καταδυτικά κέντρα και στους αυτοδύτες.”

Υποκείμενο 3: “Σίγουρα είναι καλύτερο από το προηγούμενο υπό την έννοια ότι πλέον επιτρέπεται η αυτόνομη κατάδυση γενικώς, εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους. Το πρόβλημα είναι ότι πολλές φορές δεν γνωρίζουμε, αυτό θα πρέπει να ερωτάται κάθε φορά από το αρμόδιο λιμεναρχείο, ποιοι χώροι έχουν χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικοί, γιατί στην Ελλάδα υπάρχουν πάρα πολλοί και τελικά είναι πολύ δύσκολο να καταλάβεις πού επιτρέπεται και πού δεν επιτρέπεται η κατάδυση. Υπάρχει άλλο ένα πρόβλημα στο νομοθετικό πλαίσιο και αφορά τον ασαφή διαχωρισμό ανάμεσα στην αυτόνομη και ελεύθερη κατάδυση. Γενικά, υπάρχουν αρκετές ασάφειες οι οποίες δημιουργούν προβλήματα. Είναι θέματα που αφορούν το βάθος κατάδυσης, ποιος επιτρέπεται να καταδυθεί με ποιον, δηλαδή το επίπεδο εκπαίδευσης των καταδυόμενων, τους επιτρεπόμενους χώρους κατάδυσης. Για παράδειγμα, ένας πολύ ωραίος προορισμός είναι πάντα τα ναυάγια τα οποία στην Ελλάδα, αν είναι πάνω από 30 ετών, νομίζω ότι απαγορεύεται να καταδυθείς, γιατί αυτομάτως θεωρούνται ως αρχαιολογικοί χώροι, όμως, αν είναι κάτι πιο καινούργιο δεν έχει ουσιαστικά και νόημα, οπότε με τέτοιες ασάφειες (το νομοθετικό πλαίσιο) νομίζω ότι είναι λίγο προβληματικό.”

Υποκείμενο 4: “Το όλο θέμα, δηλαδή να φτιαχτεί ένας κανονισμός που να ρυθμίζει τα θέματα των καταδύσεων στην Ελλάδα, ξεκίνησε το 1985. Μέχρι τότε ίσχυαν τα άρθρα ενός γενικού κανονισμού του 1978. Ήταν αστυνομική διάταξη, η οποία δεν μπορούσε να θεσμοθετήσει ειδικά θέματα και είχε περιορισμένο εύρος. Τώρα υπάρχει νόμος που έχει ψηφιστεί από τη Βουλή και τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ο νόμος, κατά τη γνώμη μου, είναι από πολύ καλός μέχρι άριστος. Προβλέπει προϋποθέσεις και τρόπους ανάπτυξης, π.χ. το άρθρο 13 του Ν. 3153/2003 που αφορά περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης καταδυτικού πάρκου. Αναφέρει π.χ. τη βύθιση πλοίων, ναυαγίων ή (τη δημιουργία) άλλων τεχνικών καταφυγίων ιχθύων για την ανάπτυξη υποθαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας. Με τον καινούργιο νόμο, επίσης, μειώθηκε η γραφειοκρατία. Άλλωστε, οι λιμενικές αρχές δεν επεμβαίνουν πλέον κατά τη διαδικασία της αδειοδότησης. Δίνεται μια αστυνομικής φύσεως άδεια. Δεν επεμβαίνουν, υπό την έννοια ότι δεν κάνουν προηγούμενο έλεγχο, επιθεώρηση των οργάνων, των μέσων, του υλικοτεχνικού εξοπλισμού κτλ., στο καταδυτικό κέντρο όπως λεγόταν τότε, τον παροχέα, όπως

λέγεται τώρα. Αν εντοπίζονται ασάφειες στο νόμο από τους επαγγελματίες του χώρου, τους αυτοδύτες, τους εκπαιδευτές, θα πρέπει οι συνδικαλιστικοί φορείς τους να υποβάλλουν ένα υπόμνημα στο Υπουργείο όπου θα τονίζουν τις ασάφειες και θα προτείνουν τις ρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν. Πάντως είναι διαφορετικό να διακρίνεται από ασάφεια ο νόμος και άλλο να υπάρχει άγνοια ή να γίνεται κακή εφαρμογή των νόμων και των διατάξεων.”

Υποκείμενο 5: “Δημιουργήθηκαν προβλήματα τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του νέου νόμου εξαιτίας της πλημμελούς ενημέρωσης των λιμεναρχείων και λιμενικών σταθμών της Περιφέρειας σχετικά με το τι επιτρέπεται και τι όχι. Με την πάροδο του χρόνου, η κατάσταση εξομαλύνθηκε. Η εμπλοκή του ΥΠ.ΠΟ., που απαγορεύει τις καταδύσεις σε ναυάγια άνω των 50 ετών, αποτελεί ένα σημαντικό περιοριστικό παράγοντα.”

Υποκείμενο 6: “Είναι αρκετά σαφές και ξεκάθαρο νομοθετικό πλαίσιο.”

Υποκείμενο 7: “Το βρίσκω πολύ καλό, δεν έχω διαπιστώσει πρόβλημα, εκτός του ότι οι οργανισμοί σε ορισμένες περιπτώσεις συμμετέχουν στην εκπαίδευση.”

4.4 Ο ρόλος των Εμπλεκόμενων Φορέων

4.4.1 Φορείς

Μέσω της διενέργειας των συνεντεύξεων, η παρούσα μελέτη στόχευε στην σαφή αναγνώριση των βασικών εμπλεκόμενων φορέων στην καταδυτική αγορά. Παρακάτω παρατίθενται οι εμπλεκόμενοι φορείς που υποδείχθηκαν από τους περισσότερους ερωτηθέντες. Ακολουθεί μια δεύτερη λίστα με δυνητικούς εμπλεκόμενους φορείς τους οποίους υπέδειξε το Υποκείμενο 1:

(1) Λίστα Αναγνωρίσιμων Εμπλεκόμενων Φορέων:

- Λιμενικό Σώμα
- Λιμεναρχεία
- Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας

- Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης
- Υπουργείο Πολιτισμού
- Εφορεία Ενάλιων Αρχαιοτήτων – Αρχαιολογική Υπηρεσία
- Επαγγελματικός Σύνδεσμος Καταδυτικών Κέντρων
- Δήμοι

(2) Άλλοι Δυνητικοί Εμπλεκόμενοι Φορείς (όπως αναφέρονται από το Υποκείμενο 1)

- Νομαρχίες
- Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου
- Α.Ε. Τουριστικά Ακίνητα
- Α.Ε. Δημοτικής Περιουσίας
- Διεύθυνση Θαλάσσιας Αλιείας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης
- Πολεοδομίες Νομαρχιών και Δήμων
- Περιφερειακές Υπηρεσίες ΥΠΕΧΩΔΕ
- Περιφερειακές Δασικές Υπηρεσίες
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών
- Νοσοκομεία με θαλάμους αποσυμπίεσης
- Ελεγκτικό Συνέδριο
- Κεντρική Διαχειριστική Αρχή του ΕΣΠΑ 2007-2013
- Ενδιάμεσες Διαχειριστικές Αρχές Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013
- Γενική Γραμματεία Αθλητισμού για τις αγωνιστικές καταδύσεις

Αναλυτικά, οι ερωτηθέντες δήλωσαν για τους εμπλεκόμενους φορείς τα παρακάτω:

Το Υποκείμενο 2 ανέφερε: “Ο επαγγελματικός σύνδεσμος των καταδυτικών κέντρων και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας. Αυτοί οι δύο φορείς αρκούν γιατί, όπως ξέρουμε στην Ελλάδα, όταν εμπλέκονται πολλοί φορείς δεν έχουμε αποτέλεσμα. Πιστεύω ότι, αν αναλάβει το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας όλο το βάρος και την εποπτεία της κατάδυσης, θα υπάρξει η τέλεια λύση.”

Το Υποκείμενο 3 πρόσθεσε ότι: “Σίγουρα είναι το Λιμεναρχείο, το Λιμενικό, και φυσικά η Αρχαιολογική Υπηρεσία μιας και έχουμε πάρα πολλούς υποθαλάσσιους αρχαιολογικούς χώρους. Ακολουθούν το Υπουργείο Τουρισμού - ΕΟΤ. Αυτοί, όμως, που θα πρέπει κυρίως να ερωτηθούν και να λύσουν κάποια προβλήματα είναι το Λιμενικό και η Αρχαιολογική Υπηρεσία.”

Το Υποκείμενο 4 ανέφερε: “Συνοπτικά, το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, το Υπουργείο Πολιτισμού και οι επαγγελματίες του χώρου.”

Το Υποκείμενο 5 σχολίασε λέγοντας: “Αυτή τη στιγμή στον καταδυτικό τουρισμό εμπλέκεται ουσιαστικά το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η αυτόνομη κατάδυση είναι κατεξοχήν τουριστική δραστηριότητα, το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης θα έπρεπε να έχει τον πρωτεύοντα ρόλο.”

Το Υποκείμενο 6 προσέθεσε: “Σε πρώτο πλάνο είναι σίγουρα οι Παροχείς Καταδυτικών Υπηρεσιών Αναψυχής και έμμεσα οι Λιμενικές Αρχές και Φορείς που χορηγούν τις άδειες των ανωτέρω καθώς και οι Οργανισμοί που αναγνωρίζουν τους ανωτέρω σύμφωνα με τα ισχύοντα πρότυπα.”

Τέλος, το Υποκείμενο 7 ονόμασε τους παρακάτω φορείς ως εμπλεκόμενους: ΥΕΝ, Λιμενικό Σώμα, ΕΟΤ, Υπουργείο Πολιτισμού, Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων.

4.4.2 Δραστηριότητα

Σχετικά με τη δραστηριότητα των φορέων, αναφέρθηκαν απόψεις για το χώρο γενικά και ειδικά για συγκεκριμένους φορείς. Τα γενικά σχόλια, θετικά και αρνητικά, παρατίθενται εδώ:

Το Υποκείμενο 1 εξέφρασε αρνητική άποψη για τη δραστηριότητα των εμπλεκόμενων φορέων. Σχετικά ανέφερε ότι: “Δεν υπάρχει ρυθμός ούτε προγραμματισμός δράσης. Περνά ο καιρός σε βάρος της ανάπτυξης του τομέα. Μεγάλη αδράνεια.”

Το Υποκείμενο 2 είχε μια πολύ περισσότερο θετική γνώμη σχετικά με τη δραστηριότητα των εμπλεκόμενων φορέων: “Το θετικό είναι ότι υπάρχουν φορείς που γνωρίζουν το αντικείμενο, οπότε έχουν άποψη και κάνουν σωστές προτάσεις. Υπάρχουν όμως και φορείς οι οποίοι δεν γνωρίζουν το αντικείμενο, ενώ τους διακρίνει και ευθυνοφοβία με αποτέλεσμα να δημιουργούν γενικότερα προβλήματα στη λειτουργία της καταδυτικής δραστηριότητας.” Στο ίδιο μήκος κύματος και η άποψη του Υποκείμενου 5: “Η υφιστάμενη δουλειά γίνεται με τρόπο ικανοποιητικό. Απλά γίνεται σε μικρό όγκο ακόμη. Εκκρεμεί καθορισμός προδιαγραφών λειτουργίας καταδυτικών πάρκων.”

Τέλος, το Υποκείμενο 6 εξέφρασε την πιο θετική άποψη συγκριτικά με τους υπόλοιπους ερωτηθέντες: “Από τη μικρή εμπειρία μας θεωρούμε ότι γίνεται οργανωμένη και σωστή δουλειά, μιας και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο είναι αρκετά ικανοποιητικό.”

Επίσης, από κάποιους ερωτηθέντες εκφράστηκαν απόψεις για συγκεκριμένους φορείς. Το υποκείμενο 3 δήλωσε για το Λιμενικό Σώμα και την Αρχαιολογική Υπηρεσία: “Η αλήθεια είναι ότι το Λιμενικό, τουλάχιστον, προσπαθεί αλλά το πρόβλημα του λιμενικού είναι ότι υπάρχει μεγάλη ασάφεια, δεν υπάρχουν σαφείς κανονισμοί. Ούτως ώστε, αν κάποιος παραβιάσει τον κανονισμό, ο οποίος ούτως ή άλλως δεν είναι σαφής, δεν είναι επίσης σαφές το τι ρήτρα θα έχει. Δηλαδή, κάνοντας κάτι παράνομο μέσα στη θάλασσα δεν ξέρεις ποτέ ποιο θα είναι το αποτέλεσμα. Δεν γνωρίζεις π.χ. αν κάνω αυτό, θα μου πάρουν τον εξοπλισμό. Είναι ουσιαστικά στη βούληση του κάθε λιμενάρχη. Σε γενικές γραμμές, νομίζω ότι η Αρχαιολογική Υπηρεσία αναγκαστικά υπολειτουργεί, υπό την έννοια ότι είναι τόσοι πολλοί οι αρχαιολογικοί χώροι που δεν μπορούν να ελέγξουν τι γίνεται και έτσι έχει αναλάβει εν μέρει το λιμενικό να ελέγχει τους χώρους. Πάντως, όσες φορές για δικές μου δραστηριότητες ζήτησα άδεια από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, δεν υπήρξε πρόβλημα.”

Το Υποκείμενο 4 ανέφερε τα ακόλουθα για το Υπουργείο Τουρισμού: “Θα μπορούσε σε κάποιους τομείς να γίνει μεγαλύτερη προσπάθεια. Π.χ. το Υπουργείο Τουρισμού που εποπτεύει τον ΕΟΤ. Υπάρχουν καμπάνιες για την προώθηση του τουρισμού αλλά γιατί δεν υπάρχει ιδιαίτερη καμπάνια για τον καταδυτικό τουρισμό; Σε σχέση μ’ αυτό, έχουν ενοχλήσει οι ενώσεις των αυτοδυτών στην Ελλάδα το αρμόδιο Υπουργείο να κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση;”

Τέλος, το Υποκείμενο 7 ανέφερε σχετικά με την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων ότι: “λειτουργεί με λανθασμένο τρόπο και ουσιαστικά λειτουργούσε και λειτουργεί με ιδιαίτερα αστυνομικό στυλ.”

4.5 Εφαρμογή της Θεωρίας του Εμπλεκόμενου Φορέα

4.5.1 Δύναμη Επιρροής

Το Υποκείμενο 1 αναγνωρίζει ως εμπλεκόμενους φορείς με δύναμη επιρροής τους **δημοτικούς φορείς**. Ο ερωτηθείς αναφέρει συγκεκριμένα ότι: “Επειδή η Κάλυμνος είναι αυτή που είναι με μοναδικό «μύθο» και βιωματική, πολιτιστική και καθολική σχέση με τη θάλασσα, την σπογγαλιεία και την κατάδυση παγκοσμίως, πιστεύω ότι μια επένδυση της χώρας στη δύναμη αυτών των στοιχείων θα έδινε σημαντικότερη ώθηση του καταδυτικού Τουρισμού σε όλα τα σχετικά σημεία της Χώρας. Ο ρόλος του Δήμου Καλύμνου στο όλο εγχείρημα μπορεί να είναι πολύ σημαντικός υπό προϋποθέσεις. Ο στόχος μας είναι να είναι πρωταγωνιστικός.” Το Υποκείμενο 4 προσθέτει ότι: “Μεγάλη δύναμη, όπως επίσης προανέφερα, έχει η **ιδιωτική πρωτοβουλία** σε συνεργασία και με την τοπική αυτοδιοίκηση.” Το Υποκείμενο 3 συναινεί αναφέροντας: “Από κει και πέρα κύριο ρόλο θα πρέπει να διαδραματίσουν ίσως και οι **δημοτικές και νομαρχιακές αρχές** δημιουργώντας το υπόστρωμα για να μπορέσει να υπάρξει καταδυτικός τουρισμός, με την έννοια της ανάπτυξης του υποβρύχιου κόσμου. Για παράδειγμα, στην Κρήτη, στον Άγιο Νικόλαο, έχουνε φτιάξει εδώ και δύο χρόνια, νομίζω, ένα θαλάσσιο πάρκο, προσπαθώντας ουσιαστικά να αυξήσουνε τη ζωή στη θάλασσα για να μπορέσουνε να τραβήξουνε και τουρίστες.”

Το Υποκείμενο 4 αποδίδει το ποιοτικό χαρακτηριστικό της δύναμης επιρροής και σε έναν ακόμα εμπλεκόμενο φορέα. Ο ερωτηθείς πιστεύει ότι: “...το **Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης** μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού μέσω της διαφημιστικής προβολής και προώθησής του. Έχω άλλωστε από καιρό επισημάνει σε ενημερωτικό σημείωμά μου, τη σπουδαιότητα και τις θετικές συνέπειες που θα προκύψουν από την

ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού, καθώς και τον κρίσιμο ρόλο του ΕΟΤ επ' αυτού.”

Το Υποκείμενο 5 πιστεύει ότι δύναμη επιρροής κατέχουν δύο από τα εμπλεκόμενα Υπουργεία αναφέροντας ότι: “Το **Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης** προσφάτως άρχισε να εμπλέκεται στον καταδυτικό τουρισμό. Προς το παρόν, οι περισσότερες αρμοδιότητες βρίσκονται στο **Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής**, το οποίο ήταν αυτό που δημιούργησε το Νόμο 3409/2005.” Το Υποκείμενο 2 συμφωνεί συμπληρώνοντας ότι “το Υπουργείο Τουρισμού μέσω της προώθησης και της διαφήμισης των καταδύσεων στις εκθέσεις, καθώς γίνονται τεράστιες εκθέσεις όπου υπάρχει παρουσία της χώρας μας, ενώ **το Υπουργείο Ανάπτυξης** θα μπορούσε να προωθήσει και να βοηθήσει τα καταδυτικά κέντρα θέτοντας υψηλά κριτήρια και απαιτώντας περισσότερες και καλύτερες παροχές απ' αυτά, ώστε να είμαστε αξιόπιστοι.”

Ακολούθως, το Υποκείμενο 6 αποδίδει δύναμη επιρροής στις **λιμενικές αρχές**: “Ως Λιμενική Αρχή, ρόλο διαδραματίζουμε μόνο στον έλεγχο κάθε ενδιαφερόμενου ο οποίος επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί στις παροχές Καταδυτικών Υπηρεσιών Αναψυχής, καθώς και στο μετέπειτα έλεγχο των Υπηρεσιών που αυτός παρέχει και του τρόπου εφαρμογής της νομοθεσίας. Θεωρούμε ότι ο ρόλος αυτός είναι αρκετά ουσιαστικός μιας και αντικατοπτρίζει την εφαρμογή των ισχυόντων προτύπων στον τομέα καταδύσεων.” Το Υποκείμενο 3 συμφωνεί υποστηρίζοντας ότι: “...το μεγαλύτερο ρόλο παίζουν οι Λιμενικές Αρχές, οι οποίες με την καινούργια νομοθεσία σίγουρα βοήθησαν ως προς τη δυνατότητα ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού. Η γενική νομιμοποίηση της κατάδυσης, χωρίς δηλαδή να χρειάζεται άδεια για κάθε κατάδυση, εκτός από συγκεκριμένους χώρους όπως αναφέρθηκε, αποτελεί την κυριότερη ρύθμιση που άνοιξε το δρόμο για να μπορέσει να εξελιχθεί ο καταδυτικός τουρισμός. Εν τέλει, το Υποκείμενο 5 αναφέρει ότι: “αναμφισβήτητα τον κυρίαρχο ρόλο έχει σήμερα το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και το εποπτευόμενο απ' αυτό Λιμενικό Σώμα ως φορέας ελέγχου και αστυνόμευσης.”

4.5.2 Καταλληλότητα Εμπλοκής

Τα υποκείμενα παρείχαν μια αρκετά ενδιαφέρουσα προσέγγιση αναφορικά με την καταλληλότητα εμπλοκής φορέων. Μια ευρεία κατηγορία οργανισμών φαίνεται ότι έχει την αρμοδιότητα να εμπλέκεται με εμπορικά θέματα. Το υποκείμενο 2 αναφέρει τους ακόλουθους φορείς ως τους καταλληλότερους να εμπλακούν στον κλάδο του καταδυτικού τουρισμού:

- Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, διότι αστυνομεύει και ελέγχει
- Τις Λιμενικές Αρχές.
- Το Υπουργείο Τουρισμού, γιατί φέρει μεγάλο μέρος της ευθύνης
- Το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Παράλληλα, το Υποκείμενο 2 διευκρινίζει ότι “Το Υπουργείο Πολιτισμού δεν έχει καμία σχέση, καθώς ο ρόλος του αφορά στον ορισμό των σημείων όπου απαγορεύεται η κατάδυση· από κει και έπειτα υπεύθυνο είναι το καταδυτικό κέντρο και την αστυνόμευση την διενεργεί το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας.”

Το Υποκείμενο 6 συμφωνεί με τους φορείς που αναφέρονται ανωτέρω ως κατάλληλοι να εμπλέκονται και προσθέτει σε αυτή την λίστα τους οργανισμούς που πιστοποιούν τους παροχείς. Πιο συγκεκριμένα, το Υποκείμενο 6 αναφέρει:

- Οργανισμούς ή Φορείς, που πιστοποιούν τους παροχείς.
- YENANΠ , που ειδοποιεί τους ανωτέρω.
- Λιμενικές Αρχές.
- Παροχείς Υπηρεσιών Καταδύσεων Αναψυχής.

Τα Υποκείμενα 5 και 6 υποστηρίζουν με δηλώσεις τους όλα τα παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, το Υποκείμενο 5 λέει ότι “Σαφέστατα το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης διαθέτει κατάλληλο στελεχιακό δυναμικό, έτοιμο να αναλάβει ουσιαστικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη και προβολή του καταδυτικού τουρισμού.” Το Υποκείμενο προσθέτει ότι “Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας

Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής ως εποπτεύων φορέας του Λιμενικού Σώματος είναι και πρέπει να είναι αρμόδιο για την τήρηση του Νόμου και των σχετικών κανονισμών. Ο ρόλος του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης συσχετίζεται με τη θέσπιση και τήρηση προδιαγραφών σε επίπεδο τήρησης υψηλού επιπέδου παροχής υπηρεσιών, την προβολή του κλάδου καθώς επίσης, όπως προαναφέραμε, τη γενικότερη ανάπτυξη της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού.

Το Υποκείμενο 6 μιλώντας για τις λιμενικές αρχές προσθέτει ότι “Από τη στιγμή που έχει μελετηθεί το νομοθετικό πλαίσιο και υπάρχει μια σχετική εμπειρία, κάθε Λιμενική Αρχή είναι κατάλληλη.” Το Υποκείμενο 3 μιλάει επίσης για την καταλληλότητα εμπλοκής των λιμενικών αρχών “Ας ξεκινήσω πάλι από τις Λιμενικές Αρχές. Νομίζω ότι το πρόβλημα με το θέμα της καταλληλότητας είναι η έλλειψη γνώσης. Αυτοί που ασχολούνται με τα νομοθετικά πλαίσια αλλά και αυτοί που ελέγχουνε τους νόμους, πολλές φορές δεν έχουν καθόλου γνώση για το τι κάνει αυτός που είναι μέσα στο νερό. Ούτε για την ελεύθερη ούτε για την αυτόνομη κατάδυση, με αποτέλεσμα να υπάρχουν πάρα πολλά προβλήματα στην εφαρμογή των νόμων αλλά και στο νόμο καθαυτό, που δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα. Θα έπρεπε ίσως να υπάρχουν κάποιοι πιο ειδικοί μέσα στον ίδιο το φορέα, το Λιμενικό δηλαδή, για να μπορέσει να λυθεί αυτό το πρόβλημα.»

Τελικώς, το Υποκείμενο 1 προσθέτει στη λίστα των κατάλληλων εμπλεκόμενων φορέων έναν ακόμη φορέα και αναφέρει τα ακόλουθα: “Αξιολογώ ως πολύ μεγάλη την **καταλληλότητα του Δήμου** μας να εμπλέκεται ενεργά στα δρώμενα του κλάδου λόγω της πρωτοβουλιακής σε πανελλήνιο επίπεδο ενασχόλησης, προβληματισμού και εμβάθυνσης στο θέμα εδώ και 10 χρόνια περίπου, καθώς και της απόκτησης σημαντικών εμπειριών και γνώσεων από το ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ που διοργανώνουμε κάθε καλοκαίρι και που μόνο για εφέτος εξαιτίας ασυνέπειας του YEN στη χρηματοδότηση δεν μπορέσαμε να κάνουμε.”

Το Υποκείμενο 1 παρέχει μία ακόμα πιο διευρυμένη λίστα φορέων οι οποίοι, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μπορούν να εμπλακούν. Ο πίνακας που ακολουθεί αναφέρει αυτούς τους εμπλεκόμενους φορείς και συνοπτικά εξηγεί την καταλληλότητα εμπλοκής τους στον κλάδο του καταδυτικού τουρισμού: “Αν, λοιπόν, έχω ερμηνεύσει σωστά την ερώτηση, η σχετική ιεράρχηση – αξιολόγηση από τον σημαντικότερο προς το λιγότερο σημαντικό φορέα που, κατά την γνώμη μου, θα

έπρεπε να εμπλέκονται στις σχετικές διαδικασίες με τις προϋποθέσεις που θέτουμε για αλλαγή νομοθεσίας ,είναι η ακόλουθη:

ΦΟΡΕΑΣ	Η ΑΠΟΨΗ ΜΑΣ
1.Ελεγκτικό Συνέδριο	Αν όλα δουλέψουν συντονισμένα και έγκαιρα και αποτελεσματικά, αλλά δεν δουλέψουν έγκυρα σύμφωνα με τις επιταγές του Ελεγκτικού Συνεδρίου , πολλές δαπάνες ιδίως σε επίπεδο ΟΤΑ δεν θα μπορούν να εγκριθούν και πολλοί επιχειρηματικοί σχεδιασμοί (π.χ. ΣΔΙΤ) δεν θα μπορέσουν να ευδοκιμήσουν..
2.Νοσοκομεία με θαλάμους αποσυμπίεσης	Υπάρχουν 3 σε όλη τη Χώρα: Ασπρόπυργος , Θεσσαλονίκη , Χανιά , Κάλυμνος. Κατά τη άποψη μας,αυτά καθορίζουν και τους τόπους της έναρξης υλοποίησης του καταδυτικού τουρισμού.
3.Δήμοι	Πολύ απλά γιατί εκπροσωπεί το τόπο. Να μην γίνεται τίποτα αν δεν συμφωνεί το Δημοτικό Συμβούλιο. Να έχει το τελευταίο λόγο για όλα τα θέματα σε επίπεδο δημοτικού συμβουλίου, πάντα στο πλαίσιο της καθιερωμένης διαδικασίας ελέγχου την νομιμότητας των αποφάσεων του Δ.Σ. από την Περιφέρεια.
4.Α.Ε. Δημοτικής Περιουσίας	Πρόκειται να διαχειριστούν σημαντικά «ιδιωτικά» κτήματα και κτίρια των Δήμων καθώς και όλους τους κοινόχρηστους χώρους και αιγιαλούς και παραλίες κατά παραχώρηση από το Κτηματική Υπηρεσία
5.Λιμεναρχεία	Αποτελούν το φορέα αστυνόμευσης κάθε σχετικής δραστηριότητας και εισήγησης για έγκριση κάθε σχετικής άδειας.
6.Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών	Τόσο σε σχέση με την προώθηση των σχετικών χρηματοδοτήσεων υποδομών και προώθησης της σχετικής επιχειρηματικότητας, όσο και σε σχέση με θέματα φορολογίας αλλά και σε σχέση με την Κτηματική Υπηρεσία που αποτελεί υπηρεσία του.
7.Υπουργείο Τουρισμού	Είναι το καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο τουλάχιστο κατ' όνομα Να προωθήσει μια ολοκληρωμένη προώθηση-διαφήμιση του τομέα.
8.Κεντρική Διαχειριστική Αρχή του ΕΣΠΑ 2007-2013	Έχει την απόλυτη δύναμη να εξειδικεύσει κονδύλια , τόπους και κατευθύνσεις της σχετικής αναπτυξιακής δραστηριότητας των φορέων προγραμματισμού και υλοποίησης
9.Ενδιάμεσες Διαχειριστικές Αρχές Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013	Έχουν την απόλυτη δύναμη να εξειδικεύσουν κονδύλια , τόπους και κατευθύνσεις της σχετικής αναπτυξιακής δραστηριότητας των φορέων προγραμματισμού και υλοποίησης στο πλαίσιο του αντίστοιχου δικού τους Προγράμματος
10.ΓΓ Αθλητισμού για τις αγωνιστικές καταδύσεις	Είναι ο αρμόδιος φορέας για την ειδική αυτή σημαντική όψη του επιδιωκόμενου τουριστικού προϊόντος. Να εκπονήσει και να εφαρμόσει σε συνεργασία με τους Δήμους ένα

	ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάδειξης και προώθησης των αθλητικών καταδύσεων.
11.Περιφερειακές Υπηρεσίες ΥΠΕΧΩΔΕ	Εμπλέκονται σε θέματα περιβάλλοντος κυρίως στη φάση του σχεδιασμού , της χωροθέτησης και της εξειδίκευσης περιβαλλοντικών όρων και αδειοδοτήσεων. Να εκχωρούνται οι σχετικές αρμοδιότητες στους Δήμους, εφόσον αυτοί το θέλουν και διαθέτουν πιστοποιημένες σχετικές υπηρεσίες.
12.Πολεοδομίες Νομαρχιών και Δήμων	Από αυτές εξαρτάται η νομιμότητα κάθε σχετικής κατασκευής και εκεί σε επίπεδο ζηράς ισχύει ότι αναφέραμε για το ΥΕΝ σε σχέση με τη θάλασσα.
13.Περιφερειακές Εφορίες Αρχαιοτήτων	Να είναι απαραίτητη η απλή και όχι η σύμφωνη γνώμη τους για κάθε είδους χειρσαία παρέμβαση που, αν δεν δοθεί εντός μήνα από την πρωτοκόλληση του σχετικού αιτήματος, να θεωρείται θετική.
14.Εφορία Εναλίων Αρχαιοτήτων	Να είναι απαραίτητη η απλή και όχι η σύμφωνη γνώμη της για κάθε είδους ενάλια παρέμβαση που, αν δεν δοθεί εντός μήνα από την πρωτοκόλληση του σχετικού αιτήματος, να θεωρείται θετική.
15.Περιφερειακές Δασικές Υπηρεσίες.	Να είναι απαραίτητη η απλή και όχι η σύμφωνη γνώμη της για κάθε είδους ενάλια παρέμβαση που, αν δεν δοθεί εντός μήνα από την πρωτοκόλληση του σχετικού αιτήματος,, να θεωρείται θετική.
16.Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου	Είναι η καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία για τον «κατά νόμο» αιγιαλό και παραλία. Διαχειρίζεται σημαντικά «ιδιωτικά» κτήματα και κτίρια του Ελληνικού Δημοσίου. Σε κάθε περίπτωση δημιουργίας Καταδυτικού Πάρκου και, εφόσον ο αντίστοιχος ΟΤΑ το ζητήσει, να υποχρεούνται να παραχωρούν την αντίστοιχη έκταση στον ΟΤΑ για την σχετική χρήση, όσο διαρκεί αυτή.
17.Α.Ε. Τουριστικά Ακίνητα	Διαχειρίζεται σημαντικά «ιδιωτικά» κτήματα και κτίρια του Ελληνικού Δημοσίου με ειδικό καθεστώς όπου υπάρχουν τέτοια. Σε κάθε περίπτωση δημιουργίας Καταδυτικού Πάρκου και εφόσον ο αντίστοιχος ΟΤΑ το ζητήσει, να υποχρεούνται να παραχωρούν την αντίστοιχη έκταση στον ΟΤΑ για την σχετική χρήση όσο διαρκεί αυτή.
18.Νομαρχίες	Για τις νησιωτικές περιοχές τουλάχιστον οι σχετικές αρμοδιότητες της να είναι εισηγητικές προς το αντίστοιχο δημοτικό συμβούλιο ή να μεταφέρονται υποχρεωτικά στον αντίστοιχο Δήμο, εφόσον αυτός το επιθυμεί και έχει σχετικές πιστοποιημένες υπηρεσίες.
19.Διεύθυνση Θαλάσσιας Αλιείας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης	Είναι το ίδιο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης σε σχέση με την εμπλοκή θεμάτων παράκτιας αλιείας και τουρισμού στο πλαίσιο μιας συγγενούς τουριστικής δραστηριότητας που εμείς προωθούμε για τον Αλιευτικό Τουρισμό. Να διατηρήσει μόνο επιτελικό ρόλο και να αποκεντρώσει τις σχετικές του αρμοδιότητες κατά σειρά δυνατότητας ανάληψής τους στους Δήμους , Νομαρχίες , Περιφέρειες εφόσον οι τελευταίοι αυτοί φορείς έχουν πιστοποιημένες σχετικές υπηρεσίες.
20.Κεντρικές Υπηρεσίες του ΥΕΝ	Από τις ερμηνείες και την αντίστοιχη διοικητική πρακτική των υπηρεσιών του σχετικά με τα θέματα αιγιαλού , παραλίας και έργων και παρεμβάσεων επί αυτών καθώς και από τις εισηγήσεις τους για νέες ρυθμίσεις μπορεί να βρεθεί κανείς από στιγμή σε στιγμή από τον παράδεισο της δημιουργίας στην κόλαση του κολλήματος , της παρανομίας και της ματαίωσης. Να αλλάξει άρδην η νομοθεσία και τις τελικές αποφάσεις να τις παίρνουν για

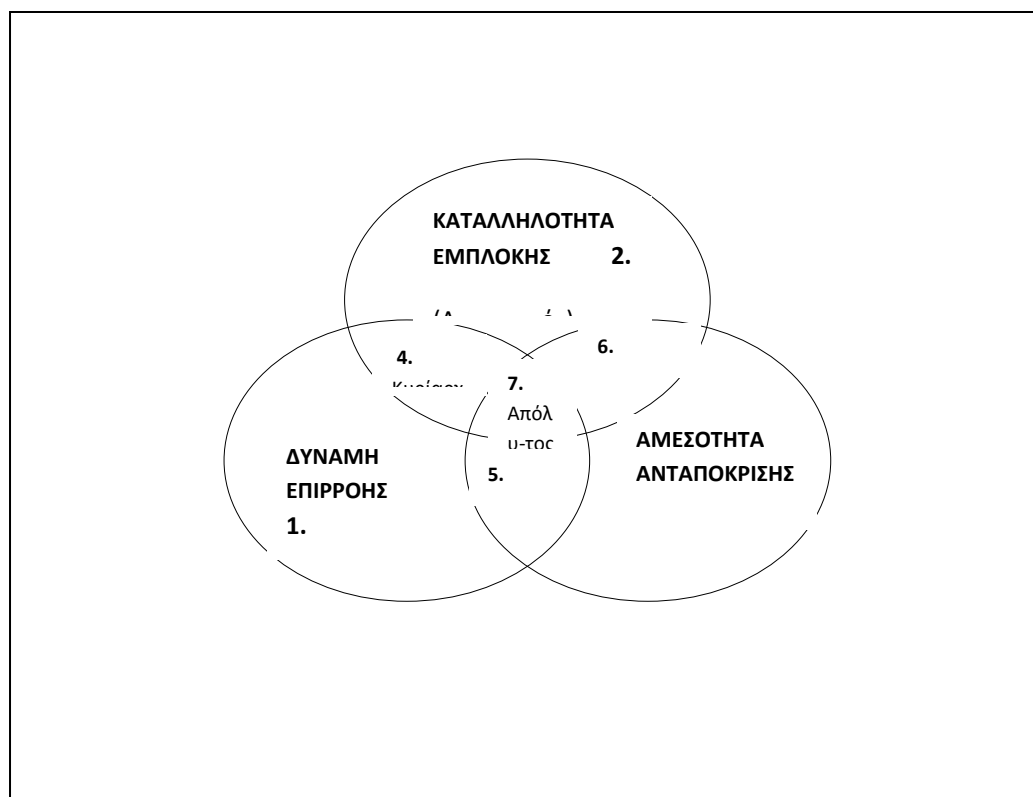
4.5.3 Αμεσότητα Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις

Φαίνεται ότι οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση δεν ήταν ικανοποιητικές καθώς οι ερωτηθέντες δεν ήταν σίγουροι σχετικά με την αμεσότητα ανταπόκρισης στις Αξιώσεις, όπως αυτή σχετίζεται με τον κλάδο του καταδυτικού τουρισμού. Από την άλλη όμως υπήρξαν κάποιες ενδιαφέρουσες απόψεις που συζητήθηκαν, όπως οι ακόλουθες:

Υποκείμενο 5: Η σχέση μεταξύ των εμπλεκόμενων στον κλάδο πρέπει να είναι αμφίδρομη. Επιβάλλεται στενή συνεργασία των επαγγελματιών του κλάδου με τα δυο Υπουργεία. **Οι κρατικοί φορείς** πρέπει να είναι ανά πάσα στιγμή ενήμεροι για τις τάσεις που επικρατούν διεθνώς στον κλάδο, έτσι ώστε να τροποποιούν κατάλληλα το κανονιστικό πλαίσιο, αλλά και να στρέφουν την προβολή του κλάδου προς τις κατάλληλες κατευθύνσεις. **Οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες** επιβάλλεται να συνεργάζονται στενά με τους κρατικούς φορείς, κρατώντας μια ενιαία γραμμή όσον αφορά τις προδιαγραφές ασφαλείας και καλής λειτουργίας, με στόχο τη δημιουργία καλής φήμης στον κλάδο.

Υποκείμενο 2: Πρέπει, το συντομότερο δυνατόν, να υπάρχει ενημέρωση των φορέων για τα προβλήματα που υπάρχουν και οι φορείς θα πρέπει να ανταποκρίνονται άμεσα, ρωτώντας τους ενδιαφερόμενους πού είναι τα καταδυτικά κέντρα ή ο σύνδεσμος. Πρέπει να υπάρχει ενδιαφέρον για τα τυχόν προβλήματα ή να γίνεται στο τέλος κάθε περιόδου καταγραφή των προβλημάτων που υπήρξαν ούτως ώστε να λαμβάνεται μέριμνα, και την επόμενη σεζόν να μην υφίστανται τα ίδια προβλήματα. Με σειρά προτεραιότητας, πρώτο είναι το Υπουργείο Ανάπτυξης. Πρέπει να δώσει βαρύτητα στον καταδυτικό τουρισμό, γιατί είναι σε εμβρυακή κατάσταση. Δεύτερος είναι ο σύνδεσμος που θα πρέπει να υποστηρίζει το χώρο του. Τρίτο είναι το Υπουργείο Τουρισμού. Θα πρέπει να βοηθήσει στις εκθέσεις που γίνονται να λαμβάνουν μέρος αντιπρόσωποι ή φορείς από καταδυτικά κέντρα. Τελευταίο είναι το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας.

Υποκείμενο 6: Σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς το αμεσότερο δυνατό, χωρίς να υπάρχει σειρά προτεραιότητας και πάντα με στόχο την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού.

ΔΥΝΑΜΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ	ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ	ΑΜΕΣΟΤΗΤΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Δήμοι • Υπ. Εμπ. Ναυτιλίας • Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης • Λιμενικές Αρχές • Νομαρχίες • Ιδιωτική Πρωτοβουλία-Εμπλεκόμενοι Επαγγελματίες 	<ul style="list-style-type: none"> • Δήμοι • Υπ. Εμπ. Ναυτιλίας • Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης • Λιμενικές Αρχές • Ιδιωτική Πρωτοβουλία-Εμπλεκόμενοι Επαγγελματίες • Υπ. Ανάπτυξης • Οργανισμοί που Πιστοποιούν Παροχές 	<ul style="list-style-type: none"> • Δήμοι • Υπ. Εμπ. Ναυτιλίας • Υπ. Τουριστικής Ανάπτυξης • Λιμενικές Αρχές • Νομαρχίες • Ιδιωτική Πρωτοβουλία – Εμπλεκόμενοι Επαγγελματίες • Υπ. Ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> • Απόλυτος • Απόλυτος • Απόλυτος • Απόλυτος • Επικίνδυνος • Απόλυτος • Εξαρτώμενος • Διακριτικός

Σχήμα 4.1. Το Μοντέλο της Δύναμης Επιρροής, Καταλληλότητας Εμπλοκής και της Αμεσότητας Ανταπόκρισης σε Αξιώσεις – Αιτήματα – Ανάγκες

Κεφάλαιο 5 - Συζήτηση - Συμπεράσματα – Προτάσεις

5.1 Ο Καταδυτικός Τουρισμός στην Ελλάδα. Παρούσες Τάσεις - Μελλοντικές Προεκτάσεις

Η κατάσταση της καταδυτικής αγοράς στην Ελλάδα και τα επιμέρους ζητήματα που εγείρονται στο πλαίσιο της μελέτης, ανάλυσης και αξιολόγησης αυτής, αποτελούν την πρώτη από τις τρεις κατηγορίες στις οποίες εδράζεται ο σχεδιασμός του ερευνητικού τμήματος της παρούσας μελέτης.

Η απεικόνιση της καταδυτικής αγοράς στην Ελλάδα μέσω της αποτίμησής της από τα φυσικά πρόσωπα που συμμετείχαν στην εν λόγω ερευνητική μελέτη, αποτελεί απαραίτητη συνιστώσα για την παραγωγή των τελικών ειδικών συμπερασμάτων της μελέτης αυτής, αφού η εκτίμηση της καταδυτικής αγοράς λειτουργεί και ως εφαλτήριο που συνδράμει στον προσανατολισμό των εκτιμήσεων προς τις ειδικότερα στοχευόμενες αξιώσεις των επόμενων δύο κατηγοριών, ήτοι της αναγνώρισης των εμπλεκόμενων φορέων και των ρόλων αυτών, καθώς και της αξιολόγησής τους.

Η κατηγορία αυτή παρέχει ένα ευρύ πλαίσιο για σχολιασμό, εκτίμηση και ανάλυση εντός του οποίου διακρίνονται τρεις σημαντικές θεματικές υποκατηγορίες οι οποίες αφορούν (α) τη δυναμική της ελληνικής καταδυτικής αγοράς, (β) το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και (γ) τις δυνατότητες ανάπτυξης.

Κάθε υποκατηγορία συντίθεται από ειδικότερα ζητήματα στα οποία είτε συγκλίνουν είτε δίνουν ιδιαίτερη έμφαση οι ερωτηθέντες, υποδεικνύοντας καθ' αυτό τον τρόπο τα σημεία που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και να συνυπολογιστούν σε κάθε απόπειρα επιστημονικής συμβολής στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Αρχής γενομένης με το σχολιασμό της δυναμικής και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων που διακρίνονται στον ελλαδικό χώρο για την αγορά των καταδύσεων, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στο ρόλο της εγχώριας «μυθολογίας», ως ικανό «εκμεταλλεύσιμο» στοιχείο για τη δημιουργία ενός πόλου έλξης που θα στοχεύει κυρίως στο θυμικό των δυνητικών επισκεπτών. Η έννοια του «μύθου» επισημαίνεται

ως ένα συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η χώρα και συγκεκριμένες περιοχές αυτής, που μπορεί να σημειώσει τη διαφορά όταν η ελληνική καταδυτική αγορά επιχειρήσει να συναγωνιστεί υπό τους ίδιους όρους προδιαγραφών και κυρίως οργάνωσης, τα καταδυτικά κέντρα άλλων χωρών παγκοσμίως. Η σημαίνουσα θέση της Ελλάδας στη Μεσόγειο, μια θάλασσα η ιστορία της οποίας είναι συνυφασμένη με την ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα από αρχαιοτάτων χρόνων, αλλά και η ίδια πολιτιστική και ναυτική ιστορία της χώρας όπου η θάλασσα και η πολυσχιδής σχέση των ανθρώπων με αυτή διαδραμάτισε καίριο ρόλο, αποτελούν στοιχεία που δεν πρέπει να μείνουν αναξιοποίητα στις διαδικασίες ανάπτυξης και προώθησης της ελληνικής καταδυτικής αγοράς. Μελετώντας τα παραδείγματα άλλων διεθνώς καταξιωμένων καταδυτικών προορισμών διαπιστώνεται ότι καταβάλλεται προσπάθεια να αναδειχθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό η εντόπια πολιτισμική ιστορία ακόμη και όταν ο ρόλος της είναι επικουρικός, αφού το αδιαμφισβήτητο συγκριτικό τους πλεονέκτημα είναι το εξαιρετικού κάλλους γεωφυσικό περιβάλλον. Επομένως, στην περίπτωση της ελληνικής καταδυτικής αγοράς, ο σημαντικός αυτός παράγοντας κρίνεται ότι πρέπει να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο μέσα από τη εφαρμογή στρατηγικών που θα συστήσουν την πλούσια ιστορία, τον πολιτισμό και την παράδοση στους επισκέπτες με τρόπους ουσιαστικής επαφής και βιωματικής εμπειρίας και, ασφαλώς, όχι μέσω μιας ευκαιριακής τουριστικής πολιτικής με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα και αποσπασματικό χαρακτήρα.

Ένας άλλος παράγοντας που επισημαίνεται από τους ερωτηθέντες σε σχέση με την δυναμική ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού αφορά ακριβώς την ζήτηση για το «προϊόν» αυτό. Σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας επισημάνθηκε βάσει και των σχετικών παρατιθέμενων στοιχείων ότι οι καταδύσεις αναψυχής αποτελούν μια δραστηριότητα, η οποία στο πρόσφατο παρελθόν έχει γνωρίσει αξιοσημείωτη αύξηση σε επίπεδο διεθνές, ευρωπαϊκό αλλά και σε εγχώριο, γεγονός που αποδεικνύεται και από την αύξηση των καταδυτικών κέντρων και των παροχών καταδυτικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια. Αναφέρθηκαν επίσης στοιχεία σχετικά με την αύξηση του καταδυτικού τουρισμού ειδικότερα, ως επακόλουθο της αυξανόμενης ενασχόλησης με τις καταδύσεις αναψυχής και πώς αυτή μεταφράζεται με οικονομικούς όρους για τις χώρες που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό. Ως εκ τούτου, σχεδόν αναπόφευκτα στην έννοια της αυξανόμενης ζήτησης εμπεριέχεται και το θέμα του ανταγωνισμού.

Ο ανταγωνισμός με χώρες που ήδη διαθέτουν μια εδραιωμένη καταδυτική αγορά και χαρακτηρίζονται από μεγάλης εμβέλειας διείσδυση στον τομέα του οργανωμένου καταδυτικού τουρισμού, μπορεί σύμφωνα και με τους ερωτηθέντες να αποτελέσει σημαντικό μοχλό ανάπτυξης για τον ελληνικό καταδυτικό τουρισμό, αφού θα αναγκάσει τους εγχώριους φορείς όχι μόνο να δραστηριοποιηθούν αλλά να δημιουργήσουν συνθήκες ανταγωνισμού εφάμιλλες με αυτές που συναντώνται στο εξωτερικό, εάν όχι καλύτερες. Στην προσπάθεια μιας δυναμικής πολιτικής ανταγωνισμού οι εγχώριοι φορείς θα πρέπει, πέρα από τη διασφάλιση της επάρκειας και της κορυφαίας ποιότητας σε όλους τους επιμέρους τομείς των προσφερόμενων υπηρεσιών, να συμπεριλάβουν και στοιχεία που θα μπορούσαν να ενισχύσουν σημαντικά την προώθηση του καταδυτικού τουρισμού ειδικά στον ελλαδικό χώρο.

Ο υποθαλάσσιος πλούτος που διαθέτει η χώρα επισημαίνεται ως ένα τέτοιο στοιχείο από τους ερωτηθέντες, οι οποίοι του αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία σε σχέση με τη δυναμική ανάπτυξης της εγχώριας καταδυτικής αγοράς. Στην περιγραφή της έννοιας του υποθαλάσσιου πλούτου πέρα από την αναφορά στο καθαυτό υποθαλάσσιο φυσικό περιβάλλον, την πλούσια χλωρίδα, την πανίδα αλλά και την ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα μορφολογία του βυθού σε πάρα πολλές περιοχές της χώρας, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην πληθώρα των ναυαγίων, παλαιότερων και νεότερων που φιλοξενούνται στα χωρικά ύδατα και τα οποία θα μπορούσαν, βάσει προϋποθέσεων, να αποτελέσουν προορισμούς οργανωμένων καταδυτικών εξορμήσεων ή να αξιοποιηθούν μέσα από τη δημιουργία καταδυτικών πάρκων.

Η έννοια του «καταδυτικού πάρκου», που σύμφωνα με τους Μαρκάτο και Κούτση (2008) αποτελεί ελληνική καινοτομία, αφού δεν απαντάται στην οικεία διεθνή βιβλιογραφία, επισημαίνεται από αρκετούς ερωτώμενους ως εργαλείο ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα, βάσει αντίστοιχων επιτυχημένων παραδειγμάτων «Θαλάσσιων Πάρκων» ή «Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών» επί το ορθότερο, των οποίων ενδεικτική παρουσίαση πραγματοποιήθηκε στο 2^ο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης. Οι προτάσεις περί δημιουργίας καταδυτικών πάρκων ως μοχλός ανάπτυξης της αγοράς των καταδύσεων αναψυχής βρίσκονται σε απόλυτη συνάρτηση με την εφαρμογή του νόμου 3409/2005 περί καταδύσεων αναψυχής, ο οποίος αφουγκραζόμενος τις διεθνείς τάσεις αλλά και τις νεότερες επιστημονικές θέσεις εισάγει, καταρχάς, τη δυνατότητα δημιουργίας και

λειτουργίας τέτοιων περιοχών εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας. Η δημιουργία καταδυτικών πάρκων αποτελεί ένα σύνθετο θέμα που επισύρει την εμπλοκή και ανάλυση πολλών επιμέρους ζητημάτων, αναλυτική παράθεση και σχολιασμός των οποίων θα ακολουθήσει στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου.

Η αναφορά στον υποθαλάσσιο πλούτο συνδυάζεται αναπόφευκτα με αναφορά στα γεωφυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ελλάδα και τα οποία αφορούν, κυρίως, το εξαιρετικά μεγάλο μήκος της ακτογραμμής και την πληθώρα των νησιών, καθώς άλλωστε το υποθαλάσσιο γεωγραφικό ανάγλυφο σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το γεωγραφικό ανάγλυφο της επιφάνειας. Εξάλλου, η επαφή με το υγρό στοιχείο σε μια χώρα που διαθέτει τέτοια πληθώρα και ποικιλία παραλιών αλλά και «φιλόξενα» νερά, αποτελεί προτεραιότητα για το μεγαλύτερο ποσοστό των εντόπιων αλλά και των αλλοδαπών επισκεπτών, ώστε ο τομέας των καταδύσεων να μπορεί να αξιοποιήσει προς όφελος του το στοιχείο της πρόθεσης, με την προσφορά των κατάλληλων κινήτρων.

Άλλωστε, η ψυχαγωγική διάσταση των καταδύσεων επισημαίνεται ως ένα ακόμη πρόσθετο στοιχείο σε σχέση με τη δυναμική της ελληνικής καταδυτικής αγοράς. Η προσφορά μιας εναλλακτικής πρότασης ψυχαγωγίας, η οποία, σωστά συγκροτημένη, μπορεί να συνδυάζει παράλληλα μάθηση, ενημέρωση αλλά και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, θα μπορούσε εύκολα να εντάξει την εμπειρία μιας καταδυτικής εξόρμησης ακόμη και στο πρόγραμμα επισκεπτών που δεν είχαν ως στόχο αυτή ακριβώς την δραστηριότητα κατά το σχεδιασμό των διακοπών τους, προσεγγίζοντας έτσι την πιο κρίσιμη κατηγορία κοινού που είναι οι δυνητικοί ερασιτέχνες δύτες.

Η δυναμική ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στη χώρα ενισχύεται επίσης από τις ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες. Το εύκρατο κλίμα της Ελλάδας έχει άλλωστε αποτελέσει και αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών και σημαντικό παράγοντα τουριστικής ανάπτυξης γενικότερα, αφού ευνοεί όχι μόνο την προσέλευση καθαυτή αλλά και τη χρονική παράτασή της. Οι ήπιες κλιματικές συνθήκες που μεταφράζονται σε ευνοϊκές θερμοκρασίες και μεγάλη περίοδο ηλιοφάνειας και η απουσία έντονων καιρικών και κλιματικών φαινομένων που παρατηρούνται σε άλλες χώρες, δύνανται να εξασφαλίσουν τουριστική προσέλευση σχεδόν όλους τους μήνες του έτους ακόμη και τους χειμερινούς.

Ένα από τα ουσιαστικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας συνίσταται στο ότι αποτελεί έναν εδραιωμένο προορισμό στον ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο τουριστικό χάρτη. Παρά το μικρό της μέγεθος διαθέτει πολλές τουριστικές περιοχές και θέρετρα ειδικά στα νησιά και τη Περιφέρεια, που μπορούν να λειτουργήσουν ως βάση για την ανάπτυξη της καταδυτικής αγοράς, μέσω της εφαρμογής μιας συγκροτημένης και στοχευόμενης στρατηγικής ανάπτυξης του τομέα αυτού.

Η διερεύνηση της δυναμικής μιας συγκεκριμένης αγοράς προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών αποτελεί το πρώτο στάδιο προς την κατεύθυνση υλοποίησής της, το οποίο διαδέχεται η διερεύνηση των δυνατοτήτων υπό όρους που εντάσσονται στο θεσμικό πλαίσιο το οποίο περιβάλλει και επηρεάζει αυτή. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να τοποθετηθούν επί του νέου νομοθετικού πλαισίου για τις καταδύσεις στην Ελλάδα, αξιολογώντας τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις που ενέχει η θέσπισή του για την ελληνική καταδυτική αγορά.

Κατά γενική ομολογία, η υιοθέτηση του νόμου 3409/2005 περί των καταδύσεων αναψυχής αποτελεί μια θετική εξέλιξη για το εν λόγω θέμα, αφού με την θέσπισή του καλύφθηκαν πολλά κενά και ασάφειες των προγενέστερων σχετικών νόμων. Επιπροσθέτως, οι καινοτομίες που ο νέος νόμος εισήγαγε, κρίνεται ότι συμβάλλουν σημαντικά στην αναβάθμιση και ανάπτυξη του καταδυτικού τομέα αλλά και στη βελτίωση των συνθηκών που είχαν να αντιμετωπίσουν τόσο οι επαγγελματίες, όσο και οι ερασιτέχνες του χώρου.

Ως σημαντικότερη καινοτομία του νέου νόμου επισημαίνεται η «απελευθέρωση» των καταδύσεων αναψυχής με την άρση των απαγορεύσεων, η οποία περιορίζεται για τις υποθαλάσσιες περιοχές όπου η ύπαρξη ναυαγίων άνω των 50 ετών, τις κατατάσσει αυτόματα σε περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

Το Φεβρουάριο 2006 τέθηκε σε ισχύ ο νέος νόμος για τις καταδύσεις αναψυχής, με τον οποίο επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί ένα καθορισμένο πλαίσιο τόσο για τους επαγγελματίες του χώρου, όσο και για τους ερασιτέχνες αυτοδύτες. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο νόμος αφορά μόνο τις ερασιτεχνικές καταδύσεις αναψυχής, καθώς το νομικό καθεστώς κάθε επαγγελματικής υποβρύχιας δραστηριότητας (κατασκευές, συντηρήσεις, έρευνες κλπ) συνεχίζει να καθορίζεται από το «Γενικό Κανονισμό Λιμένα περί Καταδυτικών Εργασιών».

Ο νέος νόμος προέκυψε από την ανάγκη ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στη χώρα μας. Για το σκοπό αυτό απαιτήθηκε ένα νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο θα ευνοούσε την επικερδή αυτή δραστηριότητα, διασφαλίζοντας όμως παράλληλα την πολιτιστική μας κληρονομιά μέσω της προστασίας των ενάλιων αρχαιοτήτων, αλλά και προστατεύοντας το υδάτινο φυσικό περιβάλλον, δημιουργώντας προϋποθέσεις για την διατήρηση αλλά και την ανάπτυξή του. Η κατάρτιση, κατάθεση και ψήφιση του νόμου αποτελεί παράδειγμα συναίνεσης και συνεργασίας, καθώς η δημιουργία του οφείλεται στη συλλογική προσπάθεια βουλευτών από τα δύο μεγάλα κόμματα.

Ο καταδυτικός τουρισμός αναπτύσσεται ραγδαία σε παγκόσμιο επίπεδο. Κάθε χρόνο διακινείται μεγάλος όγκος συναλλάγματος, ο οποίος κατευθύνεται στους προνομιακούς προορισμούς, όπως είναι η Ερυθρά Θάλασσα, η Αίγυπτος, η Τουρκία, η Μάλτα, η Ισπανία, ή άλλες πιο μακρινές χώρες, όπως η Αυστραλία, οι Μαλδίβες, η Ταϊλάνδη, η Ινδονησία, ή χώρες της Καραϊβικής. Στις περιοχές αυτές μεγάλο ποσοστό του εθνικού εισοδήματος προέρχεται από τον καταδυτικό τουρισμό, οπότε καταβάλλουν σημαντική προσπάθεια για να αξιοποιήσουν, να προβάλλουν και να διατηρήσουν τους ενδιαφέροντες βυθούς που διαθέτουν (φυσικά τοπία, ποικιλία ζωικών και φυτικών οργανισμών, υποθαλάσσια σπήλαια και ηφαίστεια κλπ.). Στις χώρες αυτές υπάρχουν «θαλάσσια καταδυτικά πάρκα» όπου απαγορεύεται κάθε μορφής αλιεία, και είναι περιοχές αναπαραγωγής της θαλάσσιας πανίδας με επίβλεψη και μελέτη από πανεπιστημιακά ιδρύματα. Επίσης, συχνή είναι η δημιουργία «τεχνητών υφάλων» αλλά και η δημιουργία «ναυαγίων» με τη βύθιση παροπλισμένων πλοίων που αντί να γίνουν παλιοσίδερα μπορούν να ποντισθούν σε βάθη προσιτά για τους αυτοδύτες αναψυχής. Οι έννοιες αυτές είναι πρωτόγνωρες για τα ελληνικά δεδομένα και θα πρέπει να αρχίσουν να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα διαρροής τουριστικού συναλλάγματος, καθώς ο μεγαλύτερος αριθμός καταδυτικών προορισμών βρίσκεται σε εξωκοινοτικές χώρες. Ο λόγος είναι κυρίως το φτωχό θέαμα που προσφέρουν οι ευρωπαϊκοί βυθοί εξ αιτίας της υπεραλίευσης.

Το νομοθετικό πλαίσιο για τις καταδύσεις αναψυχής καθοριζόταν, μέχρι την ψήφιση του νέου Νόμου, από το Γενικό Κανονισμό Λιμένα και το Νόμο για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και ήταν

γενικά αποθαρρυντικό για τις καταδύσεις. Εμπνεόμενο από καχυποψία θεωρούσε καταρχήν τους ερασιτέχνες δύτες ως εν δυνάμει αρχαιοκάπηλους και παράνομους ψαράδες. Έτσι οι καταδύσεις απαγορεύονταν σε όλη την επικράτεια, εκτός από τις περιοχές που «άνοιγαν» μετά από υποβρύχια έρευνα και πιστοποίηση της Εφορίας Εναλίων Αρχαιοτήτων. Με δεδομένα τα προβλήματα ή και την έλλειψη θέλησης από μέρους της Εφορίας Εναλίων Αρχαιοτήτων στην εκτέλεση υποβρύχιων ερευνών, οι περιοχές που ελευθερώνονταν κάθε χρόνο ήταν ελάχιστες, με αποτέλεσμα τόσο οι Έλληνες όσο και οι αλλοδαποί δύτες να δυσκολεύονται να βρουν νέα όμορφα μέρη, τα οποία αφθονούν στους ελληνικούς βυθούς- για να καταδυθούν.

Το νέο Νομοθετικό πλαίσιο, λοιπόν, εισάγει καινοτομίες τόσο για τους ερασιτέχνες αυτοδύτες, όσο και για αυτούς που εμπλέκονται επαγγελματικά στις καταδύσεις αναψυχής. Η πρώτη και σημαντικότερη αλλαγή είναι η αλλαγή νοοτροπίας. Πλέον, οι καταδύσεις αναψυχής επιτρέπονται σε όλη την επικράτεια εκτός από τις περιοχές που θα κλείσουν λόγω ύπαρξης αρχαιοτήτων στο βυθό ή για άλλους λόγους (λιμάνια, ρότες πλοίων, πεδία βολής, ύπαρξη υποβρυχίων καλωδίων). Για τον ερασιτέχνη αυτοδύτη ξεκίνησε μία νέα εποχή χωρίς την καχυποψία των περασμένων ετών και τη θεμελίωση του αυτονόητου τεκμηρίου αθωότητας.

Για τον ερασιτέχνη αυτοδύτη επιτρέπεται πλέον να «βουτάει» παντού με τους παραπάνω περιορισμούς. Ο ερασιτέχνης πρέπει μόνο να τηρεί κάποια αυτονόητα, για λόγους ασφαλείας δηλ.: 1) Πρέπει να είναι εκπαιδευμένος δύτες (και να μπορεί να το αποδείξει), 2) να βουτάει πάντα με ζευγάρι 3) να σηματοδοτεί την περιοχή της κατάδυσης με ειδική σηματοδότη στην επιφάνεια. Επιπλέον απαγορεύεται το ψάρεμα με τη χρήση συσκευής αυτόνομης κατάδυσης, ενώ για τη νυχτερινή κατάδυση απαιτείται έγγραφη άδεια από το οικείο Λιμεναρχείο.

Σχετικά με τους επαγγελματίες των καταδύσεων αναψυχής καθιερώνεται ένα ιεραρχικό σχήμα για την πιστοποίηση τόσο των Οργανισμών εκπαίδευσης, όσο και των παροχών υπηρεσιών κατάδυσης αλλά και των ερασιτεχνών αυτοδυτών. Το πλαίσιο αυτό το οποίο είναι εναρμονισμένο με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία έλειπε από τη χώρα.

Με το νέο Νόμο εισάγονται και κωδικοποιούνται τα «Εθνικά Πρότυπα Καταδύσεων Αναψυχής - Ε.Π.Κ.Α.», ο θεσμός του «Οργανισμού Πιστοποίησης Αυτοδυτών», ο «Παροχέας Καταδυτικών Υπηρεσιών». Επίσης εισάγεται η έννοια της

«Περιοχής Οργανωμένης Ανάπτυξης Καταδυτικού Πάρκου - Π.Ο.Α.Κ.Π.» για τη διατήρηση και ανάπτυξη του υποθαλάσσιου οικοσυστήματος.

Ο νέος νόμος έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από την καταδυτική κοινότητα στην Ελλάδα (και όχι μόνο) ,διότι ήταν αίτημά της από χρόνια. Τόσο η κατάργηση της απαγόρευσης, όσο και η δυνατότητα δημιουργίας καταδυτικών πάρκων χαιρετιστήκαν με ενθουσιασμό. Για τους «καλούς» επαγγελματίες, ο νόμος χαρακτηρίστηκε ως θετικός.

Από την άλλη εισάγεται μία μεγάλη γραφειοκρατία σχετικά με την πιστοποίηση των Οργανισμών εκπαίδευσης αλλά και των καταδυτικών υπηρεσιών. Υπάρχει διάχυτη η άποψη μεταξύ των επαγγελματιών ότι κερδισμένοι θα είναι οι μεγάλοι οργανισμοί εκπαίδευσης. Επίσης, οι κάτοχοι πτυχίων αυτοδύτη από διάφορες χώρες της Ευρώπης δεν είναι σίγουροι οτι το πτυχίο τους θα τους επιτρέψει να καταδυθούν στην Ελλάδα· έτσι μπορεί να μην επιδιώξουν να κάνουν πιστοποιήσεις στην Ελλάδα, έχοντας σα δεδομένο ότι είναι αυτόματα πιστοποιημένοι στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Μέρος της κοινότητας των αρχαιολόγων ασκεί δριμεία κριτική στο νόμο θεωρώντας ότι ουσιαστικά ανοίγει το δρόμο σε όλους τους επίδοξους αρχαιοκάπηλους. Η πλευρά αυτή επιθυμεί τη διατήρηση του παλαιού καθεστώτος απαγόρευσης των καταδύσεων με το αιτιολογικό της προστασίας των ενάλιων αρχαιοτήτων. Θα πρέπει να επισημανθεί, όμως, ότι οι υπέρ του δέοντος απαγορεύσεις της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ελάχιστη προστασία προσέφεραν τόσα χρόνια. Ποιος αρχαιολόγος μπορεί να τεκμηριώσει ότι στα 30m (όριο κατάδυσης αναψυχής) των ελληνικών ακτών υπάρχουν αξιόλογες (με επιστημονικά κριτήρια) αρχαιότητες; Ο επαγγελματίας αρχαιοκάπηλος ήταν και παραμένει παράνομος και δεν είναι η απαγόρευση των ερασιτεχνικών καταδύσεων που θα τον εμποδίσει αλλά η αυστηρή εφαρμογή του νόμου και η καλή επιτήρηση των ακτών. Η αμοιβαία ενημέρωση και στενή συνεργασία μεταξύ Εφορίας Εναλίων Αρχαιοτήτων και ερασιτεχνών αυτοδυτών (καταδυτικών κέντρων, συλλόγων, σωματείων ατόμων), εφόσον αποδεδειγμένα η Εφορία δε διαθέτει τους απαραίτητους πόρους, θα μπορούσε να αποτελέσει θεμελιώδη αρχή για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς μας.

Μία κριτική που προέρχεται από την επιστημονική κοινότητα είναι ότι οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Καταδυτικού Πάρκου είναι αμφίβολο εάν εξυπηρετούν την ανάπτυξη της αυτόνομης ερασιτεχνικής κατάδυσης. Θα είναι βέβαια σίγουρα αποδοτικές σε περιοχές που έχουν ιδιαίτερο γνώρισμα όπως π.χ. αρχαιολογικοί χώροι, ναυάγια, τύποι οικοτόπων κλπ. Ένας υποβρύχιος αρχαιολογικός χώρος υπό αυστηρές προϋποθέσεις ορισμένες από την Αρχαιολογική Υπηρεσία θα μπορούσε να είναι «επισκέψιμος», όπως είναι η Ακρόπολη, η Βεργίνα και τόσο άλλοι στην Ελλάδα.

Είναι πέρα από κάθε σκέψη η ολοκληρωτική απαγόρευση της αυτόνομης κατάδυσης με σκοπό την προστασία του θαλάσσιου πλούτου (πολιτιστικού, βιολογικού)· η θεμελιώδης αρχή και εδώ είναι η πλήρης ενημέρωση και η υπεύθυνη διαμόρφωση συνείδησης των δυτών και όχι μόνο (η αρχαιοκαπηλία δεν προϋποθέτει την κατάδυση και η ρύπανση της θάλασσας το ίδιο).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να υιοθετήσει ενιαίες ρυθμίσεις για όλα τα κράτη μέλη στο θέμα των καταδύσεων, συνέστησε ομάδα εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης (TC 329), η οποία εκπόνησε ενιαία πρότυπα (ελάχιστες απαιτήσεις) για όλα τα επίπεδα αυτόνομης κατάδυσης, τόσο για τους ερασιτέχνες, όσο και για τους εκπαιδευτές αυτοδύτες, αλλά και για την παροχή καταδυτικών υπηρεσιών. Τα πρότυπα αυτά έχουν αναγνωρισθεί ως Εθνικά, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Από τη στιγμή που θεσπίστηκε το νομοθετικό πλαίσιο για τις καταδύσεις αναψυχής, επαφίεται πλέον στις εκάστοτε αρμόδιες αρχές του τόπου η ευθύνη να το ακολουθήσουν και παράλληλα να το 'εκμεταλλευτούν' κατάλληλα, ώστε να ανθίσει περαιτέρω ο καταδυτικός τουρισμός στη χώρα μας, που δεν έχει σε τίποτα να ζηλέψει τους γειτονικούς ανταγωνιστικούς προορισμούς της Μεσογείου, αν λάβει κανείς σοβαρά υπόψη του ότι 3,5 εκατομμύρια Ευρωπαίοι και 400.000 Έλληνες ασχολούνται σήμερα με τον καταδυτικό τουρισμό, δαπανώντας συνολικά παραπάνω από 2 δισ. ευρώ γι' αυτή τους τη δραστηριότητα.

Ο Νόμος 3409/2005 προβλέπει την έκδοση γενικής εκτελεστικής απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, με την οποία θα ορισθούν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και οι επιμέρους όροι και προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των καταδυτικών πάρκων, γενικότερα, και εν συνεχεία την έκδοση ατομικών κοινών

αποφάσεων του ίδιου Υπουργού και του αρμόδιου για τις καταδύσεις αναψυχής (άρθρο 1, ν.3409/2005) υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας για τον τελικό χαρακτηρισμό του κάθε συγκεκριμένου καταδυτικού πάρκου.

Μέχρι σήμερα, η εν λόγω γενική Υπουργική Απόφαση δεν έχει εκδοθεί. Ο λόγος είναι, πέρα της βραδύτητας του κρατικού μηχανισμού που λειτουργεί εναντίον τους, ότι, πριν από τη θέσπιση των προϋποθέσεων της δημιουργίας και λειτουργίας των καταδυτικών πάρκων, απαιτείται η διεπιστημονική αντιμετώπιση του ζητήματος και η πολιτική επιλογή και απόφαση επί σειράς ζητημάτων (Μαρκάτος και Κούτσης, 2008), τα οποία αποτελούν εύλογες απορίες των ερωτηθέντων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα.

Αναφορικά με τη χρονική διάρκειά τους, θα μπορούσε να πει κανείς, ότι τα καταδυτικά πάρκα είναι παντοτινά. Βέβαια, για νομικούς, οικονομικούς και πολιτικούς λόγους οι εκάστοτε συμβάσεις παραχώρησης επιβάλλεται, να έχουν χρονικό περιορισμό, αυτό όμως αφορά τη διαδοχή των φορέων διαχείρισης και όχι αυτή καθαυτή την ύπαρξη του καταδυτικού πάρκου.

Αναφορικά με το συνολικό αριθμό των καταδυτικών πάρκων σε εθνικό επίπεδο, και με δεδομένη την ελάχιστη περιβαλλοντική όχληση, που συνεπάγονται, αλλά και την σπουδαία υποβοηθητική του περιβάλλοντος λειτουργία τους, θα μπορούσε να υιοθετήσει κανείς την επιλογή της καθολικής χωροθέτησης (παντού υλοποιήσιμα), εφόσον υπάρχει κάθε φορά η τοπική κοινωνική συναίνεση και δεν συντρέχουν ειδικές συνθήκες ακαταλληλότητας, (πχ περιοχές μόνιμης επικίνδυνης ρύπανσης, δίαυλοι διέλευσης πλοίων κλπ).

Επίσης, αναφορικά με τη χωροθέτηση, τα καταδυτικά πάρκα μπορούν και μάλιστα ενδείκνυται, να δημιουργούνται και εντός υφιστάμενων ευρύτερων Εθνικών Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών και στις ζώνες αυτών, όπου επιτρέπονται οι καταδύσεις αναψυχής, αφενός για ενίσχυση της προστασίας των Εθνικών Θαλάσσιων Πάρκων και με την ιδιωτική φύλαξη των καταδυτικών πάρκων και αφετέρου, ώστε να παρέχονται στις παρακείμενες των Εθνικών Θαλάσσιων Πάρκων τοπικές κοινωνίες αντισταθμιστικά οικονομικά οφέλη και ευκαιρίες σε αντάλλαγμα του περιορισμού της αλιευτικής εκμετάλλευσης στα Εθνικά Πάρκα.

Ως πλέον κατάλληλο σχήμα φαίνεται να παρουσιάζεται εκείνο του πολυμετοχικού φορέα ιδιωτικού δικαίου, με μετόχους τους εκάστοτε τοπικούς επιχειρηματίες, ιδίως εκείνους του ευρύτερου τουριστικού τομέα, αλλά και με επιβεβλημένη τη μειοψηφική συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης, και μάλιστα, ειδικά ως προς αυτήν, με παροχή δωρεάν μεριδίου, σταθερού ποσοστού ανεξαρτήτως αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου καθώς και με δικαίωμα για τον ορισμό εκπροσώπου στη διοίκηση του πάρκου. Ένα τέτοιο σχήμα εξασφαλίζει αφενός την ενεργό εμπλοκή και πειθαρχία, ως προς την προστασία του πάρκου, των τοπικών ιδιωτικών δυνάμεων, και αφετέρου την διαφάνεια και την διαρκή έγκυρη και έγκαιρη ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας αναφορικά με τη διαχείριση και τη λειτουργία του.

Σε κάθε περίπτωση, δηλαδή ακόμη και στα δημόσια ή δημοτικά πάρκα, θεωρείται σκόπιμο, η διοίκηση να ανατίθεται σε φορέα που λειτουργεί με ιδιωτικο-οικονομικά κριτήρια, αφού η εμπειρία έχει αποδείξει ότι μόνον έτσι μπορεί να διασφαλισθεί η οικονομική αυτοτέλεια-βιωσιμότητα και συνεπώς η αειφόρος διατήρηση, φύλαξη και προστασία του καταδυτικού πάρκου.

Ο εκ μέρους της Πολιτείας έλεγχος της δημιουργίας και της λειτουργίας ενός καταδυτικού πάρκου σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις της γενικότερης νομοθεσίας αλλά και της συγκεκριμένης Υπουργικής απόφασης, που προβλέπει την ίδρυσή του, θα πρέπει να γίνεται από ειδικευμένο καταδύομενο προσωπικό με την απαραίτητη επιστημονική κατάρτιση και να μη επαφίεται στη συνήθη επιφανειακή θαλάσσια αστυνόμευση. Συνεπώς, είτε θα πρέπει να δημιουργηθεί ειδικός κλάδος στις αστυνομικές Αρχές, Λιμενικό Σώμα, είτε να ανατεθεί το συγκεκριμένο έργο σε υπάρχοντες ειδικευμένους κρατικούς φορείς εφαρμοσμένης επιστήμης, όπως είναι, για τον Ελληνικό χώρο, το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ). Είναι αυτονόητο, ότι ο Κρατικός έλεγχος αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος και την τήρηση εκ μέρους του διαχειριστή του πάρκου των όρων της σύμβασης παραχώρησης και της εν γένει νομοθεσίας, και ιδίως στην αποτελεσματικότητα της ιδιωτικής φύλαξης και προστασίας του πάρκου απέναντι στους τρίτους.

Σε ό,τι αφορά τις δυνατότητες για ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι οι ερωτηθέντες εκπρόσωποι των εμπλεκόμενων φορέων συγκλίνουν και δίνουν ιδιαίτερη έμφαση σε ζητήματα τα οποία αποτελούν αντικείμενο συζήτησης της σχετικής βιβλιογραφίας (Jameson et al.2002, Kelleher 1995, Alder 1996, McClanahan 1999, Hockings et al. 2000). Βάση

των ευρημάτων αυτών διαφαίνεται ότι η βιομηχανία του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα διακατέχεται από τη λανθασμένη προσέγγιση του προσανατολισμού αποκλειστικά στις δαπάνες, την έλλειψη επιχειρηματικών κριτηρίων και την απουσία επιχειρηματικού σχεδιασμού, καθώς και από μια τάση απομάκρυνσης από την αντίληψη του ευρύτερου αλλά και ειδικότερου ανταγωνισμού. Ακόμη, διακρίνεται η έντονη αδυναμία πρόβλεψης και εξασφάλισης της βιωσιμότητας των δράσεων στο χώρο, καθώς και η ανυπαρξία επιχειρησιακών πλάνων για τη διαρκή και βέβαιη διασφάλιση πόρων λειτουργίας για αυτές.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των συνεντεύξεων σε σχέση με τη βιώσιμη ανάπτυξη του χώρου, συμβαδίζουν με τις επισημάνσεις των Spergel & Moye (2004), οι οποίοι σημειώνουν ότι προστατευόμενες θαλάσσιες περιοχές, όπως τα καταδυτικά κέντρα, μπορούν να αναπτυχθούν μόνο με την εφαρμογή ορθολογικών επιχειρηματικών κριτηρίων διαχείρισης που θα διασφαλίζουν κερδοφόρο λειτουργία.

Σχετικά με τη χρηματοδότηση και την ιδιωτική πρωτοβουλία που αποτελούν βασικές συνιστώσες των υποδείξεων των ερωτηθέντων σε ό,τι αφορά το κομμάτι της ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού, ο Kelleher (1995) επισημαίνει ότι η αύξηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η υιοθέτηση κριτηρίων του ιδιωτικού τομέα αλλά και περισσότερη εμπλοκή των τοπικών κοινωνιών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων αποτελούν μονόδρομο, με απώτερο σκοπό την επίτευξη οικονομικής αυτοτέλειας και βιωσιμότητας με ταυτόχρονη απεξάρτηση από την κρατική χρηματοδότηση.

Στο ίδιο μήκος κύματος τα έσοδα από τα εισιτήρια των καταδυόμενων επισκεπτών, πάντοτε σε συνάρτηση με την τεράστια αύξηση του ενδιαφέροντος για τον καταδυτικό τουρισμό σε παγκόσμιο επίπεδο, μπορούν να διασφαλίζουν την βιωσιμότητα των καταδυτικών κέντρων και να οδηγούν στην ανεξαρτητοποίησή τους από τις κρατικές επιχορηγήσεις. Χειροπιαστό παράδειγμα αποτελεί το καταδυτικό πάρκο των βραχονησίδων Mendes στην Καταλονία, το οποίο βάσει ορθού στρατηγικού σχεδιασμού έχει φτάσει στην επίτευξη αυτόνομης οικονομικής βιωσιμότητας, συμβάλλοντας ευεργετικά στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και ταυτόχρονα στην σύμπραξη με την τοπική κοινωνία.

Βάσει της ανάλυσης των αποτελεσμάτων και των ευρύτερων επιστημονικών διαπιστώσεων, (Μαρκάτος & Κούτσης ,2008), διαφαίνεται ότι ένας συνδυασμός της έννοιας της μικρού μεγέθους θαλάσσιας προστατευόμενης περιοχής (καταδυτικό

πάρκο) και της καταδυτικής επισκεψιμότητας, δύναται να διασφαλίσει την οικονομική, λειτουργική και θεσμική αειφορία του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Σε επίπεδο προστασίας του υποθαλάσσιου πλούτου από κάθε μορφή καταστροφικής παρέμβασης (υπερβολική αλιεία, μόλυνση, αφαίρεση αρχαιοτήτων), προσβασιμότητας στους χώρους δραστηριοποίησης και θέσπισης προϋποθέσεων και κανόνων ασφάλειας-λειτουργίας, η ανάπτυξη, με κύριο άξονα την ιδιωτική πρωτοβουλία, διαφοροποιημένων σε σχέση με τον άμεσο ανταγωνισμό καταδυτικών πάρκων, τόσο στο επίπεδο παροχής υπηρεσιών όσο και στη μοναδικότητα του βυθού (εξαιρετικό Ελληνικό υποθαλάσσιο ανάγλυφο), μπορεί να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη αναπτυξιακή πορεία της Ελληνικής καταδυτικής βιομηχανίας.

Σε ό,τι αφορά την προσβασιμότητα σε χώρους καταδυτικής δραστηριότητας, η οποία συμπεριλαμβάνεται στις επισημάνσεις των ερωτηθέντων ως βασική παράμετρος σε σχέση με την ανάπτυξη του καταδυτικού τουριστικού προϊόντος, αναφέρεται (Γεωργιάδης & Σταθόπουλος 2004,) ότι η λειτουργία των καταδυτικών πάρκων δεν αποκλείει κανένα πολίτη της χώρας ή εσωτερικό ή εξωτερικό επισκέπτη αλλά αντιθέτως εισάγει κοινούς για όλους, νομικά και συνταγματικά δικαιολογημένους, περιορισμούς συμμόρφωσης με τους κανονισμούς λειτουργίας, όπως συμβαίνει σε κάθε κοινόχρηστο χώρο οργανωμένης επισκεψιμότητας.

Σε επίπεδο οργάνωσης, χρηματοδότησης, ιδιωτικής πρωτοβουλίας και ενίσχυσης μέσω αναπτυξιακών προγραμμάτων, τα αποτελέσματα της παρούσας ερευνητικής εργασίας συμφωνούν απόλυτα με τους Francour et al. (2001), οι οποίοι προτείνουν την ανάπτυξη εθνικού δικτύου μικρών αποτελεσματικά προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών με τη μορφή οικονομικά αυτόνομων και βιώσιμων καταδυτικών πάρκων, τα οποία επιτρέπουν τον ευέλικτο πειραματισμό με κάθε μορφή δημόσιας, ιδιωτικής ή μικτής πρωτοβουλίας χρηματοδότησης-διαχείρισης, δηλαδή την κινητοποίηση του πλήρους φάσματος πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων στα πλαίσια της ευρύτερης αλληλεπίδρασης των εμπλεκόμενων φορέων στο χώρο του καταδυτικού τουρισμού.

Στα πλαίσια των ευρημάτων που σχετίζονται με την αγορά του καταδυτικού τουρισμού μέσω Ευρωπαϊκών προγραμμάτων ενίσχυσης, οι Μαρκάτος, και Κούτσης (2008) προτείνουν την επέκταση του δικτυακού μοντέλου των καταδυτικών πάρκων

στην ευρύτερη λεκάνη της Μεσογείου, γεγονός το οποίο βρίσκεται σε απόλυτη ταύτιση με τις απόψεις των ειδικών εκπροσώπων των βασικών πυλώνων ανάπτυξης της αγοράς του καταδυτικού τουρισμού (που συμμετείχαν στην παρούσα ερευνητική εργασία), ως μοναδικό ρεαλιστικό και άμεσα εφαρμόσιμο θεσμό, για ουσιαστική παρέμβαση και ανασχεση της φθίνουσας πορείας (οικονομικής και περιβαλλοντικής) της ευρύτερης περιοχής.

Σε ό,τι αφορά τα ζητήματα ενημέρωσης των αγορών στόχων και προώθησης του Ελληνικού καταδυτικού τουρισμού μέσω των Μ.Μ.Ε., τα οποία με ιδιαίτερη έμφαση επισήμαναν οι συμμετέχοντες στην παρούσα ερευνητική εργασία, διαφαίνεται ότι μια στρατηγικά στοχευμένη προωθητική καμπάνια θα δώσει τη δυνατότητα στην Ελλάδα να επιμηκύνει την τουριστική της περίοδο ακόμη και σε 12μηνη βάση. Ο χειμώνας της Μεσογείου είναι το καλοκαίρι των βόρειων χωρών της Ευρώπης. Υπάρχει μια πολύ μεγάλη αγορά ποιοτικού τουρισμού που μπορεί να προσελκύσει η Ελλάδα μέσα από αυτή την εναλλακτική μορφή τουρισμού. Το μόνο που χρειάζεται η χώρα είναι να ανοίξει την καταδυτική της αγορά και τη θάλασσα σε συνδυασμό με τις κατάλληλες κινήσεις προβολής των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Ελληνικού καταδυτικού «προϊόντος» στο εξωτερικό.

Παράλληλα για την προστασία και την προώθηση των Ελληνικών ενάλιων αρχαιολογικών χώρων, αλλά και για την αξιοποίησή τους θα μπορούσαν να δημιουργηθούν υποθαλάσσια αρχαιολογικά πάρκα. Όπως ο τουρίστας μπορεί να επισκεφθεί την Ακρόπολη, έτσι θα μπορεί να επισκεφθεί και τους αρχαίους θησαυρούς που κρύβει ο βυθός πληρώνοντας το αντίστοιχο εισιτήριο. Σε αυτά, έμπειροι αρχαιολόγοι δύτες θα μπορούν να ενημερώνουν τους επισκέπτες-δύτες και να τους επιβλέπουν κατά τη διάρκεια της κατάδυσης στο αρχαιολογικό πάρκο, προσφέροντας ένα σημαντικό έσοδο στην Αρχαιολογική Υπηρεσία. Αντίστοιχες κινήσεις έχουν γίνει στην Τουρκία, στην περιοχή Μπουντρούμ, αλλά και στην Αίγυπτο, στην Αλεξάνδρεια. Τέλος, στην Ελλάδα με τα πολυάριθμα νησιωτικά συμπλέγματα θα μπορούσαν να αναπτυχθούν οι καταδυτικές μονοήμερες ή πολυήμερες κρουαζιέρες, κάτι πολύ διαδεδομένο στο εξωτερικό.

Οι προοπτικές ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα είναι τεράστιες, με σημαντικά πλεονεκτήματα που διευκολύνουν αφάνταστα το κομμάτι της προώθησης του Ελληνικού καταδυτικού τουριστικού προϊόντος. Είναι μια ασφαλής χώρα, μέλος της ΕΕ, διαθέτει το ίδιο νόμισμα με τα περισσότερα ευρωπαϊκά

κράτη, σταθερό και ήρεμο πολιτικό περιβάλλον, ολοκληρωμένες υποδομές, άριστες καιρικές συνθήκες, διαυγή και ζεστά νερά, μεγάλη ποικιλία θαλάσσιας ζωής - όπου η αλιεία είναι περιορισμένη - και μορφολογίας, αλλά και πολύ κοντινός προορισμός για τους ευρωπαίους ταξιδιώτες.

Μέχρι σήμερα αυτά τα μεγάλα πλεονεκτήματα της χώρας δεν έχουν αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού εξαιτίας δύο σημαντικών λόγων:

- Οι καταδυτικές επιχειρήσεις δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν ποιοτικές καταδύσεις, καθώς υπάρχει περιορισμένος αριθμός περιοχών όπου επιτρέπεται αυτή η δραστηριότητα, χωρίς ιδιαίτερο καταδυτικό ενδιαφέρον στην πλειονότητά τους. Θα πρέπει οι Αρχές της χώρας να καταλάβουν ότι οι καταδυτικές επιχειρήσεις ενδιαφέρονται να προστατεύσουν τις περιοχές όπου καταδύονται και όχι να τις καταστρέψουν. Εξάλλου, οι σωστά εκπαιδευμένοι δύτες έχουν έναν και μόνο στόχο: Προστατεύοντας το υποθαλάσσιο περιβάλλον να προστατεύσουν τον ίδιο τους τον εαυτό.
- Οι διεθνείς καταδυτικοί οργανισμοί δεν αναγνωρίζονται στην Ελλάδα. Η Ελλάδα είναι πιθανότατα η μόνη χώρα στον κόσμο όπου ένας εκπαιδευτής της PADI δεν αναγνωρίζεται. Αυτό δημιουργεί τεράστιες δυσκολίες για τις καταδυτικές επιχειρήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να έχουν πλήρη υποστήριξη από τον οργανισμό.

Για να μπορέσει η Ελλάδα να αναπτύξει σωστά τον καταδυτικό τουρισμό και να αξιοποιήσει τις τεράστιες προοπτικές του, θα πρέπει να «ανοίξει» όχι μόνο τις θάλασσες αλλά και την ίδια την αγορά της. Χωρίς αυτό η καταδυτική δραστηριότητα δεν μπορεί να αναπτυχθεί στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα η τουριστική βιομηχανία της χώρας να χάνει σημαντικά έσοδα κάθε χρόνο.

Αν αναλογιστεί κανείς τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις που ισχύουν στη χώρα, καταλαβαίνει ότι κάνουν αδύνατη τη σωστή ανάπτυξη της καταδυτικής αγοράς, ενώ παράλληλα απομακρύνουν τις επενδύσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Ανδριώτης Κ. (2003). *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του*. Τόπος, Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, 20-21, σσ. 139-154. Ανακτήθηκε 22 Ιουλίου, 2008, από Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ιστοσελίδα:
http://www.uehr.panteion.gr/topos/gr/pdf/7_andriotis.pdf
- Γαλάνη-Μουταφή, Β. (2002). Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο. Μια Ανθρωπολογική Προσέγγιση. Αθήνα: Προπομπός.
- Γκιουζέπας, Γ. (2002). Η ανάδειξη ενός υποθαλάσσιου φυσικού μνημείου μέσα από τη δυναμική της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η περίπτωση του Απολιθωμένου Δάσους στο Σίγρι της Λέσβου". Διπλωματική Εργασία, Μυτιλήνη
- Ελληνική Ομοσπονδία Υποβρύχιας Δραστηριότητας, Αθλητικής Αλιείας και Τεχνικής Κολύμβησης. (Ε.Ο.Υ.Δ.Α.Τ.Κ.). (2008). *Καταστατικό της Ε.Ο.Υ.Δ.Α.Τ.Κ.* Ανακτήθηκε, 16 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
http://www.eoydatk.gr/files/91_0.pdf
- Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών. (Ελ.ΚΕ.Θ.Ε.). (2008). *Προϊόντα –Υπηρεσίες*. Ανακτήθηκε, 21 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
http://www.hcmr.gr/greek_site/services/index.html
- Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών. (Ελ.ΚΕ.Θ.Ε.). (2008). *Ινστιτούτα*. Ανακτήθηκε, 21 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
http://www.hcmr.gr/greek_site/institutes/index.html
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (Ε.Ο.Τ.). (2008). *Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού*. Ανακτήθηκε 16 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.gnto.gr/pages.php?pageID=11&langID=1>
- Fennel, D. (1991). Οικοτουρισμός. Αθήνα: Έλλην
- Κτενάς, Σ. (2005). «Η χαμένη ευκαιρία του καταδυτικού τουρισμού», *Το Βήμα της Κυριακής*, 26/6/2005
- Μαρκάτος, Δ., Κούτσης Κ. (2008). Καταδυτικά Πάρκα: Το νέο εργαλείο για την αειφόρο προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. *Περιβάλλον και Δίκαιο*. Αρ. Τεύχ. 44, σσ. 237-244. Ανακτήθηκε 22 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.tridentstar.gr/pdf/tonoergaleio.pdf>

- Mediterranean Dive Center. Ποζίδης Χ. (2008). *Σχετικά με εμάς*. Ανακτήθηκε, 29 Αυγούστου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.pozidis.gr/Peiraias/Gr/Index.asp?seek=aboutus>
- Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος. (2008). *Δραστηριότητες*. Ανακτήθηκε 16 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.grhotels.gr/index.asp?p=7&LG=2>
- Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εκπαιδευτών Κατάδυσης. (Π.Σ.Ε.Κ.). (2008). *Καταδυτικά Κέντρα Ελλάδας*. Ανακτήθηκε, 7 Αυγούστου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.greekdiving.gr/kataditika.html>
- Παπαϊωάννου, Σ. Σερντεδάκης, Ν. & Τσιώλης, Γ. (1998). Κοινωνική – οικολογική συνείδηση και πράξη. Το παράδειγμα των κατοίκων της Επαρχίας Κυδωνίας Δυτικής Κρήτης. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. 96-97, σσ. 133-183.
- Συμεωνίδης, Ν. (2000). "Αυτόνομη Κατάδυση". Συνεργασία με τα περιοδικά *βυθός* και *Greek Diver*, εκδόσεις ΑΚΜΟΝ. Αθήνα
- Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων. (2003 α). *Ελληνικός Τουρισμός 2010 Στρατηγική & Στόχοι*, (Β΄ Έκδοση). Αθήνα. Ανακτήθηκε 2 Ιουνίου, 2008 από ΣΕΤΕ, Ιστοσελίδα:
<http://www.sete.gr/files/Ebook/ELLHNIKOS%20TOYRISMOS%202010%20FINAL.pdf>
- Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων. (2003 β), *Τουρισμός & Απασχόληση*. Αθήνα. Ανακτήθηκε 2 Ιουνίου, 2008 από ΣΕΤΕ, Ιστοσελίδα:
<http://www.sete.gr/files/Ebook/Tourismos%20kai%20Apasxolisi.pdf>
- Τσάρτας, Π. (1996). *Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*. Εξάντας: Αθήνα.
- Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. (2008). *Ρόλος και Αρμοδιότητες*. Ανακτήθηκε 16 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.yen.gr/wide/yen.chtm?prnbr=24212>
- Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης. (2008). *Δομή*. Ανακτήθηκε 16 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.gnto.gr/pages.php?pageID=705&langID=1>

B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Aiello, R.L. (1997). Successes and failures of global reef management. *Reef Tourism* 2005, Cairns.167 pp.
- Anderson, E.W., Fornell, C. & Lehmann, D.R. (1994). Customer satisfaction, market share and profitability, *Journal of Marketing*, 58, 53-66

- Andriotis, K. (2002). *Residents' satisfaction or dissatisfaction with public sector governance*. The Cretan case. *Tourism and hospitality Research: The Survey Quarterly Review*, 4 (1), 53-68.
- Blattberg, C. (2000). *From Pluralist to patriotic politics: Putting practice first*. Oxford University Press. Oxford. UK.
- Browning, P. D., & Hatch, J. A. (1995). *Qualitative research in early childhood settings*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Burke, L., Selig, E., & Spalding, M. (2002). *Reefs at risk in South East Asia*. World Resources Institute Publ., Washington DC.
- Butler, R.W. (1990). Alternative tourism: Pious hope or Trojan horse? *Journal of Travel Research*, 28 (3), 40-45.
- Cazes, G.H. (1989). Alternative tourism: Reflections on an ambiguous concept. In: Singh, T.V., Theuns, H.L. & Go, F.M. (eds). *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*. Frankfurt: Peter Lang, pp 117-126.
- Ceballos-Lascurain H., (1996). Tourism, ecotourism and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. Ανακτημένο 14 Οκτωβρίου, 2008 από The World Conservation Union, Ιστοσελίδα: <http://data.iunc.org/dbtw-wpd/exec/dbtwpub.dll>
- Churchill, G., Suprenant, C. (1982). An investigation into determinants of customer satisfaction. *Journal of Marketing Research*, 19, 491-504.
- Clarkson, M. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of Management Review*, 20 (1), 92-117.
- Crompton, J.L. (1979). Motivations for pleasure vacation, *Annals of Tourism Research*, 6, 408-424.
- Csikszentmihalyi, M. (1982). Towards a psychology of optimal experience. *Review of Personality and Social Psychology*, 3, 13-36.
- Dahl, R. A. (1994). *The concept of power*. Yale University Press. New Heaven, USA.
- Danaher, P.J., Arweiler, N. (1996). Customer satisfaction in the tourist industry: A case study of visitors to New Zealand. *Journal of Travel Research*, 35, (1), 89-93.
- Department of Conservation. (2008). *DOC's work*. Ανακτήθηκε 5 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.doc.nz/templates/summary.aspx?id=33773>
- Department of Conservation. (2008). *Facts*. Ανακτήθηκε 5 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.doc.nz/templates/summary.aspx?id=33810>

- Department of Conservation. (2008). *Marine Reserve Information*. Ανακτήθηκε 5 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.doc.nz/templates/summary.aspx?id=33757>
- Devers J.(1994). *Experiencing the deceased: Reconciling the extraordinary*. Unpublished doctoral dissertation, University of Florida, 1994.
- Doggart, C. & Doggart, N. (1996). Environmental impacts of tourism in developing countries. *Travel and Tourism Analyst*, 2, 71-86.
- Donaldson, T., & Preston, L. (1995). The stakeholder theory of the corporation: concepts, evidence and implications. *Academy of Management Review*, 20 (1), 65-91.
- Douglas, J. (1991). *Creative interviewing*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Eadington , W.R. & Smith, V.L. (1992). Introduction: The emergence of alternative forms of tourism. In Smith V.L. and Eadington W.R. (eds). *Tourism alternatives: Potentials and problems in the development of tourism*. Chichester: Wiley, pp 1-12.
- Eisma, R., Christie P. , & Hershman, M. (2005). Legal issues affecting sustainability of integrated coastal management in the Philippines. *Ocean and Coastal Management*, 48 (3-6), 336-359.
- Etzioni, A. (1964). *Modern organizations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- European Underwater Federation. (E.U.F.). (2008). *Structure*. Ανακτήθηκε 24 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://euf.vdst.de/>
- Fluker, M.R., & Turner, L.W. (2000). Needs, motivations and expectations of a commercial whitewater rafting experience, *Journal of Travel Research*, 34, 380-389.
- Freeman, R.E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Boston: Pitman
- Freeman, R. E. (2004). The stakeholder approach revisited. *Zeitschrift fur Wirtschafts und Unternehmensethik*, 5 (3), 228-241.
- Freeman, R.E., Wicks, A., & Parmar B. (2004). Stakeholder theory and the corporate objective revisited. *Organization Science*, 15 (3), 364-369.
- Frooman, J. (1999). Stakeholders influence strategies. *Academy of Management Review*, 24 (2), 191-205.
- Hall, C.M. (2000). *Tourism planning: Policies, processes and relationships*. Essex: Prentice Hall.

- Handerson, K. (1991). *Dimensions of choice: A qualitative approach to recreation, park and leisure research*. State College PA: Venture Publishing, Inc.
- Harriott, V.J. (2002). *Marine Tourism Impacts and their Management on the Great Barrier Reef*. CRC Reef Research Centre Technical Report No 46. CRC Reef Research Centre, Townsville.
- Harrison, J., & Freeman R.E. (1999). Stakeholders, social responsibility and performance: Empirical evidence and theoretical perspectives. *Academy of Management Journal*, 42, 479-485.
- Harrison, J.S., & St John, C.H. (1994). *Strategic management of organizations and stakeholders*. St. Paul: West Publishing Company.
- Hatch, J.A. (1995). *Qualitative research in early childhood settings*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Hawkins, D.E. (1998). The relationship of tourism-related revenue generation to coral reef conservation, pp. 93-95. In Hatzilios ME, Hooten AJ, Fodor M. (eds) *Coral reefs: Challenges and opportunities for sustainable management*. World Bank, Washington DC.
- Hawkins, J.P., & Roberts C.M. (1993). Effects of recreational scuba diving on coral reefs: Trampling on reef-flat communities. *Journal of Applied Ecology*, 30, 25-30.
- Hawkins, J.P., & Roberts C.M. (1994). The growth of coastal tourism in Red Sea: Present and future effects on coral reefs. *Ambio*, 33, 503-508.
- Hill, C. (1998). Green Globe: The tourism industry and sustainability, pp. 118-120. In Hatzilios ME, Hooten AJ, Fodor M. (eds) *Coral reefs: Challenges and opportunities for sustainable management*. World Bank, Washington DC.
- Ilett, A., Skeat, H., Thomas, C., Bonanno, V. & Green, E. (2002). Managing tourism sustainability – lessons learned on the Great Barrier Reef, Australia. Proceedings of the Ninth International Coral Reef Symposium, Bali. 23-27 October 2000, Vol. 2., pp.715-721.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. New York, NY: Van Nostrand Reinhold.
- International Association for the Development of Free Diving. (AIDA). (2008). *Welcome to AIDA International*. Ανακτήθηκε, 16 Ιουλίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.aida-international.org/>
- IUCN/UNEP/WWF. (1991). *Caring for the Earth. A Strategy for Sustainable Living*. Gland, Switzerland. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2008 από The World Conservation Union, Ιστοσελίδα: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/exec/dbtwpub.dll>

- Jenner, P., Smith, C. (1994). Market segments: Watersports holidays. *The economist intelligence Unit*, 5, 35-50.
- Labuschagne, A., (2003). Qualitative - airy fairy or fundamental? *The Qualitative Report*, 8 (1), 100-103.
- Majanen, T. (2007). Resource use conflicts in Mabini and Tingloy, the Philippines. *Marine Policy*, 31 (4), 480-487.
- Mannell, R., & Kleiber D.A. (1999). A social psychology of leisure. Venture Publishing Inc. State College, PA.
- Market Segments. (1992). Adventure Holiday, *Travel and Tourism Analyst*, 38.
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative Research Design*. London: Stage.
- McDaniel, J., & Miskel, C. (2002). Stakeholder salience: Business and education, *Teachers College Record, Columbia University*, 104 (2), 325-356.
- McIntosh, R.W. & Goeldner, G.R. (1986). *Tourism: Principles, practices, Philosophies* (5th ed). New York: Wiley
- McIntyre, G. and A. Hetherington. (1991). *Sustainable Tourism Development: Guidelines for Local Planners*. WTO, Madrid.
- McLean, D., Jensen, J., & Hurd, A. (2004). Seeing the urban forest through the trees: Building depth through qualitative research. *Journal of Arboriculture*, 29 (3), 1-12.
- Meisel, C., Cottrell, S. (2004). Differences in motivations and expectation of divers in the Florida Keys. (Murdy, James, comp., ed.), Proceedings of the 2003 Northeastern Recreation Research Symposium, Gen. Tech. Rep. NE-317. Newtown Square, PA: US. Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Research Station, pp.393-401.
- Meyer, L.A., Thapa, B., Pennington Gray, L. (2002). An exploration of motivation among scuba-divers in north central Florida. In: Proceedings of the 2002 Northeastern Recreation Research Symposium (pp.292-295). Gen Tech Rep. NE-302.
- Milne, N. Christie, P., & Jackson, H. (2005). Financing integrated coastal management: experiences in Mabini and Tingloy, Batangas, Philippines. *Ocean and Coastal Management*, 48 (3-6), 427-449.
- Mitchell, R., Agle, B., & Wood, D. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, 22 (4), 853-886.
- Moscardo, G. (1997). Sustainable tourism and the environment. In: Gee CY. (ed) International tourism: a global perspective. World Tourism Organisation, Madrid. pp. 253-276.

- Mundet, L., Ribera L. (2001). Characteristics of divers at a Spanish resort. *Tourism Management*, Vol. 22, issue 5, pp. 501-510. Ανακτήθηκε 24 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.sciencedirect.com/science>
- Muthiga, N.A., & McClanahan, T.R. (1997). The effect of visitor use on the hard coral communities of the Kisite Marine Park, Kenya. *Proc. 8th Int. Coral Reef Symp.* 2: 1879-1882
- National Sporting Goods Association. (2002). Ten-year history of sports participation. Ανακτήθηκε 13 Μαΐου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.nsga.org>
- National Sporting Goods Association. (2007). Women's participation Ranked by Percent Female. Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.nsga.org>
- NAUI. (2004). Scuba Diver. National Association of Underwater Instructors: U.S.A.
- Neulinger, J. (1974). *The psychology of leisure: research approach to the study of leisure*. Thomas Publishing: Springfield, Ill.
- O' Higgins, E., & Morgan, J. (2006). Stakeholder salience and engagement in political organisations. *Society and Business Review*, 1 (1), 62-76.
- Oliver, R.L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research*, 17, 460-469.
- Ormond, R., Hassan, O., Medio, D., Pearson, M., & Salem, M. (1997). Effectiveness of coral protection programmes in the Ras Mohamemed National Park, Egyptian Red Sea. *Proc. 8th Int. Coral Reef Symp.* 2: 1931-1936.
- PADI. (1995). The business of diving. A guide to success in the recreational dive industry. Professional Association of Diving Instructors
- Page, C. (2002). The determination of organization stakeholder salience in public Health. *Journal of Public Health Management Practice*, 8 (5), 76-84.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Pearce, P.L., Moscardo, G. & Ross, G.F. (1996). *Tourism Community Relationships*. Oxford: Pergamon.
- Poor Knights Islands. (2008). *Scuba Dive sites of the Poor Knights – Diving the Poor Knights Islands*. Ανακτήθηκε 2 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.newzealandnz.co.nz/scuba-diving-snorkelling/poor-knights-islands.html>
- Priestley, G., & Mundet, L. (1998). The post-stagnation phase of the resort style. *Annals of Tourism Research*. 25, 85-111.

- Proenca, J. (2003). A stakeholder approach to community health management. *Journal of Health and Human Services Administration*, 10-34.
- Recreational Scuba Training Council, (RSTC). (2008). *Diving Tourism*. Ανακτήθηκε 24 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα: <http://www.rstc-eu.com/en/Home/DivingTourism/tabid/154/Default.aspx>
- Riley, R. (1996). Revealing socially constructed knowledge through quasi-structured interviews and grounded theory analysis. *Recent Advances in Tourism Marketing Research*, 24, 21-40.
- Salancik, G.R. & Pfeffer, J. (1974). The bases and use of power in organizational decision-making: The Case of universities. *Administrative Science Quarterly*, 19, 453-473.
- Schreyer, R., Roggenbruck, J.W. (1978). The influence of experience expectations on crowding perceptions and social-psychological carrying capacities, *Leisure Sciences*, 1, 373-394.
- Skeat, H. (2003). Sustainable tourism in the Great Barrier Reef Marine Park. Year Book Australia, 2003. Ανακτήθηκε 23 Σεπτεμβρίου, 2008 από Australian Bureau of Statistics. Ιστοσελίδα: <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/Previousproducts/1301.0Feature%20Article>
- Suchma, M.C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20, pp. 571-610.
- Sundaram, A.K., Inkpen, A.C. (2004). The corporate objective revisited. The Thunderbird Graduate School of Management. Essay.
- Tabata, R.S.(1992). Scuba diving holidays. In R.S. Tabata, B. Weiler & C.M. Hall (Eds), *Special interest Tourism* (pp. 171-184). London: Belhavan Press
- Timothy, D.J. (1998). Co-operative tourism planning in a developing destination. *Journal of Sustainable Tourism*. 6 (1), pp.52-68
- Timothy, D.J. (1999). Participatory planning. A view of tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research*. 26 (2), pp. 371-391
- Todd, S.L., Graefe, A.R. & Mann, W. (2001). "Differences in Scuba Diver Motivations based on level of development". *Proceedings of the 2001 Northeastern Recreation Research Symposium* (Gen. Tech. Rep. NE-289, pp.107-114), Radnor, PA: US. Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Research Station.
- Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management*. 21(3), pp.413-633
- Van Treeck, P. and Schumacher, H. (1999). *Mass Diving Tourism-A New Dimension Calls for New Management Approaches*. University of Essen, Germany,

Ανακτήθηκε 2 Σεπτεμβρίου, 2008 από την Ιστοσελίδα:
<http://www.sciencedirect.com/science>

- Vogt, H. (1997). The economic benefits of tourism in the marine reserve of Apo Island, Philippines. *Proc. 8th Int. Coral Reef Symp. 2*: 2101-2104
- Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organization*. New York: Free Press.
- Weinstein, A. (1994). *Market segmentation* (Revised ed.). Chicago, IL: Probus Publishing Company.
- White, A.T., Vogt H.P., & Arin T. (2000). Philippine coral reefs under threat: The economic losses caused by reef destruction. *Marine Pollution Bulletin* 40: 598-605.
- Wolfe, R.A. & Putler, D.S. (2002). How tight are the ties that bound stakeholder groups? *Organisation Science*, Vol.13 No 1, pp.64-80.
- Wolters, T.M. (1991). *Tourism Carrying Capacity*. WTO/UNEP, Paris.
- Zabala, M. (1999). Efectes biològics de la creació d' una reserva marina: el cas de les illes Medes Island. In *Estudis Científics a les illes Medes Islands*. Torroella de Montgri: Museu del Montgri I del Baix Ter. Centre d' Estudis i Arxiu.
- Zann, L.P. (1996). *The state of the marine environment report for Australia*. Great Barrier Reef Marine park Authority, Australia.